Carol Shields

TAŞ GÜNCELER

İngilizce aslından
çeviren
ASLI ÇELİK

Carol Shields

TAŞ GÜNCELER

ÖZELKİTAPGRUBU

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-777-0
© Carol Shields 1993 / Akcalı Telif Hakları Ajansı /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1996)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevinde basıldı. (1997)
Dizgi: Serap Kılıç

Carol Shields

TAŞ GÜNCELER

ROMAN

İngilizce aslından
çeviren
ASLI ÇELİK

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
The Stone Diaries

Carol Shields, roman ve öyküleriyle birçok ödül kazanmış bir yazar. *Taş Günceler* ise 1993'te çeşitli ödüller kazandı, 1995 yılında da Amerika'nın en saygın edebiyat ödülü olan Pulitzer'e değer görüldü. Winnipeg'de yaşayan yazarın başlıca kitapları: *Happenstance*, *The Republic of Love*, *The Orange Fish*, *Small Ceremonies*, *Swann*, *Various Miracles* ve *The Box Garden*. Yazarın *Swann* adlı kitabı Can Yayınları arasında çıkacaktır.

Kız kardeşim Babs için

yaptığı ya da
söylediği hiçbir şey

aslında tam olarak yapmak ya da
söylemek istediği şeyler değildi

yine de yaşamını
bir anıta benzetebiliriz

belli bir eğimde üzerine düşen
ışıkta biçim kazanan

ve olası bir müziğin
ritmine uygun bir anıta

(Judith Downing'in 'Büyükanne Dönümü' adlı kitabından, *Converse Quarterly*. Sonbahar)

William Goodwill
?-1912

Hannah Brody
1847-1910

?

?

Cuyler
1876-1955

Mercy Stone
1875-1905

evl. 1903

Maria Faraci
ile evl. 1935

Harold Hoad ile evl.
(ölüm 1927)

Daisy
1905-199?

1936'da evl.

Alice
1938-

Benjamin Downing
ile evl. 1960
(boşandı 1975)

Warren
1940-

Joy Fleming
ile evl. 1963
(boşandı 1965)

Joan
1943-

Angela Boyd
ile evl. 1965
(boşandı 1966)

Benjamin
1962-

Judith
1964-

Rachel
1972-

Teller
1966-

Andrew Alvera
ile evl. 1986

Peggy Ambrose
ile evl. 1984

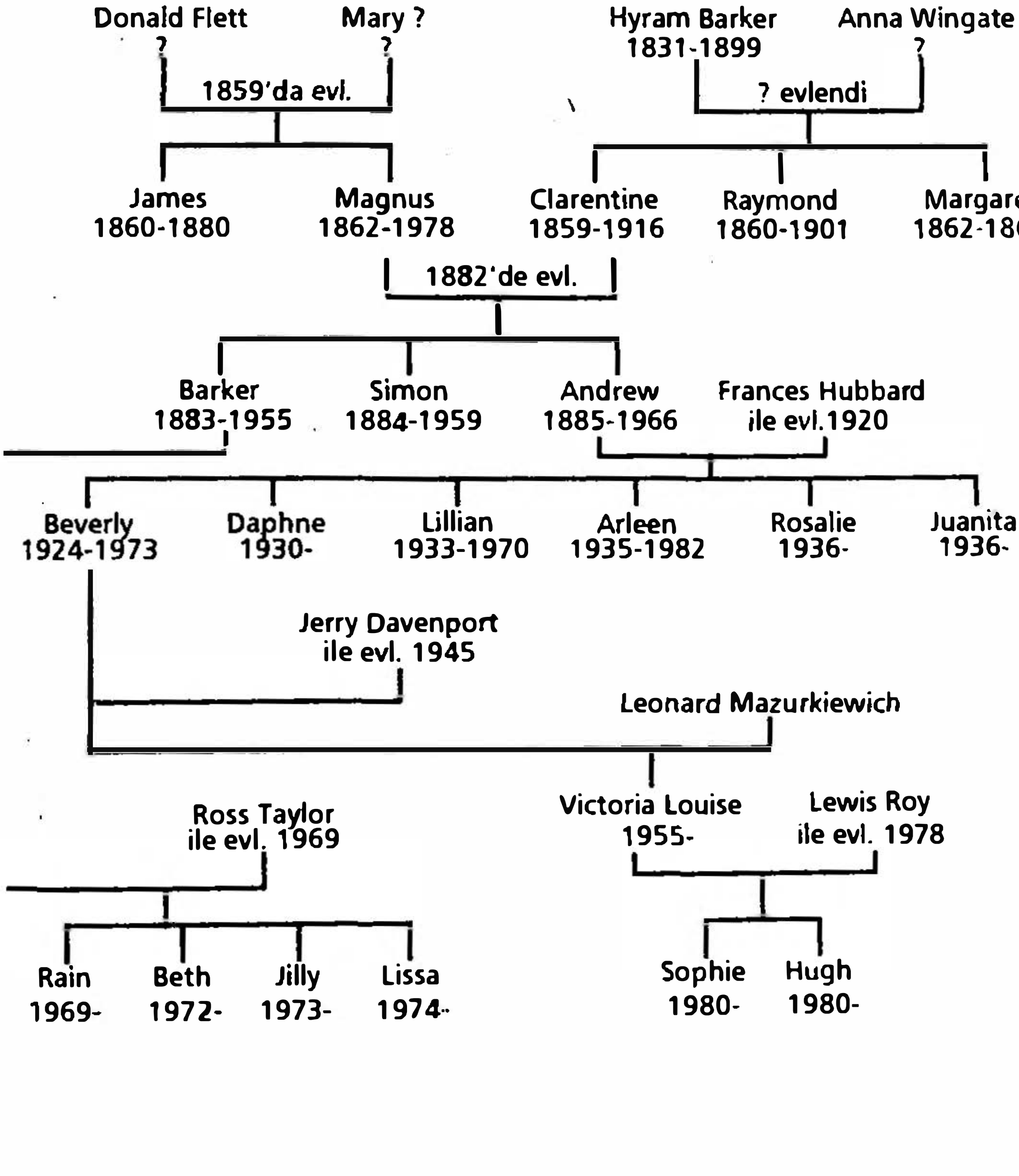
Madeleine
1987-

Andrew
1988-

Mordical
1991-

Emma
1985-

Nigel Spanner
ile evl. 1990

Donald Flett
?
Mary ?
?
1859'da evl.
James
1860-1880
Magnus
1862-1978
Clarentine
1859-1916
Hyram Barker
1831-1899
Anna Wingate
?
? evlendi
Raymond
1860-1901
Margaret
1862-1864
1882'de evl.
Barker
1883-1955
Simon
1884-1959
Andrew
1885-1966
Frances Hubbard
ile evl.1920
Beverly
1924-1973
Daphne
1930-
Lillian
1933-1970
Arleen
1935-1982
Rosalie
1936-
Juanita
1936-
Jerry Davenport
ile evl. 1945
Leonard Mazurkiewich
Ross Taylor
ile evl. 1969
Victoria Louise
1955-
Lewis Roy
ile evl. 1978
Rain
1969-
Beth
1972-
Jilly
1973-
Lissa
1974-
Sophie
1980-
Hugh
1980-

İÇİNDEKİLER

Bölüm Bir	*Doğum, 1905*	13
Bölüm İki	*Çocukluk, 1916*	44
Bölüm Üç	*Evlilik, 1927*	72
Bölüm Dört	*Aşk, 1936*	103
Bölüm Beş	*Annelik, 1947*	131
Bölüm Altı	*İş, 1955-1964*	169
Bölüm Yedi	*Keder, 1965*	195
Bölüm Sekiz	*Rahatlama, 1977*	221
Bölüm Dokuz	*Hastalık ve Yaşamdan Elini Eteğini Çekiş, 1985*	254
Bölüm On	*Ölüm*	281

Bölüm Bir

Doğum, 1905

Annemin adı, Mercy Stone Goodwill'di. Hastalandığında henüz otuz yaşındaydı; çok sıcak bir günde, mutfağının arka bölümüne geçmiş, kocasına akşam yemeği için Malvern pudingi hazırlıyordu. Masanın üzerinde açık bir yemek kitabı duruyordu: Tarifte, 'Birkaç dilim bayat ekmek alın' deniyordu, 've yarım litre kuşüzümü; çeyrek litre ahududu; 120gr. şeker; eğer bulabilirseniz biraz tatlı krema.' Annem tarifteki ölçüleri ikiye bölmüştü elbette, çünkü sadece iki kişiydiler, ayrıca kuşüzümleri çok azdı; Cuyler (babam) da fazla iştahlı değildi. Babam bazen hiç yemek yemez, bazen de tabağındakilerin hepsini bitiremez, bu yüzden annem onun iştahsız olduğunu söyler.

Kocasının bu kadar az yemesi, yemeğini kaşığıyla didiklemesi annemi utandırır; babam arada sırada başını kaldırıp karşısında oturan anneme, yemeği beğendiğini belirten utangaç bakışlarla bakar, ama asla ikinci bir tabak yemek istemez, kalan bütün yemekleri de anneme bırakır, elini havada belli belirsiz sallayarak annemi kalan yemekleri yemesi için yüreklendirir. Annem yerken, babam onu aptal ve sevgi dolu bir bakışla gülümseyerek izler. Onun gibi çalışan bir adam için yemek nedir ki? Bir dert, onu işinden alıkoyan bir şey, belki de ayakta ve sağlıklı kalabilmesi için ödenmesi gereken bir bedel.

Oysa annem bu konuda farklı düşünüyordu. Yemek yemenin kendisine verdiği zevk ona göre cennetin verdiği zevklere en yakın zevkti. (Günümüzde anneminki gibi hastalıklı tutkuların bir adı var.)

Anneme göre yemeği yapmak, yemek kadar kutsal bir şeydi, aşçılığıyla nasıl da böbürlenirdi! Yeryüzündeki her insan cenneti başka biçimde tanımlar, annemin tanımı da şuydu: Mutfağın boğucu sıcaklığında dikilmek; elinde temiz, tahta bir kaşıkla yemek kitabının üstüne eğilip, ince yazıları gözlerini kısarak okumak; karışımlar hazırlamak, yeni yemekler yaratmak.

Onu yemek pişirirken izlemek gerekir: Tüm dikkatini yemek yapmaya verir; sıcaktan kızarmış yüzünde, dikkatli bir ifade belirir; kaynamış meyveyi o cicili bicili kalıba dökerken, kalın kesilmiş ekmek dilimlerini sulanmış meyvelerin üstüne bastırırken ekmek yavaş yavaş yumuşar; kırmızı ahududu suyunu emmesini seyrederken heyecanlanır. Malvern pudingi; yemeklerin adı bile anneme hoş gelir, bu adları söylerken, sözcüklerin dilinin üstünde şekerli bisküvi gibi eridiğini, kendi dilinin de adeta bir şekerli bisküviye dönüştüğünü hisseder. Tıpkı bir sanatçı gibi –sanatın bu dalını şimdi ben de çok iyi biliyorum– yemekleri karıştırır, onlara biçim verir, zihni bu düşüncelerle meşgulken alt dudağını emer. Ne güzel tatlı olacak! Renkli, nemli, sıcak bir süngere benzeyecek. (Tatlının içindeki kuşüzümlerini yan komşusu Bayan Flett bahçesinden vermişti; ahududuları da kasabanın güneyinde yürürken yol kenarında bulmuştu; böylesine sıcak bir günde yürümek onun gibi iri bir kadın için ölümdü, ama olsun.)

Tatlının üstüne biraz daha, bir kaşık daha şeker serper, sonra bir kaşık daha, sonra da kaşığı ağzına götürür, bu sert kristaller ona enerji verir. Saat üç, Kanada'nın ortasındaki Manitoba'da sıcak bir temmuz öğleden sonrası yaşanmaktadır. Oturma odasındaki saat (sert, cilalı, ayakları yaldızlı bir saat; kocasının ailesi, Stonewall İlçesinin Goodwill'lerinden bir düğün armağanı) az önce üç kez vurmuş. Cuyler taş ocağından eve saat tam beşte döner; mutfak lavabosunda neşeyle elini yüzünü yıkar, beş buçukta ikisi masaya otururlar –şu masaya işte, masanın üstündeki örtü yeni serilmiştir, annem her iki günde bir örtüyü değiştirir– ve akşam yemeklerini yerler. İkisi de utangaç insanlardır, üstelik sohbet etmenin ve yemek yemenin iki ayrı şey olduğu, değişik zaman dilimlerinde yapılması gerektiği inancıyla yetiştirilmişlerdir, bu yüzden genelde yemekte fazla konuşmazlar. Bu gece, salamura edilmiş, yanına bir kaşık garni-

tür ve birkaç terbiyeli patates konmuş soğuk biftek ile şu harika pudingi yiyecekler, birkaç bardak da şekerli çay içecekler. Cuyler'ın gözleri yuvalarından çıkacak; yirmi sekiz yaşında, iki yıllık evli olan babam, hayatında hiç Malvern pudingi yememiştir. (Zaten annem onun sersemlediğini, aklının karıştığını, o nazik, minnettar ifadeli erkeksi ağzın şaşkınlıkla açıldığını görmek ister. Babamı şaşırtmak için bu kadarını yapması yeterli.) Annem pudingin üzerine çiçek desenli bir tabak kapatır, üstüne de ağırlık olarak bir taş yerleştirir.

Tarifte, serin bir yer, denmektedir: "Pudingi kalıbıyla birlikte serin bir yere koyun." (Eski bir kitap bu, İngiltere'de basılalı otuz yılı geçmiş, sayfaları artık gevşemiş, ama yazarın biçemi hâlâ güçlü ve etkili.) Peki ama böyle bir günde Mercy Goodwill serin bir yeri nereden bulacak? Mahzen merdiveninin altında bulunan, sütünü, tereyağını, domuz yağını sakladığı karanlık taşlık bile ısınmış durumda, son on beş gündür buradan tuhaf, ekşi kokular yükselmekte. Yan komşuları olan Flett'ler, geçenlerde kendilerine çinko kaplı bir Labrador Buzluk almışlardı, Bayan Flett yeni gelen bu eşyanın özelliklerini, havalandırma borularını, parlak erzak raflarım, buzluğun içine konan bir buz parçasının bu sıcakta bile iki günden fazla dayandığını Mercy'e utangaç bir biçimde anlatmıştı.

Acı veren bir düşünce, belki pudingi nasıl eritmeden saklarım kaygısı, belki de Flett'lerin yeni bir buzluk almalarını kıskanması, ilk sancının gelmesine yol açar. Annem küçük bir çığlık atar. Gözleri kısılır, sanki biri saçını tutup çekmiş gibi kafa derisi zonklamaya başlar. Eğer o küçük mutfakta biri olsaydı, annemin baygınlık geçirdiğini sanabilirdi, ama annem pek öyle bayılacak biri değildir. Ciğerleri sanki baş aşağı tutulan bir akordeon gibi birden çekilip bırakılmıştı.

Karnına şöyle bir bakar ve önlüğünün mavi-beyaz çizgilerinin renkli lekelere dönüşmeye başladığını şaşkınlıkla görür. Karnındaki ezici basınçtan kaçmak için elleri kendiliklerinden kalkar; dengesini sağlamak için omuzlarını dikleştirip avuçlarını masaya koyar, öne eğilir, hafifçe, uzun uzun inler. Dudaklarından çıkan bu ses biçimsiz, kararsız, şaşkınlık doludur. (Daha sonra, başka sözcükler gibi bu sözcükler de, annemin zihnimdeki hayaliyle özdeşleşecekler: kararsızlık ve şaşkınlık.) Annem iri

olmasına karşın az terler, yazın en sıcak günlerinde bile terlememesiyle gururlanır, bu gururdan da utanır, ama bunu kimse bilmez, oysa şimdi önlüğünün altında kalan karnının büyük bir bölümü ve sırtı boydan boya ter içinde kalmıştır. Sancı karnını sıkı sıkıya sarmalarken gözlerini kırpıştırır, soluk soluğadır. Sanki karnının içine, kat kat etin arasına bir saldırı olmuştur. Bir gelgit dalgası ya da bir sel gibi.

Annem ilkbahar boyunca hazımsızlık çekmişti. Genellikle sabahları ve geceleri genç kocası uyuduktan sonra yataktan kalkıp, ağrısını Bishop meyve tuzuyla uyuşturmuştu. Süt, şekerli çay ya da şekerli limonata gibi içecekleri açgözlülükle mideye indiriverir, ama Bishop'ın o tebeşirimsi, soğuk tuzunu bir porselen çanağa döker, bütün dikkatini ilacı içmeye verir ve soylu hareketlerle ağır ağır yudumlar. Bu ağrılar ne ağrısıdır, bilemez. Bir gün karaciğerinin, öteki gün böbreklerinin çalışmadığını sanarak ona göre ilaçlar alır – henüz otuz yaşındadır, ama böbrek rahatsızlığı genç yaşlarda başlayabilir, özellikle de annem gibi iri yarı insanlarda. Belki de sorun kabızlıktır. Yan komşusu Bayan Flett ona bu olasılığı da hatırlatmış ve müshil hapları önermişti; sorunu kabızlık değilse kesinlikle bir kadın hastalığıydı, Bayan Flett bundan emindi. Mercy'ye, fazla kan kaybının, birçok genç kadının sorunu olduğunu söyler – Mercy bu konuda Dr. Spears'la konuşmuş muydu? Dr. Spears, bayanların yakınmalarına karşı duyarlı olmasıyla ünlüdür; nazik bir biçimde sorularını sorarken gözlerini sıkıca kapatır, doğanın döngülerinden ve dengelerinden, meyve tuzlarının ne kadar yararlı ve ağrı dindirici olduğundan neredeyse şiirsel bir dille söz eder.

Hayır, Mercy Dr. Spears'a gitmemişti, onunla böyle bir konuda asla konuşamazdı, kimseyle, kocasıyla bile, özellikle de kocasıyla. Bütün yaşantısı boyunca yalnızca iki kez aylık kanama geçirmişti; kan, cinsel organının yumuşak yastıklara benzeyen etlerinin arasından fışkırmış, iç çamaşırlarını şaşırtıcı parlaklığıyla lekelemiş, Mercy'nin yaşamını düzene sokan görevleri ve toplumsal gereklilikleri yerine getirmesini engellemişti; nakış, ev temizliği, becerikli olduğu ütü işleri, reçeller, turşular, değiştirilen temiz çarşaflar, her sabah temizlediği gaz lambaları; bunların hepsi aksamıştı.

Bishop meyve tuzu da pek işe yaramıyordu. Meyve tuzları ağrısını daha da arttırıyordu. Bahar boyunca karnı sancıyıp durmuştu, zaman zaman karnının baskıyla patlayacağını düşünmüştü. Sık sık ağzına safra gelmektedir. Sürekli kaşınır. Bağırsakları sık sık gaz yapar, özellikle de geceleri babamın yanında yatarken; babamsa sevgisi, inceliği yüzünden uyuyormuş numarası yapar, babamın yatağın kendine ait tarafında ona değmeden kıvrılmış olmasından annem onun uyumamış olduğunu anlar.

Görünüşe bakılırsa, annemin yakınmalarını tek dindiren ekmektir, tereyağlı ekmek, hem de kocaman dilimler halinde; kasabalıların bu kocaman dilimlere kapı eşiği dediklerini duymuştur. Ekmekleri fırından çıkar çıkmaz, dilim dilim, bazen kesme zahmetine bile katlanmaksızın, eliyle kopara kopara yer. Bir seferinde, öğlen ve akşam yemekleri arasında kocaman bir ekmeği bu mutfakta telaşla yemiş, bitirmişti. (Kocasına bir ekmeğin neden eksik olduğunu nasıl açıklayacağı kaygısıyla, ekmeklerden birinin yandığını söylemişti; sanki babam gibi düş aleminde gezen bir erkek, sanki herhangi bir erkek böyle küçük bir ayrıntıya dikkat edermiş gibi.) Arada sırada annem tereyağlı ekmeğin üstüne şeker de serper. Ekmeğin üstünde pırıl pırıl parlayan şeker taneleri, ağzında kıtır kıtır eder ve anneme güç verirler. Annem yumuşak hamurun midesine indiğini, o sancıyan, şişmiş organı pamuksu bir sıcaklıkla kapladığını, bedenindeki zehirleri emip etkisiz hale getirdiğini hayal eder.

Aslında annemi zehirleyen şey, kimseye sevgi duyamamasıydı, bu sevgisizliği şeker, maya, domuz yağı ve unla bastırmaya çalışıyordu; bu düşüncesi doğruydu, biliyordu. Bütün kadınlara öğütlendiği gibi, cinsel ilişkiden zevk almaya çalışır, zevk alır numarası yapar, ama bu çabası, yalnız kaldığında baş gösteren korkunç bir açlıkla cezalandırılır; tıpkı bu sıcak temmuz gününde başka kasabalarla çevrili, tozlu Manitoba kasabasında yaşadığı açlık nöbeti gibi. (Manitoba, yarım düzine asfaltsız yol, bir dükkân, bir otel, bir Methodist Kilisesi, Kanada Pasifik Demiryolları İstasyonu ve Bishop Yolunun köşesindeki bekâr erkeklere özel bir pansiyondan oluşuyordu.) Sanki hep bir şeyi beklemektedir, ama cahilliği ve şişmanlığı yüzünden, bu 'şey' nedir, bilemez. Geceleri utancından geceliğini bütün bedenine sımsıkı yapıştırır. Lambayı üfleyerek söndürdüğünde ne umaca-

ğını, kocasının haykırışlarının ne anlama geldiğini bilemez, neyse ki ikisinin yaşadığı bu ahşap şirket evinin duvarları kocasının haykırışlarını emer. Evin üst ve alt katta ikişer odası, arka bahçede de bir tuvaleti vardı. Annemin tek bildiği, bir aile geçmişi olmadığı, kendisine ait herhangi bir soyağacı, herhangi bir kan bağının avuntusundan yoksun olduğu ve son iki yıldır Cuyler Goodwill'in ölçüsüz, derin arzusuyla her gün sarmalandığıdır. Kocası her gece üstüne çıktığında aklına bütün gücüyle akan Niagara gelir, bedeninin kıvrımlı iç duvarları içinde akan azgın bir su.

Kendini hiçliğe en çok gömülmüş hissettiği zamanlar böyle zamanlardır, sanki o, Mercy Goodwill, bütün bedeninin, geniş yüzünün, kalın ve etli boynunun, kocaman ve sarkık göğüslerinin, sert bir kaya parçasına benzeyen karnının içinde zonklayan kandan başka bir şey değildir.

Mutfağının arka bölümünde ayakta duran annemin o yumuşak, beyaz etlere benzeyen kasıkları (insanın aklına dana, tavuk ya da yağlı domuz eti geliyor), pamuklu donunun içinde birbirine sürtünür, annem birden kasıklarının sırılsıklam olduğunu fark eder. İki-üç boğumlu eti, el ve ayak bilekleri, bu bölgelerdeki kat kat fazlalıklar terden kayganlaşmıştır. Kocaman, şişman parmakları tahta mutfak masasını sıkı sıkı tutmaktadır, evlilik yüzüğünün gömülü durduğu sol eli, damarlarında dolaşan zehir yüzünden zonklamaktadır. Gözlerinin önünde soluk, yeşilimsi bir ışık yelpazesi açılmıştır sanki. Bu seferki acı çok şiddetlidir, hem de her zamankinden çok. Acaba bedenim paramparça olacak mı, kemiklerim etimden fırlayacak mı, kanım duvarlara ve yerlere saçılacak mı? diye düşünür. Kanının kırmızı değil de sarı olduğunu düşler; bu bal rengi çamurumsu sıvı, onun hareketlerini yavaşlatır, yan komşusu Bayan Flett'i çağırmasına engel olur.

Rastlantıya bakın ki, Bayan Flett on-on beş metre ötede, yani Mercy'nin sesini duyacak kadar yakında, kaba kumaştan çarşaflarını ve yastık kılıflarını çamaşır ipine mandallamaktadır. Bayan Flett, Mercy Goodwill'in ne kadar zor durumda olduğunu bilse hemen yardımına koşar; çabucak zavallı yavrucağın yanında olur, ona sakin olmasını öğütler, mutfak sedirine uzan-

ması için yalvarır; onun o şişman, terli, ifadesiz yüzünü soğuk bir bezle serinletir; elbiselerini gevşetir, sıkı sıkı bağlanmış ayakkabılarını ve kalın çoraplarını çıkartır. Bayan Flett Mercy'yi, onun davranış biçimini, bir konuya bütün dikkatini verebilmesini sever, oysa –doğrusunu söylemek gerekirse– bu sevgi, Mercy'ye duyduğu hayranlık ve acımadan kaynaklanır, evet Mercy'nin o hantal bedenine, genç yüzünün yanlarındaki lekelere acır; Mercy'nin üst dudağının, dehşetle açılan, yumuşak bakışlı ela gözlerinin yalnızca arada sırada, ışığın belli açılarında güzel görünmesine üzülür. Mercy'nin buzağılarınkine benzeyen gözlerine bakınca, aklına "çocuksu" sözcüğü değil, "çocuk" sözcüğü gelir. Zavallı şey, zavallı şaşkın şey. Mercy öz annesini hiç tanımamıştı ve şimdilik kucağında sallayıp ninniler söyleyebileceği çocukları da yoktu. Ancak daha sonra ne olacağını kim bilebilir, geleceği kim görebilir ki?

Bayan Flett'in adı Clarentine'di. Üç yetişkin oğlu vardı, Simon, Andrew ve Barker; kızı olmamıştı. Oğullarının en büyüğü olan Barker, üniversitede okumak için Winnipeg'e gitmişti; öteki ikisi, babaları Magnus'la birlikte taşocağında çalışırlar; Magnus usta bir taş yontucusudur; Kanada'ya on dokuz yaşında gelmiş soğuk ve çelimsiz bir Orkneyli göçmen. Hâlâ Orkney'deki alışkanlıklarını sürdürür. Basit şeyleri sever. Sade döşenmiş bir ev. Bakımlı bir bahçe. Masada basit yiyecekler, lapa ya da tütsülenmiş balıktan oluşan bir akşam yemeği; bazen de bir dilim tereyağlı ekmek, sonra biraz çay. Cam bir tabağa konmuş, kremalı, biçimsiz Malvern pudingi onu huzursuz edebilir, özellikle de 1905 yazının ortasında, sıradan bir pazartesi günü (benim doğduğum gün).

Cildi mantar renginde olan güzel endamlı Bayan Flett, yani Clarentine, öyle bir hayal kırıklığı yaşamıştı ki çocuklarının çocukluk anıları silinip gitmişti belleğinden; Mercy'nin kocaman elini avucuna alıp ona, "Bir kadın eğer karnında yaşam kıpırtısı hissetmediyse, yaşamı bir tabak lahana kadar değersizdir," demeyi düşler. "Sevgi, bir çocuğa bakmak, onun büyüyüp bir erkeğe dönüşmesini izlemektir. Kocalarımızı sevdiğimizi söyleriz, kilisede onları sonsuza kadar, ölüm bizi ayırana kadar seveceğimize söz veririz, oysa gerçekte yalnızca kendi kanımızdan, canımızdan olanı severiz."

Bayan Flett, Mercy'ye armağanlar vermeye bayılır. Daha geçen bahar evi temizlerken, bir köşede eski, teneke bir jöle kalıbı bulmuş, bunu Mercy'ye vermişti; Mercy'nin bugün Malvern pudingini döktüğü kalıp budur işte. Mercy'ye bahçesinden çiçekler, ıtırşahi, tütün, karanfil, iberis[1] ve aslanağzı verir. Lahana mevsiminde lahana, yeni çıkmış turp, tatlı bezelye, havuç, bakla. Ona kavanozlar dolusu çilek, vişne reçeli ve ravent turşusu armağan eder. Bir seferinde Mercy'ye köşeleri nakışlı bir havlu takımı vermişti, bir seferinde de ortasında kafes işi taklidi işlemeleri olan bir örtü. Mercy'nin tutkun olduğu ve kullana kullana eskittiği o yemek kitabını bile o vermişti. Noel'de henüz ambalajından çıkarılmamış, kediotundan bir sabun; bir gün de hiç nedensiz, kurdeleyle süslenmiş, cam bir toka kutusu. Mercy'ye bu eşyaları iyilik olsun diye verirdi, ama bunları verirken eli açıklığını örtbas etmek için çeşitli bahaneler uydururdu. "Benim buna ihtiyacım yok" ya da "Bende bundan bir orduyu besleyecek kadar çok var" ya da "Bizim için fazla süslü, ama size uygun" ya da "Bay Flett böyle kokuları ağır bulur, ben de gerçekten iyi ve yararlı bir şeyi atmak istemedim."

Bu armağanlar karşısında Mercy'nin gösterdiği sakin sevinç, yüzünde yavaş yavaş beliren gülümseme ve hafif şaşkınlık ifadesi, böylesine kirli bir dünyada bile koruyabildiği saflığı karşısında Bayan Flett ona sarılmamak için kendini zor tutar. Sanki Mercy'ye gerçekten sarılmış gibi, Mercy'nin kendi elbisesinin göğsüne dayanan etli bedenini, heyecandan soluk soluğa kaldığı için inip kalkan göğsünü hisseder. Yüzünü Mercy'nin şişman, beyaz boynuna, yumuşak omuzlarına ve kıvırcık, kahverengi saçlarına bastırıp, "Canım benim," diye mırıldanmak ister.

Bir gün gelecek bunu yapacaktır, bir gün mutlaka. Yakıcı güneşin altında çamaşırlarını asarken böyle düşünür – önce çarşaflar, sonra önlükler ve gömlekler, sonra da erkeklerin yazlık iş tulumları. Havada o kadar hafif bir esinti var ki, çamaşırlar iki saat içinde kaskatı ve kupkuru olacak – kavurucu bir sıcak var. Bugün çamaşırları yıkamakta gecikti, daha bahçedeki zararlı otları ayıklayacak, akşam yemeği için bezelye toplayacak. Hiçbir zaman işleri zamanında yapamaz, zihninde hep o huy-

[1] İberis: Turpgillerden çiçekli, bodur, ağaç boyunda otsu bir bitki. (Çev.)

suz ses dır dır eder: Şimdi ocağı sil, şimdi şurayı tamir et, sonra perdeleri kolala. Emirler yağdıran bu ses kendi sesidir, ancak bu ses ne kadar sinir bozucu ve öfkeli olsa da onu yerinden kımıldatacak kadar etkili değildir. Erkekler, yani kocası ve oğulları taşocağına gitmek için evden saat tam yedide çıkar, saat beşte dönerler. Acaba Bayan Flett'in bütün gün ne yaptığını sanıyorlar? Hiç kimsenin evin içini görüp onu seyredememesi, günün her dakikası için o baştan çıkarıcı tembellik duygusuyla yaptığı pazarlıkları görmemesi ne hoş! Bu düşünceyle tüm bedeni ürperir.

Elbette Tanrı onu görüyordur. Öyle olmalı. Tanrı, caraganana ağacının yola vuran gölgelerine dalıp gittiğini, mutfak sandalyelerinden birine sepetini onarmak için oturduğu halde gözünün masanın üzerinde yürüyen bir sineğe takıldığını, bu yüzden saatlerce hiçbir şey yapmadan dalıp gittiğini mutlaka görüyordur. Dakikalar saatin tiktakları eşliğinde ilerler ve bir saat, bazen iki saat bomboş geçer. Bu zaman dilimlerinin ötekilerle hiçbir bağlantısı yoktur, Bayan Flett bunun farkındadır. Bayan Flett yaz sıcakları bastırdığından beri neredeyse her gün, gitgide daha sık zaman yitimine uğramaya başlamıştır. Sabahları uykusunu almış olarak kalkmasına karşın saatin kolları ilerledikçe, bir şeyin kendisini çağırdığını hisseder gibi olur; kolaya kaçma isteği, kimsenin onu görmemesi, onu alaycı bir biçimde baştan çıkarmaya çalışır; Bayan Flett ise bu çağrıya direnemez, hemen yenilir. Onu sarmalayan bu çağrı her neyse, sevecendir. Bayan Flett'in çevresinde bir koku bulutu gibi yükselir. Bu bulutun ne bir yüzü, ne bir sesi vardır, o çevreye yayılan bir kokudur yalnızca; bir esrime dalgası gibi Bayan Flett'in boğazından içeri girer, bedeninin içinde aşağı akar, kadınlık organlarının ve gevşemiş kasıklarının kasılmasına yol açar. Sessizlik mükemmel, ama acı vericidir, sessizliğin içinde hep tatsız , belirsiz bir düşünce aklını çeler: Tanrı galiba onun günahlarıyla ilgilenmemektedir. Tanrı onunla hiçbir biçimde iletişim kurmamış, ona bir işaret vermemiş, ona ihanet etmek için bile kendini yormamıştı, oysa Bayan Flett mutfak duvarına astığı bir parça işli bezle onu cezbetmeye çalışmıştı:

İsa Evin Efendisidir
O Her Sofrada Görünmeyen bir Konuk
Her Konuşmayı Dinleyen
Sessiz bir Dinleyicidir

Çevresindekileri kandırmakta bu kadar usta olması onu hem ürkütür, hem de neşelendirir; bu boş geçen saatler, gerçeğe benzeyen düşleri ve zihninden geçen bölük pörçük konuşmalar onun için yeni bir şeydir, sanki bir değil, iki yaşamı varmış, yaşamlarından biri ötekinin paravanıymış gibi.

Yoksa kendini mi kandırmakta? Taşocağı yolunda yürürken rastladığı Dr. Spears, onu bileğinden yakalamış, onunla tuhaf ve içten bir biçimde konuşmuştu. Kibarca havadan söz ederlerken Dr. Spear damdan düşer gibi, "Kadınların, başka kadınlarla arkadaşlık etmeye ihtiyacı vardır," demişti. "Biraz gülmek, biraz zararsız dedikodu yapmak insanı çok rahatlatır. Nakış kursuna ya da Anneler Birliğine gidin, yanılmıyorsam Bayan Flett, bir zamanlar Bayanlar Ritm ve Hareket Kulübüne gidiyordunuz, eminim öğleden sonranızı arkadaşlarınızla neşe içinde geçirdiğinizde eğleniyordunuz. Karım, şu yeni Çin misyonlarıyla ilgili toplantıların çok eğlenceli geçtiğini söylüyor, hem eğlenceliymiş hem öğretici."

"Evde çok işim var," dedi Clarentine Flett, Dr. Spears'a.

"Elbette, elbette," diye başıyla evetledi doktor. "Belki de birkaç günlüğüne Winnipeg'e gitmeyi düşünüyorsunuzdur. Galiba her yıl oğlunuz Barker'ı birkaç günlüğüne ziyaret ediyorsunuz. Oğlunuz hâlâ orada çalışmalarını sürdürüyor, değil mi? Botanik bilimciydi yanlış anımsamıyorsam?"

"Doğru," dedi kadın. "Çiçekler, bitkiler üzerinde çalışıyor."

"Eminim onunla gurur duyuyorsunuzdur. O çok iyi bir genç. Hatırlar mısınız, onun adını Epworth Bursu listesine yazdırmıştım."

"Hatırlıyorum, nasıl unutabilirim, ben..."

"Neden onu ziyarete gidip ona bir sürpriz yapmıyorsunuz? Uzun ve soğuk bir kıştan sonra hepimizin bir değişikliğe ihtiyacı olur. İsterseniz kocanıza bunu çıtlatabilirim, dolaylı olarak

elbette. Küçük bir tatilin sağlığa ne kadar yararlı olduğunu ona kısaca anlatabilirim."

"Lütfen," demişti Bayan Flett. Dr. Spears'ın yanından ayrılır ayrılmaz kendini bir balon gibi çepeçevre saracak o sessizliği, onun o satenimsi, incimsi parıltısını düşündü. "Buna gerek yok. Onunla kendim konuşabilirim."

Anneler Birliği. Birkaç günlüğüne Winnipeg'e gitmek. Aylar önce bu oyalayıcı şeyler ona cazip gelebilirdi. Kocası Magnus'a kentte bir hafta kalmak istediğini bile söyleyebilirdi. Sıradan bir iş yaparken, bu isteğini anlatan sözcükler ağzından dökülüverirdi , sözgelimi akşam bulaşıklarını yıkarken ya da pencerenin yanında asılı duran küpeçiçeğinin kurumuş yapraklarını koparırken. Kocası konuşkan bir insan değildi, ama ikisi yıllar süren evlilikleri boyunca, üç oğlun yetiştirilmesi, erzak siparişi, hava durumu, hastalıklar, sebzelerin bahçeye nasıl ekilmesi gerektiği konularında az da olsa konuşmayı başarmışlardı. Bayan Flett kocasının öteki kocalardan daha kaba olduğunu sanmıyordu, yine de bundan emin olamıyordu. Nasıl emin olabilirdi ki? Öteki kocaların nasıl insanlar olduğunu ona kim söyleyebilirdi? Kocası, bir elini geceliğinin altına sokarken, "Eğer istiyorsan, Annem," der. Binlerce, beş binlerce kez, "Eğer istiyorsan, Annem." Bu sözler artık zihnine iyice kazınmıştır, Bayan Flett bunları duymaz bile. Her şey bittikten sonra, bir delikten aşağı düşmeye benzer bir sessizlik ya da anladığı kadarıyla, kocasının doyuma erdiğini belirten bir homurtu.

"Evlenelim mi, ne dersin?" Kocası kendisine bu sözlerle evlenme teklif edeli yirmi beş yıl olmuştu, bunları söylerken sesinin heyecanla gitgide tizleşmesinden duygulanan Bayan Flett onu reddedememişti. Kocası Kanada'ya geleli bir yıldan az, Lac du Bonnet'de, çiftliklerinin yakınındaki eski bir granit ocağında çalışmaya başlayalı sekiz ay olmuştu; Orkney aksanı hâlâ çok belirgin ve fazlasıyla kabaydı, yine de Bayan Flett bu kaba sesin altında yumuşak birşeyler duyduğunu sanmıştı. Milner Geçidindeki bir dua toplantısından eve yürürken, Magnus ona eşlik etmişti. Ilık bir nisan akşamıydı, gökyüzü yıldız kaplıydı. Bayan Flett temiz havayı bir gıda gibi içine çekebileceğini hissetmişti. Magnus ona üçüncü kez eşlik ediyordu, kendisinden bir öpücük istemeye hak kazanmıştı, Clarentine bunu biliyordu,

Magnus da öyle. Öpüşmenin nasıl bir şey olduğunu merak ettiği için buna izin vermişti. Magnus'un üst dudağı hafifçe, çok hafifçe dudaklarına ve yanağına şöyle bir değmişti. Sonra da Magnus, "Evlenelim mi, ne dersin?" demişti.

Onun bu haddini bilmezliği Bayan Flett'i duygulandırmıştı, bu öyle çocuksu bir davranıştı ki içinden gülmek, onunla alay etmek gelmişti –o zamanlar neşeli olmayı bilirdi– ama adamın yüzü kendininkine çok yakındı.

"Ne dersin?" diye üstelemişti Magnus. Yüzünün çizgileri karanlıkta belli olmuyordu, ama Bayan Flett onun soluğunu boynunda hissediyordu, bu da direncini kırıyordu. Magnus'tan aşk sözcükleri duymak için hazırlandı.

"Yeterince para kazanıyorum," dedi Magnus, "ve düzenli olarak çalışıyorum."

Bu doğruydu. Söylediklerine karşı çıkamazdı. Zaten onun söylediği şeylere karşı çıkmayı hiçbir zaman öğrenememişti. Magnus'un öyle bir konuşma biçimi vardı ki söylediklerine karşı çıkmak olanaksızdı. Sözgelimi şu yeni buzluk konusunda. Magnus, Eaton Mektupla Sipariş'e gizlice bir buzluk siparişi vermişti, şimdi bu buzluk mutfağın bir köşesinde duruyordu. Magnus aylar önce, tasarruf olsun diye kulağının arkasındaki şişi Dr. Spears'a göstermeyi reddetmişti, sonra da gidip bir buzluk için on bir dolar vermişti, on bir dolar artı yol masrafı. Buzluğun üzerindeki temiz metal etikette 'Yeni Geliştirilmiş Labrador Buzluk' yazıyordu. Bayan Flett kocasından hiç böyle bir şey istememişti. Evliliklerinin ilk gününde kocasının ellerinin pürüzsüz bir tahtayı, cilalı menteşeleri nasıl okşadığını seyrederken, "Bu parmaklar bana, çıplak bedenime dokundu," diye düşünmeden edememişti.

Bu aralar böyle düşünceler aklına daha sık geliyor. Son birkaç aydır zihni çıldırmış gibi. Arzuları çatlak bir tezgâhın altında bekleyen bir kadın, Bn. Flett böyle bir kadın işte.

Şu anda çamaşırları asarken bile duyduğu arzudan bayılmak üzere; peki, ama arzuladığı şey ne? Sarıl bana, diyor ıslak çarşaflara ve yastık kılıflarına, beni kollarına al. Yine de bunları donukça, umutsuzca söylüyor. Eski, tahta çamaşır teknesi şimdi bomboş, bir kayanın üzerinde duruyor. Gökyüzü açık ve mavi; yukarı bakınca başı dönüyor. Burnu gıdıklanıyor, mendilini al-

mak için önlüğünün cebini karıştırıyor. Çamaşır sodasının kokusu onu hep rahatsız eder, hapşırtır. "İçimde istek kalmamış," diye düşünüyor. "Artık içimde istek kalmamış."

Saat çoktan üç olmuştur, diye tahmin ediyor. Bugünlük bahçe işlerini boşverecek. Kocası ya da oğullarından biri neden bahçeyi temizlemediğini soracak olursa, sıcağı bahane edecek. Hava bu kadar sıcakken sağlığını tehlikeye atmak niye? Onun yerine ön odanın, loş köşede duran goblenli koltuğun serinliğinin tadını çıkaracak. Duyduğu üzüntüyle başa çıkamadığı için bunu daha önce de yapmıştı. Değerli tükürükotu çiçeği, Çin porseleni saksısının içinde durmakta; onun gri-yeşil yapraklarındaki ince ayrıntıları incelemek hoşuna gidiyor. Duvar kâğıdı da öyle; duvar kâğıdının pembe – kahverengi sıra sıra çiçek desenleri de dikkatini çekiyor.

Yukarı doğru hafifçe eğilmiş küçük, meşe çerçeveli ayna, onun o başına yapışık saçlarının, yüzünde kor gibi yanan gözlerinin görüntüsünü yansıtıyor.

Genç Cuyler Goodwill'in o iri yarı, şişman karısı Mercy'ye, "Seni seviyorum," dediğini duymuştu."Seni öyle seviyorum ki, bütün kalbimle öyle seviyorum ki."

Bunu duyduğunda şimdiki gibi bir pazartesi akşam üstüydü. Goodwill'lere armağan etmek için erken açmış leylakları bir sepete doldurmuş onlara gitmişti, tam komşularının mutfak kapısının önüne gelmişti ki, bu sözleri duymuştu. (Aslında bu evden uzak kalamaz; yeni evlilerin evinde sanki bir büyü hissedersiniz, bu evlerde sesler daha yumuşak, geçici perdeler ve ucuz halılar yerlerine sanki daha yakışır, daha parlak durur.) Goodwill'ler baharın temiz havası içeri girsin diye mutfak penceresini açmışlardı. Onları bulunduğu yerden rahatlıkla görebiliyordu. Beyaz bir örtü örtülmüş, henüz toplanmamış masanın bir tarafında Mercy, bir tarafında Cuyler oturuyordu.

Kapı aralığından içeri yansıyan ışık, annemin yüzüne vuruyor ve ona bir ışıltı katıyordu. Babam anneme doğru eğilmiş ve onun elini eline almıştı. Bu ikili, salonlara asılan türden bir tabloya konu olabilirlerdi diye düşünmüştü Bayan Flett, hafif mavi ve gri tonlarında bir suluboya tabloya.

Daha önce de dediğim gibi, annem olağanüstü şişman bir kadınmış, muhallebi gibi titreyen hatlarıyla korkarım oldukça

da çirkinmiş. Komşusu Bayan Flett'in onun o şişman yüzüne gömülmüş gözlerinde, şişkin çenesinde belli bir güzellik bulduğu doğrudur, ama bendeki evlilik fotoğrafına baktığımda bunun hiç de böyle olmadığı görülüyor. Annem iri yarı, şişman bir kadınmış. Babamsa, kısa boylu, ince kemikli, ince yapılıymış, yüzünde hep hafif bir şaşkınlık ifadesi varmış. Kasabalı erkeklerin onunla kabaca alay ettiğini tahmin etmek güç değil.

Bayan Flett babamın anneme, "Bütün kalbimle," dediğini duymuştu. Sanki aşkını dile getirmekten yorulmuş gibi sandalyesinde arkasına yaslanmıştı. Bütün kalbimle. Böyle sözler ancak kitaplardaki aşıkların aklına gelirdi. Aşk sözcükleri, bir sevgiliye söylenebilecek sözcükler. Arzunun şiiri. Bayan Flett sık sık ucuz romanlar okurdu –bu kitapları, böyle şeyleri okumanın boşa zaman harcamak olduğunu düşünen kocasından saklardı– bu kitaplarda insanlar birbirlerine sevgi yüklü sözcükler söylerdi, ama Bayan Flett Manitoba Tyndall'daki taş ocaklarında çalışan sıradan işçilerin böyle sözler söyleyebileceğini hiç düşünmemişti. Ayrıca bir insan böyle şeyler söylerken, duygularının ses tonuna ve konuşma biçimine böylesine yansıyabileceğini de hiç ummamıştı. "Seni öyle seviyorum ki" demişti Cuyler Goodwill karısı Mercy'ye, bunu öyle yakarış dolu bir ses tonuyla söylemişti ki Bayan Flett aklından bir türlü çıkaramıyordu. Bahar boyunca bu sözler, günlük işlerinin kupkuru dokusunun üzerine bir yağmur gibi yağmıştı. Şimdi çamaşır ipinin yanında, güneşin altında hapşırıp gözlerini kırpıştırırken ve öğleden sonra hiçbir iş yapmamak arzusuyla savaşırken bile kulaklarında bu sözler vardır.

Birden aklına bir fikir gelir. Çay yapıp Mercy'yi çaya davet edecektir.

Evet, güzel bir demlik çay yapacağım, der Clarentine Flett kendi kendine. Annesinden kalma o güzel, gül desenli Royal Albert marka çay fincanlarını indirip, bir tabak reçelli bisküvi çıkarmaya karar verir. Kadınların arkadaşlığa ihtiyacı vardır – Dr. Spears da bu konuda başının etini yeyip durmuyor muydu zaten? Belki de sorunu bu yaşamıdır, yani zevk alamaması değil, yalnızlıktır, geçici bir yalnızlık duygusu içindedir. Ayrıca şu zavallı yavrucak, Mercy Goodwill de yalnızdır – Bayan Flett birden bu düşüncelerinin ne kadar yerinde olduğunu anlar. Ye-

rinde olduğunu sezer. Genç kocasının Mercy'nin kulağına fısıldayıp durduğu o tatlı sözler, gösterdiği şefkat önemsizdi, çok önemsizdi. O ve Mercy bu dünyada yapayalnızlar; ayrı ayrı evlerde iki yalnız ruh, aynı kaygı dolu açlığa tutsak iki yalnız komşu. Bunu neden daha önce anlamamıştı? Bayan Flett'i Anneler Birliğinden, nakış kursundan, birkaç günlüğüne Winnipeg'e gitmekten alıkoyan, onu son birkaç haftadır evine bağlayan şey işte budur; kendisini ve Mercy Goodwill'i çevreleyen bir çaresizlik çemberinden ayrılamamaktadır. Alışılmadık bir biçimde birbirine bağlanmış iki rahibe: Clarentine Flett ve Mercy Goodwill.

Artık birşeyler yapmak gerekli, Bayan Flett de bunu yapacak; şimdi gidip Mercy'nin kapısını çalacak ve onu çaya davet edecek. Çay Mercy'nin sevdiği gibi açık ve şekerli olacak. Dr. Spears'ın karısı, Taşocağı Müdürünün karısı Bayan Hopspein ile çay toplantıları yaparlardı; onlar gibi bir çay toplantısı yapma düşüncesi Bayan Flett'i yüreklendirir. Belki, birkaç fincan çaydan sonra Mercy'den kendisine adıyla hitap etmesini rica edebilir. "Neden bana Clarentine demiyorsun?" diyebilir. "İnan bana hiç kızmam, hatta hoşuma bile gider, elbette eğer istersen..."

Oysa tam o anda derin düşünceleri bölünür. Bir ses duymuştur, tiz bir havlamaya benzer bir erkek sesi, başını kaldırır ve Yaşlı Yahudinin bahçede kendisine doğru geldiğini görür.

Bugünlerde Yaşlı Yahudi konusunda konuşmak çok güçtür. Bu beceri isteyen bir iştir. "Yaşlı Yahudi" sözlerinin duraksanmadan söylendiği günleri anımsamak için insanın belleğini zorlaması gerekir: Yaşlı Yahudi; işte Yaşlı Yahudi geliyor.

Çok geçmeden, kara kirli giysileri üzerinde sallanan, tuhaf görünümlü karman çorman saçları olan Yaşlı Yahudi yanına gelir. Başındaki o yırtık pırtık, şapkaya benzer pis şeyi geriye itmiştir. Çıkık elmacık kemikleri ceviz gibi kahverengi ve büklüm büklümdür. Yüzünde yıllardır var olan kırışıklıkların içi kir doludur, belki de teninin tuhaf, alışılmadık rengi öyle gösteriyordur.

Atını, o zavallı yaratığı, Mercy Goodwill'in bahçesindeki küçük ve eğik toz ağacına bağlamıştır. Atını böyle tuhaf yerlere

bağlamak tam ona göre bir iştir, neyse çitlere bağlamadığına şükredelim. Atın arkasına bir yük arabası bağlıdır; bu araba öyle kırık dökük ve öyle eskidir ki, sürekli gıcırdar, zangırdar, öyle ki, tarlalardaki kargalar bile bu sesten ürküp kaçar. Yani bu şeye araba demeye bin şahit ister.

Hiç kimse Yaşlı Yahudinin bölgelerine gelmesini istemez, çünkü ya bir fincan kahve ya da bir yudum su ister, o gittikten sonra, kullandığı tabak çanağı kaynatmak gerekir. Kışın, İzlandalıların yerleşim bölgesi olan Arborg'un kırlarında dolaşırken, burada oturan ailelerden bir geceliğine evlerinde kalmayı isteme cüretini gösterir. Ertesi gün yattığı yatağın çarşaflarının sökülüp kaynatılması, evin pencerelerinin açılıp havalandırılması gerekir. Kaldığı o yoksul ve temiz evlere sarımsak, soğan, küf ve yıkanmamış deri kokusu siner. Yaşlı Yahudi düğme, ayakkabı bağcığı ve iğne satar, bu eşyalar her yerde bulunmasalar da bunlar için insanlar tahtakurusu ya da adı bile bilinmeyen korkunç bir hastalık bulaşması tehlikesini göze alamaz. Yaşlı Yahudinin dili koyu renkli ve ekşi kokuludur, gözleri de şaşkın şaşkın bakar. Herkese yaltaklanır. Yöredeki bütün kadınlara "hamfendi", kocalarına da "beyfendi" diye hitap eder. Pansiyonlarda kalan genç erkeklere pislik satar. Kırk yaşında da olabilir, altmış yaşında da. Yanında hep çeşit çeşit ilaç, losyonlar, cep çakıları, küçük oyuncaklar, tütün ve katı şeker bulunur, bu yiyecekler yenmeyecek kadar pistir. Kimsenin gözlerinin içine bakamaz. Söylentiye göre, kümeslerden yumurta, bahçelerden domates, masalardan çay kaşığı aşırıp ceketinin cebine saklar ve götürür. O kapkara elini uzatıp küçük çocukları yakalayarak kendisinden kaçmalarını engeller, başlarını okşayarak ana babaların yüreğini ağzına getirir.

Arka sokaklarda onun o zavallı, yaşlı atını kırbaçladığını görenler vardır. Yaşlı Yahudi ayaklarını sürüye sürüye evlerin kapılarına gider, alacaklı gibi, ama aynı zamanda korka korka kapıları çalar. Kapının çalınış biçiminden gelenin o olduğunu hemen anlarsınız. Ayaklarını sürüye sürüye ağır aksak adımlarla yürür, bu yürüyüş biçimi insanın aklına eski dönemlerde dünyayı kasıp kavurmuş salgınları getirir. İşte şimdi de çamaşırlarının yanında –çarşaflar ve havlular birer bayrak gibi açılmış

durmaktadır– tahta bir panonun üzerine yakılarak işlenmiş bir desen gibi duran Bayan Flett'e bağıra çağıra yaklaşmaktadır.

Bayan Flett'in yakasına yapışır. Bayan Flett soluğu kesilerek içgüdüsel bir hareketle yakasını kurtarır, ama elbette Yaşlı Yahudi ona yeniden yapışır, bu kez bileğini kabaca yakalamıştır. Yüzünü kederle buruşturmuş, hıçkırarak sızlanmaktadır, "Hamfendi, hamfendi..." Yüzü Bayan Flett'inkine öyle yakındır ki kadın onun soluğunun ve bedeninin keskin kokusunu rahatlıkla duyar.

"Gel hamfendi, gel."

Sesinde çılgınca bir korku vardır; korku dolu, bir erkek için fazla tiz bir sesle, ağzında birşeyler gevelemektedir. Yalnızca üç dişi kalmıştır. Bayan Flett bunu görünce şaşırır. Üst dudağındaysa kapkara bir yara vardır. Clarentine Flett, kendisini bu adamdan kurtarmaya çalışırken, gözlerini bu kurumuş yaradan alamaz, duyduğu tiksintiden neredeyse bayılmak üzeredir; yine de uzanıp bu yaraya dokunmamak için kendini zor tutar.

Adam onu bırakmamakta kararlıdır.

"Gel hamfendi."

Adamın bileğini tutan sert derili eli, Bayan Flett'in midesini bulandırır, ama ceketinin iplik iplik olmuş kol ağzını ve adamın ceketten dışarı uzanmış olan solgun renkli kolunu görünce duraksar.

Sıradan bir erkek kolu, diye düşünür Bayan Flett, bu kol beklediği kadar tuhaf değildir; cumartesi geceleri iç çamaşırlarını çıkarıp köpük köpük sabunlu suya dalan kocası Magnus'un kolundan farksızdır – çıplak, yaralı bereli, damarları belirgin, kasları çalışmaktan gerilmiş, yine de şaşırtıcı derecede, dokunaklı biçimde kadınsı.

Bütün bunları birkaç saniye içinde düşünen Bayan Flett, Yaşlı Yahudinin yakınlarda bir yerlerde bir ailesi, bir evi, bir ocağı, kendine ait bir yatağı var mıdır diye merak eder. Eğer varsa, örtülerin altında yanı başında yatan bir kadını ve her erkek gibi bacaklarının arasında gevşekçe sarkan morumsu bir et parçası da vardır. Aman ne itici düşünceler, diye geçirir aklından, oysa düşüncesini daha sağlıklı, daha güzel şeylere yöneltmeli. Elbette bir de adı vardır, mutlaka olmalı, bir adın olmadan bu ülkenin vatandaşı olamazsın. Belki de iki ya da üç adı

vardır. Söylenişi, yazılışı güç adlar. Bu adları ona birileri vermiş olmalı, ama kim?

Bu sorular Bayan Flett'in zihnine üşüşür, onu soluksuz bırakır. Aynı anda aklına ön taraftaki loş odası, terletmeyen keçe yastıklı koltuğu, bu koltuğun yıpranmış goblenli köşesi ve kimseler görmesin diye bu yıpranmış köşeyi duvara çevirmiş olduğu gelir; bu düşünceler başından aşağı boca edilen bir kova soğuk su kadar ayıltıcıdır.

Yaşlı Yahudi bir eliyle bileğini tutmuştur. Öteki eliyle de Mercy Goodwill'in mutfak kapısını işaret ederek, "Hamfendi hasta," demeyi başarır, "hasta, hasta," ve birden Bayan Flett durumu kavrar.

İki evin arasındaki arazi engebeli, taşlıdır, üzeri bitki kökleri ve öbek öbek otlarla kaplıdır. Bayan Flett ve Yaşlı Yahudi açık bahçe kapısına doğru, birbirlerine çarpa çarpa tuhaf bir biçimde koşarlar, Yaşlı Yahudinin eli Bayan Flett'in bileğini bir an bile bırakmaz.

Annemin bacakları arasından dışarı çıkmakta olan o kanlı et parçasına doğru koşup, parıldayan kan pıhtılarının arasında yatan yassılaşmış kafama, bebek kollarıma ve çırpınan yüreğime dokunabilmek isterdim doğrusu. Annem Mercy Goodwill, çiçek desenli temiz ve ucuz divan örtüsünün üzerinde soluk soluğa yatmaktadır; birisi onu yan devirmiş gibidir, ağaç gövdesine benzeyen yumuşak ve kocaman dizlerini karnına çekmiştir, kadınlık bölgeleri de açıktadır. Tıpkı deniz kabukları ya da ezilmiş meyveler gibi.

Kanlı donunu, görünmesin diye bir tarafa, büyük olasılıkla yere atmıştır.

Ne düşünürseniz düşünün, bu sahnenin çirkin bir yönü yok, yani son derece olağan bir şey bu, peki ben neden buna bakarken sakinliğimi koruyamıyorum? Bu sahnede birbiriyle uyumsuz olan unsurlara simetri getirmeye çalışıyorum da ondan; yine de şimdiden biliyorum ki, bu çabamı görüntüyü hoş görmeniz için bir yakarış gibi algılayacaksınız. Kan ve cehalet; kan ve cehaleti nasıl güzel gösterebilirim ki? Yumurtadan yeni çıkmışa benzeyen, bilinçsiz, jöle gibi kaygan, bir nabızdan ibaret bedenimi sizlere nasıl hoş gösterebilirim? Bu görüntünün al-

tına açıklayıcı bir yazı, belki de Latince bir sözcük koyup onu sağlıklı bir şeye dönüştürmek istiyorum.

Bu arada da düşünülmesi gereken bir kişi daha var; babam. Şu anda Taşocağı yolundan eve doğru yürümekte. Islık çalarak, tatarcıkları bir şaplakta öldürerek, iş botlarıyla yerleri tekmeleyip tozları kaldırarak eve dönüyor. Bitkin. Bir kaya katmanının üzerinde, saati beş sente, karısı Mercy'nin geçen Noel'de pudinge koyduğu bir gram Vestizza kuşüzümüyle aynı paraya saatlerce kazma salladıktan sonra kim bitkin olmaz ki? Yine de ıslıkla neşeli bir melodi çalmakta, "Küçük Pamuk Bebek" ya da belki "Zizzy Zum Zum." Mezarlığa giden Pike's yolunda durup mesanesini boşaltır.

Tyndall, Garson'a üç kilometre uzaktadır. Kireç madeninde gün boyunca ocak başında ya da kazım işinde çalışan öteki işçiler Tyndall'a şirket arabalarıyla, botlarını arabanın kenarlarından sarkıtarak giderler. Dayanıklı atların çektiği arabalar onları eve götürür, artık bu kaslı, seçkin, güzel hayvanlara pek rastlanmıyor. Babam arabaya binmez. O yürümeyi yeğler. Tuhaf adamın biridir, yörede onun için böyle derler. Yalnızlığı seven, kaçık görünüşlü, burnunun dikine giden bücürün tekidir. Yine de hızlı çalışır, kaytarmaz. Makinelerden anlar. Becerikli-dir. Sessiz, ağır başlı biridir, karısıyla birlikte Stonewall kasabasından gelmişlerdir. Karısına gelince, (bunu söyleyen kişi gözünü kırpıp yanındakine bir dirsek atar) iki-üç erkeğe bütün gece yetebilir.

Babam bütün gününü kireçten bir duvarın önünde ya da her an bozulmaya hazır, eski buharlı oyma makinesini iki büklüm gözleyerek geçirdikten sonra bacak kaslarını açmak ister. Taşocağı açılalı yalnızca birkaç yıl olmuştur, kireç damarı 1896'da arka bahçesine kuyu kazmak isteyen bir çiftçi tarafından bulunmuş ve dört yıl sonra (bazılarının söylediğine göre, tam bir dolandırıcılık, bir hırsızlık sayılacak biçimde) William Garson adında birine satılmıştı, adam taşocağının hem işletmecisi hem de sahibiydi. Daha şimdiden 100,000 ton taş çıkarılıp taşınmıştı, bölgenin yüzeyi şimdi bambaşka bir görünüm almıştı; ocak bir açık hava arenası gibi aşağı inen basamaklardan oluşur; basamakların yüksekliği 30 santimle 90 santim arasında değişir. Toprağın altında daha ne kadar kireç taşı olduğu konusun-

da çelişkili bilgiler var. Bazıları, işlerin gidişine bakılırsa, bütün madenin beş ya da on yıl içinde boşalacağını söylemekte; daha iyimser olanlar, damarın bir kilometre genişliğinde olduğunu, Winnipeg'e, hatta onun da ötesine kadar uzandığını ileri sürmekte.

Dolomit taşı denilen bu kireçli taş türü, babamın büyüdüğü Stonewall kasabasında bulunan taştan çok daha güzel ve daha kolay işlenebilen bir taştır. Doğal yoldan kimyasal değişimler geçirdikten sonra, o benzersiz, dantelsi görünümüne kavuşur. Iki rengi vardır, sarımsı kahverengi ya da koyu gri benekleri olan soluk gri (bu ikincisini daha çok severim). Bazıları buna goblenli taş der ve özellikle içindeki az bulunur fosillere değer verir: Karındanbacaklılar, kolsu ayaklılar, trilobitler[1] mercanlar ve salyangozlar. Bir zamanlar yaşamış olan bu canlıların etleri çürümüş, kabuklarının içine kireçli çamur dolmuş, bu çamur daha sonra taşlaşmıştı. Babam fazla eğitim görmemişti, ama Tanrı onu bir doğabilimci kadar meraklı yaratmıştı; babam yakın zamanda bulduğu birkaç ilginç fosil parçasını Mercy'ye göstermek için eve götürmüştü. (Doğduğum gün annemin yapmış olduğu Malvern pudinginin üzerindeki tabağa ağırlık yapsın diye koyduğu bu taşın içinde, ender görülen, birbirine kaynaşmiş üç fosil varmış, bunlar o kadar az bulunan fosillermiş ki, bugüne kadar hâlâ doğru dürüst sınıflandırılamamışlar.)

Cuyler Goodwill, hâlâ tepede sapsarı ve sımsıcak parlayan güneşin altında, neden eve yürüyerek gider , neden böyle neşeyle ıslık çalar? Daha önce de dediğim gibi, saatlerce çalıştıktan sonra tutulmuş kaslarını açmayı sever, ayrıca bence –bu benim kişisel tahminimdir– eve doğru yürürken eklemlerinin uzadığını, bedeninin irileştiğini, güçlendiğini, bambaşka birine dönüştüğünü hissetmek ister. O bir kocadır artık. Bir sevgilidir. Yolu gözlenen biridir. Yolunu gözleyen için, hiç beklemediği, sevindirici armağandır yolunu gözleyen biri. Başının üzerinde bir çatısı (kira da olsa bir çatı), akşam yemeği için şimdiden kurulmuş sofrası, taptığı bir karısı vardır. Beden ve ruh olarak ona tapar.

Yaşamı boyunca hiçbir şey babamı aşk kavramına hazırlamamıştı. Küçükken ruhunu yaralayan bir şey –bu belki yüzü

[1] Tribolit: Bedeninde üç bölme bulunan ve şimdi soyları tükenmiş olan, deniz böcekleri ailesinden bir hayvan. (Çev.)

delik delik babası, üstü başı dağınık, sopa gibi annesi ya da tek çocuk olmasıydı– onu bütün yaşamı boyunca çocuk kalmaya zorlamıştı, hâlâ bir çocuk kadar az yemesi bu yüzdendi.

Goodwilla ailesi, içinde doğduğu sert, yaşlı ve karmaşık olaylarla dolu yüzyılın insafına kalmış gibiydi; anne, baba, oğul, üçü de çevrelerine bir yetersizlik kokusu yayıyorlardı; ruhları gelişmişti, ama bedenleri çelimsiz kalmıştı. Evleri Stonewall'un kireç ocaklarına bakıyordu. Çarpık verandalı bu ev, pis bir yolun sonundaydı. Ocaklardan gelen sarı kül yüzünden benek benek lekelenen pencere camları hiçbir zaman silinmezdi, mutfağın tavanı da akıyordu; her zaman da akmıştı. Yağmurlu havalarda baca tüterdi. Bu evde arada sırada pişirilen biçimsiz ekmek güç sindirilirdi. Evi tamir ettirmek ya da küçük lüksler için harcanabilecek maaşlar, eski bir reçel kavanozunda saklanırdı, kirli kokulu dolarlar kurumuş yapraklar gibi kavanoza tıkıştırılırdı. Yazın, kasabanın erkekleri Jackson ve Maria'nın köşesinde at nalı oynamak için toplanırlardı, ama Goodwill erkekleri, baba-oğul, genellikle bu oyuna davet edilmezlerdi. Neden dışlandıkları belli değil. Belki de kasabalı erkekler onların eğlenmeyi sevmediklerini, bu oyun için gerekli beceriye sahip olmadıklarını ya da o tuhaf, kederli ve bitkin tavırlarının bulaşıcı olduğunu sanıyorlardı. Öte yandan keskin bakışlı Bayan Goodwill, dindarca duygularla kendini kiliseye gitmeye zorunlu hisseder, bu yüzden pazar sabahları başına keçe bir şapka takar ve Presbiteryen Kilisesindeki ayine katılırdı, ama kimse Cuyler'a kiliseye gitmeyi isteyip istemediğini sormamıştı.

Aslında Cuyler'ın ruhsal ya da bedensel sağlığıyla kimse ilgilenmiyordu. Hiçbir konuda düşüncesi sorulmuyordu. Taş işçiliğinde giderek beceri kazanmasına da çok ender olarak değiniliyordu. Evlendiği güne kadar bir fotoğrafını çektirmek kimsenin aklına gelmemişti. Doğum günlerinde (26 Kasım) kimse bu konudan söz etmezdi –ne bir armağan, ne bir pasta, ne kutlama telaşı– oysa on dördüne bastığı gün, babası kızarmış domuz ve patates dolu tabağından başını kaldırıp artık okulu bırakması, kendisiyle birlikte Stonewall Taşocaklarında çalışmaya başlaması gerektiğini söylemişti. Bundan sonraki on iki yıl taşocağında çalışmıştı.

Zamanın nasıl geçip gittiğini hiçbir zaman kolay kolay anlamamışımdır; başkaları zamanı geçip giden mevsimlerle, bir yılın sona ermesi ve ötekinin başlamasıyla ölçebiliyorlar ve bunu kabullenebiliyorlar, ama ben bunu onlar kadar kolayca kabul edemiyorum. Zamanın böyle geçip gitmesi bize aslında ne kadar güçsüz olduğumuzu, yaşamımızın büyük bölümünün nasıl pislikle sarmalandığını ve nasıl aptalca harcandığını gösteriyor. Zamanı bir cümleyle tanımlamaya çalıştığımızda bile dilimiz tutulur, öyle ki, bir özyaşamöyküsünü anlatırken 'On iki yıl yıl geçti' demek, özyaşamöyküsünün mantığına ters düşer. Nasıl olur da bunca zaman boyunca bu kadar az şey yaşanmış olur, zamanımız bizden nasıl alınıp götürülebilir? Aylar, haftalar, saatler; bedenimizin en güçlü olduğu, duyguların saldırısına en açık olduğu o en değerli yaşlarımız nasıl böyle anlamadan geçer? Genç Cuyler Goodwill, babam, on dört yaşından yirmi altı yaşına kadar, on iki yıl boyunca erken kalktı, bir kâse yulaf lapası yedi, günde dokuz buçuk saat çalıştığı taşocağına kadar yürüdü, günün sonunda ana-babasının soğuk ve yoksul evine dönüp erkenden yattı.

Bir yaşamı anlatmaya kalkışmak güç bir iştir; itiraf ediyorum; kişisel öykülerimiz bile utanmazca çarpıtılmıştır; varlığımızın o basit kalıbına duyduğumuz inancı yitirmememiz beni şaşırtıyor. O on iki yıl boyunca babamın sabahları yediği yulaf lapası büyük olasılıkla kimi zaman sulu kimi zaman kıvamlıydı. Ayrıca, iş arkadaşlarının konuşmaları, ergenlik çağının zorunlulukları, moda şarkılarda ya da arada sırada katıldığı içki sofralarında duyduğu sözler sayesinde tanıdığı cinsel arzu yüzünden çeşitli güçlüklerle karşılaşmış olabilir. Bu on iki yıl içinde, Bekârlar Balosuna da katılmış, 1899'da buharlı makineyi taşocaklarına getiren yaşlı Lord Stanley'in elini de sıkmıştı. Babam gençliğinde çekingen biriymiş, ama ne körmüş ne de aptal. Zaman zaman çevresine bakıp, duygusuz ana-babasının bile ruh durumlarında ve duygularında hafif değişimler olduğunu gözlemlemişti. Yine de, okulu bıraktıktan sonra on iki yılını çalışarak geçirmişti, ta ki Mercy Stone'la tanışıncaya kadar; bu olaydan sonra yaşamı tümüyle değişmişti. Hem de mucizevi bir biçimde.

O sırada Stonewall'da yalnızca iki bin kişi yaşıyormuş, yine de annemle babam hiç karşılaşmamışlar ya da karşılaştılarsa bile birbirlerini fark etmemişlerdi; babam çocukluğunda ve gençliğinde annemi ne görmüş ne de ondan söz edildiğini duymuştu. Annem Stonewall Yetimhanesinde, rahibeler gibi, dört duvar arasında büyümüştü; burası kasabanın doğu ucundaydı, katı kurallarına karşın burası duygusuz denemeyecek bir ortamdı. Stonewall Yetimhanesine evlilik dışı oldukları için verilmiş çocuklar, bir düzen ya da eşitlik sağlamak adına Stone soyadını taşırdı. Bu yüzden kayıt defterindeki adlar şöyleydi: Bertha Stone, Caroline Stone, Gareth Stone, Hyram Stone, Lamartine Stone; annemin adına kadar adlar alfabetik olarak böyle gidiyordu; ince telli saçları, teninin rengi ve ela gözleri ana-babasının Ukraynalı ya da belki İzlandalı olabileceğini akla getiriyordu, ama öteki çocuklar gibi onun da kimin nesi olduğu bilinmiyordu. Daha birkaç günlükken pazen bir battaniyeye sarılmış olarak –haziran geceleri soğuk olabiliyordu– yetimhanenin arka kapısının yanında duran un varilinin üzerine bırakılmıştı. Bu un varili bebeklerine –onlara öyle deniliyordu– kasabalılar bakıyor, onları ilkokula gönderiyor, bir iş öğrenmelerini sağlıyor ve on dört-on beş yaşlarında bir işe sokuyorlardı; annem dışında, o öyle iyi bir ev kadını olmuştu ki, yetimhanedekiler ondan ayrılmayı istememişlerdi. On altı yaşında yetimhanenin kâhyasının yardımcısı olmuştu; dört yıl sonra yaşlı kâhya ölünce, yönetim anneme geçmişti.

Bedeni, ekmek ve yulaf lapasıyla beslendiğini belli ediyordu, ama şişman olmasına karşın –on yaşına geldiğinde 'topluydu', yirmi yaşına geldiğinde fil gibi olmuştu– dizlerinin üzerine çöküp, yeri pırıl pırıl olana kadar cilalamaktan hoşlanıyordu. Bazen sıcak fırından çıkardığı bir tepsi turtanın üzerine eğildiğinde, duyduğu gururdan başı dönerdi; gevrek hamurun altınımsı rengi, tatlı meyvelerin kaynarken çıkardığı sesler, yemeklerin renk ve kıvamlarının mükemmelliği ona gurur verirdi. Yetimhanede yaşayan çocuklar fazla ilgisini çekmezdi –yetim kızlar seksek oynarken, 'Mercy Stone eder bir ton' tekerlemesini söylerlerdi– ama masa kurmaya, bir sosu koyulaştırmaya, gömleklere yaka dikmeye, bir yığın temiz çarşafı kolalayıp ütülemeye, onları katlayıp üst üste koymaya bayılırdı. Bu konularda

çok yetenekliydi. Yeteneğini sergileyebileceği bir ortamdaydı. Bundan daha kötü durumlarda yaşayan insanlar da var. Bir odaya, sözgelimi kızlar yatakhanesine girdiğinde, gözleri, dağınık, kırık, cilalanması gereken bir şey arardı; bulunca da kollarını sıvar, hemen işe koyulurdu.

Yirmi sekiz yaşındayken, pırıl pırıl, ancak soğuk rüzgârlı bir bahar günü, yetimhanenin giriş kapısındaki taşın, kuşkusuz don yüzünden yerinden oynamış olduğunu gördü. Bu yüzden kapı, güçlükle ve büyük bir gıcırtıyla açılıyordu. Taşı yerine oturtması için bir taş ustası çağrıldı. Gelen kişi babam, Cuyler Goodwill'di.

Annemin nezaketi, yüzündeki zarafet, onun belki de, öyle uygun düşer diye ellerini kucağında kavuşturarak başında beklemesi babamı yüreğinden vurmuştu, ama onu en çok etkileyen annemin iri bedeniydi. Annemin hareket ederken dalgalanan etleri, oynamış taşı göstermek için uzattığı kollarının temizliği, un gibi beyazlığı, babamı altüst etmişti; kabarık küçük topuzu, şişman yüzü, toplu gerdanı ve omuzları da öyle – bütün bunlar sanki annemin saflığını vurguluyor, babama 'beni koru' diye bağırıyordu. Babam, dudaklarını, annemin dirseklerinin iç tarafındaki gölgeli ete yapıştırmamak, gözlerinin altındaki zarif, yarım ay biçimli, kabarık, ipeksi deriye dokunmamak için kendini zor tutmuştu.

Babam çalışırken, annem yanında durup ona arkadaşlık etmiş, kesik konuşmasıyla kışın donduruculuğundan söz etmişti; bu, annemin şimdiye kadar gördüğü en soğuk kıştı, rüzgârlar titretiyor, don görülüyordu, görünüşe bakılırsa şimdi de Tyndall'ın güneyinde tarlaları sel basmıştı.

Babam başını kaldırıp anneme, onun gülümsemeyen dudaklarına bakarak, "Evet," demişti, seli duymuştu, durum çok kötüydü, ama –konuşmasının burasında zayıf yapılı omuzlarını kaldırmıştı– bu aylarda hep sel basmaz mıydı zaten.

Annemin şişmanlığının, yüzünün büyük bölümünü yuttuğunu, ancak o yumuşak kirpiklerle çevrili, berrak gözleri dışarıda bıraktığını fark etmişti.

Babam yaptığı işten para almamıştı, taşı yerine oturtmak bir saat bile sürmemişti, ayrıca bu işi yapmaktan zevk duymuştu, taşocağındaki işinin tekdüzeliğinden sonra bu bir değişiklik

olmuştu, hem –başını kapıya, çatıya, yetimhanenin ön yüzüne, yol kenarında gürültülü bir biçimde oynayan çocuklara doğru hafifçe sallayarak– bu çocuklar için birşeyler yapabilmek onu duygulandırmıştı. Annem büyük, sıcak mutfağa gelmesi için ona ısrar etti, mutfakta ona kahve, fırından yeni çıkmış esmer, şekerli dilimlerden bir tane verdi. Bu dilimlerin tadı inanılmazdı, çıtır çıtırdılar, düzgünce, kat kat serilmiş hamur çok güzel görünüyordu, hamurun içindekiler de bol ve doyurucuydu.

Babamın bardağı ve tabağı dizinin üzerindeydi. Daha sonra ellerinin tırnaklarına bakmayı akıl etti ve tırnaklarının içine kir sıvanmış olduğunu gördü. Elleri titredi, ama "Yine gelebilir miyim?" demeyi becerdi.

Annem onu şöyle bir süzdü, gömleğinin altındaki tahta gibi göğsünün kemiklerinin nasıl dışarı fırladığını görmüş gibi oldu, çanak çömleği toplayarak babamdan uzaklaşmaya başladı. Bu yakaran adam onun için hiçbir şey ifade etmiyordu. Adamın ağzından bir sürü sözcük çıkıyor ve mutfağın sıcak havasının içinde eriyordu. Yine de onun ellerinin titremesinden, soğansı, hafif ter kokusundan hoşlanmıştı. Kendine engel olamayarak ona dönüp gergin bir biçimde gülümsedi.

"Yürüyüşe çıkabilir miyiz?"

"Hayır," dedi Mercy; çaresizlik içinde ona doğru döndü ve elini belli belirsiz sallayarak bedenini gösterdi, "Ben pek yürüyüşe yatkın değilim."

"Lütfen," dedi babam, cesareti kendisini bile şaşırtmıştı. "O zaman oturup konuşabiliriz."

Annem ona bıkkın, utangaç bir bakış fırlattı, babamı da bunu olumlu bir yanıt olarak yorumladı.

Babamın kur yapma sanatını, evliliğin ve evlilik yolunda atılması gereken adımların ne olduğunu, farklı bir biçimde konuşmayı öğrenmesi gerekiyordu; öğrenmesi gereken onca şey, önünde kalın bir kitabın sayfaları gibi teker teker açılıyordu. Bu iş için ne kadar çok çabalaması gerektiğini görünce az kalsın vazgeçecekti, yine de içinde bu işi sürdürmek, gereken her şeyi öğrenmek ve gücünü denemek için karşı konulmaz bir istek vardı. Daha bir ay geçmemişti ki, Mercy'den bir söz koparmıştı. Evleneceklerdi. Elli kilometre uzaklıktaki Tyndall Kasabasına taşınacaklardı, babama oradaki taşocağından iş önerilmişti.

Evlenmeyi düşündüğünü annesine ve babasına söyledi –ikisi de şaşkınlıktan tek söz söyleyememişlerdi– düğün tarihini saptadılar.

İnsanlar ikisini bir arada görünce gülümsüyorlardı; utangaç, çocuk bedenli, sersemlemiş bir genç adam ve yanında kocaman bir kadın; adam kadına doğru nazikçe eğiliyor, onun o kocaman, şişman elini kucağına alıp okşuyordu. Görünüşe bakılırsa babam annemden bir-iki santim daha kısaydı. Babam yetimhanenin kapısında anneme veda ederken, parmaklarını onun geniş yanağına koyup, pürüzsüz ve pembe teninin hatlarında dolaştırırdı.

Mercy'nin kendisini, onun Mercy'i arzuladığından daha farklı bir şekilde ve daha az arzuladığını başından beri biliyordu; bu da ona son derece doğal ve adil geliyordu. Yirmi altıncı yaşında onu birdenbire etkisi altına alan erotik aşk onu karşı koyulmaz bir biçimde çekiyordu; Mercy ise bütün olanları şaşkınlıkla karşılıyordu. Mercy babama karşı soğuk değildi, ama babamın ona ilk kez utangaç ve arzulu bir biçimde sarılmasını, içini çekerek kabul etmişti. Mercy birlikte geçirecekleri yaşamı hiç merak etmiyordu, hatta bununla ilgilenmiyordu bile denebilir; yine de gösterişsiz bir şirket evinde oturacak olmaları onu biraz olsun heyecanlandırmıştı; eşyalarını istediği gibi düzenleyip yerleştirebilecek, evi istediği gibi çekip çevirebilecekti. Cuyler'a utana sıkıla buna sevindiğini söylemişti. Bu, annemin daha önce sahip olmayı hiç ummadığı bir şeydi. O, yarım dilim ekmeğin bile değerini bilen bir kadındı, diyebiliriz.

Babam 1903'te Mercy Stone'la evlendiğinde, kadın bedeninin tepeleri ve vadileriyle, zihinlerinin işleyiş biçimiyle, kısacası kadınlarla ilgili hiçbir şey bilmiyordu: bir aile düzeni nasıl kurulur, işe nereden başlanır, insan eşinden neler bekler, habersizdi. Her şeyin azı ve özüyle yetinen ana-babasını örnek alması olanaksızdı, onlar bile bu kez, basit bir tören yapmak, bir düğün armağanı vermek için biraz olsun çaba göstermişlerdi; düğün armağanı olarak cilalı bir saat vermişlerdi, bu saat her saat başı çalıyor ve babama eski, kötü yaşamını geride bıraktığını; yaşamının kasvetli hücrelerinin yeniden biçimlendiğini, tertemiz yapıldığını; başına bunlar geldiği için ne kadar şanslı olduğunu hatırlatıyordu.

Babam değişmişti. Kendini sürekli yoklayan bir cinsel arzuyla dolup taşıyordu, öyle ki bedeni bile değişmişti sanki. Geçmişte, mutlu olabileceğini, böyle bir şeyin olanaksız olmadığını hissetmişti hep. Babam fazla eğitimli değildi, tarih ya da edebiyat konusunda çok az bilgisi vardı, ortaçağda kara sevda yüzünden insanların yataklara düştüğünü kimse ona söylememişti; kara sevda, bedenin, kaldıramayacağı kadar yabancı, güçlü ve fizikötesi bir saldırıyla karşılaşmasından başka bir şey değildi.

Taşocağında çalışırken babam bütün gün boyunca Mercy'sini, onun bedeninin kıvrımlarını, gizlerini, o etli yuvarlaklarını, girintilerini, ona doğru dönüşünü, kendisini –başlangıçta utanarak, sonra daha rahat hareket etmeye başlayarak– sunuşunu düşünür. Bedenleri birleşirken Mercy içini çeker –gerçekten de içini çeker, babam bunu yadsıyamaz– ama babam onun içini çekmesini, bıkkınlığını, razı oluşunu bile sever. O alçak yatakta yatarlarken, annem babamın ellerinin orasını burasını kurcalamasından utanır; yine de bir-iki kez onun da parmakları babamın özel bölgesini, organını çevreleyen o nemli tüyleri şöyle bir okşamış ve babama şimdiye kadar duyduğu en büyük zevki tattırmıştır. Babam Mercy'nin şişman kollarını, kalçalarını, göğüslerini itici bulmaz, hem de hiç; yaşamı boyunca bir kadın bedenine hasret kalmıştır; şimdi kendini bu heyecan verici şişmanlığın içine ne kadar gömse de doyamayacağını sanır. Bilmektedir ki, Mercy Stone'un şişman bedeni olmasaydı, dünyayı hâlâ bir düşte gibi yaşayacak, başka insanların doğal hakları olarak gördüğü duygu ve düşüncelerin ayrıntılarını fark etmeyecekti.

Şu anı bozmaktan korktuğu için geleceği düşünmez, daha geniş, lambaları daha parlak, geceleri ışıl ışıl olan bir evi ve belki de üst katta uyuyan çocukları –neden olmasın?– düşleyemez; oysa bu duyguları sandığından daha derin bir doyumun ürünüdür. Evliliklerinin ilk günlerinde Cuyler Goodwill evinin düzenli mutfak raflarına; üst üste konmuş tabaklara; ayrı yerlere konmuş çatal, kaşık, bıçaklara; düzgünce yığılmış yiyeceklere –pirinç, un, şeker– bakarken neredeyse ağlayacak gibi oluyordu, çünkü bunları, karısının geleceğe yaptığı kahramanca yatırımlar olarak görüyor, sonra da, 'Aman canım, bana şimdi yaşadıklarım yeter,' diye düşünüyordu.

Aşkın elinin altında olması, bundan yüksek sesle söz edebilmesi bir mucizedir sanki; yaşamının ilk yıllarında her şeyden yoksun bırakıldığı için çekingenleşmiş, yaşama olan ilgisini yitirmiş ve birçok şeyi yapamamış olan babam, artık yüreğindeki ateşi dile getirebilmekte ve bir kadının duymak istediği sevgi sözcüklerini Mercy'ye fısıldayabilmektedir. Ağzından bir sel gibi akan bu sözcükler onu başlangıçta şaşırtır, ama dili çözülmüştür artık, sözcükler ağzından dökülüvermektedir. Geçmişe dönüp baktığında neden duygularını tutkulu bir biçimde dile dökemeyeceğini sandığına akıl erdiremez.

Taşocağından eve yürürken işte bunları, iki kısa yıl içinde nasıl yepyeni bir dünyada yaşamaya başladığını düşünmektedir. Okullu bir çocuk gibi botunun burnuyla bir taşı tekmeler ve kırların üstüne çökmüş olan tozlu havanın keskin kokusunu içine çeker. (Bir daha hiçbir şey, ona 1905 yılının o temmuz akşamında ciğerlerine çektiği hava kadar güzel gelmeyecektir.) O akşam üstü, bedeni tatlı bir yorgunluk içindedir, yine de sızlayan her kemik, her kas babama zevk verir, çünkü o gün gibi sıradan bir pazartesinin bile arzuyla biteceğini bilmektedir. Eve vardığında güzelce yıkanacak, iyi bir akşam yemeği yiyecek, sonra bir bardak çay içecek, sonra daha güneş batmadan, o öteki dünyaya, bir yatağın sunabileceğinden çok daha büyük, çok daha zengin bir dünyaya dalacaktır: Duyguları yoğunlaşacak, kanı tutuşacak, arzunun o karanlık girdabına kapılacak, sonra soluğu sevdiğinin soluğuna karışarak –bu onun için çok değerli bir armağandır– uykuya dalacaktır. Karısının bir tutam saçı, ikisinin ortak kullandığı yastığın üzerine yayılmış olacaktır, karısını uyandırmadan bu saçın uçlarını öpecektir.

Babam, çok değiştiğini düşünmektedir. Artık öteki erkeklerin, hatta kalın kafalı babasının bile yüzüne bakıp şöyle düşünür: Demek bunca çalışmanın, bunca didinmenin karşılığı olarak dünya bize bunu, bu neşe parıltısını veriyor!

Rüzgâr hızlanır. Babam adımlarını sıklaştırır. Taşocağı yolu düz, engebesiz, yer yer çamurlu, çorak ve çalılarla kaplı bir araziden geçer; ufuk boğucu bir biçimde alçaktır, kaba saba yapılmış ahırların ve evlerin çatılarının hemen üzerinden başlar. Bu bölgeye, yakın geçmişte Galyalı aileler yerleşmiş, burada pencieresiz gecekondular inşa etmişlerdi, kadınlar bu gecekon-

duları çamur ve samandan oluşan bir karışımla sıvamışlardı. Bir zamanlar bu evlere bakar, içlerinde kederden başka bir şey olmadığını düşünürdü. Şimdi gerçeğin böyle olmadığını biliyor. Cenneti görmüş biri olarak, baktığı her yerde de cenneti görüyor.

Yaşamı, birbiri ardına gelen tanıklardan oluşur. Galiba yaşadıklarımızı gerçekçi olarak değerlendirebilmemiz için hem bolluk hem utanç içinde yaşadığımız dönemlerde bizi izleyen, bize ilgi gösteren insanlara ihtiyacımız var. Anılarımız, yaşadıklarımızı gereğinden fazla yüceltir; bu konuda yapılabilecek en nazik yorum bu. Başkalarının tanıklığına, başkalarının yorumuna gereksinim duyarız, yine de doğum, aşk, ölüm gibi en önemli törenlerimiz, o anda yanımızda kim varsa onların önünde gerçekleşir. Yaşamı ne rastlantısal, ne kaprisli bir şey!

Benim doğumuma tanıklık ve yardım edenlerden biri, Bayan Flett'tir: Menopoz ve yalnızlık yüzünden yarı delirmiş, doya doya yaşayamadığı için yas tutan bir kadın; bu kadın iki ay sonra Winnipeg'e giden bir trene binecek ve kocasını bir daha görmemecesine terk edecektir; kocası onu aldattığı ya da dövdüğü için değil, Dr. Spears'a iltihaplanmış dişini göstermesi için gereken parayı (iki dolar elli sent) vermediği için.

Doğumuma tanıklık eden başka biri, Arnavutluk'un Prizren kasabasında doğmuş olan, ellerini deli gibi ovuşturup yüksek sesle inleyen Abram Gozhdë Skutari'dir: Otuz dört yaşında olan, yöre halkı tarafından Yaşlı Yahudi olarak tanınan, ivir zıvır satan bir adam; bir İspanyol Musevisi olan babası, çivi yapar satarmış; dedesi bir yazmanmış; dedesinin babası bir haham ve yirmi sekiz çocuk doğurmakla ünlü bir kadının oğluymuş; bu kadının doğurduğu yirmi sekiz çocuk da uzun birer ömür sürmüş, anneleri öldüğünde ona gereken saygıyı göstermiş, sonra da yatak örtüleri ve tabak çanaklarını paylaşamadıkları için kavga etmişler; yani Yaşlı Yahudinin tarihçesi on beşinci yüzyıla kadar uzanıyordu (bu bilgi Skutari'nin torunu tarafından derlenmiş ve basılmıştı; McGill Universitiy Press, 1969).

Doğumumda bulunan başka bir kişi de, elli beş yaşındaki Dr. Horton Spears'dır; Yaşlı Yahudi gelip onu çağırdığında çalışmasına öğlen arası vermiş, karısıyla bir fincan çay içmektedir.

Karısı Rosamund, kasabanın kuzeyindeki ormanda, kelebek koleksiyonu için yeni bir kelebek yakalamış, neşeyle eve dönmüştür; şimdiyse o uzun, dar, sevimsiz burnunun üzerine kondurduğu gözlüğüyle yemek masasının üzerine yaydığı kitaplarından bu kelebeğin adını ve türünü bulmaya çalışmaktadır. Dr. Spears tam bir temizlik hastasıdır, naziktir, neredeyse kadınsı denebilecek kadar duyarlıdır, ama bunu belli etmez.

Bir de babam Cuyler Goodwill; genç, çenesini cesaretle kaldırmış, yaşamın beklenmedik biçimde kendine verdiği şeyler için minnet duyar, sağlıklıdır; açtır, şimdiden hazırlanmış olan akşam yemeğini dört gözle beklemektedir, gecenin kendisine sunacağı duygulara hazırdır. Küçük, esmer yüzü ve güçlü bedeniyle arka kapıdan içeri girer, içerdeki karmaşayı görünce ıslık çalmayı bırakır, evinde yabancılar ha, işte bu beklenmedik ve katlanılmaz bir şeydir. Bu tuhaf koku, bu ritmik yas çığlıkları, bu ses nereden geliyor, nereden? Bu korkunç çığlıklar, bu 'ayyy' sesleri nedir? Birden, kanlı mutfak sedirinin, buruş buruş olmuş pamuklu örtünün üzerinde, oraya buraya atılmış çamaşırların arasında yatan karısını, annemi görür; annemin dağ gibi bedeni hareketsiz, gözleri kapalıdır. "Lohusa humması," der Dr. Spears ciddi bir tavırla, annemin yüzünü bir çarşafla –yo, çarşafla değil, bir masa örtüsüyle– örterken; babama soğuk soğuk bakar. 'Kesinlikle lohusa humması.'

Açık kapıdan içeri vuran güneş ışığı yere hepsinin gölgesini işlemektedir. Bense mutfak masasının üzerinde, minicik bedenim kundaklanmış, hâlâ ıslak, görmeyen gözlerle yatmaktayım; yüreğim, bir çiçeğin yaprakları kadar narin ve henüz tam açılmamış olan damar kapakçıklarıma bağlı olarak atmakta. Üzerinde tarihi değeri olan bir taş bulunan Malvern pudingi nerede mi? Annemin yemek kitabı gibi o da bir kenara atılmış. Bunlar tarih boyunca bir daha görülmeyecekler. Beni kundaklamışlar –neyle mi?– bir mutfak havlusuyla; belki de, Clarentine Flett'in çamaşır ipinden çekilmiş, Manitoba güneşinde kaskatı olmuş, ekşi ekşi kokan bir yastık kılıfıyla. Bir ip kadar ince dudaklı ağzım açılıyor, büzülüyor, asla dokunamayacağım, varlığını belki bilinçaltımla hissettiğim annemin tenini arıyor, istiyor.

O küçük, kalabalık, sıcak ve kötü kokulu mutfaktaki herkes –Bayan Flett, Yaşlı Yahudi, Dr.Spears, Cuyler Goodwill– tarihin bu anına tanıklık etmek için davet edilmişler sanki.

Tarihmiş! Sanki bu değersiz zaman dilimi böyle bir adı hak ediyormuş gibi. Bizi bir araya getiren şey tarih değil, rastlantıydı; ne tuhaf bir topluluk! Mutfakta karmaşa, yetersizlik ve uğursuzluk habercisi bir yaygara var. Yas tutan insanlar çevrelerine suçlayıcı zihin dalgaları yayarlar, ama bu kişiler henüz yas tutmaya başlamadılar. Onları bir arada, daha doğrusu birbirlerinden ayrı tutan şey, çaresizlikten gelen bir çılgınlık.

Cilalı saat altıyı vurur, son vuruşta tanıklar dönüp birbirlerine, sonra bana, davetsiz konuğa bakarlar. Her birinin yaşamındaki gizem, sır ve yalanlar havada, manyetik bir alanda dans eden atomlar gibi hareket etmektedir; öyle ki odanın, o basit, alçak tavanlı mutfağın havası, bir kasırga öncesinde olduğu gibi titreşmektedir. Eminim odadakilerden hiçbiri, şimdi ne yapmak, neler söylemek, yaslı kocayı neyle yatıştırmak –çay, viski, ne varsa– bir ağızdan, kekeleyerek ne söylemek gerektiğini bilememektedir. Bu iyi niyetli insanlar –gerçekten de bunlar iyi insanlardır– bembeyaz bir kireç katmanının üzerine inşa edilmiş evin döşeme tahtalarının üzerinde ayakta durmaktalar; oysa kendilerini boşlukta hissetmekte ve ölümün sarsıcılığı, doğumun kıpır kıpır saflığı karşısında ne yapacaklarını bilememekteler.

Önlerinde bir sandal kadar sessiz ve hareketsiz yatan, bütün yaşamı boyunca bu dünyanın yabancısı olmuş, son soluğunda bir çocuk doğurmuş olan Mercy Goodwill'in beyaz örtüyle örtülü bedenine son bir kez çekingence, belki de utanarak baktılar.

İşte tutmak için uzandığım şey, annemin son soluğunun kanat çırpışlarıdır. Şimdi bile bu soluğu tümüyle sahipleniyorum. Bu soluk bütün hacmi ve buharıyla bana ait, kesinlikle öyle; ne kadar çabalasam da dünyada başka hiçbir şeyden bu kadar emin olamıyorum; annemin son soluğu, ne kadar hafif olursa olsun, odanın içinde kapalı gözkapaklarımı bir kar tanesi gibi donduruyor ya da güneş ışığı gibi yakıyor ve şöyle diyor: açıl, açıl.

Bölüm İki

Çocukluk, 1916

Otuz üç yaşındaki Barker Flett düşük omuzlu, yüzünde kederli bir ifade olan bir adamdır, ama ona şöyle bir bakan kadınlar onun için, 'İşte kolayca mutlu edilebilecek bir erkek,' diye düşünürler.

Onun, öğrencilerine siklamenin ya da çayır çiğdeminin yaşam döngülerini anlatırken giydiği o ucuz, yün ceketini ütülemek isterler. Gömlekleri daha sık yıkansa, yakası daha düzgün iliklense daha iyi olur; ayrıca o yıpranmış botları da iyi bir boya istiyor; işte kadınlar ona bakınca bunları düşünür. Profesör Flett'in tek eksiği, ona bakacak bir kadın. Yani sevgi dolu bir bakım. Onunla alay etmeyin; ona acıyın, onu sevin.

Dalgın bir insan olduğu için derslerine beş, bazen on dakika gecikir; sınıfa girip, dersin başlamasını bekleyen öğrencilerin yüzlerine hayretle bakar ve ders notlarını bulmak için çantasını karıştırır. Sonunda bulabildiği ders notlarını, heyecanla, kaşlarını çatarak kürsünün üzerine yerleştirir. Gözlükleri; gözlüklerini evde unutmuş. Hayır, buradaymışlar, katlayıp gömlek cebine koymuş. Gözlüklerini cebinden çıkarıp tel saplarını o biçimli kulaklarına yerleştirir, önce sağ kulak, sonra sol; sonra, orta parmağıyla gözlüğü burnuna sıkıca iterek, gözlüğünün duruşunu düzeltir. İki kez gözlerini kırpar. Boğazını temizler. Derse başlar.

Sesi güzeldir. Dokusu, sıkı dokunmuş yün bir kumaşın dokusuna benzer. Eğer seslerin bir rengi olsaydı Barker Flett'in sesi, tatlı bir kestane rengi olurdu. Bu ses, tonuyla, akıcılığıyla, titreşimiyle erkeksi bir sestir; yalnız sesinde İskoçlarınki gibi

hafif, kalın bir titreşim duyulur; meşe kürsünün ince cilası kadar belli belirsiz olan bu titreşim, onun sesini kalınlaştırır. Sesi cümlelerinin sonunda yükselir, cümlelerinin duvarlarını aşar. Konuşurken verdiği kısa aralar, çeşitli duygulara açılan kapılardır, böyle arada bir duraksamasa, dinleyicileri transa geçebilirler.

Öğrencileri gözlerini ondan ayırmaz, özellikle de onun o hüzünlü, bilgiler vermek için açılan güzel dudaklarından; başlarını yalnızca Profesör Flett çeşitli adlar sıralamaya başladığında, bu adları yazmak için eğerler; sözgelimi, belli bir bitkinin bölümleri: Dişi organ, dişicik başı, boyuncuk, tohumluk, erkeklik organı, başcık, ercik sapı, taçyaprağı, çanak yaprağı, çiçeklik. Profesör Flett bu saydığı şeyleri genellikle tahtaya çizer, ama bugün tebeşirlerini evde unuttuğu için, resimleri havaya parmağıyla çiziyor. Uzun parmaklı elleri havaya bu şekilleri çizerken açılıp kapanıyor. Gömleğinin kol ağızlarının böyle berbat durumda olması ne kötü, galiba evet, kesinlikle öyle, sol kol ağzında da bir düğme eksik, ama Profesör Flett bunun farkında değil, zaten kız öğrenciler Profesör Barker T.Flett'i bu özelliği, kendini ihmal etmesi yüzünden beğeniyorlar, bu ona erkeksi bir çekicilik veriyor.

1916 yılının sonbaharında, Botaniğe Giriş dersine yazılan on dört öğrencinin on ikisi genç kız. Bir sara hastası olan Edward Wood ve bir metre yirmi santim boyunda, bir ayağı dışa dönük cüce, sakat Clarence Redfield dışında Wesley Üniversitesinin bütün erkek öğrencileri Kanada üniformasını giyip savaşa gitmişlerdi. Peki Profesör Flett niye savaşmaya gitmemiş?

Bu konuda çeşitli söylentiler var. Bazıları onun, kendisi söylemese de pasifist olduğunu düşünüyor. Belki de kalbinden hastadır, cildinin solgun rengine bakılırsa bu doğru olabilir. Belki de gözleri bozuk olduğu için askere alınmamıştır; gözlüklü bir adamın Kayzer'in önüne çıkması beklenemez herhalde, üstelik hep baklava desenli, söğüt bir bastonla yürüyor. Bu bastonu belki numaradan belki de gereksinimden yanında taşıyor. Belki de yeni buğday türleri üretmeye çalışması, savaşta Kanada'ya gerekli bir hizmet olarak görülmüştür. (1905 yılında Barker Flett, fen dalında lisansüstü öğrencisiyken, dayanıklı, kırmızı bir buğday türü olan 'Marki' melezinin mükemmelleştirilme-

sine katkıda bulunmuştu; şimdi bu melezi, genel hasattan on gün önce toplanabilen, böylece donun yol açabileceği zararı ortadan kaldıran o muhteşem 'Garnet' türüyle aşılamaya çalışıyor.) Belki de Bay Flett'in askere çağrılmamasının nedeni, yaşlı annesinin ve on bir yaşındaki yeğeninin tek dayanağı olmasıdır. (Bu son olasılık en sevilen açıklamadır, üstelik doğrudur ya da hemen hemen doğrudur.)

Profesör Flett öğrencilerine, öğretmenlerinin yaşlı annesinden ve küçük yeğeninden hiç söz etmez, peki öğrencileri onların varlığını nereden biliyor? Öğrencilerinden sarı saçlı, hareketli bir kız olan Bessie Perfect, Flett ailesinin oturduğu Simcoe Sokağının iki sokak aşağısındaki bir pansiyonda kalmaktadır da oradan. Başka bir öğrencisi, Jessie Saltmeyer, Flett ailesinin pazar sabahları ayine gittiği Birinci Metodist Kilisesine gitmektedir. Bir başka öğrenci olan Bayan Lena Bellantyne'ın babası dişçidir ve yaşlı Bayan Flett'i tanımaktadır, daha doğrusu, ona iki kez takma diş yapmıştır. Başka kim var? Bir de ufak tefek bir çocuk olan Clarence Redfield var; Clarence hafta sonu gezintilerinden birinde Red Irmağının kıyısında dolaşmakta olan Flett ailesine rastlamıştır. Flettler yanlarında bir piknik sepeti ve yere sermek için katlanmış küçük bir kilim taşımaktaymışlar. Kalabalık olmayan ailelerin o acınası küçüklüğü. Yine de küçük olmalarına karşın, birbirlerine yetmektedirler.

Wesley Üniversitesinin koridorlarında öğrenciler bu bölük pörçük bilgileri birbirlerine anlatıp, bunların tadını çıkarırlar. Ardından Bayan Saltmeyer, sanki aklına yeni gelmiş gibi, Profesör Flett'in annesinin sanıldığı kadar yaşlı olmadığını, bahar ve yaz aylarında Simcoe Sokağındaki evlerine bitişik, boş arazide bolca çiçek yetiştirip, kentin çevresinde yeni açılan çiçekçilere bunları sattığını söyler. Bir öğrenci, 'yeğen'in gerçek bir akraba olmadığını, doğum yaparken ölen bir komşunun kızı olduğunu ekler. Bütün bu bilgiler, Botaniğe Giriş dersinin öğrencilerini kendinden geçirir, ama onları asıl heyecanlandıran Barker Flett'in bekâr olmasıdır. Bu tuhaf, harika, sıradışı bir olaydır; onlara kendi yaşamları konusunda umut verir: Barker Flett, henüz yaşam arkadaşını bulamamış, otuz üç yaşında yakışıklı bir adamdır.

Öğrenciler, "acaba geçmişte bozulmuş bir nişan filan var mı," diye merak etmekten kendilerini alamazlar. Bu olasılık her dönem Profesör Flett'in dersine kaydolan öğrenciler tarafından o kadar çok tartışılmıştır ki artık doğru olduğuna inanılmaktadır. Bu öykünün değişik uyarlamaları vardır: Sıtmadan ölmüş bir sevgili; aşırı dindar ya da kötü huylu ya da ailesinde delilik olduğu için uygun bulunmayan bir nişanlı; Profesör'ün Wesley Üniversitesinden aldığı aylığın isteklerini karşılamaya asla yetmeyeceği anlaşılınca vazgeçilen bir kadın.

Aslında Barker Flett'in geçmişinde bozulmuş bir nişan, ruhsal ve bedensel bir ayrılık yoktur. Çevresinde dönüp duran romantik yorumların farkında olan Profesör Flett, bu varsayımlara gülüp geçer. Sesi gibi gülümsemesi de güzeldir, ama bu gülümseme, yaşadığı düş kırıklıkları yüzünden dünya nimetlerinden elini eteğini çekmiş, aşkın insanın kendisini üzmesinden başka bir şey olmadığını düşünen bir adamın gülümsemesidir. Barker Flett şu anki durumundan hoşnuttur. Kışın sessiz ve sıcak bir oda, masa lambasının çember biçimindeki ışığının altında açılmış bir kitap, bir sandalye, huzur veren bir sadelik ya da yazın kırlarda bir başına gezinmek, yanına bir çakı, bitki çantası, bir iki sandviç alarak bütün gün bitkileri incelemek. Evet, Higgens Caddesindeki fahişelere üç kez gitmişti, ama bu öğretici deneyimler onda hiçbir özel duygu uyandırmamıştı. Belki de Barker Flett, kadınlara karşı hem nazik bir duyarlılık hem derin bir nefret besleyen *erkeklerdendi*. Yalnızlığının nedeni ne olursa olsun, öğrencilerinin inanmak istediklerinin tersine, yitirdiği bir sevgilinin ardından yas tutmamaktadır; asıl yas tuttuğu şey, kısa bir dönem sahip olduğu, ama şimdi yitirdiği sade yaşam biçimidir.

Mutluluk ona hiçbir zaman, 1905 yazında, yirmi iki yaşındayken olduğu kadar yakın olmamıştı; o yaz, pansiyoner olarak kaldığı Simcoe Sokağındaki evin, üst katta arkaya bakan iki odasında, küçük okul sırasının üzerine eğilip batıda yetişen, bir Cypripedium türü olan venüsçarığı çiçeğiyle ilgili tezini bitirmeye çalışmıştı.

Bu çiçeğe hayrandı. Çiçeğin o etkileyici biçiminin resmini düşlerinde bile ezbere çizebilirdi. Arka çanak yaprağı, silindir, yan çanak yaprağı, kın, bürgü kılıf, tomurcuk, kök. Evet, bu sı-

radarı bir bitkiydi, ama egzotik orkide ailesinin bir üyesiydi. Fırfırlı yaprakları olan bu narin bitki onundu. Bu çiçeğin (kadının) üzerinde aylardır çalışıyordu, artık onun kat kat ipeksi organlarının, bu kıtanın ortasındaki verimsiz killi topraklarda yetişmesini, kendini bütün güzelliğiyle insanların gözleri önüne sermesini sağlayan, o kendini yenileyici, yalın, sıradan büyüme mekanizmasının sahibiydi. (Bu inancında kibir yoktu.)

Dikkatini bir canlının üzerine böyle yoğunlaştırmış olması, onda başka arzular uyandırıyordu. Bedeni yeniden boşalmak gereksinimiyle kıvranıyordu. Higgens Caddesindeki bayanlara bir kez daha uğramalıydı; ayrıca şimdiye kadar ki eğitimini, kültürünü ona veren, hatta ona konuşmayı bile öğreten anlayışsız ana babasının, kardeşlerinin o sessiz öfkesini de zihninden silmeye çalışıyordu. Çocukluğunu geçirdiği Manitoba'nın Tyndall kazasına ait o kaldırımsız sokaklardan kurtulmak ve cinsel açlıklarını doyurmak için her tarafa kabaca saldıran insanlardan kendini koparmak istiyordu. Onun için mutluluk, bir parça değersiz kâğıdın üzerine çizmeye çalıştığı basit bir çiçeğin yapısında saklıydı: Bu çiçek, kendine yeten, kendi doğal yaşam döngüsünden, kurallarından başka hiçbir kurala bağlı olmayan taç yapraklı bir organizmaydı. Yıllar sonra geçmişe baktığında, bu çiçeğin resmini yaptığı o günü, suluboya fırçasını ne kadar nazikçe tuttuğunu, pencereden yansıyan güneş ışığının bileğine ve şu dolu bardağa nasıl yansıdığını, bütün benliğinin bu ışıkla nasıl dolduğunu hatırlardı.

Ne yazık ki, bu büyük mutluluk kısa sürmüştü. Kolejin Müdürü Bay Macintosh, ona, Metodizmin ruha olduğu kadar topluma da önem veren bir din olduğunu, yani insan yaşamını iyileştirmeyi de amaçladığını hatırlatarak, daha dayanıklı buğday tohumları üretme çalışmasına devam etmesini istedi. Konuşmasında bir noktayı da iyice vurguladı: Bu dünyadaki insan yaşamını iyileştirmeliydiler. Kolay etkilenen genç Barker Flett'i aydınlatmak için Jonathan Swift'in sözlerinden bir alıntı yaptı: 'Kim ki, daha önce tek buğday tohumunun yetiştiği yerde iki buğday tohumu yetiştirir, o iyi bir insan olarak anılmayı, bütün politikacıların birleşip de yapamayacağı kadar büyük hizmet yapmış sayılmayı hak eder.'

Genç Flett, venüsçarığıyla oyalanmayı bırakmak ve yeniden melez tohumları üzerinde çalışmak zorunda kalmıştı. Üstelik, sanki bu yeterli bir özveri değilmiş gibi, botanik dersinin yanı sıra kimyaya ve fiziğe giriş dersleri de sırtına yüklenmiş, bir yıl sonra zavallı Blazer 'alkol bağımlısı' olduğu gerekçesiyle okuldan kovulduğu için birinci sınıfların zooloji dersine de girmek zorunda kalmıştı. Tek nesneye yönelttiği dikkatini, bir gece içinde birkaç alana bölmek zorunda kalmıştı.

Daha da kötüsü, eylülün sonlarına doğru bir akşam, Simcoe Sokağındaki odasına döndüğünde annesinin odaya yerleşmiş olduğunu görmüştü. Annesinin kucağında kollarını sallayan, ayaklarıyla havayı tekmeleyen, tombul göbekli, dünyanın adaletsizliğine karşı çığlık çığlığa ağlayan bir bebek vardı.

Clarentine Flett'in 1905 yılında kocası Magnus Flett'i terk ettiğini söylemiş miydim? Onun, doğum yaparken ölen komşusu Mercy Goodwill'in minik bebeğinin bakımını üstlendiğini, Manitoba'dan ayrılırken onu da yanında götürdüğünü söylemiş miydim?

Bayan Flett kocasını bir eylül günü terk etmişti; birkaç gece arka arkaya görülen don yüzünden hava soğumuştu, küçük bebeğe –çok uslu bir kızdı– naylon bir bez bağlamış, üzerine pazen bir tulum giydirmiş, bunun üzerine beyaz, ince yünden, düğmeli bir yelek geçirmiş; bütün bu kat kat giysilerin içindeki bebeği el örgüsü, geniş bir şala sarmış, şalı da sıkı sıkıya iğnelemişti.

Güneşli bir sabah, Bayan Flett, Tyndall istasyonunda Imperial Limited Şirketi gişesine vardığında saat dokuzu yedi geçiyordu; yaşamının altüst olduğuna emindi, ama güçlü iradesiyle başını dik tutmayı, meşgul ve neşeli görünmeyi başarmıştı. Onun Winnipeg için bilet aldığını görenler –bilet için gereken parayı gece kocasının yuvarlak kutusundan almıştı– onun yalnızca gidiş bileti aldığını fark etmediler. Eğer bu tanıklar Bayan Flett'e daha yakın bir yerde duruyor olsalardı, ondan keskin, ama kötü olmayan bir kokunun geldiğini duyabilirlerdi; bu koku, karanfil yağına batırdığı ve zonklayan azıdişinin üzerine koyduğu pamuktan geliyordu. Şapkasını her zamankinin tersine merserize saten bir kuşakla ve Japon saç örgüsüyle süslememişti, ama yine de başına hoş bir biçimde oturtmuştu; dik tuttuğu ufak başına taktığı şapka, ona genç ve şık bir kadın havası

veriyordu; aslında Bayan Flett kırk beş yaşındaydı. Kucağında taşıdığı koca çiçek buketini görenler, onun kadınsı bir hevesle sevdiği için yanına çiçek almış olduğunu sandılar, valizine baksalardı, içinde yalnızca bir yün ceket, çocuk için tüylü bir pazen kumaşa sarılmış on, on beş bez, biberon, üç siyah plastik biberon emziği olduğunu görürlerdi. Elindeki tuhaf bir yüktü: Çanta, buket ve bebek, ama Bayan Flett pencere yanındaki koltuğuna kendinden emin bir tavırla oturdu. Yolculuk kısaydı, çalılık arazide, güneşin altında uzanan kasabaların içinden geçerek –Garson, Doğu Selkirk, Gonor, Birds Hill, Whittier Junction– elli üç dakika süren, bir tren yolculuğu. Yolculuk boyunca bebek Bayan Flett'in kucağında uyumuştu, Bayan Flett ise yaşamını nasıl sürdürebileceğini tasarlamıştı. Sabah kahvaltıda yediği yulaf ezmesi midesine oturmuştu, oysa zihni yükseklerde uçuyordu. Eski yaşam biçimini bıçakla kesmiş gibi ardında bırakmıştı, artık eski yaşamı çok geride kalmıştı (kocasına, mendil ütüsünün altına tek sözcüklük bir not yazıvermişti: elveda). Artık önünde uzanan yaşamında şansını ve fırsatlarını kendi yaratacaktı. Winnipeg'deki Kanada Pasifik Demiryolları İstasyonunun önündeki kalabalık caddeye çıkacak, yoldan geçenlere çiçeklerini satmaya çalışacaktı; kentliler taze çiçeklere bayılırlardı, hatta o yörenin boş arazilerinde kendiliğinden yetişen çiçeklere bile; kendiliğinden yetişseler de bu çiçekleri nerede bulacağınızı bilmeniz gerekirdi; elindeki çiçekleri dört bukete bölecekti. Michaelmas papatyaları olarak da bilinen koyu mavi yıldız çiçeklerinden dört ayrı buket yapacak, sonra bu demetlere ince, yumuşak yapraklar ekleyecek ve bunları kurdeleyle bağlayıp şirin buketler yaratacaktı; buketleri onar sente satıp oğlu Barker'ın oturduğu Simcoe Sokağındaki pansiyona gitmek için taksi tutacak kadar para kazanacaktı. Oraya vardığında, altı basamak inecek, kapıyı çalacak ve içeri girecekti. Bundan sonra yoluna ne çıkacağını dikkatle, tetikte bekleyecekti.

'Sevgili Bay Goodwill' diye yazmıştı fazla eğitim almamış Clarentine Flett, yayvan, kuyruklu harfleri olan yazısıyla 'Mesajınız için teşekkür ederim, inanın bana Daisy'ye –ona bu adı verdim– çok iyi bakıyorum, sağlığı yerinde. Böyle küçük bir çocuğun en azından şimdilik bir kadının gözetimi altında daha iyi yetişeceği konusunda benimle aynı fikirde olmanıza çok sevindim; geçen salı günü zihnim o kadar karışıktı ki, size bir not

bırakamadım, kusuruma bakmayın lütfen. Çocuğunuz için kaygılanmayın, oğlumun evi son derece rahat ve temiz. Şu an yapayalnız olmanız beni çok üzüyor, karınızı çok sevdiğinizi biliyorum, çünkü bildiğiniz gibi ben de karınız Mercy'yi bütün kalbimle seviyordum. Size çocuğun saçından bir tutam kesip gönderdim, eminim bu sizi biraz rahatlatacaktır. Korkarım bu çok küçük bir tutam, aslını isterseniz yalnızca altı tel, çünkü Daisy'nin saçları henüz çok seyrek.'

Barker Flett, o uzun boylu, zayıf, kötü giyimli botanik öğrencisi, karışık masasının üzerine eğilmiş oturuyordu, başı kederle öne eğilmişti. Bıkkınlıkla içini çekip, çelik uçlu bir kalem aldı, bunu mürekkebe batırdı ve cızır cızır birşeyler yazmaya başladı: 'Sevgili Babacığım, mektubun beni sevindirdi. Anneme doğrudan yazmak istemediğini öğrendiğim için üzüldüm; eğer ona içtenlikle geri dönmesini istediğini, tatlı sözler kullanarak yazarsan annem içinde bulunduğu durumu değerlendirecek ve eve dönecektir.' Bir an cama takırtıyla vurmakta olan yağmura dalarak durdu. 'Bu arada, lütfen vicdanının sesini dinle ve bize küçük bir harçlık, sözgelimi haftada bir-iki dolar gönder. Biliyorsun, annem ve çocuk için bir oda daha tutmak zorunda kaldım, üniversiteden aldığım burs, bu yeni ve beklenmedik harcamalara güç bela yetiyor. Annemin dişi çekildikten sonra dişetleri iltihaplandı, sık sık dişçiye gitmek zorunda kaldı; çocuksa Doktor Sterling'e göre nefes darlığı çekiyormuş, ikisi için doktorlara bir sürü para ödedim. Belki biliyorsundur, komşun Bay Goodwill, çocuğun bakımı için bize ayda sekiz dolar göndermeyi kabul etti. Bu miktar bol olsa da, bize ucu ucuna yetiyor. Sana ve kardeşlerime sevgi ve saygılarımı gönderiyorum. Barker Flett.'

Sevgili Bay Goodwill,

Her ay gönderdiğiniz mektuplar beni hep sevindiriyor; gönderdiğiniz havale için de çok teşekkür ederim. Daisy'nin her zamanki gibi tombul ve mutlu olduğunu yazmaktan mutluluk duyuyorum, ayrıca bacakları da oldukça güçlendi. Oğlum ve ben onun bu ayın sonuna kadar yürümeye başlayacağım düşünüyoruz. İstediğiniz gibi Daisy'nin bir fotoğrafını gönderiyorum. (Gereken parayı gönderdiğiniz için tekrar teşekkürler.) Gördüğünüz gibi, fotoğrafçı Daisy'nin

kuzu gibi kıvırcık saçlarını fotoğrafta iyi yakalamış. Daisy'nin saçlarının kızıl-sarı denilen güzel bir rengi var. Sizi temin ederim ki, duyduklarınızın tersine, Winnipeg'in havası son derece temiz ve sağlıklı. Ayrıca evimizin hemen yanında büyük, güzel bir bahçe var, yaz gelince Daisy orada istediği gibi koşabilir.

Saygılarımla,

Clarentine Flett

Sevgili Babacığım,

İsteğin üzerine annemle konuştum, ama korkarım onu yeniden eve alabileceğini, hatta evden apansız ayrılmasından ve uzun zamandır uzak olmasından söz etmeyeceğini önermene karşın, Tyndall'a dönmemek konusunda kararlı.

Öteki isteğine gelince, yanıtım olumsuz olacak, çünkü buraya gelmen onun sinirini bozmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Şu anda çok sakin, bahçeyle ve küçük Daisy ile ilgileniyor. Yine de gelecekte belki anlaşabilirsiniz. Para konusundaki kararın da beni üzdü, bu konu benim için bitmek bilmez bir huzursuzluk kaynağı oldu çıktı.

Oğlun,

Barker

Sevgili Bay Goodwill,

Daisy'nin on gün içinde birinci sınıfa başlayacağını okuyunca herhalde gözlerinize inanamayacaksınız. Alfabeyi şimdiden su gibi ezberledi, üstelik Yirmi Üçüncü Mezmur'u, Tanrıya Yakarış'ı ve bazı basit ilahileri de öğrendi. Ayrıca, bahçemizdeki yirmi beş kadar çiçeğin halk arasındaki adlarını da öğrendi. Şunu da sevinerek eklemeliyim ki iki aydır havaların güzel gitmesi ve her gece uyguladığım sığırkuyruğu yaprağı lapası ciğerlerini güçlendirdi. Beni sorarsanız, çok iyiyim.

Sadık dostunuz,

Clarentine Flett

Sevgili Bay Goodwill,

Ayın yirmi sekizinde yazmış olduğunuz mektup için teşekkürler; Daisy'nin sağlığı yerinde, buna emin olabilirsi-

niz. Okuldaki gösteride 'Bir Denizcinin Ağıtı'nı ezbere, büyük hevesle, hissederek okudu.

Tribune'de sizinle ve ünlü kulenizle ilgili haberleri ilgiyle okuduk. Oğlum Profesör Flett gazetede kulenin oldukça bulanık fotoğrafını görünce bunun gerçekte nasıl göründüğünü merak etti, ancak biliyorsunuz, kardeşleri batıya gittiğinden beri artık Tyndall'a gitmiyor.

Sevgiler,

Clarentine Flett

Sevgili Babacığım,

Sana yine para istemek için yazmak bana acı veriyor. Sana yalvarıyorum, vicdanının sesini dinle, Annemle uyum içinde yaşadığın, onun sana bıkmadan, sevgiyle, karşılık beklemeden hizmet ettiği o eski günleri hatırla. Şu anda günden güne, garantimiz olmadan yaşıyoruz, Simcoe Sokağındaki evi ve yanındaki arsayı almak için acele etmiş olduğumu düşünmeye başladım, özellikle de kent güneye doğru genişlediği ve savaş söylentileri çıktığı için. Bana inan, bu evi, büyüyüp, güzel, genç bir kız olan Daisy'nin güvenilir ve saygıdeğer bir eve sahip olması için satın aldım. Annemin çiçek ve şifalı bitki satışından biraz para kazandığı doğru, ama ona bir sera yaptırmak bize çok pahalıya patladı. Senin de belirttiğin gibi 'Marki' adlı melez tohumun satış hakları bana ait, ama bu gelirin dörtte üçü üniversitenin kasasına girmektedir. Olumlu yanıtını dört gözle bekliyorum.

Bu arada belki bilmek istersin, burada 'Goodwill Kulesi' olarak bilinen anıttan herkes söz ediyor, oraya her yerden, hatta ABD'den bile ziyaretçi akıyormuş.

Oğlun,

Barker

Sevgili Bay Goodwill,

Bu kısa mektubum belki Daisy'nin kızamığı tümüyle atlattığı konusunda sizi inandırabilir. Daisy genelde çok hareketli ve sağlıklı bir çocuk olduğu için, karartılmış bir odada birkaç hafta yatması bizi son derece üzdü ve yordu. Daisy geçen gün Family Herald'da çıkan fotoğrafta, sizi kulenizin yanında gösteren fotoğrafınızı görünce çok neşelendi.

'Bu adam gerçekten babam mı?' diye sordu, ben de öyle olduğunu söyledim. Sizi ziyaret etmeye heveslendi, günlerce bu konu dışında bir şey konuşmadı, ama Profesör Flett ve ben böylesine ciddi bir hastalıktan kalkan birinin böyle bir heyecana dayanamayacağını düşündük.

Gelirimize aylık katkınız için teşekkür ederiz. Kısıtlı bir bütçeyle olabildiğince iyi yaşıyoruz, neyse ki benim küçük bahçe girişimim başarılı oldu. Galiba insanlar, çiçeklerin, korkunç savaşın kederini biraz hafiflettiğini keşfetmişler.

Sevgiler,

Clarentine Flett

Sevgili Bay Goodwill,

Dualarınız ve avutucu sözleriniz için teşekkürler, şunu bilmenizi isterim ki annem o korkunç kazadan sonra komaya girmiş olduğu için son günlerinde acı çekmedi. Yatağının yanı başında bekleyen dostlar ve tanıdıklar, onun bu sakin halinden güç ve ilham aldılar. Sonunda kardeşlerim Batıdan geldiler, annem dostları ve ailesi arasında toprağa verildi. Bildiğiniz gibi babam sonuna kadar katı yürekliliğini korudu, şimdi asıl onun için dua etmeliyiz. Anneme çarpan bisikletli gence gelince, onu yirmi beş dolar cezaya çarptırdılar, söylenene göre zavallı genç pişmanlıktan hasta düşmüş.

Annemin bunca yıldır kendi çocuğuymuş gibi sevgiyle büyüttüğü, çok düşkün olduğu Daisy konusu bu günlerde kafamı kurcalamaya başladı. Kabul edersiniz ki on bir yaşındaki bir genç kızın benim gibi, ona bakacak birini tutacak durumda olmayan bekâr bir erkeğin yanında kalması yakışık almaz. Zaten Kanada Tahıl Birliğinin Ottawa'daki komitesine katılmak için Winnipeg'den ayrılmam gerekiyor. Daisy konusunda ne düşündüğünüzü bana yazarsanız, onun gelecekte nasıl bir yerde barınacağı ve mutluluğu konusunda birşeyler ayarlayabiliriz.

Sadık dostunuz,

Barker Flett

Babam Cuyler Goodwill zevkle kendinden geçmenin nasıl bir şey olduğunu bir kez tatmıştı, artık bu duyguyu tatmadan yaşayamazdı.

Duyguları bir kere uyanmış olduğu için artık her türlü uyarıcıya açıktı. Karısının zamansız ölümünden sonra kendisini şiire, viskiye ya da başka kadınların bedenlerine verebilirdi, ama o dönemde pek çok çalışan erkeğin yaptığı gibi, babam da Tanrıyı buldu. Tanrı ona Taşocağı yolunun doğusunda, annemin mezarının yakınında beliren bir gökkuşağı biçiminde göründü.

Bir ekim sabahı, bütün gece yağan sağanaktan sonra babamın önünde bir gökkuşağı belirivermişti.

Babam omzuna attığı bez çuvalın içinde bir kavun büyüklüğünde, kireç taşından yapılma, sekizgen bir mezar taşı taşımaktadır, bunu karısının mezarına koyacaktır. Taylor's köşesinde bir çitin üzerinden atlar, kestirme yoldan, anız içinde, çamurlu bir tarladan geçer ve tam o sırada güneş bulutların arasından çıkar; güneşin ışığı önce soluktur, ama çabucak güçlenir, öyle ki sıcaklık babamın gri, pamuklu gömleğinden geçip tenine işler. Babam başını kaldırır ve gökkuşağını görür.

Elbette daha önce de gökkuşağı görmüştü, bütün kasabalılar gibi o da durmuş ve bu rengârenk su zerrelerini hayranlıkla seyretmişti. Manitoba'nın güneyinde gökkuşağı sık görülmez, bu yüzden mutlaka birileri onunla ilgili bir şey söyler, mutlaka biri gökyüzünü göstererek: 'Şuna bakın,' der, sonra insanların zihninde yakında iyi şeylerin olacağı, en azından içinde bulundukları ruh durumunun değişeceği yolunda umutlar belirir.

O sıralar Cuyler Goodwill'in yıllar boyu sürecek İncil'i inceleme merakı başlamamış olduğu için, sorsanız da size Tanrının tufan sonrası Nuh'a söylediği şu sözleri ezbere söyleyemezdi: 'Yayımı buluta koydum ve benimle yerin arasındaki bir ahit alâmeti olacaktır.'

Babam, öğrenimini tamamlamamış olsa da cahil ya da batıl inançları olan bir adam değildir gökkuşaklarının nasıl oluştuğunu, yani bu görüntünün su damlacıklarının içinden geçerek prizmal bir etkiyle kırılan, yansıyan ve dağılan ışık sayesinde oluştuğunu bilir. Ayrıca gökkuşağının ağır ağır silikleşeceğini, elle tutulmaz bir şey olduğunu da bilir; ne de olsa sert köşeli, ölçülebilir bir hacmi olan taşlarla uğraşmaktadır. Gökkuşağına

dokunamazsınız; onu ölçemezsiniz, onu görmenizden hemen sonra renkleri solar gider. Bu yüzden fazla bilgili olmayan insanlar, gökkuşağının fotoğrafının çekilemeyeceğine, onun o elle tutulamayan, saydam ve uçucu yapısının mercekle görülmediğine, görülse bile kimyasal işlemlerden geçmiş kâğıtta belirmeyeceğine inanırlar.

Ancak 1905 yılının ekim ayında bir sabah, karısının ölümünden birkaç ay sonra babamın karşısında beliren gökkuşağı farklıdır, renkleri daha canlı, daha belirgindir, sanki daha somut, bir amaca yönelik olarak belirmiştir; bu, insana baskı yapan, kişiye yönelik bir gökkuşağıdır. Yani babama yönelik, babam için belirmiş bir gökkuşağıdır. Babam renk kuşaklarının nasıl oluştuğunu görmemiştir; onlar karşısında birden somut ve mükemmel olarak belirmiştir, bu kuşağın açtığı temiz kapıdan cennetin parlak bir bölümü görülmektedir.

Gökkuşağının belirdiği anda babam ayaktadır, bir an sonra karısı Mercy'nin mezarına eğilir.

Bir taş işçisi olan babam, bu benekli taşı kendi eliyle hazırlamış, ince bir tabaka haline sokup cilalamış, ortasına annemin adını ve tarihleri derince kazımıştır.

Mercy Stone Goodwill
1875–1905
Çok Sevilen
ve
Yası Tutulan

Annemin ölümünden sonraki o ilk korkunç günlerde mezar taşını hazırlamak onu oyalamıştı, ama bu anıtı bitirir bitirmez bunun sevgilisi, karısı, hazinesi olan varlığın mezarına konmayacak kadar yetersiz, etkisiz ve önemsiz olduğunu fark etmişti. Ondan sonra babam her gün taşocağından yanına iki küçük taş alır, Pike's yolunun dönemecinden biraz uzakta olan Taylor's köşesinde bir söğüt ağacının arkasına saklar. Taşları özenle seçer, çünkü taşları birbirine harçsız tutturmak gibi tuhaf bir karar almıştır. Taşları bir arada tutacak tek şey yerçekimi olmalıdır, yerçekimi ve denge; her taş yanındaki taşı tutacak biçime sahip olmalı, ayrıca uyanıkken bile gördüğü bir düş gibi

zihnini sürekli meşgul eden, keder ve şaşkınlığın birleşiminden oluşan o tasarladığı görüntüye uygun düşmelidir. Bir ses, hep aynı ses ona tekrar tekrar aynı şeyi sorar: Karısı ona bir çocukları olacağını neden söylememiştir?

Kulenin duvarları şimdiden omuz yüksekliğine ulaşmıştır. Kuleyi oluşturan taşlardan bazıları başparmağı ya da yumruğu büyüklüğündedir, bazıları yirmi-yirmi beş santim genişliğindedir. Bu sabah, gökkuşağının gösterişli ışığı altında bu taşlardan yansıyan ışıklar, son günlerde her yerde açan öbek öbek çiçeklerle uyum içindedir. Güneş ve yağmur, bulut, ışık, çiçek ve taş, bütün bunlar önceden tasarlanmış gibi öyle bir bağlantı içindedir ki babam kendini böyle kutsal bir birleşmenin içinde bulunca içi neşeyle dolar. Rahatlayarak, coşkuyla haykırır, neşeyle bağırır, ciğerleri kendi sesiyle dolar.

Dünyada yalnız olduğunu düşünmüştü, ama aslında o, ona bakan bu dokunulabilir gökkuşağının, bu kalıcı ışık ve gölgelerin bir günlük geçici şeylerin ve maddenin çocuğuydu. Toprağın oğluydu.

Ona mutluluk veren bu olayı yaratan varlığı, yani Tanrıyı anımsamak, onun günahsız adını yüksek sesle söylemek ve onurlandırmak aklına ancak eve dönerken, tekerlek izli tarlalardan geçerken gelir.

Bazen Daisy diye bir kızı olduğunu günlerce unuttuğu oluyordu, sonra birden zihninde bir çan çalınıyor, ona bunu hatırlatıyordu. Ya mutfak duvarındaki takvime bakıyor ve Winnipeg'deki Bayan Clarentine Flett'e para göndermesi gereken dördüncü salının hızla yaklaşmakta olduğunu görüyordu ya da hava ısındığında taşocağında çalışan babalarına yemek getiren küçük çocukları görüyordu; bu çocukların bir-iki saat kadar kurbağa yavruları ya da taş parçalarıyla oynayışını seyrediyor ve kendi kızının nasıl bir çocuk olduğunu merak ediyordu.

Bazen Bayan Flett çocuğun bir fotoğrafını gönderir, onun hızla büyüdüğünü, ne kadar cana yakın, okulda ne kadar başarılı bir çocuk olduğunu mektuplarında anlatır. Fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla Daisy söz dinleyen, giysilerini temiz tutan, narin, ince bedenli bir çocuktur. Cuyler böyle bir çocuğu olduğu için kendini şanslı sayması gerektiğini düşünür. Fotoğraftaki kız ne arsız, ne de utangaç bir biçimde gülümsüyordu. (Her ne-

dense Cuyler kızının güzel olup olmadığına karar veremez. Büyük olasılıkla değildir.) Kendisine en son gönderilen fotoğrafta, Bayan Flett ve Profesör Barker Flett, Daisy'nin iki yanına, galiba bir ırmak kenarındaki çimenlere oturmuşlardı; üçü de yumuşak gri tonlarla resmedilmişti kâğıda, kendine aşık, huzurlu bir aile fotoğrafıydı bu, aralarında hiçbir uyumsuzluk hissedilmiyordu.

Cuyler Goodwill uykusundan sık sık tir tir titreyerek, anıları düşünmekten alnı ter içinde uyanır. Karanlığın içinde, gözlerinin önünde o gürültülü, karmaşık mutfak, sarsılmış insanlar ve sevgili Mercy'sinin sessiz, örtülü bedeninin görüntüsü yeniden canlanır. Saatin gongu hiç durmayacakmış gibi vurmaya başlar, bu ses beyninde yankılanır, bu gürültü düş ve anı arasındaki boşluğu doldurur: Mutfaktaki insanlar, oldukları yerde durup kendisine bakarken, babam mutfak kapısından dışarı fırlar, kendini yere atar, toprağın üzerinde yuvarlanır ve yumruklarıyla güneşin kavurduğu toprağı döver. 'Bana söylememişti,' diye boş gökyüzüne doğru kükrer, 'bana bundan hiç söz etmemişti.'

Zaten anlamadığı şey budur: Neden Mercy'si bu önemli bilgiyi bir sır gibi saklamayı uygun görmüştü?

Karısının ona bu konuda bir şey söylememesini bir tür ihanet, hatta düşmanlık olarak kabul etmeye karar verir, ama sonra karısının kendini nasıl güçlükle ifade ettiğini, dünyadaki bazı şeylerin ne kadar güç ifade edilir olduğunu anımsar. Acaba karısı büyüyen bu küçük insan bedenini fark edince neler hissetmişti; acaba o bebek bedenine yapışık kollarıyla, bacaklarıyla, kalbiyle, Mercy'nin içinde nasıl yaşamıştı. Acaba Mercy bebeğin yaşamına böyle girmesinden korkmuş muydu yoksa onun varlığını, ondan kocasına söz edemeyecek, onun geleceğini planlamayı kocasıyla paylaşamayacak kadar çok mu sevmişti?

Cuyler, karısının kendisine bebekten söz etmemesinin ona duyduğu sevgiyi azalttığını kabullenir. Karısının bunu söylememesi, bu bilgiyi vermek istememesinden çok bir cezalandırma yöntemi gibidir; böylece Cuyler başkalarının önünde, cahil ya da aldırmaz bir adam gibi görünecektir. Bir adam nasıl olur da karısının gebe olduğunu bilmez?

Evet itiraf etmeli ki –bunca yıl sonra artık bunu çok net olarak anlıyorum– babamın anneme duyduğu sevgi zedelenmiş-

tir; üstelik bazen, özellikle de o gerçeğe benzeyen düşlerden uyandığında, çocuğu sevip sevemeyeceğini bile düşünür. Çocuğu Daisy Goodwill, on bir yaşında, bir fotoğraf merceğinin önünde duran haliyle hayalinde canlanır. Başında hasır bir şapka olan küçük bir kız. Dudaklarında ne anlama geldiği belli olmayan bir gülümsemeyle bir ırmağın kıyısında oturan sağlam yapılı, huzursuz bir çocuk. Bir babanın çocuğunu sevmemesi tuhaf olur, ama Cuyler Goodwill'in kızına duyduğu sevgi, geleneklerin öngördüğü, güçsüz bir sevgidir. Kıza karşı sorumlulukları vardır. Onun bakımı için para gönderir. Bayan Flett'e yazdığı mektuplarda, çocuğun sağlığıyla, mutluluğuyla ilgilenen sorular, öneriler vardır, ama aslında bunları gerçekten hissetmemektedir. Kendi kanından olan bu varlık kimdir? (Ona sorsalar çocuğa Daisy adını verməzdi, ama çocuk doğduğunda, ona ne ad vereceğini düşünecek durumda değildi.) Çocuğun fotoğrafını dikkatle inceler. Kızı günün olmadık saatlerinde aklına gelir. Onun nasıl bir çocuk olduğunu, az da olsa hep merak eder, biraz da onunla karşılaşmaktan korkar; son günlerde onun çok ağır bir kızamık geçirdiğini öğrenince, acaba bir baba olarak hasta çocuğumu görmek için bir pazar sabahı trene atlayıp Winnipeg'e gitmem, onun ne durumda olduğunu görmem gerekli midir, diye düşünür.

Ancak bu tuhaf karşılaşmadan çekinir. Yolculuğun karmaşasından da –daha önce hiç kente inmemişti, böyle bir gereksinimi duymamıştı– ayrıca koskoca bir pazar gününü gözden çıkarmak istemez. Pazar günleri İncil okur, bağışlanmak için dua eder ve kulesini tamamlamaya çalışır.

Bugün pazar, sabah, güzel bir haziran sabahı ve Tyndall Metodist Kilisesinin kulesindeki demir çan çalmakta, ama babamı çeken bu tangırtı ve gümbürtü değil.

Dindar olmak, Cuyler Goodwill için kiliseye gitmek anlamına gelmiyordu. Kendini dine verdikten sonra, üç dört kere Tyndall'daki pazar ayinlerine katılmıştı; bir seferinde de dört buçuk kilometre batıya yürüyerek, batıdaki Oakmidden yerleşim bölgesine gitmiş ve Yunan Ortodoks kilisesinde, yalnız buranın geleneklerini bilenlerin anladığı bir ayini aklı karışarak dinlemişti; bir daha da oraya gitmedi. Toplu halde tapınan in-

sanların çıkardığı gürültü –şarkılar, dualar, ilahiler, vaazlar– onu rahatsız eder. Ruhban sınıfındakilerin giydiği giysiler, hatta Metodist rahiplerinin taktığı beyaz yaka bile onun anlayışına ters düşer, bu cafcaflı giysiler onu inancından edecek gibi olur; tozlu çatı kirişleri olan bu kiliselere özgü hava, parfüm kokuları ve cilalı eşyalar karşısında ezilir, bunların kendi küçüklüğüyle alay ettiğini düşünür. Üstüne üstlük bu ayinler, ağdalı bir biçimde okunan dualar, aminler, numaralanmış ilahiler ve ayin sonunda topluluğun öteki üyeleriyle el sıkışmak ve sohbet etmek zorunda olmak, onun doğal içgüdülerine ters düşer; bütün bunlar ona çekici değil itici gelir.

Cuyler Goodwill neredeyse rastlantısal bir biçimde, Asya'nın güneyinde asırlardır uygulanan meditasyonu öğrenmişti; çok daha sonraları, bu meditasyon biçimi, o saçma altmışlı, yetmişli yıllarda moda olmuştu.

Babam, içinden Tanrıyla konuşarak meditasyon yapıyordu. Pazarları Yaratıcısına belirli bir rutin içinde tapınır: Sabah güneş doğarken kalkar, çay ve ekmekle kahvaltı eder, sonra hava nasıl olursa olsun Taşocağı yolundaki mezarlığa yürür. Yürürken bir yerde gördüğü, iki dizelik bir şiiri sürekli kendi kendine yineler.

Tanrım sen kutsal varlıksın,
Hiçbir şeyle kıyaslanamazsın.

Bunu yineler durur. Sözcükler şakaklarında ikinci bir nabız gibi atar. Yola rap rap vuran botlarının duaya eşlik eden sesi, onu sıradan bilinç dokusunun ötesine geçirir. Yolda kimseyle karşılaşmaz; bu saatte insanlar ve hayvanlar daha uyanmamıştır. Ivır zıvırı birleştirerek yaptığı el arabasıyla, kuleye eklemeye tasarladığı taşları taşır. Topraktaki işlenmemiş minerallerin, ruhsal varlıkların yeryüzündeki imzası olduğuna inanır, bunları toplayıp biçimlendirerek onları övebilir ve onları kabul ettiğinizi bu yolla onlara iletebilirdiniz. Kemerinden aşağı bir çekiç, bir keski sallanır. Bunlar onun araçları, müziği, kendince bağışıdır, kendisine gereken her şeyi üzerinde taşır.

Bir zamanlar annemin yalnız mezarının durduğu yerde şimdi, dokuz metre yüksekliğinde –hâlâ da yükselmekte olan– içi boş bir kule bulunmaktadır. Kuleyi oluşturan taşların her bi-

ri özenle seçilmiştir, bunlar dayanıklı, güzel, genel görüntüye uygun taşlardır.

Babam, çok sert olduğu için üzerine ince desenler kazınması güç, benekli Tyndall taşının üzerine ince ince desenler oymaya karar verir. Bu mineral taşın üzerine kazınmış desenleri görmek güçtür; bunları görmek için taşlara belli bir açıdan, belli bir ışık altında bakmanız gereklidir. Desenlerin belli belirsiz görünmesi, babam için taşların güzelliğinin bir parçasıdır. Yaptığı desenler belli belirsiz görünmektedir, babam bunun, gözlerinin önüne serilen gerçek dünyanın tahmin edilmezliğini yansıttığını düşünür. Şu taşa kutsal sözcükler kazır, bu taşa bir kuş, bir balık, bir yüz, bir güneş ya da bir ay resmi. Avucunun yarısı büyüklüğünde bir melek, kireçten bir gökyüzünde uçmaktadır. Küçük, taş bir at, taş bir çayırda otlamaktadır. Aşk Tanrıları, denizkızları, yılanlar, yapraklar, tüyler, asmalar, arılar, sığırlar, bir gökkuşağı, derimsi bir dokunun resmi... Küleyi baştan aşağı saran bu desenlerin bazılarını Kanadalı Çiftçiler Almanağında, bazılarını Eaton kataloğunda bazılarını da resimli İncilinde görmüştür.

Bu desenleri taşların üzerine kış gecelerinde, dul bir erkeğinkine özgü, karışık bir mağaraya benzeyen, şimdi içinde bir iş tezgâhı, bir mengene ve iyi aydınlatan bir gaz lambası bulunan mutfağında işler. Taşocağında bütün gün çalıştıktan sonra eve gelmiş, akşam yemeğinde tavada yumurta, konserve fasulye yemiştir, artık taşların tozunu uçuşturmaya hazırdır. Aletleri basittir, tekniğiyse biraz sıradışı; ne de olsa oymacılığı kendi kendine, avuntuyu aradığı, karanlık uğraşılardan taşın özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışırken öğrenmişti. Ağır ağır çalışırken, onu çevreleyen dünyanın bir muhallebi kâsesi kadar küçüldüğünü hisseder. Taşın üzerine kazıdığı ince çizgiler, derin oyuklara dönüşür, çizgi ve eğriler birleşir, bütün dikkatini, beyninde yalnızca yanıp sönen bir atom olan bu fikrin ayrıntılarını saptamaya, bu motifin biçimini, özünü bozmadan –işin en güç bölümü de budur– taşın bütün özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışmaya, taşı işlemeyi bitirmeye verir. (Keşke babamın tuhaf kederiyle, çabasıyla dopdolu olan, değerli ışığı zekice yakalayacak biçimde tasarlanan bu taşları, onların hangi sırları sorun ettiğini görebilseniz.)

Yetenekli olmasına karşın, oymacılık babama hep ağır gelir: Taşın üzerine eğilir, yüzü bütün yetenekli ressam ya da müzisyenlerin yüzünde görebileceğiniz o maymunsu hareketlerle eğilip bükülür. (Elbette babam kendisinin bir sanatçı olduğunu düşünmez; o, hava ya da su gibi uçsuz bucaksız bir saflığa sahiptir.) Ancak bir taşın üzerinde çalışmayı bitirip bunu kuleye götürdüğü zaman doğaüstü bir üstünlük ateşiyle yanar (oysa babam üstünlük sözcüğünü ne bilir, ne kullanır). Taş parçalarını yerine oturttuğu zaman Tanrı elini sanki başının üzerine koymuş, Kutsal Ruh bedenine sevinçle haykırarak girmiş gibi olur.

Dindarca dürtüleri somutlaştırmanın ne kadar güç olduğunu herkes bilir, ben bunu kesinlikle biliyorum. Babam gibi, Tanrıyla aralarında ruhsal bir bağ hissedenler vardır, bunlar bu bağa bağımlıdırlar. Bu konuda o kadar da heyecanlı olmayan kişiler, dinin kendi gülünçlüğümüzü hissetmememiz için uydurulduğunu söylerler.

Geleneksel teoloji konusunda eğitim almamış bir adam olan babam Cuyler Goodwill için, insan ve Tanrı göz kamaştırıcı bir denklemle eşitlenmiştir: İnsanın Tanrıyı yaratması, Tanrının insanı yaratmasıyla eşdeğerdir, bu iki zihin bir olarak dünyayı ve cenneti sararlar. (Babamın bu görüşü oluşturması yıllarını almıştı.)

1916'da Winnipeg'de Metodist papazlığından kovulan yedi pasifiste göre din asıl değerini, kişisel vicdanın sert özüyle, bir o kadar sert olan politik platformun arasında bulur.

Kendilerini vatansever sayan kişilerin kül ettiği Chain Lakes Toplantı Evini yeniden inşa etmeye çalışan Dostlar Topluluğundaki çiftçiler ve karıları için din, dünyayı dışarıda bırakan kapılarını sağlamlaştıran çimentodur.

Portage ve Main köşesinde bir bisikletin çarpmasıyla komaya giren Clarentine Flett için din, yumuşak çiçek yapraklarının savrularak başından aşağı yağmaları ve yumuşakça yaşamının sonuna düşmeleridir. Bu kazaya neden olan (ve saatte beş kilometrelik yasal hız sınırını aşan) kasabin on yedi yaşındaki oğlu Valdi Goodmansen için din, gecenin bir yarısı bir bebek gibi emdiği biberona konmuş et suyudur. Bağışlanmayı dile, bağışlanırsın. Delikanlıya bisikleti yirmi beş dolara satan Abram

Skutari için din, hem açık bir pencere, hem de bu pencereyi örten perdedir.

Usta taş işçisi ve Clarentine Flett'in terk ettiği Tyndall'lı Magnus Flett için din, anıların hem kabı hem içeriğidir, karısının Beytüllahm yıldızı dediği, şimdi kurumuş olan salon bitkisinin, kutsal saydığı için atamadığı yapraklarını okşamaktır; doğduğu yer olan Orkney'in topraktan kolayca sökülebilen taşlarıdır; akşam, alacakaranlıkta ambara saman yığan annesinin ve babasının görüntüsüdür; babası, gözüne bir şey kaçmış olan karısına doğru eğilmiş ve bu nesneyi annesinin gözünden dilinin ucuyla çıkarmıştı.

Wesley Üniversitesinin Müdürü Macintosh için din, doğru düşünmek, doğru yaşamak, içten dua etmektir. 'Bu savaşın tek yararı,' der Bay Macintosh Free Press gazetesine gönderdiği bir mektupta, 'bize kendimize yetmediğimizi göstermesi ve Yaradana yaklaştırmasıdır.'

Botanik profesörü Barker Flett'e deli gibi aşık olan Bessie Perfect için din, sevdiğinin adını yastığa fısıldarken boğazına tıkanan yumrudur; *'Bırakın ateşlerrr yansın/ Yürekler özlesiiin'* diye sözleri olan şarkıyı söylemektir.

Venüsçarığı çiçeğinin on yedi değişik türünü toplamış olan akademisyen ve koleksiyoncu profesör Barker Flett için din, ruhun arzuları için muhteşem bir benzetmedir. Ne Tanrı, ne Tanrının Oğlu, ne Kutsal Üçlü vardır, var olan tek şey arzudur. Daha fazlası için, mükemmellik için, kendini tanımak için duyulan arzu. Bilinen elli tür venüsçarığını toplamak, uyumak ve her şeyi unutmak, iyilik ya da kötülük yapmak için duyulan arzu. Ayrıca şehvet dolu birleşme için duyulan arzu; bu şehvetin hedefi aldatıcı olabilirdi, sık sık da öyleydi. Geçen gün, küçük bir orkide türünün çiftleşme mekanizmasını anlatan bir yazı okumuştu; bu orkidenin dudakları, dişi sineğin cinsel bölgelerini uyararak onu kendine çeker. Bir bilim adamı olan Barker Flett bu olayı anlaşılmaz bir biçimde sinir bozucu bulur, özellikle de heyecanlanan erkeğin, sessiz taçyaprağının üzerinde yaptığı çiftleşme hareketlerini. Ayrıca Daisy Goodwill'in evindeki varlığından, onun bedeninin farkında olmadan hareket edişinden, kısa kollu yazlık giysisinden görülen çıplak kollarından, onun hastayken yattığı karanlık odaya girdiğinde örtülerin al-

tında yatan bedeninin tatlı görüntüsünden rahatsız oluyordu, ama henüz bunu kendine itiraf etmemişti.

1916 yazında Winnipeg hoş bir yerdir. İnsan bu kentte –coğrafi olarak çevresinden yalıtılmış olmasına, okyanusun öteki tarafındaki savaşa karşın– saygıdeğer bir yaşam sürebilir. Bu kentin yasalara uyan iyi insanları kışa bile neşeyle katlanırlar; kışın yağan kar bu kentin ahşap binalarının çirkin görünümüne ve plansız yerleşimine bir yumuşaklık, bir temizlik katar.

Kentin nüfusunun artmasına karşın insanlar nezaketlerini koruyabiliyorlardı. Kente birkaç geniş bulvarın yapılması planlanıyor, şu anda da neo-klasik tarzda kocaman bir mahkeme binasının yapımı sürüyor. Bu iş için yollar ta 1913'te kırılmıştı. Büyük bir hırsla başlanan bu girişim için gereken taşları sağlamak amacıyla Tyndall Taşocağı son hızla çalışmaya başlamıştı; taş ustalarının hepsi iş başında olduğu için Kayzer'in hışmından uzak kalmışlardı. Birçok iş merkezinin köşesinde şimdi kiliseler var, hatta aynı dörtyol ağzında farklı mezhepleri temsil eden birkaç kilise yan yana görülebilmekte. ('İnşallah Tanrının iyi bir mizah anlayışı vardır,' diye şaka yapmıştı bir Baptist baş rahibi geçenlerde yapılan il toplantısında.) Bu kilise binaları taştı, çok sayıda ünlü banka, sigorta şirketi, ünlü Wesley Üniversitesi ve yapılmakta olan Mahkeme Binası da öyle. Bu kentin ufuklarına baktığınızda, 'Ne tuhaf değil mi?' diye düşünmeden duramazsınız. 'Yumuşak otların içinden yükselen taş bir kent!' (Cilalanmış Tyndall taşı bloklarını gören tanınmış bir Chicagolu mimar, Amerikalı inşaatçılar bu taşın güzelliğini bir görseler bunu almak için sıraya girerler, demişti.)

Kış mevsiminde Winnipeg'de tiyatro gösterileri, paten partileri, balolar, yemekler düzenlenir. Yazın zenginler serinlemek için Lake of the Woods'a kaçarlar, daha kısıtlı olanaklara sahip olanlar, Victoria Kumsalına ya da yörenin öteki eğlence yerlerine giderler. On sekiz yirmi beş yaşları arasındaki gençler için Tyndall'a tren gezintisi yapmak son zamanlarda çok gözde bir eğlencedir. Tren bileti pahalı değildir, Tyndall'da soğuk çay ve sandviçlerle piknik yapan gençler çok eğlenirler. Savaş döneminde oldukları için bayanların sayısı bayların sayısından çok fazladır, ama bu dengesizlik, neşelerini söndürmek yerine onla-

ra tuhaf bir heyecan verir. Gençlerin çoğu yanında mayosunu götürür, çünkü taşocağının terk edilmiş eski, küp biçimli çukuruna dolmuş su temiz ve serindir, yüzmeye elverişlidir. Ancak onların asıl görmek istediği Goodwill Kulesidir.

Kuleye varmak için hızlı hızlı yarım saat kırda yürümek, sonra doğuya dönüp, çamurlu bir yolda biraz daha taban tepmek gerekir. Ancak bu yorucu çabalar bu canlı, genç insanlar için güne zevk katan bir şeydir. Temiz hava bu fıkır fıkır ve hareketli gençleri canlandırır, üstelik kentteki iç karartıcı sorumluluklarından, hele hele denizin ötesindeki savaşın dehşetinden birkaç saatliğine bile olsa uzaklaşmak onları rahatlatır.

Engebesiz kırda, kule kolaylıkla görülür. 'İşte orada,' diye içlerinden biri bağırır. (Bazıları buraya ikinci ya da üçüncü kez geldikleri için kuleyi tanır.)

Güneş tepedeyken kule bembeyaz görünür; öğleden sonra ise uçuk gri mavi bir renge bürünür.

Gençlerden biri ya da ikisi bir koşu tutturur, hep böyle olur. 'En son gelen eşektir.' Mezarlığın alçak taş duvarına tırmanır, üzerinden atlarlar –şu paslı kancası olan kapıyı boşverin canım– mezar taşlarının ve devedikeni öbeklerinin üzerinden atlayarak yürürler. Işte! Sonunda! Kulenin duvarlarına pat pat vururlar; güneş, taşları şaşırtıcı derecede ısıtmıştır, gençler kulenin basamak taşlarını kullanarak iner çıkarlar; genellikle genç bayanları ikna etmek, onlara yardım etmek gerekir, bayanlar yükseklikten ya da iç çamaşırlarını göstermekten korkarlar, yine de sonunda hep birlikte tepeye tırmanırlar. Kuleyi çevreleyen kır manzarasının mükemmel olduğunu duymuş oldukları için, üstelik otlarla çevrelenmiş içi boş kulenin dibinde yatan ya da yattığı söylenen mezar taşını görmek için merakla, azimle tırmanırlar.

Tırmanırken bol bol çığlık atar ve gülerler. Birisi üzerinde denizkızı deseni olan taşı bulur. Başka biri kedi resimli ve 'hüzün' sözcüğünün kazınmış olduğu taşı keşfeder. Topluluğun içindeki en bilgili kişi, kulenin tarihini anlatır: Çocuk doğururken ölen genç bir eş. Üzüntüsünden sersemlemiş yakışıklı, genç bir koca; bazen sabahın erken saatlerinde, adamın kule üzerinde çalıştığını hâlâ görenler olur; ancak adam artık ne gençti, ne de günün ölçütlerine göre yakışıklıdır, artık eskisi gibi kule üzerin-

de hevesle çalışmamaktadır; aslında, çalışırken durup günün geri kalan bölümünü ziyaretçilerle geçirecek kadar mutludur. Peki bebek, bebeğe ne olmuş? Kimse bilmiyor. Dokunaklı bir öykü. Gerçekten öyle.

Hey, saate bakın; günübirlikçiler yeniden kasabaya dönüp trene yetişmeliler. Güneş alçalıyor. Şimdi daha yavaş yürüyorlar; bazı çiftler ele ele ya da kol kola. Bir ya da ikisi, bir itkiyle dönüp kuleye bakar. Kulenin ortaçağ anıtlarına ne kadar benzediğinden, kırsal alanda böyle bir şey görmenin ne kadar tuhaf olduğundan söz ederler. Birisi, kireçtaşının ne kadar güzel olduğunu, İtalyan mermerine ne kadar benzediğini söyler. Delikanlılardan biri aşırıp cebine atmış olduğu, üzerinde oyma olan küçük bir taş parçasına parmaklarıyla dokunup durur. Birisi, aralarından en çok kitap okuyan bir genç kız, Hindistan'daki Taj Mahal'ın da kaybedilen bir sevgiliye adanmış olduğunu mırıldanır.

Bir şair şiirinin tamamlandığını nasıl bilir? Çünkü şiirin dokusu gergin ve pürüzsüzdür; artık ona hiçbir şey eklenemez, ondan hiçbir şey çıkartılamaz.

Peki bir kadın evliliğinin sona erdiğini nasıl anlar? Yaşamı iki ayrı döneme ayrılırsa: Geçmiş ve gelecek. Clarentine Flett'e sorun.

Bir savaşın bittiğini bir tarafın teslim olmasından, ateşkes ya da anlaşma imzalanmasından anlarsınız. Oysa aslında her şey kendisini eskitir, gücünü yitirir, artık kendi bedelini ödeyemez olur, birden insana bayağı, kaba, dünyanın büyük bir parçası gibi görünmeye başlar.

Olaylar başlar, biter. Tam huzurlu bir döneme girdiğimizi sanırken, bedenin tahmin edilebilir işlevleri eşliğinde sakin sakin yaşarken birden karmaşaya itiliriz. Mantıksız, ahlaksız şeyler yaparız. Belki beklenmedik bir düşman ya da onun gibi bir şey, yaşamamızı altüst eder. Sözgelimi yıllar boyu Manitoba'nın kırsal bölgelerinde seyyar satıcılık yapan Abe Skutari, Eaton Kurye Servisi ortaya çıkınca işinden olur. Kim böyle olacağını tahmin edebilirdi? Bu yüzden Abe Skutari gidip Kraliyet Bankasından borç alır –bu, bir İsrailoğlu'na verilen ilk banka borcudur– Winnipeg'de, Selkirk Bulvarında kendi perakende

eşya dükkânını açar; dükkânda erkekler için iş üniformaları, ayakkabı, bahçe araçları ve bisiklet satmaktadır. Bir kapı kapanır, bir başkası açılır; bunu söyleyen Bay Skutari'nin kendisidir.

1916'da Profesör Barker Flett, yaşamının Winnipeg bölümünün sonuna gelmiştir. Annesi ölmüştür. İnancını yitirmiştir. Otuz üç yaşındaki bedeni sapkınlığıyla onu korkutmaktadır. Onu neşeyle çağıran, ona hemen hemen istediği her şeyi veren dünya da onu korkutur. Artık yaşamında başka bir sayfa açmalıdır; artık ileri, doğuya, tam olarak söylemek gerekirse, Kanada'nın başkenti Ottawa'ya gitmelidir.

Manitoba'nın Tyndall kasabasında yaşayan babam Cuyler Goodwill de kulesini tamamlamıştır. Kulenin tamamlandığını nereden anlamıştır? Kulenin boyutlarından: Kulenin eni, boyu, kalınlığı birbiriyle hoş bir uyum içindedir artık; tepeye bir sıra taş daha dizilirse kulenin dengesi bozulur; babam kulesine bakarken artık zihni sakindir, hatta bu konuda tembelleşmiştir. Son zamanlarda buraya bir sürü ziyaretçi ve gazeteci gelmiştir. (Cuyler Goodwill gelen ziyaretçilerin kulesinden taş çalmakta olduğundan kuşkulanır, böyle söylentiler karşısında omuzlarını silkmekle yetinir.) Bu ziyaretçiler onun dikkatini o kadar çeker ki artık kulenin yapımına başladığı zamanki dürtüsünü yitirmiştir. Kuleyi görmeye gelenlerle seve seve, hatta hevesle konuşur, ama saplantısının köküne inmekten kaçınır. Acaba neden bu kulenin yapımını inatla sürdürdünüz Bay Goodwill? Şey, insan bir işe başlar, sonra o işe kendini kaptırır. Artık Tanrı geri çekilmiştir, bir gölgeden başka bir şey değildir, Mercy'sine gelince, mezarı iyice çökmüş, otlarla kaplanmıştır; artık onun yüzünü, beden çizgilerini anımsayamaz. Kısa evliliği, dine dönüşü, bunlar, ileri uzanan bir yaşamın tuhaf dönemeçlerinden başka bir şey değildir onun gözünde.

Winnipeg'deki Profesör Barker Flett de bir mektup yazıp kızına artık bakamayacağını söylemiş, Daisy ile bundan sonra kimin ilgileneceği sorunundan söz etmişti.

Dün de, ABD'de, Indiana, Bloomington kentinde bulunan Indiana Kireçtaşı Şirketi'nden bir mektup gelmişti. Hemen uzman taş ustalarına ihtiyaçları vardı. Çok yüksek bir maaş öneriliyordu. Şirket kendisine Vinegar Tepesindeki Cross Sokağında (orası her neresiyse) bir ev verecekti. Ailesinin ve ev eşyalarının

ulaşımını da onlar ayarlayacaktı. Acaba Bay Goodwill'in bir ailesi var mıydı? Hemen yanıt bekliyorlardı. Lütfen telgraf çekin.

Daisy'nin kızamığı, Bessi Perfect'ten kaptığı sanılıyordu. Ateşi olan ve boğazı ağrıyan Bessie, yatakta olması gerekirken Flett'lerin kapısını çalmış, Daisy'ye gecikmiş botanik dersi notlarını verirken ergenlere özgü bir biçimde hızlı, abuk subuk konuşarak özür dilemiş ve daha önce kızamık geçirmemiş on bir yaşındaki Daisy'nin suratına hapşırmıştı.

Hastalık Daisy'nin soluk borusundan bedenine inmişti, Daisy çok geçmeden hastalığın bütün belirtilerini göstermeye başlamıştı. Clarentine Teyze (Daisy ona böyle derdi) çocuğun bademciklerine bakınca korkuyla sıçramıştı; çocuğun boğazı kırmızı noktalarla kaplıydı. Zavallı küçük şey, karanlık bir odada yatırılmıştı. Kapı hep kapalıydı, odaya yalnız Clarentine Teyze girebiliyordu; kimse kadıncağızın hastasına özenle bakmadığını söyleyemezdi. Kadıncağız Daisy'ye ateşini düşürsün diye soğuk, ıslak bezler; gözlerini sabah ve akşam yıkaması için asitborik, kaşıntısı azalsın diye kendi yaptığı bitki özlü kremler; kolay yenecek tepsi tepsi yemek, haşlanmış yumurta, haşlanmış meyve; yemeklerden sonra ağzının içini silsin diye pamuklu bezler – Daisy bunları işaret parmağına dolayıp ağzının içini siliyordu– getiriyordu. Daisy iyileşmeye ve sıkılmaya başlamıştı. Sonra birden, çok, çok daha kötüleşmişti.

Doktor –şu anda adını hatırlayamadığım ya da hatırlamak istemediğim bir doktor– Daisy'nin hastalığına zatürree tanısı koymuş ve Clarentine Teyzenin anlaması için bir kâğıda bronşların bir taslağını çizmişti. Bugün olsa sülfonomidler ve antibiyotikler çocuğu hemen iyileştirirdi, ama o zamanlar bu hastalık yalnızca yatak istirahati, sıvı gıda ve sıcak tutarak iyileştiriliyordu. Bu hastalık birkaç hafta sürdü, perdeleri açmak ya da odayı aydınlatmak kimsenin aklına gelmediği için Daisy Goodwill'in ikinci hastalığı da karanlıkta geçti. Üstelik havalandırılmayan odadaki toz ve kuştüyü yastıkların kokusu soluğunu kesiyordu, bu da bütün yaşamı boyunca çekeceği bir alerjiye neden olmuştu.

Hastalığı boyunca bol bol uyudu, yoksa onun gibi hareketli bir çocuk boş boş durmaya nasıl dayanabilirdi? Uykusundan her uyanışında kasları tutulmuş ve zihni nedenini bilemediği bir kaygıyla bulanıklaşmış oluyordu. Zihninin böyle bulanmasının nedeni, durup dururken içine düştüğü duygusal boşluktu. Yaşamında birşeyler eksikti, bunun ne olduğunu anlaması için o loş odada haftalar boyu, ağır battaniyelerin altında, zihni göğsündeki o baş aşağı duran bir ağaca benzeyen bronşların görüntüsüyle dolu yatması gerekmişti. Görünüşe bakılırsa, çevresindeki herkesin sahip olduğu içsel, değerli bir özden, özgünlükten yoksundu. Yukarı kattan ayak sesleri gelen, koşuşturan, nedensiz neşelenen, birden kahkaha atan, 'dünyayı çok seven Tanrının' ona kendi yoluna gitmesine izin verdiği için ne kadar şanslı olduğunu neşeyle söyleyen Clarentine Teyze. Elinde baklava desenli söğüt bastonu ve bileklikli botlarıyla kaldırımı döverek, kararsızlığı nedeniyle iç geçirse bile erkeksi amaçlarına doğru kararlılıkla yürüyen, her gün Wesley Universitesine giden ve Daisy'nin yeni yeni Barker Amca demeye başladığı Barker Flett. Dünyayı özümseyip yansıtma yeteneğine sahip öteki insanlar... Hepsinde bu öz vardı, ama her nedense Daisy Goodwill böyle bir öze sahip değildi.

İçindeki bu boşluğa günde yalnızca birkaç dakika bakabiliyordu. Bu, güneşe bakmak gibi bir şeydi.

Beni kişiliğim konusunda kuşkuya düşüren bu şeyin ateş olduğunu söyleyebilirsiniz; gerçekten de o karanlık odadaki eşyalar bana başka şeyler gibi görünmüştü, şişmiş gözlerim odada korkunç görüntüler görmeye çok yatkındılar.

O odada günler boyunca yalnız, sessizlik içinde yatmak işkenceye benziyor; can sıkıntısı üzerimde (genç Daisy Goodwill üzerinde) baskı yaratıyor, içimi kurutuyordu. Kendi yaşamöyküsünü yazsa –sanki böyle bir şey düşünülebilir ve yazılabilirmiş gibi– bu kitap, karanlık boşlukların ve aşılmaz uçurumların bir toplamı olurdu.

Yatakta yatarken, yaşamın çevresinde sürüp gittiğini hissediyordu, bu, kederini daha da derinleştiriyordu. Çevredeki köpeklerin havlamasını, kuşların yükselen cıvıltısını, sütçünün Simcoe Sokağına her zamanki gibi uğrayışını, atının köşede kişnemesini, ağır ayağını yere vurmasını, yere çişini ve kakasını

yapışını duyuyordu. Kapılar açılıp kapanıyor, mektuplar geliyor, insanlar eve girip çıkıyor, mır mır konuşuyor, çaydanlıktaki su kaynıyor, koridordaki saat hiç durmadan tik tak ediyordu.

Daisy de bütün çocuklar gibi dünyanın merkezi olduğunu düşündüğü için, bütün bu olayların onsuz devam etmesine hayret ediyordu. Okul, o hastalandığı için geçici olarak kapanmamıştı, hayır kapanmamıştı işte; okulun bahçesi her zamanki gibi cıvıl cıvıldı, zil de aynı canlılıkla dakika şaşmadan çalıyordu. Clarentine Teyzenin bahçesinin, kendisi başlarını koparamasa, minik goncalar parmağını 'ısıramasa' bile, yaz ortasında oldukları için aslanağızlarıyla dolu olduğunu biliyordu. O karanlık, sıcak odada yatarken dönüp dolaşıp bu noktaya geliyordu: Aslında şimdiye kadar hep yaşamış olduğu bu yerde sonsuza kadar, güçlükle soluk alarak, kör gibi, kendi yaşam kayıtlarından bile silinmiş olarak yaşayacaktı.

Yaşama ancak düş gücüne sığınarak sarılabileceğini anlamıştı; pastoral, epik, her neyse, gerekli bağlantıları yaşamına ekleyecek, yaşamındaki ayrıntıları değiştirecek, yaratacak, hatta kireçtaşından bir kule düşleyecekti, büyük olasılıkla ayrıntılarda yanılacak, bazı ayrıntıları abartacak, düpedüz yalan söyleyecek, olağanüstü sevecen mektuplar ve konuşmalar hayal edecek, hoş varsayımlarda bulunacaktı. (Clarentine Teyzesi haziranın sonunda, bir hafta komada kaldıktan sonra ölünce, Daisy onu hercai menekşelerden oluşan bir yatakla cennete uçurmuştu, aynı zamanda Barker Amcasının uzun, düşünceli, cinsel açlık dolu bakışlarını hazımsızlık olarak yorumlamıştı.)

Daisy kendisini güçlü olmaya zorlamıştı; sonunda gerçek babası Cuyler Goodwill'le karşılaştığında –babası Simcoe Sokağındaki eve geldiğinde alnı ter içindeydi, üzerinde ona uymayan bir elbise vardı, ayrıca düş kırıklığı yaratacak kadar kısa boylu ve koyu tenliydi– kendisini zorlayıp babasının onu öpmesine hazırlanmıştı. Ancak babası onu ilk karşılaşmalarında öpmedi; elini tutmaktan öte bir şey yapmadı. Yüzünde zavallı, acı dolu bir ifade vardı, ama dudaklarında sevecenlik okunuyordu. Aşağıda verandada oturdular, babası deri koltukta, kendisi divanda; birbirini süzen iki suskun yabancıydılar. Daisy'nin üzerinde Mısır pamuklusundan sarı çizgili bir elbise vardı. Babası boğazı-

nı nazikçe temizledi. Bu, dilinin çözülmesine yetmişti. Daisy'ye yapacakları tren yolculuğunu, Indiana'daki Bloomington kentine vardıklarında nerede yaşayacaklarını uzun uzun anlattı. Buna apartman dairesi deniyordu. Babası bu sözcüğü, sanki Daisy'ye bunun ne kadar değerli bir şey olduğunu anlatmak istercesine üzerine bastıra bastıra söylemişti.

İkisi uzun, düz tabanlı bardaklardan limonata içiyorlardı.

Bu limonatayı kim yapmıştı? Birisi limonları sıkıp, şekerli çanaklarda karıştırmış ve içine yontulmuş buz atmış olmalıydı, ama bunu kimin yapmış olabileceğini Daisy tahmin edemiyordu. Yine de o bardakların parmaklarında uyandırdığı duyguyu hep hatırlayacak, ince, pembe bardağın üzerindeki soluk, kabarık çizgileri unutmayacaktı, ama en çok da güneşi hatırlayacaktı: Güneşin nasıl mısır yemeği kadar sarı olduğunu, ince yazlık perdelerin arasından nasıl süzülüp bütün odayı doldurduğunu. En azından bunların gerçek olduğuna inanabilirdi: Soluk güneş ışığının çıplak kolunda yansıyışı. Boğazından akan tatlı içeceğin soğukluğu. Babasının gömleğindeki, gözyaşı izlerine benzeyen düğmelerin parıltısı.

Dizleri, sarı kumaşta çıkıntı yapan küçük tepelere benziyordu. Babasının ağzından çıkan sözcükler, noktalardan oluşan bir tipi gibiydi.

İşte Daisy o gün dünyayı sevdi.

Bölüm Üç

Evlilik, 1927

Bayan Joseph Franzman dün Bloomingtonlı Daisy Goodwill onuruna düzenlenen öğle yemeğine gitti. Yemek on kişi için hazırlanmıştı.

Bayan Otis Cline bu öğleden sonra, haziranda gelin olacak Bayan Daisy Goodwill adına düzenlenen çaya davet edilmişti. Bayan Goodwill, Tudor Hall ve Long Kızlar Üniversitesi mezunu.

Bayan Alfred Wylie, salı günü öğleden sonra, haziranda gelin olacak Daisy Goodwill'in onuruna düzenlenen yemeğe katılmıştır. Davetin verildiği evin odaları salkım ve kurdelelerle şirin bir biçimde süslenmişti. Yemeğe katılan öteki davetliler, Bayan Arthur Hoad, Bayan Stanton Merill, Bayan A. Caputo, Bayan B. Grindle, Bayan Fred Anthony, Bayan Labina Anthony, Bayan Elfreda Hoyt ve Bayan Merry Ann ve Susan Colchester'dı.

Öğleden sonra Bayan Grace Healy şarkılardan ve piyano parçalarından şahane bir derleme sunmuştur.

Dün gece Taşocağı Kulübünde, Bloomingtonlı gelin adayı Bayan Daisy Goodwill ve damat adayı Harold A.Hoad için işadamlarına bir yemek verildi. Mönüde körfez midyesi, Dover dilbalığı, soslu tavuk, yanına kremalı soğan ve ikiz güvercin biçiminde dondurulan vanilyalı dondurma vardı. Konuklar, Bayan Arthur Hoad, oğulları Lons Hoad ve Harold A. Hoad, Bay ve Bayan Horton Graff, Bay ve Ba-

yan Hector Macilwraith, Bayan Labina Anthony ve Elfreda Hoyt, Bay Dick Green, Bay ve Bayan Stanton Merill, Bay ve Bayan Otis Cline'dı. Ortasında çeşitli yaz çiçeği demetleri bulunan, fildişi renkli, uzun mumlarla aydınlatılmış, bir sanat eserine benzeyen masa, ev sahibi ve gelinin babası olan Bay Cuyler Goodwill tarafından hazırlatılmıştı. Lapiscan Anonim Şirketinin ortaklarından olan ve ağzından bal damlayan Bay Gooodwill, akşam eğlencesini, zamanın ve rastlantının insan ruhunu nasıl mükemmelleştirdiği konusunda birkaç zarif ve düşündürücü sözle sona erdirdi.

'Zaman,' der Cuyler Goodwill yemekten sonra, toplantıya katılan, doydukları için sandalyelerini masalarından birkaç santim uzaklaştırmış, arkalarına yaslanmış oturan, yüz hatları mumun yumuşak halesiyle yumuşamış on beş konuğuna, "Zaman, şu şans dediğimiz gülünç dostla işbirliği yaparak birçok mucize yaratır. Aynen şu durumda olduğu gibi..." Burada sözlerini vurgulamak için bir parmağını havaya kaldırır, "Bir düşünün dostlarım, üç milyon yıl önce burada ılık, temiz, sığ bir deniz varmış, bu denizin özellikleri bir araya gelince, işimize çok yarayan şu harika Indiana kireçtaşı oluşmuş." (Konuşmanın burasında herkes onu onaylayarak alkışlar.) "Şimdi, eğer bu deniz," diye devam eder Bay Goodwill, "biraz daha soğuk olsaydı, burada milyarlarca, trilyonlarca kabuklu hayvan doğamaz, onların kabukları deniz dibinde şimdi olduğu gibi birikmezdi. Eğer o sakin, yaşlı okyanus biraz daha bulanık olsaydı, bu, denizin tortullaşmayı önleyecek kil ya da başka maddeler içerdiğini gösterirdi. Son olarak, sevgili dostlarım, eğer o deniz birkaç santim daha derin olsaydı, birikmiş kabukları aynı boya getirecek biçimde ufalayacak, bu kabukları kilometrelerce genişliğindeki deniz tabanına yayacak dalga hareketi dibe ulaşamayacaktı. Kısacası, bayanlar, baylar, bütün bunlar olmasaydı bizim o güzel, beyaz Salem taşımız oluşmayacaktı. Daha önce sözünü ettiğim bütün bu özellikler aynı anda bir araya gelmeseydi bize aşılması gereken güçlüklerin, burada etkileyici bir biçimde duraklar, zenginliğin, bir ara daha, "mutluluğun üçlü anahtarını sunamayacaktı."

Kadehlerdeki porto şarabı azalmıştı şimdi; güzelim mumların alevi titreşiyordu, gece rüzgârı içeri girsin diye bir cam açılmıştı. Bay Goodwill ince, dar omuzlarını dikleştirir, artık daha rahat konuşmaktadır, tezini anlatmayı sürdürür.

"Aynen böyle bir şans eseri, güzel dostlarım, kızım Daisy ve ben Bloomington'a tam on bir yıl önce ayak bastık. Buraya tam zamanında geldiğimizi düşünmüşümdür hep, çünkü şu son on yıl boyunca kireç taşı endüstrisi hiç olmadığı kadar büyük bir ilerleme kaydetti. Ancak, kızımla benim" –konuşmasının burasında kollarını sevgiyle açar– "dostlar tarafından sevgiye ve fırsatlara boğulmamızın daha önemli bir şey olduğunu düşünüyorum. Elbette, birkaç yıl önce, bu gece güzel eşleriyle birlikte bu masada oturan Bay Graff ve Bay Macilwraith'in bana yeni girişimlerinde ortaklık önermeleri çok onur vericiydi; eminim hepiniz giriştiğimiz serüvende şansın yardım ettiğini biliyorsunuzdur. Başarımız yalnızca şansın işi değildi elbette. Zamana da teşekkür etmemiz gerekir." Sözün burasında durur ve masanın çevresinde oturan herkesin gözünün içine tek tek bakar. "Zaman. Ve sans. Kaderin ikiz çocukları. Alın yazılarımızın olağanüstü dalları."

Garsonlar gölgelerde süzülerek dolaşırken yemeğin sona ermesini, evlerine, yataklarına dönmeyi hevesle beklemekteler, ancak Bay Goodwill'in konuşması henüz bitmemiştir.

"Bu gece burada gördüğümüz genç çifte, Daisy ve Harold'a bakınca zaman ve şansın onların da yüzüne gülmediğini kim söyleyebilir? Şu anda olağanüstü bir yıl olan M.S. 1927 yılındayız. Modern çağ asıl şimdi başladı, içinde geleceğe yönelik en ufak kuşku barındıranlar bile, bu kuşkuların yersiz olduğuna bir ay önce Bay Charles A. Lindbergh tarafından inandırıldı." (Bu doğru zamanlanmış gönderme, topluluğu en ince yerinden vurur, herkes –Goodwill dahil– alkışlamaya başlar; bayanlar güzelim beyaz tenli ellerini havaya kaldırmış hevesle alkışlamaktadır, baylar da masaya vurmaktadır.) "Üstelik, dostlarım" –konuşmasını bitirmeye hazırlanmaktadır, sesini çok güzel ve iyi ayarlanmış bir biçimde alçaltmaya başlar– "tarihin şu noktasında, ulusumuzun Empire State binası, o hayran kalınacak yüzüyle topraklarımızda yükselmeye başladı. Bu, hepimizin düşlediği

gibi Salem kireç taşının gücünün ve yaratıcı zekânın bir kanıtıdır. Artık bu noktadan sonra yalnızca ileriye gidebiliriz."

Dinleyin, dinleyin!

"Şimdi sizden hep birlikte ayağa kalkıp, kadehlerimizi genç çiftin onuruna kaldırmamızı öneriyorum. Şans onları bir araya getirdi, zaman da ikisini sevgiyle sarmaladı."

Babam Cuyler Goodwill böyle güzel konuşmayı nasıl öğrenmişti?

Elli yaşında olan babam hareketli, tez canlı, nazik, amacından sapmayan bir adamdır. İnce İngiliz pamuklularından harika gömlekler giyer, bu gömlekler göz kamaştıracak kadar beyazdır ve kuru temizleyicide temizlenir, babam her gün gömlek değiştirir. Giysileri onun için özel olarak Indianapolis ve Chicago'da dikilir; babam asla hazır giyim eşyası almaz; babam utangaçlığından, derisinden sıyrılan bir yılan kadar kolay sıyrılmıştı, ancak bu dürüst, enerjik işadamının yüzünde sinsi ya da kurnaz bir ifade yoktu. Doğal olarak beden yapısı fazla değişmemişti. O her zaman bacakları kısa, omuzları dar bir adam olarak kalacak, ama insanlar onun ufak tefekliğine pek dikkat etmezler. İnsanlar Cuyler Goodwill'in ufak, kara tenli, duygulu, bir saat kadar dinamik, tez canlılık ve güç dolu yüzüne bakıp, 'İşte karşımda capcanlı bir insan duruyor,' diye düşünürler.

Babamın gözlerinden bile enerji fışkırır; akları gençliğindeki kadar beyaz olan bu gözler hâlâ yoğun bir dikkatle bakmaktadır. O, etkileyici, saygı gören, hayran olunan biridir. Ancak karizmatik olduğu ağzını açtığında anlaşılır.

Güzel konuşma yeteneğini nasıl kazanmıştı? Bu soru, hiç kuşkusuz çok saçma bir sorudur –kim tersini söyleyebilir ki?– çünkü hepimiz doğduğumuzda dilsizizdir ancak zamanla aramızdan bazı yetenekliler çıkar ve bizden daha akıcı konuşur; daha akıcı konuşan bu kişilerin içinden de yetenekli olanlar öne çıkar. Buna doğanın bir seçimi, boğaza bir lir, dile bir façeta yerleştiren genetik bir patlama diyebilirsiniz. Renksiz geçen bir çocukluk dönemi doğuştan konuşmaya yetenekli olanları engelleyemez; tersini düşünmek kıbırlı davranmak olur; renksiz geçen bir çocukluk, susuz kalmış bir zekâyı dil kuyusuna götürüp oradan kana kana içmeye zorlayabilir.

Cuyler Goodwill, konuşma yeteneğinin Mercy Goodwill'le olan iki yıllık kısa evliliğinde ortaya çıktığına inanır (ancak bunu yüksek sesle söylemez, hatta kendine bile itiraf etmez) Kuştüyünden yataklarının örtülerinin arasında sertleşmiş erkek teni, karısının şişman, yumuşak etini keşfedince, ona sarılınca, içine girince, işte o zaman boğazındaki taş yerinden oynayıp çıkmıştır. Kendinden geçtiği o patlama anında, daha doğrusu mevsim dönerken yaşadığı bir dizi patlamayla dili çözülmüştü: Manitoba'nın Tyndall kasabasında, güz aylarının pazar günleri, o insanı tazeleştiren hava. Soğuk ocak geceleri. Ilkbahar akşamları, nemli rüzgârlar, hâlâ batıda gökyüzünde duran ve ışınları pencereden girip soluk nakışlı yastık kılıflarının ve karısının sevgili, arzu dolu Mercy'sisinin yuvarlak hatlarının üzerine düşen güneş. İşte o zaman, varlığının bir parçası olduğunu bilmediği sözcükler ağzında toplanmıştı. Dudaklarından fırlayıvermişlerdi: Minnettarlığı, şehveti, mahrem arzuları bütün bunları sevgilisinin kulağına fısıldamış, karısı da tepkisiz, sessiz kalarak onu yüreklendirmişti. En azından Mercy bu sözler karşısında alınmıyor, şaşırmıyor, onu böyle şeyler söylediği için aptal ya da tuhaf bulmuyordu.

Bana kalırsa babamın dili kılıcı olarak asıl, Kral James İncil'indeki güzel sözcüklerin ahengi sayesinde çözüldü.

Annemin mezarı başında dine dönüşünü –ansızın ortaya çıkıveren o gökkuşağını, ekim ayındaki o ayini– izleyen yıllarda kendini sabah akşamı İncil'e adamıştı. İncil'deki pasajlar –sakallı krallar ve peygamberler, onların sonu gelmez tuhaf konuşmaları– aklını karıştırıyordu. Ancak bu yazıların ritimlerini, sözcük dizimlerini, içerdiği anlamları ve başka yerlere gönderme yapan ezgisini bedeni hemen emmişti. Yoksa konuşurken eski ifade biçimlerini, sözcük kümelerini yerinde kullanması, onlarla oynaması, sözcük sıralarını egzotik biçimde değiştirmesi, bol bol mecazlar yapması nasıl açıklanabilir? Babam konuşmak için dili kullanmıyor, alışılmışın tersine dil, onun ağzından konuşuyordu.

Başka bir teoriye göre, babamın usta bir konuşmacı olması, karısının anısına kendi elleriyle yaptığı kuleyi görmeye kuzeye gelen kalabalık sayesinde olmuştu. Ne de olsa bu ziyaretçilerin çoğu gazeteciydi; bu gazeteciler Cuyler Goodwill'in yanında el-

lerinde kâğıt kalem bekliyordu. Bay Goodwill, izin verirseniz birkaç soru soracağız. Bu genç, hevesli, şaşırtılmayı bekleyen gazeteciler, kıtanın her köşesinden, hatta Londra'dan deste deste kâğıtlara not alınmış nasıl, ne zaman, neden diye başlayan sorularıyla geliyorlardı. Cuyler Goodwill halka mal olmuştu. Belki biraz alışılmışın dışında, naif bir el sanatçısıydı, ama insan ona kolayca yaklaşabiliyordu. Üstelik olanak tanırsanız, gereğinden fazla konuşuyordu. Şimdi sahne kendisinindi, o da bunu anlamıştı. Belki kaçışın, rol yapmanın, kurgunun ve dalgın dalgın konuşmanın inceliklerini o zaman öğrenmişti. Kendisini sesiyle ifade etmeye başlamıştı diyebiliriz, tıpkı başka insanların kendilerini mobilyaları ya da hareketleriyle ifade etmeleri gibi. Aynı zamanda itiraf etmeliyiz ki, bütün konuşmacılar gibi, belli bir konu olmasa da saatlerce yorulmadan konuşabilecek kadar dayanıklılık kazanmıştı.

Konuşma kürsüsündeki dayanıklılığı gitgide daha büyük hayretle karşılanır olmuştu, o ne ciğerler, o ne güçlü göğüs, ne dayanıklı konuşma organlarıydı, konuşurken göğsü nasıl da hevesle inip kalkıyordu. Konuşurken elleri de çırpınarak sözlerine eşlik eder. Geçen kış Cuyler Goodwill, Lawrence Ilçesi Işadamları toplantısında, elinde not olmaksızın tam altmış dakika konuşmuş, tenor sesi yorulmak nedir bilmemişti. Bedford'da düzenlenen Ticaret Odası yıllık sohbet toplantısında –Star-Phoenix'e göre hoş bir biçimde– tam bir saat on beş dakika konuşmuştu. Tam bir yıl önce de, güzel bir haziran sabahı, kızının da Yüksek İlimler diploması aldığı, Ohio Irmağı kıyısında kurulmuş Long Kızlar Üniversitesi mezunlarına esin verici bir konuşma yapmıştı. 'Taş Miras' başlığını taşıyan, ticaret ve jeoloji arasındaki bağlantıyı şiir-mit karışımı bir üslupta yaptığı iki saat süren konuşmasıyla kendi rekorunu kırmıştı; daha sonra söylendiğine göre yalnızca on-on beş genç kız konuşmasını dinlerken uyuyakalmıştı. Bu konuşmayı izleyen, çilekli pasta yenilen davette, üniversitenin rektörü, 'Adamın ne dayanıklı soluk borusu varmış,' demişti. 'O ne coşku, o ne stil.'

Ancak Cuyler Goodwill'in şimdiye kadar yaptığı en uzun konuşma, Manitoba'nın Winnipeg ilçesiyle, Indiana'nın, Bloomington kenti arasında uzanan beş yüz kilometrelik tren yolculuğu sırasında gerçekleşmişti. Tek dinleyicisi, o sıralar on bir

yaşında olan kızı Daisy'ydi. Cuyler Goodwill'in yeni işvereni olan, Indiana Kireçtaşı Şirketinin ayarladığı birinci sınıf vagonda yapılan bir yolculuktu bu. Trenin yeşil kadife koltukları geniş ve rahattı, istenirse yatırılabiliyordu. Zekice yapılmış abanoz panel, indirilince masa oluyordu, isterseniz bu masaya çay getirtebiliyordunuz, çay tabağının kenarında bir limon dilimi oluyordu. Baba-kız, aralarında yalnızca ince bir kol tahtası, yan yana oturuyorlardı. İkisi birbirine gerçekten yabancıydı, bu yüzden ikisi de cilalı kol tahtasına, kollarını dayamaktan çekiniyordu. Yolculuk –Fargo ve Chicago'da, sonra da Indianapolis'te telaşla, karmaşa içinde yapılan aktarmalar dışında– tam üç gün sürdü, bu süre boyunca Cuyler Goodwill sürekli konuşmuştu.

Sanki Cuyler Goodwill'in beyninde bir düğmeye basılmıştı, sanki huzursuzluk, en azından başlangıçta, onu konuşmaya itmişti. Daha önce hiç 'yolculuk' etmemişti. Dünya, tren penceresinden göründüğü kadarıyla, sandığından daha büyük ve kalabalıktı. Bu görüntü onu hem dehşete düşürmüş hem heyecanlandırmıştı. Kuzey Dakota, Minnesota ve Wisconsin'in ormanları, tarlaları verimli ürünlerle, parlak bir pusun içinde yemyeşil ve heybetle yükseliyor gibiydi. Yüzey, akıl karıştıracak kadar engebeliydi; bu mevsimde hasatın bu kadar erken yapılması şaşırtıcıydı. Birbirlerine şaşkınlık verecek kadar yakın olan, adını hiç duymamış olduğu kasabalar bir bir geçip gidiyordu. Kadın ve erkeklerin hızla geride bıraktıkları mekânlara, aştıkları uzaklıklara ve değişik ortamlara girmeye aldırmaksızın, gülüşerek, konuşarak, birbirlerini selamlayarak trene rahatça binip inmeleri, onu rahatsız etmişti. Birçoğunun başında şapka yoktu, giysileri rengârenkti. Ellerindeki çantalar, hasır, çadır bezi gibi malzemelerden yapılmıştı ve kolayca taşıyabildiklerine bakılırsa, tüy kadar hafifti, birkaç gün önce aldığı, pırıl pırıl, koyu kahverengi Gladstone çantasıyla alay ediyor gibiydiler.

Tren, çorak toprağı yaran bir gümüş ok gibi güneye, daha güneye ilerliyordu. Kilometreler tıkır tıkır geride kalırken dünya bütün ciddiyetini kaybediyor gibiydi. Eğlence vagonundan şarkılar duyuluyordu: 'Ne tatlı bir kız' şarkısı Illinois sınırından geçip Indiana'ya girerlerken tekrar tekrar çalındı. Irmaklar, yuvarlak tepeler, asfaltlı yollar, çitle çevrili tarlalar. Çiftlik ahırlarının yan duvarlarına asılmış çiğneme tütünü reklamları. Her

biri bir öncekinden daha büyük ve pis olan kentler. Pırıl pırıl gökyüzünü bir jilet gibi yaran elektrik telleri.

En kötüsü birinci gündü. Kızıyla yakında yeniden yemek vagonuna çağrılacağını bildiği ve bu heyecanlı olayı yeniden yaşamaktan korktuğu için deliler gibi konuşmuştu. Yemekten hemen sonra güneş batacak, açılır-kapanır yatağı açma, perdeyle çevrili yatağına yerleşme, değişen zaman ve mekâna uyum sağlama gibi saçmalıklarla uğraşmak zorunda kalacaktı.

Korkularını bastırmak için sürekli konuşuyordu.

Kızına Stonewall'da geçirdiği çocukluğunu anlattı, sokaklarının krokisini çizip gösterdi, kireç ocaklarının yanındaki evini, bir kış sabahı yanan kirecin nasıl koktuğunu, nasıl bazen acınası, bazen neşe dolu olduğunu anlattı. Kızına basit eğlencelerden, güç işlerden nasıl hoşlandığını, taş işçiliğine nasıl alıştığını, taşlar ve kayalarla nasıl tuhaf bir bağ kurduğunu açıkladı.

Böyle konuşup durdu. Yemekler yendi. Küçük kızın midesi, trenin sallantısından bulanmıştı, üstelik soslu tavuk midesine oturmuştu. Yemek vagonunda tavuk sosunu tabağına alırken birazını masa örtüsüne dökünce bunda sarı bir leke oluştu; babası sözünü kesmeden, gömleğinin üzerine takılı peçeteyi alıp lekeyi bununla örttü. Şimdi çocuğun annesinden, ölmüş karısından söz ediyordu; adı Mercy'di. Mercy Goodwill, muhallebi ve turşu yapma konusunda ve ev işlerinde becerikli bir kadındı.

Daisy bu konuşulanlardan bazılarını anladı, bazılarını anlamadı. Geç olmuştu. Daisy uykuya dalıyor çıkıyordu, ama uyanıkken bile zihni, Winnipeg'deki Simcoe Sokağında bulunan o eve, o evin şirin ve ufak pencerelerine, kapılarına, mahzene ya da Clarentine Teyzenin sıra sıra dikilmiş çiçeklerinin büyüdüğü yan bahçeye inen merdivenlere gidiyordu. Clarentine Teyzenin gülümseyen yüzü önünden geçiyordu. (Bu yüz artık toza dönüşmüştü herhalde, bu rahatlatıcı bir düşünceydi, toz tanıdıktı, her yerde bulunurdu ve hiç de tehditkâr değil, dosttu.) Barker Amca Ottawa'ya trenle gitmek için aletlerini, çiçek örneklerini toplamış, yolculuğa hazırlanmış olmalıydı; o da trenle gidecekti, ama güneye değil, doğuya. Barker Amca ona Ottawa'nın yerini haritada göstermişti, birleşen su yollarının ortasında duran kara bir nokta.

Geçmişi anımsarken, geçmişi zihninde yeniden canlandırırken, küçük Daisy, yanında olmayan kişilerin aslında her zaman yanında olduğunu, bir trene binip, belirli bir yöne gitmekle onlardan ayrılmadığını hayretle fark etmişti. Böylece hiç tanımadığı, henüz iki aylıkken çocuğunu başkalarının bakımına terk eden bir babayla bundan sonra süreceği yaşam konusunda umutlandı.

Gözleri kapanıyordu, ama babası bir türlü susmuyordu. Galiba babası bütün gece konuşmuştu, ama bu olanaksızdı, çünkü gece bir-iki kez uyanmış, karanlığın içinde, yumuşak, pamuk çarşaf serilmiş bir yatakta, üzerinde harika, kapkalın bir battaniyeyle uyandığında yalnız olduğunu görmüştü. Sabah olup, yeniden yemek vagonuna gittiklerinde, (kahvaltıda rafadan haşlanmış yumurta, üzerine tereyağ sürülmüş, üçgen biçimli ekmekler vardı), babası yeniden soluk almadan konuşmaya başladı. Adamcağız öyle huzursuz olmuştu ki, bir türlü sakinleşemiyordu. Daisy kulaklarını tıkamak zorunda kaldı; onun bu birbiriyle bağlantısı olmayan anı bombardımanını dinlemek yerine sakinleşmeye ihtiyacı vardı. Daisy içine kapandı ve Winnipeg'deki Aberdeen okulunun çim ve mıcırdan oluşan arka bahçesini, okulun kaba çitlerine sürtünen çalıları düşlemeye başladı. Babası taş oymacılığının inceliklerini, doğru taş parçasının nasıl seçilmesi, tutulması gerektiğini, yanlış yere basınç uygulanırsa taşın kırılıp mahvolacağını, dünyadaki bütün taşların içinde birşeylerin hapsolmuş olduğunu anlatıyordu.

Yanından geçtikleri tarlalarda yeşil mısırlar yetişiyordu; tren ilerlerken, arka arkaya dikilmiş mısırların bir sırası daha gözden kayboluyor, tatlı rüzgârda uzun saplı, uzun yapraklı, uzun boylu, nazik bay ya da bayan mısırlar eğilip yanlarındaki komşularıyla sohbet ediyorlardı. Babası, kumtaşıyla kireçtaşı, granitle mermer arasındaki farkı anlatıyordu. Babasının sesi Daisy'nin teninden içeri, damarlarına, atardamarlarına sızıyor ve anılarının içine yayılıyordu.

Babası yaşamının kuyusuna gitgide daha çok dalıyordu: Bir gökkuşağı, bir mezar taşı, sabah güneşinin kuleye eğimle vuran ışınları.

Korkutucu sessizliği bastırmak ve geleceğin bilinmezliğini uzak tutmak için, ama daha çok çocuğunu yeniden sahiplenebil-

mek için konuşuyordu. Kızına, bunca yıllık ayrılık sırasında neler yaşadığını anlatmak zorunda olduğunu hissediyordu, haklıydı da. Ona, fosil tarlasından nasıl çekilip aydınlığa çıkarıldığını, bütün yaşamını anlatmak zorundaydı. Ona her dakikayı, her duygu kıpırtısını anlatmak boynunun borcuydu. O kadar çok şey yaşamıştı ki... Bunların hepsini anlatmayı asla başaramayacaktı.

Geçmişte yaşamış insanların şimdikinden daha basit şeyler yaptığını, değiştirilemez ve asal güçlerle yönlendirildiğini düşünürüz. Atalarımızın bizden daha saf amaçlarla, tek şey doğrultusunda hareket etmiş olduğuna inanırız, sözgelimi ilk bilim adamlarının aradıkları sonuçlara ulaşmaya kendilerini 'adadıklarını', sanatçıların hiç bitmeyen bir 'ilham' ateşiyle çalıştığını düşünürüz. Ancak bunların hiçbiri doğru değil. Bizden öncekiler, günümüz insanı kadar tuhaf, anlaşılmaz ve dengesiz özlemlere sahiptiler. İster ruhsal, ister cinsel olsun, en ufak bir rüzgâr, hatta bize oksijen taşıyan, bizi canlandıran gerçek bir rüzgâr bile bizi yolumuzdan çıkarabilir. Sözgelimi, Cuyler Goodwill uzun ömrü boyunca, farklı yaşamlar yaşamıştı. Yirmilerinde Eros'un bir tutsağıydı, otuzlarında Tanrının, daha sonra da Sanatın malı olmuştu. Şimdi, ellilerinde, ticaret yaşamında başarılı bir tüccar. Hangi uğraşının hangi döneme denk geldiğini söylerken ortalama bir rakam söylüyoruz elbette, çünkü aslında birçok dönem birbiriyle çakışır; doğal olarak ticari işlerde ruhsal birikiminin etkileri görünür, erotik aşkın anıları sanatı yumuşatır. Ancak genelde, kıvrıla büküle uzanan, yaşamsal kökten gelişen, sonra dallanıp tomurcuklanan bütün tutkulara, başka şeylerden elini eteğini çekme durumu eşlik eder: 'Her şey aynı zamanda olmaz,' bu Cuyler Goodwill'in kuralıdır. Bu konuda bir çocuk gibidir.

Üstelik çeşitli dönüşümler geçirmesinden pişmanlık duymaz, geçmişe çok ender bakar ve kendini bir anlığına bile olsun özlem duygusuna kaptırarak zamanını aptalca harcamaz. "İnsanlar değişir," der ya da "Şu ya da bu, yaşamımın yalnızca bir dönemiydi." Omuzlarını silkerken o küçük, esnekliğini yitirmiş bedeni tümüyle sarsılır, o küçük, deri bir cüzdana benzeyen yüzünde de bir gülümseme belirir. Ne de olsa bir taş işçisiy-

ken, yıldız matkapların yerini buharlı makinelerin, el testerelerinin yerini mekanize testerelerin aldığını görmüş bir adamdır. 1916 yılında Indiana Kireçtaşı Şirketi tarafından bir taş işçisi olarak işe alınmıştır, oysa şimdi bu şirkete bağlı bir şirketin büyük pay sahiplerinden biridir. Kireçtaşının, daha yumuşak kumtaşları yerine binalarda kullanılmaya başladığına tanık olmuştur. (Geçen yıl, yani 1926'da, dört milyon metre küp Indiana kireçtaşı çıkarılmış ve satılmıştı; bu taşların çoğu New York ve Washinton'daki anıtların yapımında kullanılmıştı.) Bir şeyin bitimi, ötekinin başlangıcıdır; yaşam budur işte.

Cuyler Goodwill bu sıralar sık sık yaptığı konuşmalarında 'gelişen bir ülkede yaşamak'tan ya da 'gurur dolu, özgür bir milletin vatandaşı olmak'tan söz ederken doğduğu, erkekliğe adım attığı Kanada'yı değil, ABD'yi kastetmektedir. Kanada, ormanları, gölleri, geniş alanlarıyla artık onun için ayın öteki yüzündedir; kısa, soğuk geçmişi de öyle. Her gün karşılaştığı iyi eğitim almış Bloomingtonlılar bile, Manitoba ilçesinin adını duymamışlardır; duydularsa bile ya adını doğru söyleyemez ya da yerini tam olarak bilmezler. Bu kişiler Ottawa'nın, İllinois'nin güneyinde, A.B.D.'nin ortalarında bir yer, Toronto'nun da Ohio'nun kuzey ilçelerinden biri olduğunu sanırlar. Sanki göklerden dev bir silgi gelmiş ve kıtanın kuzey bölümünü haritadan silmiştir. Ancak babam, oymacılık anlaşmaları, yatırımları, topluluk önündeki konuşmalarıyla o kadar meşguldür ki harcanıp gitmiş ülkesi için bir dakika bile yas tutmaz.

Chicago ve Indianapolis gazetelerine haberi arada sırada ulaşan bu ülke elbette harcanıp gitmemiştir. Amerika'nın gazete okuyan halkı, patlamaya hazır, canlı toplumuyla o kadar meşguldür ki kuzeydeki kibar komşusuyla, onun tuhaf yaşlı kralıyla (bu hafta altmış iki yaşına bastı), salyangoz hızındaki gelişimiyle, kaynayan bir tencereye benzeyen Amerika'ya göre serin olan iklimiyle ilgilenecek durumda değildir. Kanada'da hiçbir şey olmaz. Bu ülkenin insanları hep pazar toplantılarına gider gibi giyinir. Bu ülkede kimseyi ikinci kez valse kaldıramazsınız. Bu ülke temizdir. Hıristiyandır. Sıkıcıdır. Sakindir. Yine de gelişmektedir. Evet, itiraf etmeliyiz ki, Kanada gelişmektedir.

Hemen hemen bütün Avrupa milletlerini temsil eden yedi yüz göçmen daha, içi insanlarla dolu buharlı gemilerle geçen hafta Montreal'e vardılar: Gemilerin adı *Leithia*, *Athiaunia*, *Pennland* ve *Bergenfijord*'du. O kadar büyük bir ülkeye yedi yüz göçmenin daha gelmesi neyi değiştirebilir diyebilirsiniz. Çöle eklenmiş bir kum tanesi. Okyanusa damlatılan bir çay kaşığı su. Üstelik geri göçü de göz önüne alınalıyız, bazı göçmenler Kanada'ya alışamaz ve bir-iki, bazen yirmi-otuz yıl sonra kendi ülkelerine dönerler.

Manitoba'nın Tyndall kasabasında yaşayan, emekli taş ustası Magnus Flett de bunlardan biridir; 'evine', Orkney Adalarına dönmektedir. Adamcağızın yaşamı kederle dolu geçmişti, bunu en az on-on beş tanıdık söylemiştir; Magnus Fleet'in dostum diyebileceği kimsesi olmadığı için yalnızca tanıdıkları vardır. Zavallı adam, kadersiz yaratık, ne acı dolu, ne yalnız bir yaşam sürmüştür. Bu yaşam romantik bir duyarsızlık içinde geçmiştir, en azından bazıları böyle düşünür.

1862 doğumlu bu adam şimdi altmış altı yaşındadır; dişleri dökük, romatizmalı, sol kulağı sağır, on iki parmak bağırsağı ülseri olmuş, sırtı kamburlaşmış, saçı ağarmış, derisi çatlak, kasları erimiş, testisleri çökmüş, ayakları sararmıştır. Delikanlılığından bu yana Kanada'da yaşamaktadır. Buraya geldiğinde tek varlığı, genç, güçlü bedeni ve bir de taş işçiliğindeki ustalığıydı. Şansını Kanada'da denemişti. Burada bir çiftçinin kızı olan Lac du Bonnet'li Clarentine Barker'la tanışmış, evlenmişti. Burada üç oğlunu büyütmüştü: Barker (şimdi Ottawa'da bilmiş bilmiş konuşan bir devlet memuruydu), Simon (Edmonton'da makinistti, alkolikti), Andrew (şu sıralar Saskatchewan, Climax'de yaşayan bir Baptist rahibiydi, bir kızı vardı). Bütün bunlar göze alındığında, Magnus Flett'in geldiği ülkede kök salacağını, aile bağlarının ve işinin onu buraya bağlayacağını, zamanı geldiğinde Manitoba'nın kumlu, tuzlu toprağına, benekli bir Tyndall mezar taşının altına gömülmek isteyeceğini sanırdınız.

Oysa o, biriktirdiği paranın büyük bölümünü, bildiği kadarıyla hiçbir akrabasının, birkaçı dışında hiçbir anısının kalmadığı Orkney'e, anavatanına dönmek için ayırmıştı.

Oraya vardığında ne yapacağını bilmemektedir. Kanada'dan ayrılacak cesareti toplamıştı. Şimdiyse, Orkney'nin çıp-

lak görüntüsünün ona ne yapacağını söylemesini, birşeyler önermesini bekler. Bu topraklardan bir şeyin, bir bilgeliğin önünde yükselip son günlerinde kendisini kurtaracağına emindir. Bu inancı bir boşluk duygusundan, anıların yokluğundan kaynaklanmaktadır; yine de vatanının çıplak tepelerini, vadilerini, hafif engebelerini, bu vadilere dalıp çıkan rüzgârın tazeliğini ve başka anıları hayal meyal anımsamaktadır, ama bu anılar ana babasının havasız mutfağından, kararmış tavandan, hem güven hem tehlike duygusu yaratan o evin anısından daha canlı anılar değildir. O çatının altında, insanların bağıra çağıra kavga etmiş olduğunu anımsıyordu, bu kavgalar yıllarca sürmüştü, peki, ama kavgaların nedeni neydi? Ana babası ve ağabeyi Sandwick'de kilisenin avlusunda gömülüdürler, kendisinin de onlara çok geçmeden katılacağına emindir. Toza toz. Ruhların kavuşumu. İşte böyle bir şey.

Önce dört gün süren bir tren yolculuğuyla Montreal'e gitti, sonra sekiz gün sürecek deniz yolculuğu için Liverpool'a giden gemiye bindi. Yanında hatırı sayılır miktarda para, sonu yaklaşan birine ömrü boyunca yetecek kadar kalın giysi, Kanada'da geçirdiği kırk altı yıldan kalma birkaç anı bulunan bir sandık vardı: Bazı taş örnekleri, yün çamaşırlara sarılmış güzelim Tyndall dolomit taşları. Aletleri. Piposu. En sevdiği tütünden iki buçuk kilo. Yanından hiç ayırmadığı dört kitap (bunlar üç kat gazete kâğıdına sarılmıştı). Bazı aile belgeleri, göç sertifikaları, doğum belgeleri (üç oğluna, soyuna, bu koca dünyada bıraktığı tek ize ait belgeler), karısının yıllar önce, 1905 yılında mendil ütüsünün altına bıraktığı ayrılık notu. Bu notta, elveda, yazılıydı; yirmi beş yıllık evlilikten sonra bu kadarcık: 'elveda.' Kurşun kalemle aceleyle yazılmıştı.

Birkaç fotoğraf. Düğün fotoğrafı: 1880'de çekilmişti, çok ciddi poz vermişlerdi, genç gelin oymalı bir stüdyo sandalyesinde, elleri kucağında, saçları geriye yapıştırılmış, boş bir yüz ifadesiyle gergince oturuyordu. Kendisiyse, yakışıklı bir adamdı, bunu yadsıyamazdı; bir seksen dörtlük boyuyla gelinin arkasında durmuş, sol eliyle kulak memesini tutuyordu, belki de kaşıyor ya da büküyordu. Acaba kulağıyla böyle aptal aptal oynamasını ona fotoğrafçı mı söylemişti? Söylediyse bile ona niye boyun eğmişti?

Başka bir fotoğraf: Üç oğlu. Altı yaşındaki Barker somurtarak merceğe bakıyordu: Dört yaşındaki Simon (üzerinde kısa, kadife bir pantolon vardı, acaba bu pantolon nereden çıkmıştı?) minderli bir bankın üzerinde bağdaş kurmuştu; iki yaşındaki Andrew, Simon'ın ayaklarının dibinde kıpır kıpır oynaşıyordu; evet hiç kuşkusuz oynaşmaktaydı. Oğulları. Sevgili oğulları. Onları kaybetmişti.

Bir fotoğraf daha. Arkasına tarih atılmamış, bir grubu gösteren bir fotoğraf, ama Magnus Flett bu fotoğrafın 1901 ya da 1902'de çekildiğini sanmakta. Yani karısının kendisine 'yabancılaşmasından' önce. Her şey değişmeden önce. Fotoğrafın arkasına birisi –bu yazı ona yabancıdır– şu sözleri yazmıştı: 'Bayanlar Ritm ve Hareket Kulübü.' Fotoğrafta altı kadın görülmekte. Şuradaki, doktorun karısı Bayan Spears. Arkada duranlar Maude Little ve Mamie Heftner. Magnus fotoğraftan kendisine bakan bütün kadınları tanır. Ah, ne kadar kibirli görünüyorlardı. Onlara bakınca insanın gülesi geliyordu. Hepsinin üzerinde benzer etekler vardı, yakada aynı renkte bordür görülüyordu, bellerine geniş bir kuşak bağlamışlardı. Yüzlerinde tatlı-sert bir ifade vardı; dişleri, dudakları ve omuzlarının dikliğiyle sanki, 'Ne kadar züppeyiz, herkesten ne kadar farklıyız değil mi?' diyorlardı. Karısı Clarentine Barker Flett, ön sırada durmaktadır, ötekilerden biraz daha kısa, ince, güzel, haylaz, kibirli; onun kırklı yaşlarına yeni girmiş, üç çocuk doğurmuş olduğuna inanmak zor, genç bir kız gibi görünüyor. Sanki yaşam büyük bir eğlenceymiş gibi, alt dudağını neşeyle ısırmakta. Mutlu görünüyor, evet, anlaşılamayacak kadar mutlu.

Magnus Flett, bu Kadınlar Ritm ve Hareket Kulübü fotoğrafına binlerce kere bakmış, soldan sağa, aşağıdan yukarı bütün yüzleri teker teker defalarca incelemiştir, her inceleyişinde aynı sonuca varır: Karısı kesinlikle mutlu görünmektedir.

Bir tablo yalan söyleyebilir, ancak bir fotoğraf makinesi gerçeği tıpatıp yansıtmakta diretir, bunun böyle olduğunu duymuştur. Davranışlarını kısıtladığı eşi, ince kemikleri, bu kemikleri örten ince, yumuşak derisiyle o zamanlar dünyada bir yer kaplıyormuş; bu fotoğrafı inceleyen aklı başında hiçbir insan bunu yadsıyamaz. Kanıtlara bakarak, karısının aşka geldiği anlarda çok mutlu olduğu ya da aptallaştığı –ikisi aynı kapıya çı-

kardı zaten– sövlenebilirdi. Karısı. Dudaklarında arsız bir gülümseme, dizlerini bükmüş, kuşağı ışıkta parlamış. Hiç de kocasından dayak yiyen bir kadına benzemiyor. Fotoğraftaki bu kadının kocası onu, yirmi beş yıl boyunca, günün yirmi dört saati baskı altında tutmuş, ona kötü davranmış olamaz, buna kimse inanmaz.

Magnus Flett kendini bu düşünceyle avutur.

Anımsadığı bir şey de karısının, kendi emeğine saygı duyduğu, bununla gururlandığıydı; sözgelimi kuru erik pudingine koyduğu kuru eriklerin çekirdeğini çıkarmaz, haşlanmış ikramlarını yiyenlerin ağızlarındaki taş gibi çekirdeklerle boğuşmalarına aldırmazdı. Magnus Flett karısının kendini yormaya yanaşmamasını hayranlıkla karşılardı.

1905 yılının sonbaharının başında dişi iltihaplanan karısının, Doktor Spears'a gitmesini yasakladığını inkâr eder durur, ama onu kim dinler ki? Doktora gitmesini yasaklamamıştı. Hayır. O iki dolar elli senti seve seve verirdi. Birden dişi ağrımaya başlayan karısına, geçen ilkbahar iltihaplanan kulağının nasıl kendi kendine, doktora para vermeden iyileştiğini hatırlatmak istemişti, o kadar. (Bu doğruydu, ancak bu kulağın bu hastalıktan sonra işitme duyusunu yarı yarıya kaybettiği de doğruydu.)

Evlilikleri boyunca karısını saygıdeğer bir evde yaşatmaya, evde hep yakacak odun bulunmasına, her sabah taşocağına gitmeden önce içeri kuru çıralar taşıyıp bırakmaya özen göstermişti. Birçok erkeğin tersine, karısına her hafta ev alışverişi için biraz para vermişti. Karısının rahatına, kadınsı özlemlerine saygı göstermişti. Bir keresinde ona armağan olarak Winnipeg'den içine firketelerini koyabileceği çevresi kurdeleli bir cam kavanoz getirmişti, peki karısı bunu ne yapmıştı? Kavanozu yan komşusu şişko Mercy Goodwill'e vermişti. Bu nasıl bir kadındı böyle? Karısına en son model, harika bir buzluk getirterek ona sürpriz yapmıştı, oysa karısı bunu görünce küplere binmiş, onu parayı çarçur etmekle suçlamıştı.

Karısını iki kez evine geri çağırmıştı, komşuların ne söyleyeceğine, kendisine ne gözle bakılacağına aldırmayacaktı. Karısının evden ayrılmasından sonraki yıllarda birçok kez trene binip Winnipeg'e gitmiş, bir suçlu gibi Simcoe Sokağıyla Aberdeen yolunun birleştiği köşede saklanıp karısını eve gelip gider-

ken, Galiçyalı kadınlar gibi eğilip bahçesinde çalışırken gözetlemişti. Bir keresinde onu evin kapısında görmüştü; üzerinde beyaz önlüğüyle hâlâ ince bir kadındı; şu Daisy denilen kıza yemeğin masanın üzerinde hazır olduğunu, hemencecik içeri girmesini bağırarak söylüyordu. Sesi tiz, neşeli, sevgi dolu, bambaşkaydı; çocuk onun çocuğu bile değildi oysa, öksüz bir komşu kızıydı.

Kocasını terk edip giden bir kadının bunun için gösterebilecek geçerli bir nedeni olması gerekirdi, oysa karısının tek söylediği, onun cimri olduğuydu. Ayrıca kaba davrandığı ve konuştuğuydu. Eh, karısı onunla evlendiğinde; kadınlar gibi ince konuşacak, ince davranacak biri olmadığını biliyordu.

Karısının gidişinden ancak bir yıl sonra salon halısını dışarı çıkarmış, sandalyelerin tozunu almış, bunları havalandırmıştı; temizlik sırasında karısının dikiş sepetinin altında dört küçük kitap bulmuştu. Bunlara romantik kitaplar deniyordu galiba, yumuşak kâğıt kapaklı, bayanlara özgü kitaplardı. Her biri dokuz sentti, fiyatları arka kapağa basılmıştı. Dokuz Pennylik Kütüphane. Karısının bu kitapları nereden bulduğuna emin değildi, ama galiba bunları Yaşlı Yahudiden almış, gizlice okumuştu; sanki kendisi karısından böyle ufak bir zevki yadsıyacak biriymiş gibi.

Kış geceleri bu kitapları okumaya başladı. Bu, saati seyretmekten, onun tik taklarına kulak vermekten, karların ağaç dallarından çatıya düşüşünü dinlemekten daha iyiydi. Isınmak için, karısının hep istediği türden, dayanıklı küçük bir odun sobası kurmuştu. Kitapları yavaş yavaş okuyordu, çünkü gerçeği söylemek gerekirse, ömründe hiçbir kitabı başından sonuna tümüyle okuduğu olmamıştı. Sayfaları birer birer çevirirken sözcüklerin çoğunun anlamlarını keşfetmeye çalışmaktan zevk alıyordu: *Bir Yürek için Savaş*, yazarı Laura Jean Libby'di; *Dünyanın Merhametine Muhtaç*, yazarı Florence Warden; *Jane Eyre*, yazarı Charlotte Brontë. Bu son kitabı hepsinden çok sevmişti; bu öyküde öyle bölümler vardı ki okurken boğazına bir keder yumrusu tıkanıyor, tatlı acılar içinde kıvranıyordu; bu anlarda karısı ondan yalnızca on-on beş yürek atışı uzakta oluyordu sanki, sanki uzansa kasıklarının ipeksi tenini okşayabilecekti. Bu kitapların insanlarla dolu olması onu şaşırtıyordu. Bu insan-

ların hepsi başlı başına kalabalık ve belirli bir düzene sahip bir dünya gibiydi. Peki bu kitaplardaki insanların konuşma biçimlerine ne demeli! Konuşuyor, konuşuyorlardı, sanki konuşarak yaşıyorlardı. Söylediklerinin çoğu hem aptalca hem mantıklıydı. Konuşmak sanki onları öfkeden uzak tutuyordu. Sözcükler bir mal gibi sarf ediliyor, karşılığında sözcükler alınıyordu. Konuşulanların çoğu şiirseldi, gerçek yaşamda insanlar böyle konuşmazlardı, yine de Magnus Flett bunları kendi kendine yüksek sesle yineliyor, zihninde depoluyordu, eğer karısı eve dönüp yerini almaya karar verirse, bunları söylemek için hazır olacaktı böylece. Bu aptalca boşboğazlıkları duymaya gereksinimi varsa, o zaman bu gereksinimi gidermeye hazır olacak, sevecenlik ve pişmanlık dolu sözleri bir tulumbayla kuyudan çeker gibi çekip akıtacaktı: Ey güzel gözlü, ey sevdiğim yüz, ey ipek tenli. Ya da onunla yürekten kopup gelen, gönülden taşan arzunun zarif diliyle bir başka bedeni selamlayan bir bedenin diliyle konuşacak ya da yalnızca yalın bir biçimde onu sevdiğini söyleyecekti. Seni seviyorum, diye karısının bunları duymak için bekleyen kulağına fısıldayacaktı. Sana tapıyorum.

Eğer bu sözleri söylemek, tahmin ettiği gibi kendisine güç gelecek olursa, yalnızca karısının gözlerine bakacak ve onun adını söyleyecekti: Clarentine. Salonun sıcak tahta kokulu havasında bunu söylemeyi denerken, başından ayak parmaklarına kadar kızardı: Clarentine. Bunu ilk başta yumuşak bir sesle, hırçın bir hayvanı yatıştırmak ister gibi, sesini yumuşak tutmaya gayret ederek, kendisine değil de aslında hep Bayanlar Ritm ve Hareket Kulübüne ait olan o yüze, kendisine bakan o yüze söyledi. Clarentine. Clarentine.

Daha sonra karısına, Winnipeg'de dikkatsiz bir bisiklet sürücüsü çarpıp, Royal Bankası binasının temel duvarına fırlattıktan sonra bu söz buruk bir haykırış oldu: 'Clarentine, eve gel, eve dön, sevgilim, benim biricik, biricik sevgilim.'

Daisy Goodwill'in Indiana, Bloomington'da evlenmesinden bir hafta önce, damadın annesi Bayan Arthur Hoad'un aklına hoş bir fikir geldi. Gelin adayını öğle yemeğine çağıracak, ikisi yan verandadaki oyun masasında oturacaklardı: Masa her zamanki Çin porseleni, istiridye desenli pamuklu örtü ve peçe-

telerle kurulmuş olacaktı, belki süs olarak küçük bir cam kâsenin içinde yüzen pembe bir şakayık konabilirdi. Her çarşamba evi temizlemek ve yemek pişirmek için gelen Lobelia-May onlara çok sevilen ton balığı salatası ve bir sürahi buzlu çay servisi yaptıktan sonra, gelecekte gelin-kayınvalide olacak bu iki kadını, aralarında halletmeleri gereken konuları konuşmaları için baş başa bırakarak düşünceli davranacaktı.

Bayan Hoad kızcağızı ürkütmemek için resmi giyinmemiş, çiçekli bir yazlık elbiseyle ren geyiği derisinden bağsız ayakkabılar giymişti.

"Umarım benim böyle konuşmamı uygunsuz bulmuyorsundur Daisy. Sana karşı sevgi doluyum, ama buna karşın annesiz bir evde büyümüş olman yaşam yolunda senin için bir engel olabilir, bunu hepimiz biliyoruz. Baban iyi bir beyefendi, sevgi dolu bir baba, bundan daha iyisi olamazdı, ama yalnızca kadınların bildiği bazı konular vardır. İlk olarak, üniversitede okumuş olmak gibi bir avantaja sahipsin, yüksek ilimler konusunda bir fikir sahibisin, ama umarım bu avantajın kocanla arana girmesine engel olursun. Yani umarım seninle aynı yolu seçmeyenlere karşı bu bilgiyle böbürlenmezsin. Harold okula girdikten bir yıl sonra mühendislik çalışmalarını bıraktığında büyük düş kırıklığına uğramıştım, ama besbelli Harold yerinin ailesinin iş yeri olduğunu düşünmüştü, özellikle de babasının erken ölümünü göz önüne alınca. Bu arada, 'öbür dünyaya göçmek' ya da 'vefat etmek' yerine 'öldü' demek daha doğrudur. Aynı nedenle sanırım buna değinmek zorundayım, insanları yemeğe davet ederiz, yemek için davet etmeyiz. Masayı kurarken, ister kahvaltı, ister öğle yemeği, ister akşam yemeği için olsun, her zaman bıçakların keskin ağzını tabağa dönük koy. Dışa dönük olmasın. Salata çatalları elbette, yemek çatallarının dış tarafında olmalıdır. Harold kahvaltıda hep üzümlü-fıstıklı yulaf ezmesi yer. Sindirim ve genel sağlık konusunda bir öğüt. Bu noktada beni iyice anlamalısın. Bağırsaklardan söz ediyorum. Bağırsak hareketlerinden. Harold küçüklüğünden beri bağırsaklarından çekmiştir, bu yüzden yulaf ezmesi yemesi şart, ayrıca bu çok ucuz bir yiyecektir. Tasarruf yapmaktan asla utanmamalısın Daisy. Bu arada, kahvaltıda asla domates suyu vermemelisin, bunu ancak öğle ya da akşam yemeklerinden önce ikram edebi-

lirsin. Kahvaltı için portakal suyu yeğlenir. Eğer portakal bulamadınsa ya da sıkmak için zamanın yoksa kutu portakal suyu yeğlenir. Harold fırça ve taraklar konusunda çok titizdir, bunları düzenli olarak temizlemelisin. Saçını taramak için sert, plastik fırçaları yeğler. Her zamanki fırçasını kaybederse diye, hep yedekte bir iki tane bulundur. Cildin için Venedik Kadife Kremini hiç denedin mi? Sanıyorum cildine gereken özeni göstermiyorsun, bu yaşta kadınlar böyledir ama yüz derisi yirmili, otuzlu yaşlarda çabucak sertleşir. Yatmadan önce bu kremi dairesel hareketlerle cildine yedir. Asla sabun kullanma, asla. Neden diye sorabilirsin. Sabun cildi çok kurutur da ondan. Banyo pudrası olarak sana *Poudre de Lilas*'yı öneririm. Bazı pudraların kokusu çok iç bayıltıcı olur. Erkekler keskin kokuları itici bulurlar. Bakıyorum da zeytinlerini yemiyorsun Daisy. Eğer tabağına konan yemekten hoşlanmadıysan, bunu başka bir şeyin altına saklayarak ev sahibini gücendirmemeye çalış. Şimdi zeytinlerini lahana yaprağının altına saklayabilirsin. Kumaşların metre hesabıyla ısmarlanabileceğini, kenarların para alınmadan bastırıldığını biliyor muydun? Beyaz ayakkabılar yalnızca Anma Günü ve Işçi Günü arasında giyilir. *Entreè* sözcüğünü kullanırken dikkatli ol. Bu, bazı insanların sandığı gibi ana yemeğin adı değil, ondan önceki yemeğin adıdır. Harold babasının geçmişi konusunda çok duyarlıdır. Babasının zamansız ölümü konusunda yani, herhalde sana gerekenleri anlatmışlardır. Harold bu üzücü olayın kendisine hatırlatılmasına sinirlenir. Sen en iyisi babasından hiç söz etme. Biz asla ondan söz etmeyiz. Pazarları evden çıkmayız. Bu sarsılmaz bir aile geleneğidir. Kesinlikle o gün dışarı çıkmayız. Düğün armağanları gönderenlere iki ay içinde teşekkür etmeyi ihmal etme. Bazı insanlar üç ayı da kabul ederler, ama ben eski kafalıyım ve iki ayı yeterli görüyorum. Belki kenarları kabartılmış sade not kartları bu iş için uygundur. Bir keresinde Harold patlamış mısır yerken, mısır boğazına kaçtı. Patlamış mısır yediğimiz akşamlar gözüm hep üzerinde olur. Son olarak, balayı konusuna gelelim. Sen daha önce hiç Avrupa'ya gitmedin, bu yüzden otel odanda tuhaf araçlar görünce şaşırabilirsin. Fransa ve İtalya'dan söz ediyorum elbette, İngiltere'den değil. Bu küçük porselen kâse, senin düşüneceğin tür bir şey değildir, Avrupalılar bunu özel bölgelerini te-

mizlemek için kullanırlar. Bunlara sakın dokunma, çünkü bunlar mikrop yuvasıdır. Hem de en kötü türden mikroplar. Bu mikroplar sana yaşamın boyunca acı çektirebilir, hatta bunu eşine ya da çocuklarına bile bulaştırabilirsin. Bir kadın evlendikten sonra sürekli kendini kollamalıdır. Artık yalnızca kendini düşünmemelidir. Kürsüde yemin ettiği anda, kocası bir kadının en kutsal güvencesi olur."

* * *

"Bide demek istiyor," dedi Elfreda Hoyt, Daisy'ye. "Alt yıkama aleti. Bunu suyla doldurup üstünde çömelir gibi oturuyorsun ve kutunu ovalayarak temizliyorsun."

Elfreda Hoyt, Labina Anthony ve Daisy, düğünden birkaç gün önce son prova için Marshall'ın Bayan Giyimi mağazasının perdeleri kapatılmış bir arka odasında hep birlikte oturuyorlardı. Provayı yapan terzi, kâğıtlara tutturulmuş toplu iğnelerden biraz daha almak için depoya gitmişti. Çok sıcak bir öğleden sonra, elektrikli bir pervane kızların eteklerini uçuşturarak esmekte ve onları serinletmekte. İki nedime, Elfreda (Fraidy) ve Labina (Beans) uçuk mavi Çin ipeğinden yapılma, yaka ve kol ağızları fildişi renginde dantellerle süslü, bir örnek elbiseler giyeceklerdi. Daisy'nin gelinliği krep-saten karışımı bir kumaştandı, inciler ve değerli taşlarla süslüydü. Duvağı şifon ve danteldi. Buketi, vadinin zambakları, orkideleri ve eğreltiotlarından oluşacaktı.

Fraidy geçen yaz Avrupa'ya gitmişti. Gidiş ve dönüşte gemide iki aşk yaşamış, bu iki yolculuk arasında da, Floransa'da beş haftalık bir sanat tarihi kursuna katılmıştı, bir seferinde de genç bir erkeğin bir platformun üzerinde çıplak, sereserpe poz verdiği bir çizim dersine girmişti. Ayrıca Paris'e gitmiş, Eyfel Kulesinin tepesine çıkmış, Zafer Takındaki ölümsüz ateşin yanında durmuş ve küçük bir Fransız barında enginar yemişti; enginarın yapraklarını teker teker koparmış, küçük bir tabakta duran sirkeye batırmış ve alt dişleriyle sıyırarak yemişti. "Şunu bilmeniz gerek," der Daisy ve Beans'e, "Fransızlar bazı konularda çok pisler. Bazı konulardaysa fazlasıyla titizler. Onlara göre bide bir gereklilik. O işten önce ve sonra."

"Hangi işten önce ve sonra?" diye sordu Beans.

"İlişkiden önce ve sonra."

"Ya!"

"Çok sık sevişiyorlar, Amerikalı kadınlardan çok daha sık. Ya da İngiliz kadınlarından."

"Neden?" diye sordu Daisy. "Neden öyle sık sevişiyorlarmış?"

"Onların cinsel dürtüleri daha yüksek. Cinselliğin kadının önemli bir parçası olduğuna inanıyorlar. Bu konuda çok hevesli, çok yaratıcılar."

"Nasıl yaratıcı yani?"

"O işi başka türlü de yapıyorlar."

"Nasıl?"

"Alışılandan farklı, çeşitli biçimlerde yapıyorlar yani. Geçen yaz kaldığımız bir otelin şifonyerinin bir gözünde bir kitap, broşür gibi bir şey bulmuştum. Resimli bir şey. Sevişen çiftlerin resimleriydi. Değişik yollarla yapıyorlardı."

"Bunu bize daha önce hiç anlatmadın."

"Hiç sormadınız ki."

"Tam olarak ne yapıyorlardı?"

"Kimler?"

"Şu resimdeki çift."

"Evet, ne yapıyorlardı?"

"Şey." Fraidy tırnağına yeni sürülmüş ojelerine baktı.

"Bu ufak kitapçıktan anladığıma göre, galiba," Sözün burasında duraksar "birbirlerini öpüyorlardı. Oralarından."

"Nerelerinden?"

"Şuradan." Kucağını işaret etti.

"Aman Tanrım."

"Yani erkekler mi kadınları, kadınlar mı erkekleri oralarından öpüyordu?"

"İkisi de."

"Aman Tanrım."

"Ben yapamazdım."

"Midem bulanırdı, kusardım."

"Bunu düşünmek bile midemi bulandırıyor."

"Bu onlar için çok doğal bir şey. Onlar bu konuda biz Amerikalılar kadar katı değil. Buna alışkınlar. Üstelik bu, bilirsiniz, şeyi engellemenin bir yolu. Yani gebeliği önlemenin."

"Umarım Dick böyle şeylerden haberdar değildir," der Beans. Temmuzun ilk cumartesi günü Dick Green'le evlenecekti.

"Tanrım, sizce Harold benden böyle bir şey..." Daisy, önce Fraidy'e sonra Beans'e bakar. Bir an için paylaştıkları sır onları suskunlaştırır, sonra üçü birden kahkahalara boğulur.

Neden böyle birdenbire neşelendiklerini anlamazlar; bu, arada sırada bir rüzgâr gibi tepeden inen bir şeydir. "Beni güldürmeyin," diye güçlükle soluk alır Beans, "yoksa gülmekten kahrolası dikişlerim patlayacak. "Ben de kahrolası külotumu ıslatacağım," diye bir çığlık atar Fraidy.

Bu üçü, Fraidy'nin annesinin deyimiyle, deliler gibi güler-ler. Bazen Daisy, Fraidy ile Beans'in aynı bedende yaşayan, aynı havayı soluyan, aynı komik şeyleri düşünen tek bir insan olduklarını düşünür. Dostlukları asırlardır sürüyor gibidir, önce Indianapolis'te Tudor Hall okulunda birlikteydiler, sonra Long Üniversitesine birlikte gitmişlerdi, aynı kız kulübünün yeminini etmişlerdi, diplomalarını aynı haziran sabahında almışlardı.

Daisy ne zaman balayının nasıl olacağını düşünse, kendisini Eyfel Kulesinin ya da Roma Kolezyumunun önünde düşlese, her nasılsa bu düşte, Fraidy ve Beans de yanlarında oluyor, çığlıklar atıyor, gülüyor ve deliler gibi şamata yapıyorlardı.

Ancak bu öğleden sonra, elektrikli pervane, ipekli iç eteğini havalandırırken, bunun böyle olmayacağını fark eder. O yabancı yerlerde yalnız başına duracaktı. Kocası Harold A. Hoad ve kendisi.

Harold A. Hoad'un adındaki 'A' harfi, babasının adı Arthur'u simgeler; Harold yedi yaşındayken babası kendini East First Sokağında bulunan kalenin mahzeninde vurmuştur.

Bu sokakta önemli taşocağı sahipleri yaşar, bu sakin, düz, hoş görünümlü, ağaç dallarıyla kubbelenmiş bir yoldur, evler yolun iki yakasında, yoldan oldukça geride yapılmıştır. Kinsey Evinin karşısına yapılmış olan Hoad'ların evi, eski İngiliz evleri tarzında yapıldığı için sivri bir damı, gittikçe incelen bacası vardır. Yapı tümüyle taştır, taş kaplama değildir. Pencerelerde kurşunlu camlar vardır. Büyük, meşe ön kapının üzerindeki zarif

oymalar Bloomington'un en ünlü oymacılarından Horton Graff tarafından yapılmıştır; Horton Graff daha sonra Hector MacIlwraith ve Cuyler Goodwill'le Lapiscan şirketine ortak olmuştur. (Graf bu kapıyı gençken yapmıştır; kapının üzerindeki birbirine geçmiş yaprak, asma dalı ve üzüm, uyarlanmış güzel bir *art nouveau* örneği sayılır.)

Babalarının mahzende intihar edişinden sonra bir pazar sabahı erkenden anne Bayan Hoad, oğulları Lons ve küçük Harold'ı yanına çağırarak neler olduğunu onlara anlatır. "Zavallı babanız gözleri için bir doktora gitmişti, doktor ona çok yakında kör olacağını söyledi. Babanız bana yük olmaya katlanamadığı için bizi böyle kurtarmayı seçti."

Annesi babasının yakında kör olacağını nereden biliyordu? Doktor bu tanıyı doğrulamış mıydı? Ölen adam ailesine bir açıklama notu bırakmış mıydı? (Bu sorular Harold'un aklına, olaydan birkaç yıl sonra gelmişti.) Hayır. 'Sigorta nedenleriyle' Arthur Hoad, ölümünün bir sis perdesi içinde kalmasını seçmişti. Ancak Bayan Hoad olayın anlattığı gibi olduğuna yemin ediyordu. Ayrıca eşinin bunu niye yaptığını anlıyor ve onu bağışlıyordu, iki oğlu da öyle yapmalıydı.

Daha sonra Bloomington'daki aynı evde büyüyen (çünkü taşocağı bunalım yıllarına kadar iyi para getirmeye devam etmişti) Harold, babasının parasal durumunun kötü olduğu, Bedford'da bir kadın dostunun bulunduğu yolundaki söylentileri duyduğunda, bu bilginin en ufak zerresi bile onu şaşırtmamıştı. Ahlakı hor görürdü. Bu duygusundan kurtulamazdı. Yaşamının, duyduğuna hem sevineceği hem duymaktan korktuğu o gerçeğin açıklanması için uzun bir bekleyiş olduğuna emindi.

Bu arada ona açıklanmayan, daha doğrusu sormaya hakkı olmadığını düşündüğü ayrıntıları öğrenmek için can atar. Sözgelimi, o pazar günü, babasının mahzene nasıl bir bahaneyle indiğini bilmek ister. Ne tip bir silah kullanmıştır, bu silahı kendini yok etmek için özellikle mi almıştır? Kurşun yarası ne büyüklüktedir ve tam olarak nerededir? Kafada mı? Göğüste mi? Peki ya kanlar? Ortalık kana bulanmış mıydı, bu kanları kime temizletmişlerdi? O ölümcül kurşunu fırlatacak tetik, kalorifer kazanının önündeki şu gölgeli yerde mi, meyve kilerinde mi, perdeli küçük pencerenin altındaki çamaşır kazanının yanında

mı çekilmişti? Babası hemen mi ölmüştü, yoksa bir iki saat can çekişmiş, bu yaptığına pişman olmuş ya da yardım etmeleri için güçsüzce bağırmış mıydı?

O gece tam olarak neler olmuştu? Bunları bilmesi gerekliydi, ama bunları bilmeye gereksinim duyması onu utandırıyordu. Neden böyle korkunç ayrıntıları merak ediyordu? Belgelerin, kanıtların ardında böyle koşuşturması yakışıksız, sağlıksız, gülünç, tuhaf değil miydi? Bu hiç de erkeksi olmayan bir davranış biçimi değil miydi? Erkeksi olmayan bir davranış biçimi; sorular sonunda hep buna varıyordu.

Babasının intiharı annesi tarafından hemen özverili bir hareket olarak yorumlanmıştı– ailesini kurtaran sevgi dolu bir baba ve koca. Aynı biçimde, oğlu Lons'un biraz geri zekâlı olduğunu kabul etmektense, onun "sanatçı ruhlu" olduğunda ısrar ediyordu; Harold'ın Mühendislik okulundan atılmasını da kopya çekerken yakalanmasına değil, sinir hastası olan bir profesörün acımasızlığına bağlıyordu. Annesinin bu yaratıcı açıklamaları, Harold'ın kendisini sürekli sarhoş hissetmesine yol açıyordu. Annesinin düşlerinin ağırlığı altında sendeliyordu. Zihni hemen hemen hep bulanıktı. Erkekliğe adım atarken, doğru dürüst düşünmek onun için daha da güçleşmişti, yirmili yaşlarının başında gerçekten sarhoşluğa sığınmaya başlamıştı, öğleden sonra sodalı viski, akşamları bir ya da iki şişe şarap, arkasından brandy. 1927 yılının Haziranında, Daisy Goodwill'le olan düğününün yapıldığı kiliseye sarhoş gelmişti –İkinci Sokak'taki St. Luke Piskoposluk Kilisesiydi– içeri girmesine izin vererek onu şaşırtmışlardı. Sağdıcı Dick Greene, bütün tören boyunca düşmemesi için onu tutmuştu. Düğüne gelen davetliler, o pembemsi bulanık görüntü, kilisenin sıralarında uzalıp kısalıyor gibiydi, bazılarıysa aptal gözlerinden duygusal yaşlar döküyorlardı.

Herkes Harold'ın, Indianapolis'in en yakışıklı genci olduğunu söylüyordu. Amerikan gençliğinin birinci sınıf bir örneğiydi. Başarılı ve ümit veren bir gençti. Aşk ve aile. Tanrı ve görev. İyi dilekler, iyi dilekler.

Yaşamın bazı bölümleri vardır ki, okunmazlar, özellikle de yüksek sesle.

Ottawa'daki Barker Flett, Daisy Goodwill'den, Harold A. Hoad adında bir gençle evleneceğini haber veren bir mektup alınca, yüreğinde huzursuzluk ya da pişmanlık zamanlarında hissettiğine benzer, dinmeyen bir acı hisseder. Daisy'yi en son, başında hasır bir şapkayla trene binen on bir yaşında bir çocukken gördüğü zamanı hatırlar, ama onun o genç bedenini, güzel biçimli omuzlarını, yeni büyümeye başlayan göğüslerini kendi bedenine bastırmayı bir anlığına arzu ettiğini hatırlamayı istemez, niye hatırlasın ki? Bu utanç verici duyguyu, kafatasının içindeki bir odaya kilitlemişti. Bunu kapatmıştı.

Tarım Araştırma Müdürlüğü görevine yeni atanan Barker Flett'in ruhunun, hatta omurgasının Latin özü taşıdığı söyleniyor. Barker Flett şimdi kırk üç yaşındadır, cinsellik, yakınlık ve özel yaşam konularında itici sırları olduğu sanılan bir bekârdır. Personel pikniklerinde ya da yemeklerde biraz canlanır, ama hemen neşesi kaçar. 'Ben acının tadına bakıp bunu beğenmişim' diye cafcaflı bir biçimde günlüğüne yazar. Toplum içindeki hareketleri sakardır, ama olduğundan daha az ciddi görünmeye çalışan bir adamın bu sakarlıkları göze hoş görünür, o soluk ve zayıflamış yüzü de kadınlar tarafından hâlâ yakışıklı bulunur. Yirmi yedi çeşitten oluşan ve bozulmadan korunan venüsçarığı çiçekleri konusunda hiç durmadan konuşabilir, ama foxtrot dansının Amerika'da ne kadar önemli olduğunu bilmez ve Charles Lindbergh'in son zamanda göstermiş olduğu cesaret konusunda en ufak fikri olmayacak kadar içine dönüktür. En azından hafta sonları, kırda yalnız başına yaptığı uzun gezintiler sayesinde bedeni formda kalmıştı, ayrıca saçları kırklarında bile sık ve simsiyahtı. (Yün pantolonunun ve külotunun altındaki kasık tüyleri gözlerden gizli bir bahçe gibi, özgürce uzamıştır.) Kentte yıllardır kulaktan kulağa dolaşan bir söylentiye göre eşcinseldir, neyse ki bu söylenti ona ulaşmamıştır, çünkü böyle bir şeyi duysaydı bu iddia aklını karıştırırdı. Erkek bedenlerine karşı hiçbir şey hissetmez. Kadınlara karşı hem derin bir saygı, hem gelip giden bir sabırsızlık besler; bu konularda arada sırada okuduklarına bakılırsa bu nefretinin kaynağı, cezalandırıcı, sevgisiz, dermansız bırakan, memesini önce verip sonra çeken bir annedir.

Oysa, oradan oraya koşturan, eşyaların fiyatına, düzenli yaşamaya özen gösteren küçük göğüslü annesini düşününce, ona karşı yalnızca sevgi duyar. Clarentine Flett pek dürüst bir insan sayılmazdı. Ancak kocasını, ona karşı görevlerini geride bırakarak yazgısını silmiş ve yeniden yazmıştı. Ruhsal gelişimi, çocukken okuduğu, yaradılış bölümündeki Tanrının, o en sevdiği çiçekleri ezerek bahçeyi altüst ederek dolaşan huysuz babanın kendinde uyandırdığı hoşnutsuzluk karşısında durmuştu. Yine de ...

Ah evet, Barker Flett annesini çok sık ve hep sevgiyle anar. Tıpkı küçük Daisy'yi, annesiyle birlikte ona baktıkları o mutluluk dolu yılları andığı gibi.

Bugün, oturmuş Daisy'ye iyi dileklerini ileten ve 1916'da annesinin çiçek işini sattığında aldığı ve akıllıca yatırımlar sayesinde dörde katlanan, şimdi 10,000 dolar olan miktarı bir banka çekiyle gönderdiğini yazar. 'Bu senin paran, sevgili Daisy'ciğim,' diye yazar. 'Annem de böyle olmasını isterdi, o evli ya da bekâr kadınların kendilerine ait parası olması gerektiğini söylerdi. Buna o yalın ifadesiyle, cep harçlığı derdi.'

Düğün armağanı olarak Daisy'ye Catherine Parr Traill'in *Kanada'nın Kır Çiçekleri* adlı, el çizimleriyle süslü bir kitabını gönderir. Yaşama adım atan genç bir bayan için bundan daha uygun bir armağan olamaz, diye düşünür.

Düğün armağanları Cuyler Goodwill'in Hawthorne Drive'daki evinin yemek salonunda sergilenmektedir. Yemekleri sıcak tutmaya yarayan dört madeni ısıtıcı. On iki kişilik kristal bardak takımı. İki porselen tabak takımı. Hem tabaka hem sterlin olarak gümüş. Bir gözleme ızgarası. Çarşaflar. Kalın yün battaniyeler. Bir Çin vazosu. Şekerlikler, fıstık tabakları, çerezlikler, çok kollu bir şamdan, bir kahve takımı, çay takımı. Damattan geline platin bir saat. Cuyler Goodwill'den kızına doksan santim boyunda, kireçtaşından peri biçimli bahçe süsü.

Cuyler Goodwill bu periyi kendi elleriyle yapmıştı; yıllardır yaptığı ilk şeydi, ama besbelli utanç verecek kadar değersiz ya da kaba olduğunun farkında değildir bunun; Manitoba Kulesine kazınan, ne yazık ki şimdi silikleşmiş o kıpır kıpır deniz kızını, Iowa State Capitol'ünün ana sütununu destekleyen ne-

leği yapan kişinin elinden çıkmış olduğuna inanmak çok güçtür. Cuyler Goodwill oymacılık yeteneğini yitirmiştir. Duyarlılığı kalmamıştır. Evet, gerçekten de başarılı bir işadamı olmuştur, ama çoktandır oymacılık yapmadığı, şu anda moda olan, hantal dal motifli *art nouveau* akımından haberi olmadığı, bu işe kullanılan gelişkin makineleri bilmediği için bu işe artık uygun değildir. Long Üniversitesinde bir yıl önce, okula yeni başlayan öğrencilere yaptığı konuşmada, 'Taşın mucizesi,' demişti, 'katı, hareketsiz bir maddeden oluşmasına karşın yerden kaldırılıp kanatlanabilmesidir.'

Evet, ama bu iş için heykeltıraşın düş gücü de gereklidir. İmgelemin tazeliği de. Bu gülünç, küçük bahçe cininde ne düş gücünden, ne de tazelikten iz vardır. Bu cin, yaramaz yaramaz gülümsemektedir, dudakları 'O' biçiminde yuvarlanmıştır, gözleri şişman, taş yanakların üzerinde neşeyle parlamaktadır, bedenine göre fazla büyük, hem kadınsı hem erkeksi kafası, doğuştan özürlü gibidir. Daha da kötüsü, bu nesnenin yüzeyi o kadar pürüzsüz ve donuktur ki, betondan dökülmüş bile sanılabilir. Bu 'sanat eseri', ıstakoz biçimli seramik servis tabağı ve zevksiz duvar tabağı gibi, derhal garaja ya da mahzene gönderilecek ve sonunda aile arasında yapılan şaka ve göndermelerin hedefi olacaktı.

Her neyse. Bu, sevgiyle, çok tatlı bir saflıkla yapılmıştı. Cuyler Goodwill bu çirkin küçük cini sevgili kızına verirken, gözleri yaşlarla dolar.

Daisy'nin de gözleri dolar, ama babasının tumturaklı ve boş konuşmalarından birini yapacağını anladığı için içini çeker.

Cuyler Goodwill, konuşma yeteneğini de yitirdiğinin farkında değildir. O artık barok dönemine girmiştir. Şimdiye kadar akıcı olan konuşması artık ona yüz çevirmiştir, tıpkı yaşamının ilerki yıllarında damarlarının yapacağı gibi. Dilinin yaratıcılığı artık kurnaz hilelere dönüşmüştür. Bir yıl önce Long Üniversitesinde yaptığı konuşma bile Daisy'ye utanç vermişti, öyle ki, soluk gri kepinin ve pelerinin altında kıvranmış ve kaşınmıştı; babasının konuşmasının sıkıcı ritmi, cümlelerindeki bıktırıcı laf kalabalığı, bayat gözlemleri. Taşa da artık bir güzellik âşığı olarak değil –en azından bu katlanılabilir bir şeydi– ama bir ahlakçı olarak yaklaşır. Binlerce, on binlerce sözcük ağ-

zından krema gibi dökülür, bu sözcükler fazla tatlı, fazla pürüzsüzdür.

Önünde esneyenleri, sıkıntıdan içini çekenleri, kızının kızgınlık dolu utancını görmüyor, duymuyor mu? Şuna bakın, kollarını nasıl sallıyor? Gösteriş meraklısı, boş kafalı, sonradan görme ufak tefek bir adam. Bir insanın yeteneği böyle nasıl körelir? Daisy yanıtı bilir. Yanlış bağlantılar kurduğu, duyduklarını yanlış anladığı için.

O haziran sabahı babası, kürsünün üstünden dinleyicileri görmek için parmak uçlarına kalkarak, en sevdiği mecazı ballandıra ballandıra uzatarak hiç durmaksızın konuşmuştu. Salem kireçtaşı; diye anlatır tutsak aldığı dinleyicilerine, bu ender bulunan taş, kırılmadan kolayca işlenebilen bir taştır, her iki taraftan da işlenebilecek biçimde yaratılmıştır. "Ve siz dünyaya adım atan genç hanımlar, bu mucizevi taşı, kendi yaşamınızın malzemesi olarak düşünün. Oyma ustası sizsiniz. Aletinizse, zekânız. Yaşamınıza istediğiniz gibi biçim verebilirsiniz. Tatlı ya da acı günler, karanlık ya da aydınlık yaratabilir; enerji dolu ya da aylak, savaşçı ya da bir köşede pinekleyen biri olabilirsiniz. Trajik biçimde başarısız olabilir ya da zekânızla yükseklerde uçabilirsiniz. Seçim sizindir, dünyanın genç vatandaşları, sizin."

"Yapma," demişti ona Daisy.

"Ne yapmayayım?"

"Şunu yapma." Daisy Goodwill ve Harold A. Hoad düğünlerinden birkaç gün önce Bloomington halk parkında yürüyüş yapıyorlardı. "Bastonunla şunu yapma," dedi Daisy.

Harold elindeki söğüt bastonu dalgın dalgın sallıyor ve hezarenlerin, hüsnüyusufların, peygamber çiçeklerinin, süsenlerin kafalarını koparıyordu.

"Aman canım kim aldırıyor ki," dedi yan gözle bakarak, elastik yüzünün kasları seğirerek.

"Ben aldırıyorum," dedi Daisy. Harold bastonuyla geniş bir yay çizdi, üç çiçek birden koptu. Doğu gelincikleri. Çiçeğin taç yaprakları asfalt yola dağıldı.

"Kes şunu," dedi Daisy ve Harold durdu.

Harold, Daisy'ye ne kadar gereksinimi olduğunu bilmektedir. Birinin kendisini düzeltmesine, bir kırbaç, ince bir bıçak

yerine geçecek bir sevgiye, vahşi güdülerini ve hastalıklı doğasını dizginleyecek bir şeye ihtiyaç duymaktadır.

Daisy onu değiştirebileceğine, onun o vahşi doğasından soylu birşeyler yaratabileceğine içtenlikle inanır. Harold'un yumuşak, nemli dudakları ve alçakça bakan gözlerindeki yaşlar Daisy'yi bunu yapabileceğine inandırır. Aslında Harold'la evlenmesinin tek nedeni budur, bir de 'evlenme yaşının' geldiğini düşünmesi, ne de olsa artık yirmi iki yaşındadır. Yaşamının biri tarafından çağırılma isteği çevresinde biçim kazandığını hisseder. Bir şeyi arzulamak ister, ama neleri arzulamasına izin verileceğini bilemez. Bu olduğunda hazırlıklı, güçlü olmak ister.

Ancak genç kocasının düğün gecesinde içmesini engelleyemez. Tren onları Montreal'e taşırken, Harold bütün gece cin şişesini başına diker, içer, uyur, horlar ve birinci sınıf yataklı vagondaki bölmelerinde küçük lavaboya kusar. Atlantik Okyanusunu aşarlarken, deniz tuttuğu için sekiz gün içki içemez; Daisy'yi de deniz tutmuştur. Haziran ayında olmalarına karşın Kuzey Atlantik'te hava iğrençtir. Dalgalar yükselip alçalır, yağmur sicim gibi yağar. Paris'e sarsılmış olarak varırlar. Daisy'nin üniversitede öğrendiği Fransızca yetersiz kalır, yine de Rue Victor Hugo'daki otellerini bulmayı başarırlar, odalarındaki geniş, sert yatakta tam otuz altı saat uyurlar. Bedenleri tutulmuş, ağızları kurumuş olarak uyandıklarında Harold, Daisy'ye kahrolası Paris'ten, Fransızca saçmalayan ve sokağa işeyen bu yabancılardan nefret ettiğini söyler.

Harold bir saat içinde kiralayacak bir araba bulur; bu, kare biçimli arka pencereleri, şaşkınlıkla açılmış gözlere benzeyen, bir cenaze arabası kadar kara, kocaman bir Delage Torpedo'dur. Direksiyonu tutan Harold, büyük bir tehlikeyi atlatmışlar gibi yüksek sesle ve makamsızca şarkı söylemeye başlar, sanki bir anlığına ayılmış gibidir; yine de soluğunda hafif bir cin kokusu vardır: *Daisy, Daisy bana içten yanıtını vermeni bekliyorum. Sana olan aşkımdan deliriyorum.* Harold yoldan geçen insanlara, ineklere, tavuklara, Fransa'nın soluk, boş göğüne korna çalarak Paris'in dış mahallelerinden kırlara doğru hızla atılır. Arabayla iki yanı ağaçlıklı kır yollarından, sürüler halinde açmış gelincik ve katırtırnağı tarlalarının arasından hızla ilerleyerek, saatler sonra dağlara ulaşırlar.

Daisy önceleri kocasına durması için yalvarır, sonra hem şarap içip hem böyle deli gibi araba sürmemesi gerektiğini, yaşamlarını tehlikeye attığını söyleyerek bağırır. Harold duydukları karşısında neredeyse zevkten inlemek üzeredir, sevgili karıcığı, onu tatlı tatlı değiştirmeye çalışmaktadır.

Sonunda uyuşuk bir Alp kasabası olan Corps'a varırlar, lastikler çakıl taşlarını öğüterek durur, Hotel de la Poste'da bir oda ayarlarlar. Kamburu çıkık bir taşıyıcı, valizlerini dar iki kat merdivenden yukarı, tavanı eğimli, kalın perdelerle örtülü bir pencerenin bulunduğu sade bir odaya taşır.

Daisy yamru yumru yatağın üzerine kendini bitkinlikle atar. Buruşmuş ve lekelenmiş jorjet elbisesi, yatağa yayılmıştır. Bu loş, küf kokulu odada ne işi olduğunu düşünür, ama aynı zamanda sanki bütün yüzeyler ve bu yüzeylerdeki çatlaklar tanıdıktır, sanki burası uydurma haberler yayınlayan bir gazetedeki manzara resminin bir parçasıdır. Uyku bütün ağırlığıyla bastırır, ama Daisy umut verici bir işaret arayarak duvarlara bakarken uykuya direnir. Duvarlardaki zevksiz çiçekli duvar kâğıdı odaya yine de bir sıcaklık katmaktadır. Bu bile ona tanıdık gelir. Saat akşam yedi. Daisy, Fransa'nın ortasında, bir otel yatağında sırtüstü yatmaktadır. Dünyayla birlikte dönüp durmaktadır. Genç kocası, yanındaki bu yabancı pencereyi, sonra da panjurları açmıştır, şimdi güneş bütün parlaklığıyla içeri dolmaktadır. İşte şimdi kocası pencerenin pervazına tünemiştir, güneş ışığını engelleyen kocaman, etli bir gölge. Bir elinde arada sırada ağzına dayadığı bir şarap şişesi; öteki elinde, bir avuç dolusu bozuk para vardır; bu bozuk paraları parke taşı döşeli alanda toplanmış çocuklara atmaktadır. Hep aynı tonda gıdaklar gibi çılgınca gülmektedir.

Daisy bozuk paraların aşağıdaki taşlara çarparken çıkardığı çınlamalı sesi ve çocukların kuş gibi tiz cıvıltılarını duymaktadır. Bilincinin yarısı güvende olacağı uykuya doğru sürüklenirken, bir şey onu başka bir yöne çekiştirmektedir; Daisy daha sonra abartılı bir biçimde, bunun, trajedinin yaşanması zorunluluğu olduğuna karar verir. Daisy kararlı bir biçimde tavana, onun lekeli boyasına bakarak beklemektedir. O anda karşı konulmaz bir hapşırma isteği duyar; kuştüyü yastıklara eskiden beri alerjisi vardır. Ansızın şiddetle, yüksek sesle hapşırır, boğa-

zı ve gözleri istemsiz olarak bir an için kapanır. Gözlerini yeniden açtığında Harold pencerenin pervazında değildir. Tek gördüğü çok parlak, boş ve dikdörtgen bir ışıktır. Beynin algılayamayacağı kadar kısacık bir an geçer; Daisy gördüklerine inanamayarak gözlerini kırpıştırır, sonra bir gümbürtü, patlayan bir karpuzun sesine benzeyen bir ses duyar, sonra da ıslak bir şeyin yere çarpma sesini, ardından da çocukların çığlığını, sokakta koşuşturan insanların gürültüsünü.

Kalkıp ne olduğunu anlamaya kalkışmadan önce bir dakika kadar yatakta hareketsiz kaldığını anımsar.

Bölüm Dört

Aşk, 1936

Dünyadaki gerçek dertler kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlikten kaynaklanır; bu benim görüşüm, daha doğrusu uzun süre önce söylemeyi öğrendiğim üzere, değersiz görüşüm budur.

Ama bu haksızlıkları bir yana itmeyi nasıl da severiz. Biz erkeklerle kadınların farklı biçimlerde davrandığına inanarak, bazı şeylere katlanmaya alışmışızdır. Bu alışkanlık doğrultusunda, bu olaya gülünç açıklamalar getirerek kendimizi avutmaya, bunu gözardı etmeye çalışır, böylece bu suça ortak oluruz. Düşünsenize, böyle anlarda nasıl gözlerimizi kırpıştırır, sırıtır, uysalca başımızı sallar ve şaşkınlıkla omuzlarımızı silkeriz? Neşeli bir şarkı söyler gibi, ah ne yapalım, o bir erkek ya da kadınlar böyledir, deriz. Kadınlarla erkeklerin başka biçimlerde, farklı aptallık düzeylerinde hareket etmelerini kozmik bir şaka olarak kabul ederiz. En azından benim otuz bir yaşına bastığım 1936 yılında böyle yapardık.

O günlerde bana öyle geliyordu ki, kadınlar yaşamlarındaki maceralar yüzünden baskı görürken, erkekler göklere çıkarılıyordu. Neden? Neden böyle oluyordu? Neden erkekler başlarından geçen maceraların kendilerine kazandırdığı öncelikleri göğüslerinde birer madalya gibi taşıyıp gerine gerine yürüyebiliyorken, kadınlar bu maceraların ağırlığı altında sararıp soluyor, suskunlaşıyorlardı? Kadınların başına gelen olaylar, bir balon gibi şişer, şişer, gündelik yaşamlarını kaplar, öyle hızla büyür ve öyle büyük baskı yaparlar ki, zamanın basit ölçüleri bile –saatler, günler, aylar– bunun içinde erir gider. Bu ironik durum,

otuz birinci doğum günü yaklaşan Bloomingtonlı genç dulun, Daisy Goodwill'in de peşini bırakmaz; zavallıcık daha ilk darbenin, yani annesinin onu doğururken ölmesinin etkisinden kurtulamamışken, yaşamında ikinci bir kötü bölüm başlar: balayında ölen bir koca. Galiba balaylarında demeliydim.

İnsanlar, 'Zavallıcığın kalbi kimbilir ne kadar kırıktır,' diye aralarında konuşur, ama bu doğru değildir. Daisy'nin yüreği yalnızca bir süreliğine eski bir paçavra gibi sıkılıp, kupkuru olmuştur.

Ancak nereye gitse, öyküsü ondan önce oraya ulaşır. Onun gelişini bildirir. Onun gerçek benliğini duyurur, ama aynı zamanda siler de. Ah, aslında Daisy çok mutlu olmak istiyordu, ama o paçavra öyküsünün ritmine ayak uydurmaktan başka çaresi yoktu.

Aynı şeyler, iki yıl önce sıradan bir Kanada çiftçisinin çocukları olan, Dionne beşizleri için de geçerlidir. Öncelikle çocukların sıradan ailelerini göz önünde tutmalı. Bunu, onların mucizevi kurtuluş öykülerine ekleyince, öyle güçlü ve çekici bir öykü elde edersiniz ki bu öykü beş küçük kızı da aşar, her zaman da aşacaktır, bence kızlar bu öykünün sarsıntıları içinde hep çalkalanacaklardır.

Buna bir başka örnek daha vardır, bu daha az etkileyici, ama daha anlamlı bir örnektir. Bu öykü dün gece yarısı öldürülen Bessie Perfect Trumble'ın (1896-1936) öyküsüdür. Bu olay sabah gazetelerinde, hatta her nedense Bloomington Phoenix'de bile çıkmıştı; eh, yaz mevsimiydi ve gerçek haberlere ender rastlanıyordu. Görünüşe bakılırsa bu kişi, Manitoba'nın Transcona kasabasından yalnızca bir buçuk kilometre uzakta bir Canadian Pacific vagonundan atlanmıştı ya da düşmüştü. O terk edilmiş demiryolu makasında ne arıyordu? Sol kolu ve bacağı kopmuştu. Kadıncağız kazadan sonraki birkaç dakika içinde ölmüştü, son sözleri, 'Kan içindeyim,' olmuş. Güzelliği, zekâsı, Transcona okulunda yıllarca hevesle öğretmenlik yapması, Transconalı itfaiyeci Barney Trumble'la evliliği, hepsi tarihe gömüldü. O artık kimsenin dışarı çıkmaya cesaret edemediği o tuhaf saatte, 'Trenden düşen ya da atlayan' bir kadın olarak hatırlanacak. Ne kadar sinir bozucu ve yetersiz bir tanım. Kolu ve bacağı kopuk o kadının son sözleri ne kadar korkunç ve gizem-

li: "Kan içindeyim." Kimse onun yaşamının öteki dönemlerinden söz etmez. Onun geçmişine doğru şöyle bir başınızı sallarız, ama dikkatimizi asıl çeken ölüm ânıdır.

Bu hiç de adil bir şey değil; bir kadının yaşamındaki tek çarpıcı dönem, onun yaşamındaki öteki ufak kıpırtıları bir jilet gibi kesip atabilir. Ne de olsa dünya, ani dönüşlerden, kandan, gerekli basit düzenlemelerden büyülenir. Daisy Goodwill'in balayının tuhaf, beklenmedik bir trajediyle bitmesi, onun aslında başka bir insanınkinden farklı olmayan sessiz, hoş yaşamını gözlerden gizler. Fransa'daki trajediden bu yana, kendisi gibi dul olan babasıyla Vinegar Tepesindeki o kocaman, kasvetli, taş sütunlu, bahçesinde kartopu biçiminde budanmış bir çalının yanına konmuş çirkin bir piçe benzeyen o cüce heykelinin ve bir çember çizen araba yolunun bulunduğu o evde oturur.

Daisy'nin bütün neşesini kaybettiğine inanmak isteyebilirsiniz, ama bu doğru değildir, çünkü Daisy, hakkında anlatılan öykünün içinde olduğu kadar dışında da yaşar. Mevsimler geçer: Golf, tenis, dostları, bahçe işleri bedenine duyduğu o becerikiksiz, gizli sevgi. Aslında Daisy'nin acıyı dile getirip kovmayı öğrenmesinde dokunaklı bir yön vardır; bu iki işi aynı anda yapabilir, öyle ki kendi yaşamından bile kaybolabilir. Kendini kendinden silmeye yeteneklidir. 'O olay'ın üzerinden dokuz yıl geçmiştir, Daisy artık bu öykünün çalkantısından, yankılarından ve çeşitli yorumlarından gitgide daha çok uzaklaşmaktadır. Yine de, bunlar hâlâ yaşamından tümüyle çıkmamıştır.

"Daisy mi, hani şu..."

"Şu küçük Fransız otelinde, yoksa İsveç miydi? Her neyse, ikinci kattaymış."

"1927 yazıydı. Düğünü dün gibi anımsıyorum."

"Çok muhteşemdi."

"Muhteşem bir adamdı, yüzü sağlıkla pespembe parlıyordu, film yıldızı kadar yakışıklıydı."

"Karun kadar zengindi. İkisi de zengindi. Elbette, bu düşüp ölmesinden önceydi. Böyle bir durumda para neye yarar?"

"Adamın düşüşünü duymuş. Kafasının sesini. Patlarken. Ham bir karpuz gibi demiş. Yoksa ezilen bir karpuz mu demiş? Elbette olaydan sonra bir soruşturma ya da oralarda buna ne diyorlarsa, öyle bir şey yapılmış."

"Tanrım, o zamanlar herhalde yirmili yaşlarının başlarındaydı "

"Üstelik yabancı bir ülkede."

"Kimseyi tanımıyormuş. Fransızca tek kelime bilmiyormuş."

"Adam yoksul sokak çocuklarına pencereden bozuk para atıyormuş, anlıyorsun ya"

"Olay olduğunda..."

"Daha eşyalarını bile yerleştirmemişler. Valizleri hâlâ..."

"Daisy orada dinleniyormuş. Yatakta. Birden ne duysun..."

"İşte geçiyor."

"Bu o mu?"

"Kadıncağız kimbilir ne kötü kâbuslar görüyordur."

"Bunca zaman sonra bile."

"Böyle bir şeyden sonra asla toparlanamazsın."

"Zavallıcık." Daisy dışında yalnız iki kişi Daisy'nin evliliğinin tamamına ermediğini biliyordu, Fraidy Hoyt ve Beans Anthony Greene. 'Harold hep sarhoştu,' diye anlatmıştı onlara, Daisy Avrupa'dan döndükten kısa bir süre sonra, 'Sarhoş olmadığında da hastaydı ya da bu konu fazla ilgisini çekmiyordu.'

Fraidy'nin tığ işiyle ananas desenleri işlenmiş örtüsünü parmaklarının arasında pile pile katlarken, balayının bütün mahrem ayrıntılarını onlara anlatmıştı. (Zavallı Fraidy yaz ortasında üşütmüş, yatıyordu.) Daisy güvendiği sevgili eski dostlarına her şeyi, Harold pencereden düşmeden az önce hapşırması, olay olduktan sonra yatakta bir-iki dakika donup kalması, gözlerini tavana dikmiş bakarken çoktan bu felaketten ruhsal olarak uzaklaşması dışında her şeyi anlattı.

Fraidy Hoyt'un yatağının yanında paylaşılan bu sırlar, yeniden eskisi gibi gülmelerini sağladı; önceleri sinirden kesik kesik pıff pıff diye gülerlerken, sonradan birden patlamışlardı; önceleri Fraidy ve Beans, Daisy'yi üzmemeleri gerektiğini birbirlerine hatırlatır gibi bakıştılarsa da, sonunda çılgın kızlar gibi, haykıra haykıra gülmek onları çok rahatlatmıştı. Böyle gülmek Daisy'nin yüreğindeki, daha doğrusu midesindeki ağırlığı kaldırmıştı, çünkü olay karşısında duyduğu dehşet ve kederi burada saklamıştı.

Keder mi? Ne için? Harold için mi? Hayır. Kendi yetersizliği için. Bunların olmasına izin verdiği için. Bu öykünün büyüyüp kendisini boğmasına izin verdiği için.

"Tanrım, yani sen hâlâ kahrolası bir bakiresin," dedi artık bakire olmayan Beans Greene; gözleri yuvalarından çıkmış, gülüyordu.

"Aramızdaki tek bakire," dedi Fraidy, geçenlerde Bloomingtonlı, babası yaşında, evli bir güzel sanatlar profesörüyle cinsel ilişki 'deneyimi' yaşamıştı.

Neyse ki Daisy, kızlık zarının bozulmamış olduğunu Bloomington'da başkalarının, çok sayıda kişinin bildiğinden haberdar değildi: Bunlardan birisi, Bloomington'a döndükten sonra onu muayene eden yaşlı Doktor Maldive'di. Bu muayeneden kısa bir süre sonra Doktor Maldive, vicdanının sesini dinleyerek bu tuhaf bilgiyi Daisy'nin babası Cuyler Goodwill'e söylemişti (bunu yapması gerektiğini düşünmüştü, bu, erkek erkeğe konuşulacak bir konuydu); iyi yürekli doktor sonra vicdanının sesine kulağını tıkayarak bunu karısı Gladys'e anlatmış, o da bunu, tek kaşını kaldırıp, briç arkadaşı Bayan Arthur Hoad'a aktarmış, o da Bloomington'da düzenlenen her sosyal toplantıda Daisy Goodwill'in, sağlıklı bir genç adam olan oğlunun tutkusunu zaptedip bunu tatmin etmeyen ve belki de oğlunu sonsuza kadar dile getirilmemesi gereken bir harekete iten, cinsel olarak son derece soğuk bir kadın olduğunu anlatmaya başlamıştı.

Daisy Goodwill'in tek bildiği, kayınvalidesinin kendisine soğuk davrandığıdır. Birbirlerini çok az görürler. Aslında hiç görmezler. Daisy'den Hoad mülkünün üzerindeki haklarını geri vermesi istenmiş, o da bunu seve seve yapmıştı. Daisy'nin paraya ihtiyacı yoktur. Şu anki durumu zaten çok rahattır; hâlâ oldukça gençtir; çok fazla da mutsuz değildir.

Geçmişte, Büyük Savaş'ın o berbat günlerinde, Clarentine Teyzem toptan çiçek satışının beklenmedik biçimde iyi gitmeye başladığına tanık olmuştu. Şimdi, 1936 yılında kireçtaşı endüstrisi geriliyor, eski taşocakları bir bir kapanıyor, yine de taş oymacılığı işi çok revaçta. Galiba kötü zamanlarda insanlar, yaşamın sırtlarına yüklediği ağırlığı hafifletmek için dekoratif ve gü-

zel şeylere gereksinim duyuyorlar. Dünyanın ekonomik bir çöküntü içinde olduğu bu dönemlerde, babam Cuyler Goodwill'in ve Lapiscan Limited Şirketinin öteki ortaklarının her zamankinden daha fazla iş yapması ne büyük çelişki. Her gün şirketin ününe ün katacak yeni anlaşmalar yapılıyor. Yeni Ohio Eyalet Üniversitesi Kütüphanesi. Arkansas, Little Rock'da dev savaş anıtı. Chicago'daki Grain Exchange duvar süsü. Böyle bir sürü iş.

Bay Goodwill, ellerinde yeterli sayıda iyi oymacı olmadığından hep yakınıyor. Yaşlı ustalar ölüp gidiyor, gençlerse fazla sabırsız. Geçenlerde Goodwill yeni yetenekler aramak için İtalya'ya gitti ve şirket için üç yeni ustayla, evlenmiş olarak döndü.

Karısının adı Maria. Napolili genç bir gelinin adı başka ne olabilir ki? Peki ama karısı gerçekte ne kadar genç? Kimse bunu tam olarak bilemiyor, kimse de böyle bir sorunun nasıl sorulabileceğini kestiremiyor. Göç kâğıtlarında kadının yirmi sekiz yaşında olduğu yazıyor, ama böyle sahte gibi görünen resmi belgelere kim inanır? Kâğıtlar fazla kırışık, üzerleri çok fazla mühür ve imzayla dolu. Kadın otuz beş-kırk yaşlarında olabilir, ama kesinlikle kırk beşten fazla değil, ancak her durumda da altmışına merdiven dayamış kocasından çok daha genç.

Cuyler Goodwill ona tapıyor, bu kaşınızın altında gözünüz olduğu kadar açık. İlk karısı 1905'te çocuğunu doğururken öldükten sonra, bunca yıl seksin avuntusundan yoksun yaşamıştı. Bunca yıldır kadınların kendisini rahatlatmasından neden ve nasıl uzak yaşadığını kendisi bile bilemez. Ona bu konuda sorular sorsanız, çok meşguldüm, diyebilir. Aklında başka şeyler vardı: İşi, ünlenmesi, yetiştirmesi gereken genç bir kızı olması. Ona bunları sorsanız, kendisine özgü o tatlı, sersemce ifadeyle gözlerini tavana dikip omuzlarını silker ve gülümser; kendilerini aşktan yoksun bırakanların çoğu kendilerini yalana, ikiyüzlülüğe ve cesaretsizliğe verir, ama görünüşe bakılırsa Cuyler Goodwill, rüzgârın kendisini götürdüğü yere gidecek kadar mutlu olan ender kişilerden biridir. Şimdi şans rüzgârı ona Maria'yı getirmiştir.

Maria'nın bedeni, anlaşılmaz, gizemlerle dolu büyük göğüslü, ince bilekli, ince belli, geniş kalçalı bir kadın bedenidir. Indiana'daki, Bloomington'ın ağaçlı, nezih yollarında, bir yere

yetişmek ister gibi, hızlı hızlı yürür; yalnızca hava almaya çıkmamıştır, hayır, tuhaf şeyler keşfetmeye, ucuz mallar bulmak için alışveriş yapmaya çıkmıştır. Koluna astığı yelken bezinden bir çantayla eve doğru yürür, bu çanta hazinelerle doludur: Kırmızı soğan, taze maydanoz, karnabahar, domates. Bütün bunları sanki çantasındakiler kuştüyü kadar hafifmiş gibi taşır. Kaslı baldırları, çetin kır yollarında yürümeye alışkın olduğunun göstergesidir. Oysa yüzü çok hoş biçimlidir, bir çift nemli göz, uzun ve dar bir burun, biçimli bir ağız. Yüzünün sol tarafında ki o berbat görünüşlü yara izi gülümsediğinde, hemen hemen kaybolur. Rujdan nefret eder. 'Ruju fahişeler sürer,' der. Ancak kızıl kızıl parlayan gür, koyu renkli saçları besbelli kınalıdır. Soracak kadar kibar olan herkese Cuyler Goodwill Napoli'de nasıl tanıştıklarını anlatır. Maria'nın garson olarak çalıştığı bir deniz ürünleri lokantasına girmişler, Maria orada garsonmuş. 'Tek bakış,' diye anlatır Bloomingtonlı dostlarına masumca, "tek bakışta iş bitmişti."

Maria takır tukur birşeyler konuşur, kimse konuştuklarının tek kelimesini bile anlamaz, söylediklerinin 'özünü' anladığını ileri süren kocası dışında. Besbelli konuşmasının 'özünü' anlamak babama yetmekte. Babam artık çok konuşmuyor. Karısına bakar, başını hayretle iki yana salllar ve mutlu bir adam gibi sırıtır, özellikle Maria eğilip –çünkü babamdan sekiz santim daha uzundur– kel başının tepesinden şapırtıyla öptüğünde. Halka açık yerlerde bile eğilip babamı gürültüyle öper, akşam yemeğine gittikleri Taşocağı Kulübünde, Bloomington Foundation'daki davetlerde; babamsa bu utanç verici durumlar karşısında, sanki böyle şeyler karı kocalar arasında olağanmış gibi gülümsemeye devam eder.

Yıllardır baba kız Goodwill'lerin evine bakan Cora-Mae Milltown işten ayrılacağını duyurur. 'Maria'yı sevmediğimden değil,' der, yalnızca kendimi yararsız hissediyorum. Bir çocuk gibi bıkkınlık verecek kadar coşkulu olan Maria, saat altı buçukta kalkar; ötekiler kahvaltıya inmeden önce mutfağın yerlerini temizlemekten hoşlanır. Sonra elektrikli süpürgeyi alarak bir saat kadar, üzerine geçirmiş olduğu, kahverengi uzun lekeleri olan sarkık göğüslerinin arasındaki çizgiyi gösteren kırmızı bir giysiyle etrafı süpürür. Daha sonra, çok daha sonra, bol bir

pamuklu elbise giyer ve beline bir önlük takar. Çalan kapılara baktığında üzerinde genellikle bu önlük olur, bazen de bir soyma bıçağı, faraş ya da tuvalet fırçası; elinde o anda ne varsa kapıya onunla bakar, geleni her zaman otuz iki dişini gösteren bir gülüşle karşılar, elbette gelenle İngilizce tek sözcük konuşamaz. Kollarını heyecanla açarak, 'Allo,' diye bağırır. Bütün gün boyunca ocağın arkasına koyarak kaynattığı koyu kahveyi içer, akşamları da kocasına ve yeni üvey kızına tabak tabak haşlanmış, sulu, sıcak yemekler koyar. Artık yemeklerini yemek odasında değil, mutfakta yemektedirler, çünkü yemek masasının üzeri avlu araçları ve Maria'nın sürekli kendisi için dikmekte olduğu giysilerin kâğıt kalıplarıyla doludur. Ellerini sallayarak, konuşur, konuşur: İkinci bir tabak? Üçüncü? Yemek istemediklerinde suratını asar, kabul ettiklerindeyse bir melek gibi gülümser. Sıradan bir İtalyan karısı, der Goodwill'in tanıdıklarından biri, Taşocağı Kulübünde. Acımasızca. Kabaca.

Bu arada Daisy ile Maria arasında asla açığa vurulmayan karmaşık bir rekabet başlar. Daisy, Fraidy ve Beans'e, 'Onun yalnızlık çekeceğini sanırsınız, tek dostu bulunmayan, dilini bilmediği bir ülkede yolunu şaşıracağını sanırsınız, ama ne gezer,' der. 'Baban var,' der Fraidy. 'Belki tek ihtiyacı olan kişi odur.'

"İnsanlar farklı şeylere gereksinim duyabilirler." Bunu söyleyen Beans'tir. Bayan Dick Greene'dir daha doğrusu. "Hiç yerinde durmuyor," der Daisy. "Yemek pişiriyor, temizlik yapıyor, dikiş dikiyor. Bana elbise dikmekte ısrar ediyor. Eteğimi çekiştiriyor, gerçekten çekiştiriyor, havlar gibi sesler çıkarıp burnunu kırıştırıyor, sonra da kâğıt elbise patronlarını çıkarıp üzerime tutuyor, yağcı şey."

"Onu mutlu edecekse, belki bunu yapmasına izin vermelisin," der Beans, artık evlilik yaşamına iyice alışıp iki bebek doğurduğu için hep başkalarını mutlu etmekten söz etmektedir.

"Belki de kendine ait bir eve taşınmalısın," der Fraidy. "Ben olsaydım, hiç bitmeyen bir operetin içinde yaşamaya dayanamazdım."

"Beni öpüp duruyor. Sabah, öğlen, akşam, sürekli öpüyor."

"Dudaktan mı?"

"Evet."

"Iğğ." Beans toplum kurallarına aykırı bu davranış karşısında ürpermiştir.

Fraidy bakakalır. "E, o zaman ona sabah, öğlen, akşam öpülmek istemediğini söyle."

"Elbette, fiziksel sevgi gösterisi bazı milletler için son derece doğaldır," diye Beans yeni edindiği, açıklayıcı ses tonuyla görüşünü açıklar; bu yeni ses tonu Fraidy'nin midesini bulandırır.

"Ben, taşın derim. Zamanıdır. Göğsünü gere gere otuzun üzerinde olduğunu söyleyebilirsin."

"İkisi de çok kırılır."

"Atlatırlar. Ben kendi evime taşındığımda annem bir ay ağladı, şimdi geri dönmek istediğimi söylesem dehşetten donakalır."

"Şey aslında..."

"Evet?"

"Aslında..." Daisy bir Beans'e bir Fraidy'e bakarak hem onların onayını, desteğini almak, hem de onları şaşırtmak için, "Ben bir yolculuğa çıkmayı düşünüyordum," der.

"Yalnız mı?"

"Evet"

"Şanslı kız."

"Nereye?"

"Kanada'ya ," der Daisy.

Daisy kendi kararına kendi de şaşmıştı. Masanın üzerine tren tarifeleri, gezi kitapları ve broşürleri yığıp kendine iki haftalık bir tatil tasarlamıştı. Çok tuhaf bir yol izleyecekti, sürekli ileri geri gidip gelecekti: Önce Niagara Çağlayanı'na, sonra Callander'a, beşizleri görmek için Ontario'ya, sonra babası adına büyük bir banka inşaatını görmek için Toronto'ya, sonunda çocukluğundan bu yana görmediği Barker Amcasını görmek için Ottawa'ya. Oldukça sıradan, hatta turistik bir plan yapmıştı, yine de bu küçük yolculuk planına sanki efsanevi bir yolculuk tasarısı gibi hayretle bakıyordu, belki de öyleydi, çünkü balayı dönüşünde Montreal'de gemiye binmesinin dışında tek başına hiç yolculuğa çıkmamıştı ve doğduğu, küçüklüğünü geçirdiği Kanada'ya hiç gitmemişti. Yolculuk günlüğüne, 'Sanki eve dönüyor gibiyim,' yazdı, sonra bu duygusal cümleyi karalayıp,

onun yerine, 'Kanada'da bana birşeyler olacakmış gibi geliyor,' yazdı.

Yaz mevsimiydi. Treni Michigan'ın doğusundaki küçük, şirin kasabaların içinden geçerek kuzeye gidiyordu. Bu kasabaların dışında ekili tepeler, korular bulunuyordu. Bu tepelerin ötesinde, henüz şu ağaçların ve bulutların arkasında Kanada uzanıyordu. Kanada; bu sözcüğü kendi kendine ciddi bir tavırla, dilinde yuvarlayarak yineler. Ka-na-da.

Lütfen, lütfen orada birşeyler olsun.

Kanada'nın, birbirleriyle nazikçe konuşan, çay düşkünü insanlarla dolu, bir kralı, bir kraliçesi, kırmızı ceketli polisleri olan, sakin, temiz bir yer olduğunu düşünür. Bu düşüncesinin Winnipeg okulunun karmaşa ve gürültü içindeki bahçesinden, tozlu ve at pislikleriyle dolu Simcoe Sokağından anımsadıklarıyla uyuşmamasına aldırmaz. O haziran gününde, tren Michigan eyalet sınırından geçip Kanada'ya girdiğinde, şifalı bir krallığa girdiğini düşünür.

Burada kimse onun ne durumda olduğunu tahmin edemezdi. Kimse onun öyküsünü bilmiyordu. Burada o, Niagara Çağlayanını seyretmek için parmaklığa dayanmış, yanaklarına minik su damlaları sıçrayan, pamuklu bir elbise ve ona uygun bir ceket giymiş genç kadınlardan biriydi.

Çağlayanın gürültüsünü ve bu doğa harikasının görkemini içine sindirebilmesi için güç de olsa tüm dikkatini bunlara vermesi gerekecekti. Peki ama bu olağanüstü güzellik neden onu hüzünlendirmişti? İyi bir soru. Çağlayan beklediği kadar güzel ya da büyük değildi de ondan. Üstelik, aşağıda saçılmış kayalar, manzaraya bir düzensizlik katıyordu. Görüntüde bir eksiklik vardı sanki. Her neyse, gezi broşürünün söylediği gibi içi 'coşkuyla' dolmamıştı. Ancak bir an sonra neşesi yerine geldi, çünkü birden bir adamın, çıplak koluna sürtünecek kadar yakında durduğunu fark etmişti. Adam, New York aksanıyla, "Tanrım," dedi, "insan bu kadar suya bakınca susuyor, değil mi?"

Daisy, adamın yakasının üst tarafına ve omzuna zevk duyarak baktı, bunların arkasında bulutlar ve masmavi, bulutsuz bir gökyüzü uzanıyordu. Adamın göğsüne sığınıp, bu beklenmedik yakınlığı bulduğu için neşeyle bağırma isteğini güçlükle bastırdı. Onun yerine adam kadar tasasız olmaya gayret etti ve

izin verirseniz dünyanın ne kadar neşe dolu bir yer olabileceğini düşündü. Bu karşılaşmanın kendisinde uyandırdığı neşe, gizlice bakışmaları, gülümsemeleri ve aynı şeyi seyrediyor olmaları, Daisy'nin zihnine, trajik balayından daha derin bir biçimde kazındı; bu Niagara manzarasıyla ilgili söylenebilecek bir sürü sözcük vardır: Canlandırıcı bir rüzgâr, insanların birleşmiş düş kırıklıkları ve neşeleri, yanındaki adamın gabardin kol ağzının koluna arada sırada sürünmesi.

İki gün sonra Ontario, Callander'da, yüzlerce turistle birlikte bunaltıcı güneşin altında sıraya girdi. Beşizleri görebilecekleri yere yaklaştıklarında çevresi çitle çevrilmiş bir alanda oynayan çocukları rahatsız etmemeleri için sessiz olmaları söylendi. Daisy'nin tek görebildiği, parlak yeşilliğin içinde kıpırdanan küçük beyaz giysiler ve bonelerdi. En azından bebeklerden biri yüksek sesle ağlıyordu. Arkasındaki insanlar tarafından itilince, yürümek zorunda kaldı. Kendini bazı yaratıkları seyretmeye gelen, bir başka yaratık sürüsüne ait biri gibi hissetti; aynı zamanda bu neşeli, sohbet eden insanlardan, sırtlarına hırka atmış, pamuklu yaz elbiseleri giymiş kadınlardan, pamuklu ceketler giymiş temiz giysili, eğlenmeye kararlı erkeklerden uzaklaşmak istiyordu. Bu yaptıklarında çok gülünç, alçaltıcı bir yan vardı, ama bunu yapıyor olmalarına niye şaşırıyordu ki? Buradan tatmin edici bir kızgınlık duygusuyla ayrılacağını bile bile gelmemiş miydi? Gerçekten de öyle olmuştu.

Toronto'da, bir şirketin bir kilise kadar kasvetli toplantı odasında, babasının göndermiş olduğu bir deste çizimi, ona büyüklük taslayan banka müdürüne verdi. "Bunca yolu tek başına geldin ha, sen ne tatlı, ne minik bir kızsın." Bankanın müdür yardımcısı ona bir teklifte bulunmuştu: "Bu güzel yaz öğleden sonrasında iki yalnız insanız."

"Ama ben gidiyorum," demişti Daisy, "dört treniyle."

"Daha yeni gelmiştiniz."

"Ottawa'ya gideceğim," demişti Daisy, "eski bir dostumu görmek için."

"Erkek mi kadın mı?"

Daisy sert sert bakmıştı. Uzanıp adamın orta yaşlı yüzüne bir tokat atmak ve o salak sırıtışı yüzünden silmek geçmişti.

Aynı zamanda bu konuşmanın uzamasını, nasıl biteceğini görmek istemişti. "Erkek," demişti cesurca.

"Biliyordum, biliyordum."

"Peki nasıl bildiniz?" Sözü böyle sürdürmek ahlaksızcaydı. Korkutucuydu da.

"Yüzünüzdeki ifadeden. Parfümünüzden. 'Dost' deyiş biçiminizden. Böyle şeyleri hissederim."

"Nasıl? Nasıl şeyleri yani?"

"Bence ne demek istediğimi bal gibi anlıyorsunuz."

"Hayır anlamıyorum," demişti sırtını dönerek.

"Bence anlıyorsunuz."

Elbette Barker Flett, Daisy'yi karşıladı. Aslına bakarsanız, yeni Hudson'ını sırf bu yüzden yıkatmış ve cilalatmıştı; arabasını sanki patlayıverecekmiş, sanki kendini İncil'de betimlenen türden bir cezaya götürüyormuş gibi ağır ağır sürüyordu.

Serin bir rüzgâr kanaldan yukarı esip arabanın pencerelerinden içeri giriyordu, ama yine de sıcak bir geceydi. Genelde araba kullanmayı sevmezdi, ama daha sonra Daisy'ye anlatacağı gibi, bu gece elinin altındaki cilalı direksiyonun kendisinde uyandırdığı duygudan çocukluğunun göklerinden, Manitoba'nın ansızın inen akşam ışığından çok farklı olan bu, koyu pembe renkli, daha yukarılarda morlaşan, yaz alacakaranlığında bu kocaman sessiz aracı hissetmekten hoşlanmıştı.

Daisy'yi, onu nasıl karşılayacağını düşünürken, cesaretini bir yitiriyor, bir topluyordu; bunun anıların gelip gitmesinin bir yansısı olduğunu düşündü. Daisy'nin bebekliğini, aylarca bir şifonyerin pamukla döşenmiş çekmecesinde nasıl yattığını anımsıyordu, her nedense bu derme çatma yatak, aralarında hep duygusal bir şaka olarak kalmıştı; uyduruk yatağında yatan o bebek. Ondan sonra, anılarında yavan, donuk, büyük bir boşluk vardı; Daisy birden on bir yaşına gelmişti ve ciddi bir hastalık yüzünden karanlık bir odada yatıyordu (kızamık mıydı neydi?) ve artık bir çocuğunkine benzemeyen bakışlarla kendisine bakıyordu. Öte yandan, bu manzarayı kendi uydurmuş da olabilirdi, gittikçe zayıflayan belleği ona artık sık sık böyle oyunlar oynuyordu, ama bu görüntünün zayıflayan belleğinin bir ürünü olduğuna inanamıyordu: Daisy'nin örtülerin altındaki

genç, büyük olasılıkla çıplak bedeni; bu görüntü aklından hiç çıkmaz. Bu görüntüyü tekrar tekrar anımsamaya çalışır, şehvetle değil, yanılmış olma umuduyla. Artık elli üç yaşında. Çocuğu görmeyeli on dokuz yıl olmuştu. Hayır çocuk değil. Otuz bir yaşında bir kadın. Bir dul. 'Sevgili Daisy,' diye yazmıştı bir aydan daha az bir zaman önce. 'Seni görmeyeli o kadar uzun zaman oldu ki. Ottawa'ya gelmeye karar vermene çok sevindim.'

Başka neler yazmıştı? Anımsayamaz, mektuplarının karbon kopyasını alacak kadar titiz bir adam değildir; büyük olasılıkla Daisy'ye her zamanki gibi nazik bir laf kalabalığı yapmıştı. Nezaket dolu duygular. Daisy'nin sağlığıyla, işleriyle ilgili sorular. Kendi durumunun sıkıcı özetleri, Ottawa'daki havanın durumu (çok sıcak ya da dayanılmayacak kadar soğuk), bürokrasinin insanı nasıl bıktırdığı, arada sırada doğayla, yaşamla, gelişimle, yirminci yüzyılla ilgili yüce düşünceler, son yıllarda gitgide sıklaşan, ikiyüzlülükle, bir amca kisvesi altında verdiği öğütler. Bir büyüğü, avukatı olarak böyle öğütler veren, bedenini cinsel geriliminden kurtarmak için her ay bir kez Montreal'e giden, arada sırada yatağında ağlayan; günlerce belgeler, toplantılarla uğraştıktan, küçük idari yangınları söndürdükten sonra kendini bir bardak içkiyle canlandıran; kadınlarla arasına bir huşu yastığı koyan; kadınlara karşı saygılı davranır gibi rol yapan, ama onlar tarafından korunmaya muhtaç olan, elli üç yaşında yaşlı bir adam. Yaşamına tuhaf bir rastlantıyla (Daisy'nin annesinin ölümü, kendi annesinin devreye girmesi) giren, kan bağı olmayan, hep zihninin bir köşesinde yanıp sönen bir görüntü olarak onu avutan, bu dünyayla tek bağlantısı Daisy Goodwill'e mektup yazarken zorlanır.

Daisy'nin dışında yaşamında kimse yoktur. Kardeşlerine yılda bir kez, Noel'de yazar. Edmonton'daki Simon arada sırada ona yanıt verir; Andrew düzenli olarak, genelde para istemek için yazar. Barker Flett'in babası Magnus'a gelince, sanki yer yarılmış da içine düşmüştür. Eğer o yaşlı keçi hâlâ hayattaysa, şimdi yetmişli yaşlarındadır, ama Kanada'dan ayrılıp Orkney'e geri döndüğünden beri kimse ondan bir haber alamamıştı. Kimse onunla ilgili bir şey bilmez, kimseye adres bırakmamıştır. Doğruyu söylemek gerekirse, kimse Magnus Flett'in nere-

de, nasıl bir ruh durumunda olduğuna, hâlâ yaşayıp yaşamadığına aldırmaz.

Hep söylendiği gibi, şanssızlıklar Magnus Flett'in yakasını yaşamı boyunca bırakmamıştır. Şanssızlığı evliliğinde de, oğullarıyla ilişkilerinde de onu Montreal'den Liverpool'a 1927'de taşıyan Louisa gemisinde de sürmüştür.

Yazın başında Atlantik Okyanusunun sakin olduğu herkesçe bilinir –bu dönemde okyanusa açılmak güvenlidir– ama Magnus Flett'in sekiz gün süren yolculuğu, gelip geçen fırtınalarla mahvolmuştu. Yaşlı adam ne yemek yiyebiliyor ne uyuyabiliyordu, yolculuk boyunca güvertede emaye bir lavaboya kusmuştu. Günler ve geceler, sefaletin derinliği içinde erimiş gitmişti. Birisi ona o an ne istediğini sorsaydı, ölmeyi istediğini söylerdi. Bir sabah, geminin tırabzanlarına yaslanmışken, Tyndall Taşocağı, güneşin benekli taşı ısıtışı, onu bekleyen işin görüntüsü aklına geldi; o anda Kanada'dan ayrılmakla ne büyük aptallık yaptığını anladı. Bu anıyı kustu, bedeninden çıkardı. Sonra bütün acılarını, düş kırıklıklarını, üç oğlunu, sadakatsiz karısını, bütün bu anılarını kusarak zihninden sildi; bütün aşağılanmışlığını kustu, öyle ki Louisa gemisi Liverpool'a vardığında, sert toprağa bir delikanlı gibi hafiflemiş olarak bastı. Pis balık kokulu rıhtımdan çabucak uzaklaştı, kendisine haşlanmış biftek ve püreden bir ziyafet çekti, temiz çarşaflar içinde iyi bir uyku uyudu ve yıllardır hissetmediği kadar güçlü, içi yaşama arzusu dolu uyandı. Bagajını trenle Thurso'ya gönderdi, yanında yalnızca bir değişimlik giysi, birkaç ıvır zıvır ve Jane Eyre kalmıştı. Liverpool mağazalarından kendine sağlam bir çift bot, bir ispirto ocağı aldı, İngiltere'nin kuzeyine doğru, İskoçya'nın vahşi bölgelerinden yürüyerek geçmeye karar vermişti. Bu, ona ilk önce bir meydan okuma gibi gelmişse de, sonradan bunun için büyük bir istek duymuştu. Ayrıca bunu yapmak ona, su ve hava kadar doğal gelmişti. Her neyse, yapmaya karar verdiği şeyi düşününce bedenindeki bütün kaslar geriliyordu.

Hava onun tarafındaydı, gündüzler ve geceler ılıktı, toprak kuruydu, üzerinde kolay yürünüyordu. Yönünü yalnızca güneşe bakarak buluyordu. Yuva; bu sözcük, kır yollarından geçerek kuzeye doğru ilerlerken kulağında, beyninde vınlıyordu; bu

sözcüğün tınısı çevrede ötüşen kuşların sesinden çok daha tatlı, tereyağlı ekmek kadar doyurucuydu. Bir hendeğin içinde kolay tutulabilecek, pürüzsüz bir tahta sopa buldu ve bunu yere ritmik bir biçimde vurarak yürümeye başladı; ince telli, beyaz, yumuşak sakalları uzadı.

İngiltere'nin yusyuvarlak ve kolay tırmanılan tepeleri, Carlisle'ı geçtikten sonra dikleşmeye başladı, ama ne zaman bacaklarındaki gücün tükendiğini hissetse, bir ağacın altına bir saat kadar uzanıyor, kitabını açıyor, su toplayan ayaklarının acısı geçene kadar yüksek sesle kitap okuyordu. Gökyüzüne, çitlerle çevrili, koyun ve sığırların otladığı kırlardan öteye bakarak, bu gerçekten bir ada olabilir mi, diyordu kendi kendine. Bu geniş, yeşil, taşlı toprak, bu verimlilik, bu karanlık, bu aydınlık, bir adacıkta bulunabilir miydi? Bu tarlaların üzerinden kimbilir kaç kış, ne çok kar geçmişti, bahar kimbilir kaç kez ılık ılık toprağı ısıtmıştı; bunları mutlulukla düşündü. Inverness'i geçtikten sonra ağaçsız kırlara ulaştığında, Tanrının geniş, engebeli alnında yürüyormuş gibi hissetti kendini. Bundan sonra, toprak düzleşti, arazi alçalmaya başladı; bu iniş yüreğini ferahlatmış, zihnini tüm düşüncelerden arıtıp sakinleştirmişti.

Yolunun üzerindeki kır hanlarında içten ve önyargısız bir hizmet gördü, genelde içkiye düşkün bir adam olmamasına karşın, bütün gün yürüdükten sonra bu hanlara girip yarım litre bira içmenin tadını çıkarıyordu. Başını iyice eğip bardaktaki sıvıyı kokluyor, sonra da birayı başına dikiyordu. Hanlarda sohbet kolayca açılıyordu, 'Anlat bakalım, Kanada nasıl bir yer?' Bunlar kırmızı yüzlü, kaba ifadeli çiftçilerdi; bir keresinde de bir pansiyonun sahibi olan bir kadın birkaç saatliğine onunla yatağını paylaşmıştı. Kadının teni sertleşmişti ve kırış kırıştı, ama tertemiz sabun kokuyordu. Bazen meraklı, gürültücü çocuklar onu kasabaların dışına kadar izliyorlardı. Bir ara da çok fena bir biçimde öksüren genç bir kadın sürekli İsa'dan söz ederek oradan buradan konuşarak onunla bir iki gün yürümüştü, kadınla yolları ayrılmadan önce Magnus ona acıyarak birkaç şilin vermişti.

Sonunda Thurso'ya, o vahşi, yağmurlu, ufku basık yere vardığında, göndermiş olduğu eşyaların, demiryollarına ait bir barakanın bir köşesine atılmış olduğunu gördü. O anda, bavul-

larını almamaya karar verdi; içleri kendisine çok da gerekli olmayan ıvır zıvırla doluydu zaten. Bunlara ihtiyacı olmadığını kanıtlamamış mıydı? Stromness'a giden St. Ola gemisine yetişti ve neyse ki sakin olan denizde kısa bir yolculuk yaptı. Artık evindeydi. Havayı ciğerlerine derin derin çekti, o anda zihninde bir düşünce oluştu, yaşam hoş bir şey haline getirilebilirdi. Çocukluğunu geçirdiği Doğu Bigging'in uçsuz bucaksız kırlarına yakın bir yerde basit bir ev bulacak, eğer yapabilirse, kömürlü ısıtıcı, sıcak bir yatak ve elektrik lambalarıyla şirin bir yuvaya dönüştürecekti. Bir de toplu parasını saklayacak bir delik bulacaktı. Bu rahat yuvasında bir kral gibi yaşayacaktı. Hem de sonsuza kadar.

Barker Flett bunca yıldır, Daisy'ye iki ayda bir mektup yazmıştı.

Yani yılda altı mektuptan, yirmi iki yılda yüz otuz iki kadar mektup eder. Kendisine ve başkalarına kendini çocuğa karşı sorumlu hissettiğini söyler. Bir kuşak önce doğmuş olsaydı bunun görevi olduğunu söylerdi; öyle olduğunu söylemese de Barker Flett görevini bilen bir adamdır. Ayrıca, sakin, çok düşünen, özeleştiri yapan bir insandır. Güçlü kişiliğinin altında neyin yattığını bilir; o, silinmez bir kayıtsızlık görüntüsünün ardına saklanarak anlayamadığı şeylerden kaçan bir adamdır. Eski dönemlerdeki münzevilerin o mağaralarda, keşişlerin o sade manastırlarda nasıl yaşadığını çok iyi anlar ve bunu anlamaktan da gurur duyar. Montreal'e gidip, tutkusunu bedenlerine akıttığı kadınların kollarında yatarken bile, gösterişsiz, dar yatağını, yüreğini burkan yalnızlığını özler. İşte bu yabaniliğiyle, zihnindeki karmaşayla savaşmak zorundadır. Bununla savaşmadığı zamanlar, gitgide bayağılaşan dünyaya karamsar gözlerle bakmaktan başı döner. Ottawa'da akşam yemeği davetlerinden döndükten sonra, ağzı kupkuru, yatağında cansız bir biçimde yatarken, 'Böyle durumlarda ne gülünç oluyorum, insanları gördüğüme sevinmiş rolü yapan yaşlı bir aktör gibi davranıyorum, onları aldatıyorum,' diye düşünür.'Sonra da, dünyayı geri püskürtmek, ondan kaçmak için ılık viski bardağıma sarılıyorum.'

Barker Flett yaşamı fazla ciddiye aldığının, her şeye inanmaya hazır olduğunun; dengi dengine olmayan çiftlerin ve be-

denin çirkin gereksinimlerinin gülünç yanlarını göremeyecek kadar kör olduğunun farkındadır. Kendini avutmak için, beyninin katmanlarını gözünün önüne getirmeye çalışır; beyninde cinsellik ve iş bölmeleri arasında, beyin kıvrımları arasında kalan boşluklar vardır. Peki bu kalıcı boşlukları nasıl dolduracaktır? Başkaları bunu nasıl yapacağını bilir, Barker Flett ise asla bilememiştir.

Babası, o haşin, duygusuz, cahil adam, oğullarının her akşam mutlaka botlarını boyamalarını isterdi. Flett böyle küçük yaşta disiplin altına girdiği için şükran duyması gerektiğini öğrenmişti. Çocukken bu onun soluk almasını sağlar, o anlayamadığı geniş boşluğa düzen getirir, bir ritim sağlardı. Daha sonra bu boşluğa bir düzen getirmek için başka yollar buldu.

Annesinin bahçesindeki çiçeklerin adlarını ne zaman öğrendiğini anımsayamaz, ama bu kusursuz adların kendisini nasıl sakinleştirip rahatlattığını anımsar. Daha çok küçükken, ruhsal açıdan yersiz yurtsuz kişilerden biri olduğunu, özel bir adlandırma sistemine, çiçeklere, hayvanlara, takımyıldızlara gereksinimi olduğunu anlamıştı. Çok geçmeden, annesinin ev çiçeklerinin yanı sıra, kırlarda ve ormanlarda yetişen çiçeklerin de adlarını öğrenmişti. Bunların hem halk arasındaki adlarını hem de Latince adlarını çabucak ezberlemişti. Bulduğu bir çiçeği, *Spotton'un Botanik Defteri*'ndeki bir çizimle özdeşleştirdiği zaman içine büyük bir güç dolardı, kendini güçlenmiş hissederdi. Çeşit çeşit bitkileri barındıran yeşil dünya ona alışılmamış bir sabır aşılıyor, onu sakinleştiriyordu. On iki ya da on üç yaşındayken, birilerinin bu çiçekleri sınıflandırma gereğini duymuş olduğunu, doğadaki bütün bitkilerin sınıflandırılmış olduğunu öğrenmesi, onu sevindirmişti. Barker bitki sınıflarının küçük, daha küçük alt sınıflara ayrılmasına, bir bitki sınıfının alt sınıflar içermesine, yaşamın, evrimin gizli saklı köşelerinde bile minik yaşam biçimlerinin kahramanca direnmesine bayılıyordu. Bu minyatür dünya, nemli küfler, yosunlar, bitkilerin genetiği, bitkilerin tuhaf, güç anlaşılır güzelliği konuştuğu tek şey olmuştu. Venüsçarığı koleksiyonunda –bunun dünyadaki en kapsamlı venüsçarığı koleksiyonu olduğunu düşünmekten hoşlanır– bulunan çiçeklerin içinde en çok, en ender görüleni ve yaprakları ötekilerden daha küçük olanını sever; bu küçük yapraklı bitki-

nin taç yapraklarını mikroskopun altında saygıyla incelemiş, bunun en küçük hücresinin bile biçimini ezberlemiş, bitkinin biçimine ve işlevlerine övgüler yağdırmış ve Latince adıyla seslenerek onu onurlandırmıştır.

Bitki dünyasının şemasını, duvara asılmış bir çizelge kadar net bir biçimde, ezbere bilir. Nasıl kendi zihni canlı bitki sınıfları, grupları, aileleri, türleri ve alt türleriyle doluysa, öteki erkeklerin zihinlerinin de onları yaşamda ileri iten benzer sistemler, felsefeler, tarihçeler, logaritma tabloları, metinler, kendilerini kandırma noktaları ya da ölçülü arzularla dolu olduğunu sanır. İşte şimdi Daisy, bir zamanlar inandığı kadar düzenli ve mantıklı olmayan bu sisteminin içine sızmıştır. Şimdi Daisy, zihnindeki bitki tablosunun sınıflarının birinin ucunda, uzak bir köşede oturmuş, gülmekte ve ona seslenmektedir. Bazen Barker gözlerini kapar ve onun oradan kaybolmasını diler ama buram buram cinsellik kokan anıların uzantılarıyla sarmalanmış duran Daisy doğanın bir parçasıdır artık, oradan yok olmaz; nasıl bir orkide ailesinin ya da ayak otunun bir alt türünü bu tablodan silemezse, Daisy'nin varlığını da silemez. Barker, Daisy'ye düzenli olarak yazarak, onun yanıtlarını bekleyerek onunla olan bağını besler. Bu ritim artık yaşamının içine kazınmıştır; bu onun için bir destek, bir oyalanma, en insanca duygularının var olduğunu hissetme yoludur.

Bu mektupları yazarken, bir ayine hazırlanır gibidir. Pazar günleri; her çift sayılı ayın, sözgelimi şubat, nisan, haziran, vb., ilk pazar günü öğleden sonra, bordo renkli Waterman kalemini eline alır ve yazar. Onu mektup yazarken gözlemleyen biri, kâğıdın üzerine eğilişinden, omuzlarının kâğıdın üzerine kapanışından, onun bir cenin gibi kıvrılmış olduğunu düşünebilir. Yüksek pencereli çalışma odası sessizdir. Dirseğinin yanında, hızla soğuyan sulu kahvesi durur. Zihni utancı ve huzursuz edici karabasanlarla çalkalanmaktadır, ama şimdilik bunları bir kenara bırakır. O şimdi mektup yazan, bir görevi yerine getiren bir adamdır. Günün tarihini kâğıdın sağ köşesine düzgün bir yazıyla yazar ve amcavari bir şaka yapar gibi dudaklarını birbirine bastırıp, tarihin yanına parantez içine hep (M.Ö.) yazar.

Sonra derin bir soluk alır ve yazmaya başlar: Benim Sevgili Daisy'm. Bu 'benim' sözcüğü onu rahatsız eder, ama şimdi bu-

nu değiştirmeye kalksa, daha çok dikkat çekecektir. Sonra o sıkıcı, ayrıntılarla dolu paragrafları yazmaya başlar, bu sıkıcı ayrıntılar, hissettiği özlemi başarıyla gizler. Ağır ağır yazarak birinci sayfayı bitirir, ikinciye geçer; ağır ağır yazmak ona güven verir, böylece uygunsuz bir şey yazmayacağından emin olur. Yalnızlığını, Waterman kalemi ve çini mürekkep kâsesiyle gizlemelidir. Ancak kâğıdın üzerine eğilmiş yüzünden uygunsuz düşünceleri okunmaktadır. Sayfayı öpücüklere boğmamak ve mektubu, 'Seni seven Barker. Sonsuza kadar senin. Yalnızca senin,' diye imzalamamak için kendini zor tutar.

Attığı imza son derece yalındır: Sevgiler, Barker Flett. En azından; 'Barker Amcan' diye imzalayacak kadar kalın kafalılık etmemiştir. Ne var ki Daisy yanıt olarak yazdığı mektuplarında ona böyle hitap eder.

Daisy'nin yanıtları ilk dönen postayla gelir. Görünüşe bakılırsa, Daisy de onun kadar sorumluluğunu bilen, görev bilir biridir.

Barker Flett bu mavi, kare zarfları keserek açarken yüreği güm güm atar ve sıkışır. Daisy'nin mektup kâğıtları da mavidir, kâğıtların kenarları stilize, kişiliksiz, hiçbir botanik metninde betimlenmemiş çiçeklerle süslüdür. Sevgili Barker Amca. Sayfalar boyunca liseli kızlar gibi havadan sudan şeyler yazıyordu. Cümlelerinin en az yarısı, birden aklına başka bir şey gelmiş gibi yarım kalmış, uğursuz çizgilerle, noktalarla doludur; bu da Barker'ı sarsar, heyecanlandırır, kızdırır. Daisy'nin söz dizimi karmaşık, sözcük seçimi hatalıdır. Balayı trajedisinden sonra 'kafayı yediğini', ama çok yakında 'bu durumdan yırtacağını' (cesurca?) yazmıştı. Barker, Daisy'nin mektuplarını okuduktan sonra yıkılır; bunlar ne çocukça, ne sıradan mektuplardır böyle. Bu düş kırıklığı günlerce sürer, sonra haftalar geçer, ayın sonuna gelindiğinde Daisy'ye olan bağlılığı yeniden güçlenmiş olur. Hepimizin yanlış anlaşılması kaçınılmazdır; görünüşe bakılırsa bu, yirminci yüzyıl bilgeliğinin bir parçası.

Şunu bilmelisiniz ki Daisy Goodwill, Barker Flett'in bütün mektuplarını saklamıştır; onları nereye koyduğunu anımsamasa da bu mektupları hâlâ saklamaktadır. Herhalde onları ya bir çekmeceye ya da bir karton kutuya koymuştu.

Barker ise Daisy'nin mektuplarını saklamamıştır. Ayrıca bu döneme ait fotoğraflar da yoktur.

Yine de Ottawa yolculuğunun sonuna doğru Daisy'nin nasıl göründüğünü tahmin edersiniz; kendi dramında tutsak olsa da, bu role kendini fazla kaptırmıştır; sözgelimi kendini şapkasını çıkarmış olarak düşler –bayanların asla şapkasız yolculuk yapmayacağını çok iyi bilir– ve bir an sonra kızılkahve saçlarını, altın pırıltılar saçarak sallamaya başlar. Güneşin son ışıkları tren penceresinden içeri süzülüp, pamuklu giysisinin üzerine yansır. (Verev kesimli, Bloomington, Indiana ölçütlerine göre şık bir elbisedir bu.) Ellerini kucağında neşeli, kararlı bir kadın gibi, *Kırmızılı Kadın*'daki Barbara Stanwyck gibi birleştirmiştir. Çenesinin de Garbo'nunkine benzer bir ruh halini yansıttığını umar.

Barker'a ne diyecek? İlk sözleri ne olacak?

Gözlerinin önünde bir sahne canlanır: Barker'ı korkutmamak için kendini biraz geride tutarak, onun elini tutar ve ciddi ciddi sıkar. Hayır, çok yorgun değilim. Yolculuk gerçekten çok hoştu. Manzara çok güzeldi. Kilometreler uçtu gitti. Aralarında samimi bir hava oluşuncaya kadar iyi niyet göstermeye kararlıydı.

Peki eğer konuşacak konu bulamazlarsa ne olur? Ortak bir şey bulamazlarsa? Daisy mutlaka bir konu bulmalı. Bunu yapmak için elinden geleni yapacak.

Yine avuçlarını birbirine bastırır. Elleri eldivensiz, yüzüksüzdür. Onu gören biri, sessizce dua ettiğini sanabilir, bir bakıma da öyle, çünkü dikkatini bu konu üzerinde dindarca toplamış. Barker Flett'e sığınmaya gidiyor. Sonuçta yaptığı bu. Yeniden Vinegar Tepesine, Cuyler Goodwill'in öz, Maria Goodwill'in üvey kızı olmaya, o eve, Bloomington'a, bu yaşta dönemez, bu söz konusu bile olamaz. Şu son bir yıldır tuhaf biri ya da çay bardağının altına tabak koymayan biri olmaya başlama tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı. Babasının bunaltıcı, kolay işlenen taş benzetmesi bütün tutucu, ölü ağırlığıyla üzerine çöker: Bir insan Indiana kireçtaşı gibi yaşamını istediği yönde yontabilir; seçim kendisine aittir.

Ancak yaşamının bu döneminde, orta yaşa adım atmış biri olarak onun hiçbir seçeneği yoktur, en azından kendisi böyle

sanır. Gelişigüzel bir adı vardır. Rastlantısal olarak yerinden yurdundan uzaklaşmıştır. Bu nasıl olabilirdi? Nasıl kendi yaşamının bir çeşitlemesinin içine hapsolmuş, mıhlanmıştı böyle?

Birden şunu fark eder: Son zamanlarda neyin olası olduğunu değil, ne gibi olasılıkların kaldığını düşünmekte. Şu anda, dönüşü olmayan bir yolculuğa çıktığı çok açık, yine de dönüş bileti her olasılığa karşı deri el çantasının içinde. Aşkın acıdan kaçmanın yolu olduğunu bildiği için, tuhaftır, ama korkmamakta, üstelik engellere alışkın biri o, bakış açısını değiştirerek, kaygılarını gölgeli bir köşeye atarak bu engelleri aşmayı bilir.

Gözlerini bir anlığına kapar –hayır bunlar Garbo gözleri değildir, o kadar cesur ve soğuk bakışlı değildir– ve yolculuğunun son birkaç gününü düşünür. Yaptığı ya da gördüğü her şey pürüzlüdür. Yabancılarla konuşmaları zihninde döner durur, bunlar hem heyecanlandırıcı hem bıktırıcıdır. Çağlayandaki o adam bardağı taşıran son damla değil miydi! Hepsi öyleydi!

Aşırıya kaçmakla kaybetmek arasında kısa bir mesafe vardır. Daisy artık geri dönemez. İlerisi için yeni planlar yapmak zorunda. Bu çılgın planlar kollar uzatarak, sahneler, diyaloglar yaratarak gelişir.

Seni yeniden görmek ne güzel Barker Amca. Dudakları tren penceresinin ardında sessizce kıpırdanır, ince bir kol uzanır, Daisy havayla el sıkışır. Ne mutluluk. Bunca yıl sonra.

Belki size Daisy Goodwill'in dürüst davranmakta güçlük çektiğini, yani gerçeklerle başının pek hoş olmadığını söylemenin zamanı gelmiştir.

Daisy'nin çocukluğu gerçekten çok mutlu geçmişti, bunu size söylemekten mutluluk duyar. Onu seven Clarentine 'Teyzesi', ona tapan Barker 'Amcası'yla birlikte mutlu bir çocukluk. Irmak kıyısında piknikler. Çiçeklerle dolu bir bahçe. On bir yaşında herkesin dediği gibi kendini yaratmış bir adam olan öz babasına kavuşması, babasının onu yürekten gelen bir sevgiyle sevmesi, bolluk içinde yaşatması.

Eh, insan çocukluğunu istediği gibi anımsar. Çocukluk, romanlarda anlatılanların dışında, ardında fosiller bırakmaz. Zaten Daisy'nin olayları anlatışını bir tutam, bir zerre tuz ekerek kabul etmek isteyişimizin nedeni de bu.

Daisy, yaşamın ayrıntılarını doğru olarak aktarmaz; anlattıklarının çoğu düşsel, abartılı, inanılmaz. (Herhalde fark etmişsinizdir, kimse Daisy'nin kayınvalidesi Bayan Hoad kadar duyarsız, acımasız olamaz.) Daisy'nin bakış açısı doğru değildir. Üstelik geçmiş olayları gelecek zamanda anlatarak, tarih sırasını bozar. Önemli olayları anlatmayarak zamanda sıçramalar yapar, (pahalı eğitiminden –Tudor Hall, Long Üniversitesi– hiç söz etmemiştir sözgelimi.) Yaşamındaki olaylar, bir dizi tanımdan ibarettir, kendisi böyle der. Barker Amcasına mektup yazarken bilerek çocukça, sorumsuz, tehlikesiz bir üslup kullanır. Olaylara bazen yakından bazen uzaktan bakar, kendini neşeli bir bakış açısıyla anlatır, hepimizin yaşadığı o karanlık önsezileri bize hiç anlatmaz. Ayrıca, ah Tanrım, yalnız kadınların romantik düş gücüyle lanetlendiği için yalnızca mutlu sonlara dayanabilir.

Yine de onun öyküsü, elimizdeki tek öykü; düş gücünün görünmez mürekkebiyle havaya yazılmış bir öykü.

Barker Flett, Bertrand Russel'ı okuduğundan beri, yani uzun zamandır geleneksel ahlakçılığı bir kenara bırakmıştı, ama kralın hükümetinde bir memur olarak görev yaptığı için (Tarım Araştırma Genel Müdürü), belli bir düzeyde saygıdeğerlik sergilemeliydi. Çatısının altında genç bir kadın nasıl karşılanırdı? Ne derlerdi?

Onun yeğeni olduğunu söyleyebilir, ama Daisy öz yeğeni değildir. Vasisi olduğunu söyleyebilir? Hayır, bu resmi bir nitelik taşımıyordu. Ne yapmalı? Daisy'nin varlığını nasıl açıklamalı? Her gün kendisine evi temizlemek ve soğuk bir yemek bırakmak için gelen Bayan Donaldson'dan, Daisy'nin ziyareti süresince evde gece de kalmasını rica edebileceğini düşünür. Bunu kadına nazikçe anlatarak rica eder. Kadın kabaca reddeder. Ne de olsa onun da bir ailesi vardır, eve dönmelidir; Profesörün istediği şeyi yapması olanaksızdır.

Barker Flett içini çeker, çok rahatlamıştır. Ancak sonra kaygıları yeniden başlar. Daisy'le olan yaşamı başlamamıştır bile, oysa daha şimdiden bunaltıcı sorunlarla uğraşması gerekmektedir.

'Bir saat içinde orada olacağım,' diye yazar Daisy yolculuk günlüğüne, 'orada' sözcüğünün altını üç kez çizer.

Tren dayanılmayacak kadar sıcaktır, ama biletçinin de yardımıyla pencerelerden birini açmayı başarmıştır. Pencereden esen rüzgâr saçlarını uçuşturmakta, batmakta olan güneşin pencereden içeri süzülen soluk ışığı saçlarının bir hale ya da yanık kürkten bir şapka gibi görünmesine neden olmaktadır.

Delice çarpan yüreğini sakinleştirmek için yolculuk günlüğünü güvenli olduğunu sandığı bir yere koyar ve yeniden eldivenlerini giyer. Dimdik, kaskatı oturmaktadır. Ruhu arıtan bir suskunluk içindedir. Barbara Stanwyck'in kızıla çalan kumral saçlısıdır sanki.

Bazen bağışlanma dilenme isteğiyle yanıp tutuşur; tıpkı şimdi olduğu gibi.

Hava ağır ağır kararır, Ontario'nun göğünde elmas parçalarına benzeyen minik yıldızlar belirir. Daisy bu yıldızların kendisiyle hiçbir ilgisi olmadığını hisseder. Tren hızla yabancı ve soğuk kasabalardan geçer. Bu kasabalar sanki Daisy'ye sırtlarını dönüyor gibidir. Vagonun öteki ucunda, koridorun öteki yanındaki koltuklarda dört adam bağıra çağıra kâğıt –büyük olasılıkla remi[1]– oynamakta; oynadıkları oyundan ve birlikte olmaktan o kadar hoşnutlar ki Daisy birdenbire vagondan dışarı çekilse fark etmezler. Tren Ottawa'ya vardığında bu adamlar gerçek yaşamın itici işlerine telaşla dalacaklar; bu arada kendisi de yazgısında ne varsa onun kucağına atılacak. 'Yazgısını' karşı çıkmaksızın, sorgulamaksızın kabullenecek; başka seçeneği var mı ki?

O dayanacak kimsesi olmayan, güçsüz, dayanıksız bir kadındır. Belki de yalnızca bir kadın olduğunu söylemek yeterlidir. Evet, elbette.

Bu düşüncelerini günlüğüne yazmazsa unutacağını fark eder, çünkü öğrendiklerini unutan ve yeni baştan öğrenmek zorunda kalan biridir o; ancak düşüncelerini yazmak için eldivenlerini çıkartması, çantasını karıştırıp kalemini bulması ve günlüğünü araması gerekmektedir. Şu anda bunu yapacak durumda değildir. Bu yüzden tren karanlıkta Kanada'nın (Ka-na-da) baş-

[1] Remi: üç ya da daha fazla oyuncu arasında, iki iskambil destesiyle oynanan bir oyun. (Çev.)

kenti Ottawa'nın sevimli dış mahallelerine hızla dalarken, yüreği deli gibi çarpmasına karşın kendini sessizce oturmaya zorlar.

Barker Flett, gara trenin varmasından tam on dakika önce gelir Düşüncelerini toparlayabilmek, kendine gelebilmek için böyle erken gelmiştir. 'Demek sağ salim gelebildin ha?' demeyi tasarlamıştır; babacan davranışlarıyla karşılaşma anının duygusallığını bozacaktır

Belki de havanın ne kadar sıcak olduğundan söz eder ya da belki neyden söz etse acaba? Söyleyeceği her şey uygunsuz kaçacak gibidir. Uzun bacakları titremektedir.

Ancak hayır, o uzun, cilalı banklardan birine kesinlikle oturmayacaktır. Hayır, kendini toplar, omuzlarını ve sırtını dikleştirir, ellerini arkasında birleştirir, bekleme salonunun mermer zeminini arşınlamaya başlar. Durur, istasyonun kubbe biçimindeki tavanına bakar. Evet, burası gerçekten güzel bir binadır. Barker Flett binayı, duvar süslerini, yivli granit sütunları, onların klasik üçgen alınlıklarını inceler. Bu taş yüzeylere, onları bir daha göremeyebilirmiş gibi dikkatle bakar, bütün ayrıntılarını ezberler.

Yaşamı değişmek üzeredir. Sanatın, doğanın, sözcüklerin gücünü azaltan aşk, Barker Flett'in de aklını başından almıştır. Barker Flett derin derin içini çeker ve başını kaldırıp istasyonun saatine bakar. Evet, tren tam zamanında gelmiştir. Hem de dakika şaşmaksızın. Saniye şaş aksızın. Bu durum Barker Flett'i sevindirir. Aynı zamanda kaygılandırır.

İşte Daisy göründü. Yaklaşıyor.

Bazı erkeklerin çapkın olduğu söylenir. Ancak Barker Flett onlardan biri değildir. Onun böyle şeylere aldırdığı yoktur. Kendisine kimin ne borçlu olduğunu, neyi istemeye hakkı olduğunu bile bilmez. Oysa bu an, bu karşılaşma yıllar önce ayarlanmıştı.

İşte Daisy de geliyor, elini uzatmış yürüyor, bir an için Barker Flett onunla el sıkışabileceğini sanır, bu eli sıkacak ve nazikçe mırıldanacaktır: Seni görmek ne güzel, tren kalabalık mıydı? Pencere kenarında yer bulabildin mi? Yorgun musun? Bütün bunları yapmak yerine Daisy'ye sarılır. Buna gerçek bir

sarılma denemez, çünkü bedenleri birbirine yapışmamıştır. Hayır. Barker Flett ellerini uzatıp kızın omuzlarını hafifçe okşar, ellerini kollarının üst kısmına kaydırır (dirsekten aşağısı çıplak olan bu kollar terlidir), sonra kızın yüzüne götürür, bu yüzü avuçlarının içine alır. Bütün tedbiri elden bırakmıştır; çünkü kanı tutuşmuştur. Daisy'nin dizleri uzun tren yolculuğu yüzünden tir tir titremektedir. Loş trenden aydınlık istasyona ansızın inmek dengesini bozmuştur, aklına söylenecek hiçbir şey gelmez.

"Daisy?" diye mırıldanır Barker, Daisy'nin bir taç gibi başını süsleyen, taranmış, yumuşak saçlarının içine; bunu bir soru, neredeyse bir hıçkırık gibi söylemiştir. Daha sonra ne söylediğini hatırlamaz.

* * *

Barker Flett bu yaşta, normal bir düğünün yaratacağı kaygıları, karmaşayı, sinir bozukluğunu kaldıramazdı, bu yüzden yargıcın odasında sessizce evleniverdiler. 17 Ağustos 1936. Törenden birkaç dakika önce Cuyler ve Maria Goodwill'e sanki tören çoktan olmuş gibi bir telgraf gönderdiler: 'Az önce evlendik. Daha sonra mektup yazacağız.'

Daisy de, Barker da bu haberin yaratacağı tepkilerden korkmaktaydı ve gelecek yanıtı biraz utançla bekliyorlardı.

Erotik dünya, doğamızın çılgın yönüne en çok yaklaştığımız yerdir. Barker Flett böyle düşünür. İnsan doğasının bir yönü vardır ki, sınıflandırılamaz. İşte Barker'ın bunu kabullenmeyi öğrenmesi gerekiyordu. Öğrenmesi gereken bir başka şey de utancın kapıdan bacadan sızmasına izin vermeksizin gelip giden arzuya hazır olmaktı. Neden her şey iyi ya da kötü diye sınıflansın? Neden? Daisy'ye geçmişte kadınlara hizmetleri karşılığında para ödediğini itiraf eder. Daisy de, eliyle onun saçına hafifçe dokunarak ona gerçek durumunu söyler: Harold A. Hoad'la olan evliliğinde birşeyler yolunda gitmediği için el değmemiş (bu sözcüğü kendisi kullanmıştı) olarak kalmıştı; neyin yanlış gitmiş olduğunu bilemiyordu, büyük olasılıkla suç kendisindeydi. Barker bunları dinlemek istemez; artık yaşamının bu döneminde Daisy'nin bütün güçlü duygularını kendisine yö-

neltmesini ister. Bu tür itiraflar, bu gurur gösterileri yakından bakıldığında –hatta uzaktan bile bakıldığında– çok gülünç görünür. Böyle dürüst davranmakla böbürlenmeleri, kendilerini böyle aşağılamaları son derece gereksizdir. Sonradan insan bunu yaptığına pişman olur. Bütün bunları anlatmaları gerçekten gerekli miydi? Elbette hayır.

Barker Flett, Daisy'nin dokuz yıllık dulluk yaşamını nasıl geçirdiğini merak eder (aynı biçimde Daisy de babasının Stonewall'daki gençliğinin nasıl geçtiğine hayret etmişti). Daisy'nin iyi giyimli, güzel ayakkabılı, cici eldivenli, sağlıklı, sıcakkanlı bir Amerikan kızı olarak yüzdüğünü, yürüdüğünü, dans ettiğini, golf oynadığını hayal edebiliyordu elbette, ama Daisy bunca yıl ne yapmıştı?

"Herhalde bazı konularda öğrenim gördün. Bazı derslere katıldın?" Daisy başını iki yana sallar.

"Belki birşeyler okudun?" Yine bir baş sallama.

"Ah, elbette babanın evini çekip çevirmişsindir."

"Şey..." Daisy duraksar. "O işi yıllarca Cora Mae-Miltown yaptı. Sonra da Maria."

"Zamanını bir biçimde değerlendirmiş olmalısın," diyerek Barker onu anımsamaya zorlar. "Hayır işleri? Kızılhaç?"

Daisy'nin yüzünde bomboş bir ifade vardır, sonra birden canlanır. "Bahçe," der. "Bahçeyle ilgilendim."

"Bahçe mi?"

"Evet."

"Ah," der Barker, "ah." Bir hafta sonra Daisy'ye "Dow's Gölünün yakınlarındaki Gezinti Yolunun üzerinde kocaman bir ev var, onu alalım mı?" diye sorar.

Taş ve kiremitten yapılmış, sağlam ev üç taraçadan oluşan harap bir bahçe içine oturtulmuştu.

* * *

İnsanların Flett-Goowill Evliliği Konusunda Söylediği Şeyler

Kendisi de bekar olan Kanada Başbakanı, Barker Flett ve Daisy Goodwill'in evliliğini duyunca şöyle demişti: 'Evlilik en yüce gereksinimlerden biridir, sonra ana-babalık, ondan sonra ulusu yönetmek gelir.'

Tarım Bakanı, gazetedeki evlilik ilanını gördükten sonra karısına şöyle dedi: 'Aman Tanrım, Flett evlenmiş. Oysa ben onun her zaman kurutulmuş bir çiroz kadar tuhaf olduğunu düşünmüşümdür.'

Barker Flett'in evini çekip çeviren Bayan Donaldson şaşırtıcı bir biçimde şöyle dedi: 'Yağmurdan kaçıp doluya tutuldu.'

Edmonton'da oturan Simon Flett ağabeyine buruşuk bir beş dolarlık kâğıt para ile tek sözcüklük bir mektup gönderdi: 'Aferin.' Saskatchewan, Climax'de oturan Andrew Flett de mektubunda, 'İsa'nın nuru ikinizin yolunu aydınlatsın,' demişti.

Indiana, Bloomington'dan Dick Green, Daisy'ye gönderdiği sıcak kutlama mektubunda, 'Mutlu bir evlilik için benim reçetem şu: Yapılana sabret, kendin yapmamaya çalış,' diye yazdı.

Fraidy Hoyt (kendi kendine) şöyle dedi: 'Daisy yüreğini değil aklını kaptırmış olmalı. Onun daha akıllı olduğunu sanırdım. Genç bir kadın ve yaşlı bir adam; halk öykülerindeki bilgece öğütlere inanıyorsak, bunun bir felaket reçetesi olduğunu söyleyebiliriz.'

Bayan Arthur Hoad, 'Mide bulandırıcı. Akraba zinası. Ahlaksızlık. Adam mutlaka zengindir.'

Cuyler Goodwill'den gelen telgrafta şunlar yazılıydı: 'Yaşamın mutlu yoluna adım atarken sizi kutluyor ve mutlu olmanızı diliyorum.'

Cuyler Goodwill kendi kendine şöyle dedi: 'Adam neredeyse benim yaşımda. Evden uzun süre uzak olacak. Tek söz ya da bakışla arzuları nemlenecek. Benim zavallı Daisy'm.'

'Bambini, bambini,' diye bağırdı Maria, kollarını kavuşturup, bir bebeği sallar gibi iki yana salladı ve ilk kez herkes ne dediğini anladı.

Daisy Goodwill'in kendi evliliği konusunda ne düşündüğü bilinmemektedir, çünkü günlük tutmayı bırakmıştır. Gezi günlüğünün kaybolması –bunu asla bulamadı– onu için için üzüyordu; bunun kimin eline düşebileceğini, o defterde yazılı olan şımarıkça yazıları düşündükçe ürperiyordu; bu yazılar bir genç kıza aitti, oysa kendisi artık bir genç kız değildi.

Bölüm Beş

Annelik, 1947

Akşam Yemeği Zamanı

Dünyanın dört bir yanında yaşayan insanlar Kanada'nın buz ve karla kaplı bir ülke olduğunu düşünmekten hoşlanır. Bunun doğru olmadığını bilseler bile zihinlerindeki bu imgeye takılıp kalmayı severler.

Oysa Ottawa, temmuz ayında Hades[1] kadar sıcak olabilir zaten Flett'lerin akşam sofrasının tahta perdeyle gölgelenmiş verandada kurulmasının nedeni de bu. Flett ailesi, yemekte pelteli dana eti, dilimlenmiş domates, patates salatası, tatlı olarak da cam kâselerde şekerli ahududu yiyecekler. Bu ahududular bir saat kadar önce ailenin çocukları tarafından Flett'lerin kendi bahçesinden toplanmıştır. Bu üç çocuktan biri olan, yedi yaşındaki Warren, pamuklu gömleğini ahududu lekeleri yapmış ve az önce annesi tarafından temiz bir gömlek giymesi için yukarı gönderilmişti. "Çarçabuk," der annesi, "baban göz açıp kapayana kadar evde olur."

Anneleri biri dokuz, öteki beş yaşında olan iki kız, Alice ve Joan'dan sofraya koymak üzere çiçek toplamalarını ve vazo olarak kullanılan çatlak, buğulu bir kavanoza koymalarını istemişti. Topladıkları çiçeklerin bazılarının sapı kısa, bazılarının uzun olduğu için buket çok dengesiz görünüyordu, üstelik çiçeklerden bazıları solmaya başlamıştı bile. "Çok güzel olmuş," der Bayan Flett ama dikkati hemen başka yöne kayar, çünkü pelteli dana etini tavadan, hazırladığı düz cam tabağa ters çevire-

[1] Hades: Yunan mitolojisinde ölülerin bulunduğu yer. (Çev.)

rek aktarmak istemektedir, ama et tavaya yapışmıştır. "Lanet olsun!" diye çocuklara duyurmamak için alçak sesle mırıldanır, ama çocuklar elbette duyar. "Lanet olsun! Lanet olsun!" Yemeğin tarifini geçen ayki *Bayanlar İçin Ev Gazetesi*'nden yırtmıştı, tarif *Sıcak Günler İçin Serinletici Yemekler* adı altında basılmış bir makalede yer alıyordu. Garnitür olarak kullanılan şerit şerit kırmızı biber ve kokteyl zeytinlerine kadar tarifte bütün yazanları titizlikle uygulamıştı. "Neden soğuk jambon almadım ki?" der yüksek sesle.

"Ben jambonu çok severim," der Warren hülyalı hülyalı. Bir dilim haşlanmış jambonu alıp katladıktan sonra ağzına tıkmayı çok severdi; böylelikle yumuşak tatlı et dilimi kendi dilinin ve yanaklarının bir parçası gibi oluyordu.

Masa örtüsü mavi-beyaz karelidir. Annenin yeri masanın başı, babanınki de öteki başıdır; bu aile geleneksel ve alışılmış davranış biçimleriyle yaşar. Her tatlı kaşığının yanında buzlu çay için bir kadeh bulunur; çocuklar bütün gün uslu durdukları için bu gece onların da çay içmesine izin verilecek.

Uslu durmak: Flett ailesi için uslu durmak tam olarak ne anlama geliyordu? Alice ve Warren, yataklarını hatırlatmak gerekmeksizin yaptıkları için uslu durmuşlardı, üstelik.

Alice annesine ön ve arka merdivenin halısız tahtalarının tozunu almasına yardım etmişti. Savaştan önce, evi haftada iki kere temizlemesi için tembelliği ve alaycılığıyla ünlü Bayan Donaldson'ı tutmuşlardı (Bayan Donaldson o zamandan beri gülünesi bir boyuta inmişti); ancak bu günlerde böyle bir yardımcı, –bahçeye yardım etmek için gelen Bayan Mannerly dışında– ne sevgi ne para karşılığı bulunabiliyordu; Warren annesinin böyle dediğini duymuştu.

Küçük Joan, öğle yemeğinde yumurtalarını, bir parçası dışında yediği, sonra da mızıldamadan öğle uykusuna yattığı, özellikle de lütfen ve teşekkür ederim demeyi unutmadığı için usluydu. Ayrıca bugün çocuklar çok az kavga etmişlerdi. Bayan Flett, çocukların annesi, bugün Alice'le yalnızca bir kez sertçe konuşmuştu; Alice bazı günler annesinin onu sevdiğini bilir, bazı günler de bundan emin olamaz. Alice hep büyüklerini hoşnut etmek ister, ama bunun için ne kadar çok çabalarsa, o kadar sinsi davrandığını, bir o kadar da zorlandığını hisseder.

Sonunda etin üst yarısı, emme sesine benzer cıvık bir sesle yayvan tabağa düşer; geri kalanı bir spatulayla alelacele kazınır –"Lanet olsun, lanet olsun"– ve peltenin ortasında açılan delik, biber şeritleri ve bahçeden koparılan bir lahana yaprağıyla gizlenir. Sonra tabak yağlı kâğıtla örtülür ve akşam yemeğine kadar sertliğini korusun diye buzdolabına konur. Bayan Flett gülümseyen bir çaydanlık biçimindeki mutfak saatine bakar, saat beşi çeyrek geçmektedir. Derin derin içini çeker. "Bisikletlerinizi barakaya koyma zamanı geldi," der üç çocuğa. "Babanız şimdi gelir."

Akşam yemeği için 'süslenmek' amacıyla odasına gitme zamanı. Warren annesinin hep böyle fark ettirmeden ortadan kaybolmasına şaşırır; sanki birisi fark ettirmeden günün bir bölümünü ısırıp koparır, bu iş o kadar çabucak olup biter. Bir dakika önce annesi yüzü terli, ev elbisesiyle dikilirken, bir dakika sonra üzerinde kırmızı beyaz kuşaklı eteği, beyaz, yakası büzgülü, temiz bluzuyla ortaya çıkar. Saçı taranmış olur, dudaklarıysa sürdüğü, parlak, koyu mercan kırmızısı rujla yalanmış bir hünnap şekerlemesine benzer. Bu haliyle tıpkı Oxydol reklamlarındaki kadınlara benzer ya da Warren öyle olduğunu düşünür; neşeli, gözleri pırıl pırıl, kırmızı dudakları öne çıkık, sesi tatlı ve işveli. Bazen kulak memelerini sıkan gümüş renkli sallantılı küpeler takar Warren annesini halı kaplı merdivenlerden süslü püslü inerken gördüğünde onunla gurur duymadan edemez.

'Süslenmek' Daisy'nin gençken kullanıdığı bir sözcük, babasının deyimiyle Kızılderililere özgü bir sözcüktü. Daisy bunun gibi birçok gülünç sözcük kullanıyordu; sözgelimi birini beklemek yerine 'birisi için beklemek', biraz kestirmek yerine 'uzanmak' derdi. Sesi hafifçe çatlaktı, ama öteki annelerin seslerinden daha canlı ve neşeliydi.

"Bu gece hafif birşeyler yiyeceğiz," dedi kocasının beklentilerini önceden sınırlamak için. "Evde ne varsa onu pişirdim."

Barker Flett karısının çocuksu davranışlarını bazen ciddiye alır bazen almaz. Önce karısının temiz kokan yanağını, sonra da eğilip sırayla çocuklarının başlarını öper. Bu küçük neşeli bedenler gerçekten onun bedeninden bir parça mıydı, onların genç damarlarında akan kanla kendi yaşlı damarlarında akan

kan aynı mıydı, ilikleri gerçekten onun ilikleriyle uyuşuyor muydu? Çocukların fırçalanmış saçları güneş ve toz kokar. Gerçekten de çok kibar, ama yine de çekingenlikle gülümsemekteler. Çocukların kahvaltıdan bu yana çekingenleşmiş olması onu gerçekten duygulandırır. Pamuklu kravatının düğümüne dokunur, onu akşam yemeğine oturmadan önce çıkarmayı düşünür, sonra vazgeçer.

Yalnızlıkla kavrulduğu onca *yıl* onun kendine *hep* dışardan bakmasına yol açmıştı. Şimdi de kendini eleştirel bakışlarla seyrediyordu: Çalışma gününün sonunda ailesi tarafından karşılanan bir erkek, ailenin reisi, çocuklarının yüzüne, onların arkasındaki tahta perdeli verandaya bakıyordu. Arka terasın katlanarak açılmış kapısına dikdörtgen biçiminde güneş ışığı vurmaktadır, bunu neredeyse derebeysel bir tavırla karşılar, *onun* terası, *onun* yansıyan güneş ışığı. En küçük çocuğuna "Ellerini yıkadın mı?" diye soran sesini duyar, kızı hemen babası incelesin diye avuçlarını uzatır. Beş yaşındaki Joanie'si o anın kendinde yarattığı heyecanla soluk soluğadır, sanki patlamak üzere gibidir, bileklerini oynatıp durur. "Mükemmel." Bunu duyulacak kadar yüksek sesle, ama bir sır verir gibi söyler; kızı tek ayağı üzerinde zıplamaya başlar, sonra merkezkaç kuvvetiyle dönmeye başlar; bu hareket babasına savaş öncesi Japonya'dan gelen kurmalı oyuncakları anımsatır.

"Dur tatlım," der babası.

Kızına doğru süzülen bu ses kendisinin midir? "Başını kapıya çarparsın."

"Çarpmam."

Elbette çarpmaz.

Flett'ler masada hoşnutsuzluk yaratacak konulardan söz açmazlar. Çocuklar günlerini nasıl geçirdiklerini anlatmaya ya da 'güncel olayları' tartışmaya ya da bir Torrington Crescent ailesinde olduğu gibi Fransızca konuşmaya zorlanmazlar. Konuşmalar gelişigüzel bir biçimde gelişir, öğlen hava ne kadar sıcaktı, güllere dadanan yaprak bitini ne yapmalı, masayı temizleme sırası kimde. Birden yorulan ve daha çok dana peltesi kalmış olmasına karşın kimsenin bir tabak daha almadığına dikkat eden Bayan Flett (Daisy) kendini tutamayarak içini çeker. "Yoruldun mu?" diye hemen sorar kocası (Barker). Daisy sanki bir

işe yarayacakmış gibi elini bir yelpaze gibi sallayarak, "Sıcak yüzünden," der; kocası ona havanın yarın serinleyeceğini, batıdan soğuk hava dalgası geldiğini anımsatır. "Ben de çimleri biçmek için yarını bekleyeyim bari," der Barker.

Karısı ona anlaşılması olanaksız bir bakışla bakar. Sevecenlik? Sinir?

Birden kendini olduğundan çok daha yaşlı hisseder. Birkaç ay sonra altmış beş yaşına basacak ve Tarım Araştırma Entitüsünden emekli olması istenecektir. Onun için bir veda yemeği verilecek, bu yemekte konuşmalar, armağanlar, her türlü şamata olacaktır; karısı buna büyük olasılıkla şamata diyecektir. Peki ya sonra? Bu düşünce onu korkutmakta. Kendi babası altmış beş yaşına geldiğinde tuhaflaşmıştı, tek söz etmeksizin eşyalarını toplamış, doğduğu Orkney adalarına dönmüş, ailesiyle bütün ilişkisini kesmişti. Zaten pek ilişkisi olduğu da söylenemezdi. Yaşlı şeytan eğer hâlâ hayattaysa, şimdi seksen beş yaşındadır, ancak büyük olasılıkla ölmüştü. Kuzey rüzgârları onun işini görmüştür şimdiye dek ya da zehirli düşünceleri; gerçi öfke insanı ayakta tutar derler ya, neyse. Şimdi nasıl görünüyordu acaba? Barker Flett bunu merak etmekten kendini alamaz. Babasıyla arasında yalnızca yirmi bir yaş var, yirmi bir yaş. Bir zamanlar aralarında büyük bir uçurum gibi görülen şey, şimdi erimiş gitmişti. Babasıyla genetik yapıları hemen hemen aynı olmalıydı; uzun kemikler, koyu renkli kalın telli saçlar, kederli bir ağız. Artık onları birbirinden yalnızca mesafe ayırmaktadır; eğer aralarında Atlantik Okyanusu olmasaydı, eğer ikisi yan yana durabilselerdi, baba-oğul yerine ağabey-kardeş gibi görünürlerdi; ikisinin de kanı sulanmış, uzuvları aylaklıktan incelmişti.

Aylaklık: Bu kavram onu korkutur, eskiden onu baştan çıkaran koşullar da yani yalnızlık, sessizlik.

İşleri ellerinden alınan erkeklere ne olur? Barker Flett kayınpederi Cuyler Goodwill'i düşünür; Cuyler Goodwill çok sağlıklı olmasına karşın anlamsız yolculuklarla, saçma 'arka heveslerle' oyalanıyordu. Hayır, kendini böyle bunaklıklara kaptırmayacaktı. Birkaç dostu yaşamöyküsünü yazmasını önermişti, ama hayır, geçen yıllar yaşamının pürüzlerini zımparalamış, cilalamıştı, artık yaşamının elle tutacak bir yeri kalmamıştı; yaşamöyküsünü yazmaya nereden başlayabilirdi ki? Onun yerine

venüsçarığı koleksiyonuyla ilgilenecekti, yıllardır bu koleksiyona yeni bir örnek katmamıştı. Hem yazmak istediği birkaç makale var, ayrıca Ottawa Recorder dergisinin editörü kendisinden Ottawa Carleton bölgesindeki bahçecilikle ilgili bir iki makale yazmasını, hatta yapabilirse ona haftalık bir köşe ayırabileceklerini söylemişti, bunlar fazla bilimsel yazılar olmayacaktı. Ayrıca eskiden yaptığı gibi çocukları hafta sonlarında yürüyüşe çıkarabilir, sessiz sokaklardan geçerlerken, onlara gördükleri ağaç ve çalıların halk arasındaki adlarını sorabilirdi. Çocukların doğal yaşamla ilgili bu kadar basit bilgileri bile akıllarında tutamamalarına şaşırmaktadır.

Acaba bu çocuklar kafalarını neyle dolduruyorlar. Acaba kendisi gibi yaşlı bir babayla görülmekten utanıyorlar mı? Dedeleri olacak kadar yaşlı, her iki dünya savaşını da görmüş, her ikisinde de hizmet vermemiş bir adam. Onlarla arka bahçede hemen hemen hiç kovalamaca oynamamış bir adam. Onları çok ender havalara fırlatan, yatma zamanında kafalarını saçmalıklarla doldurmayan bir adam. Günün sonunda çimleri biçemeyecek kadar yorgun bir adam.

Bu gün Flett ailesi için saat on birde bitecek. Elbette çocuklar çok daha önce yataklarında olacaklar, üzerlerinde yalnızca incecik bir örtü, ayak uçlarında sabaha karşı çıkan soğukta üzerlerine çekilmek üzere bekleyen, yelpaze gibi katlanmış battaniyeler bulunacak. Ay doğmuş olacak, pencerelerinde soluk, yuvarlak bir şeftali gibi görünecek. Karaağaçların dalları panjurlara sürtünerek hışırdayacak, bu ses çocukların düşlerine de sızacak. Hava ne kadar güzel. Yazın ortasında, kuzeydeki bu kent bir cennet gibi. Flett ailesinin üyeleri arasındaki büyük yaş farkı ve zihinlerindeki gizli düşünceler de ortak pek fazla şeyleri olmamasına karşın Flett ailesi şanslı bir aile. Bay ve Bayan Barker Flett Hollywood tarzı başlıklı, çift kişilik geniş yataklarına uzanırlar, Barker'ın elinde *Botanik Dergisi*'nin son sayısı vardır, Daisy de *Daha Güzel Evler ve Bahçeler* dergisinin sayfalarını karıştırmaktadır. Sessizlik. Uygunluk. Bir pervane ikisinin başucçlarındaki lambaların arasında gidip gelmektedir. Yarım saat sonra, sanki bir çan çalınmış gibi birbirlerine sevgiyle sarılır ve lambanın düğmesine uzanırlar. Sıcağa karşın kolayca uykuya

dalarlar. İkisi de birbirine tam anlamıyla güvenmektedir, neden güvenmesinler ki?

Uykuları, öteki insanların uykularından daha yoğun ve rahattır, Barker Flett böyle olduğunu düşünmekten hoşlanır. Bu uyku, iyice yıkanmış bir koyun postu kadar lekesizdir. Acaba aralarında zorlayıcı bir biçimde yatan, renksiz, ama söz edilmesine gerek olmayacak kadar belirgin bu şey aşk mıydı, yoksa aşk bir rüzgârın sırtında dünyayı dolaşan kaygan, kokusuz, saydam bir şey miydi, yoksa –buna gitgide daha çok inanmaya başlamıştı– bir sözcüğü anımsamaya çalışan başka bir sözcük müydü?

Düşünde, bir gölün kıyısında birbirine dolanmış yosunlar; genç bir kızın sert uçlu göğüslerini; kendisini tanımadığı bir kentin sokaklarında kovalayan, böğrü tüylü bir hayvan görür.

Alice

Alice'in annesi ona döllenmenin sırlarını anlatmıştı. Bu korkunç, her yönüyle sarsıcı bir şeydi, erkeğin pipisi kadının çiş yerine giriyordu. *Mutfak* masasında ölçüle biçile, utana sıkıla yapılan bu açıklama Alice'in yan blokta yaşayan Billy Raabe'dan öğrendiğinden çok daha mide bulandırıcıydı, Billy'e göre erkek kadının içine çişini yapıyordu.

"Hayır," der Alice'in annesi kesin bir biçimde –burada duraksar– bunun çişle hiçbir ilgisi yoktur. Eğer anne içinde bir bebek büyütecekse, bu sıvının tohum taşıması şarttır.

Alice bu sıvının *kadın* bedenine giriş biçimine inanamaz.

"Anne ve baba yatağa uzanırlar," diye açıklar annesi içini çekerek, "birbirlerine sarılırlar."

"Ne zaman?" diye sorar Alice. Sesi kendi kulaklarına bile sert gelir.

Bayan Flett'in kaşları bu soru karşısında çatılır, burnunun üzerindeki yelpaze biçimli üç küçük çizgi belirir, ama boğazını temizler ve "Şey, genellikle geceleri," der.

"Gece mi? Burada? Evimizde mi?"

"Bak, Alice." Şimdi annesi tırnak etlerine bakmaktadır.

Ocağın üzerindeki çaydanlık biçimli saat üç buçuğu göstermektedir. Pembe cam bir tabağın üzerinde, yeni dondurulmuş hindistan cevizli çırpılmış yumurtalı pasta durmaktadır.

"Eee?" Alice bir yanıt beklemektedir. Bu konunun böyle geçiştirilmesine izin vermemeye kararlıdır.

"Ne söyleyeceğimi bilemiyorum Alice, ayrıca konuşma biçiminden, tavrından ve kaşlarını çatmandan hiç hoşlanmıyorum, bilesin."

Bu iş gitgide daha da berbatlaşmakta. Ancak Alice kendini tutamaz. Bu çok pis bir şey. Niye insanlar böyle pis bir şey yapmak istesin ki?"

"Bak Alice."

"Bu çok iğrenç."

"Hayır iğrenç değil. Bu, erkek ve kadının paylaştığı güzel bir şeydir."

"Benim midemi bulandırıyor."

"Bak bana inan, bu çok, çok güzel bir şeydir."

Alice için için sızlanmaktadır, ama bu sesi dışa vurmamayı başarır. Bulutsuz yaz günü zehir olmuştur. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Evleri lekelenmiştir, özellikle ana-babasının o gizemli pudramsı kokulu ve geniş püsküllü başlıklı yatağının bulunduğu üst kattaki odası. Erkekler ve kadınlar iğrençti, bu çok çirkin bir olaydı, her sabah içeri ışık girsin diye kapısı aralık bırakılan giyinme odasında külotunu ve korsesini arkası kapıya dönük olarak giyen, naylon çoraplarını jartiyere tutturan annesi de öyle. Annesi gerçekten de bedenini geceleri babasının o kara, tüylü şeyine açıyor –Alice zaman zaman babasının o kara tüylü organını görürdü– ve böyle ağıza bile alınmayacak bir şeyin olmasına izin veriyordu ha. Bu pis bir şaka gibiydi, duyduğu en pis şakaydı. Annesi bunun güzel olduğunu söylüyordu, ama sanat galerisindeki çıplak heykeller için de hep güzel derdi.

Başka insanlar da bunu yapiyor olmalı; Bayan. Raabe, Bayan Hassel, öğretmeni Bayan Strong. Peki ya Esther Williams, Deborah Kerr ya da İngiltere Kraliçesi? Hatta Indana'daki dedesi ve büyükannesi. Onlar da ha!

"Peki artık bebek istemeyen kadınlar bunu hâlâ yapıyorlar mı?" diye korka korka sorar annesine.

"Şey" –bekledikçe büyüyen bir sessizlik– "şey bazıları yapar, bazıları yapmaz."

Alice başının döndüğünü hisseder. Annesiyle bu masaya istekle oturmuşlardı; Billy Raabe'ın mahalleye yaydığı bilgiyi tartışacaklardı. Oysa tartışma yavaş yavaş kavgaya dönüşüyor gibiydi. Annesi başparmağındaki bir deri parçasını didikler, sonra da koparır; ardından rüzgârın şişirdiği perdelere bakar. Alice bundan sonra yalnızca bir soru sormasına izin verileceğini hisseder.

"Peki sen ve babam bunu hâlâ yapıyor musunuz?"

"Şey..."

Alice soluğunu tutup bekler. Annesinin "Şey, evet," dediğini duyar; sonra annesi bir kesenin ağzındaki ipi çeker gibi gergince, cesurca şunu ekler. "Bazen"

Alice öğle yemeğinde yediği kuşkonmaz çorbasını çıkaracaktır, bunu hisseder. Acaba ortalığı batırmamak için mutfak lavabosunun yanında mı dursa?

"Ama Alice, Warren ve Joanie'ye konuştuklarımızı anlatmamaya söz ver. Onlara bunu, anlayabilecekleri kadar büyümeden anlatmamalıyız."

Warren ve Joanie arka balıçede krallık ve kraliçelik oynamaktalar. Alice Warren'ın tahta perdenin kapısının aralığından Joan'a tacını getirmesi için bağırdığını duyabiliyor. Joan da ona "Olur yüce kralım, işte burada yüce kralım," diye seslenir.

Bugün kraliçe olma sırası Alice'te, ama canı bu öğleden sonra dışarı çıkmak istemez. Bırak onlar istedikleri gibi oynasın.

Ah kardeşlerini ne çok seviyor, bunu daha önce hiç anlamamıştı. Kardeşleri sağlıklı, güzel, mükemmeldiler, bu korkunç şeyi öğrenip yaralanmamışlardı. Ana-babalarının yüzüne bakıp gülümseyebilecekler, onlarla konuşabilecek ve hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya devam edebileceklerdi.

Warren

"Anne kaç yaşındasın?" diye sorar Warren annesine.

Annesi yemek masasının üzerinde çarşafları, yastık kılıflarını ve mutfak havlularını katlamakta. "Ben biliyorum, ama sen bul bakalım."

"Pekâlâ, ne zaman doğdun?"

Annesi düşünür ve "1905," der.

"Şimdi 1947 yılındayız."

"Evet."

Warren bir süre düşünür. "Peki ben ne zaman doğdum?" Bu soruyu daha önce de sormuştu, hem de sık sık, ama yanıtı hep unutuyordu.

"Sen 1940'ta, savaşın başında doğdun." Şimdi annesini niye hep bu soruyla bunalttığını hatırlamıştır. Bu insanı ürperten iki sözcüğü duymak için: savaşın başında. Hayalinde, Billy Rabe'ın yatak odasının duvarına astığı Japon bayrağındaki gibi kan kırmızı doğan bir güneş canlanır. Ayrıca gergin bir gece sessizliğini tat a tattat diye ansızın bozan kurşun sesleri, arka planda daha derin, gökgürültüsü gibi gürüldeyen silah sesleri canlanır. Savaş. İkinci Dünya Savaşı.

"Peki Pearl Harbor olayı o yıl mı olmuştu?" Pearl Harbor sözcüklerine bayılır. Onları anımsadığı, doğru söylediği için kendine de bayılır.

"Bu Pearl Harbor'dan önceydi, tam bir yıl önce."

"Peki ben niye doğdum?"

"Doğdun işte."

"Alice savaştan önce doğmuş."

"Evet."

"Peki Joan. Joan ne zaman doğdu?"

Annesinin kafası bugün firketelerle tutturulmuş sıra sıra bigudiyle küçük görünüyordu. Cumbalı pencereden gelen ışık bu madeni tokaları parlatmakta. Annesi yastık kılıflarını sayıyor. Parmakları temiz kılıfların üzerinde kayarken içinden onları sayıyor: bir, iki, üç, dört, beş. "Joan mu?" der annesi dalgınca, "Joan savaşın ortasında doğdu."

Savaş, dünyanın içinde sürüklendiği kahverengi, ılık, geniş bir ırmaktı sanki, oysa zaferden bu yana bu şey yok oldu. Warren için barışın gelmesi bir değişiklik yaratmaz. Bedeni, sıyrık dolu baldırları, dizleri, kemikli ayakları aynıdır, koridordaki aynadan yansıyan yuvarlak yüzü hep aynı şaşkın ifadeye sahip-

tir. Ancak bazen geceleri midesi ağrıyarak uyanıp annesine seslenir, annesi de ona köpüklü bir içecek verir ve hazımsızlık çektiğini, yemeğini kurt gibi mideye indirmese daha iyi olacağını söyler. Ancak Warren midesinin savaş bittiği, onu ayakta ve neşeli tutacak bir şey kalmadığı için ağrıdığını biliyordu.

O, Alice ve Joan birbirlerine Alice'in gazeteden keserek yaptığı küçük bebekler gibi bağlıdırlar, Warren kız kardeşleriyle arasında böyle bir bağ olduğunu düşünür. O savaşın başlangıcında doğan çocuk olarak ortalarında, hep ikisinin ortasında durmaktadır; bu düşünceyle avunmalıdır. Bu düşünce onu ürkütür. Aynı zamanda bununla gururlanır, savaşın kan kırmızı şafağında doğmuş Warren Magnus Flett için ayrılmış bir yeri vardır.

Geleceği hemen hemen hiç düşünmez, yine de belli belirsiz olarak sonunda büyüyeceğini, saçını suyla ıslatıp geriye doğru tarayacağını, arka sokakta çelik çomak oynayan büyük çocuklara katılacağını bilmektedir. Birdenbire bu aileye yeni bir bebeğin, bir savaş sonrası bebeğinin doğabileceğini düşünür. Bu olasılığı daha önce niye düşünmediğini merak eder ve her mide ağrısının tutuşundan önceki gibi midesi bulanır. Annesine yeni bebekle ilgili sorular sormak ister, ama bunlar ona aptalca gelir. Bu konuyu acaba nasıl açsa, hangi sözcükleri kullansa. Ya annesi ona gülerse ya da katlamakta olduğu havluyu indirip, elbette yeni bir bebeğimiz olacak, ne sandın ya, derse!

Yeni bir bebek her şeyi mahvederdi. Nerede yatardı? Adı ne olurdu? Kassız, güçsüz doğar, güçsüz, kassız, şaşkın olduğu için ölürdü.

Annesi sanki aklını okur. Bunu daha önce de yapmıştı, bu insanı uyuşturan yaz öğleden sonrasında yine yapıyordu işte. "Baban ve ben bebek sahibi olamayacak kadar yaşlandık."

Warren bunu duyunca mutluluktan uçacak gibi olur, savaş sonrasında bir bebeğin doğmayacağını öğrendiği için değil, annesi daha önce kendisiyle konuşurken kullanmadığı ciddi ve sakin bir ses tonunu kullanmış olduğu için. Sesindeki o alaycı, her zamanki gibi azarlayıcı, kandıran, müzikal, mırıltılı, cıvıltılı ton kaybolmuştu. Bu yeni ses tonu, ötekilerden farklı bir tondu, ama Warren annesinin kendisiyle ilk kez kendi sesiyle konuştuğunu hemen anlar. "Ne?" der.

"Efendim demek istiyorsun herhalde?"

"Efendim?"

Annesi ona dikkatle bakar, karşısındakinin Warren olduğunu görür ve yeniden, "Babanla ben bebek sahibi olamayacak kadar yaşlanıdık," der.

Joan

Joan sırlarla doludur, bazen bu sırları tutamayıp patlayacağını sanır. Geceleri annesi onu yatırır, yanaklarından öperken, "Benim tatlı kurabiyem," der ve kızının aklından geçen gizli düşünceleri hiç tahmin edemez.

Beş yaşında olmasına karşı Joan ikili bir yaşam sürmesi gerektiğini bilir; biri görünen yaşamı, öteki zihninde gizlice çiçek açan yaşamı. Yalnızca kendisinin bildiği bazı gerçekler vardır.

Sözgelimi radyo. Bir gün oturma odasındaki Northern Electric konsolunun arkasındaki o tozlu dar yere sızmayı başarmıştı ve radyonun –babası bu radyonun savaştan önce kullanılan radyolardan olduğunu söyler– arkasındaki, bir dağ kasabasının mırıltılı, kırmızı, ışıklarına benzeyen ışıklarına bakmıştı. Doğal olarak bundan kimseye söz etmemişti, belki annesine bir-iki kez fısıldayarak ipucu vermişti.

Boş bir ânı –eğer boş bir ânı olursa– nasıl değerlendireceğini öğrenmişti. Yapacak başka bir şeyi olmadığı zamanlar Torrington Crescent'ın Göl Yoluyla birleştiği yere yürüyor, Bayan Bregman'ın kocaman kahverengi evinin bahçesinin önündeki çimenli bayırdan aşağı yuvarlanıyordu. Kimse ona bunu yapmamasını söylememişti, söylemeyi akıl etmemişti. Gerçi bayırdan aşağı yuvarlanmak için köşeye çok ender gider, ama bu olanağı hep aklında bulundurur. İsterse kendi evinin önündeki kaldırımda da sıçrayarak kayabilir. Sıçrayarak kaymayı öğrenmek, yaşamını kontrol edebileceğini göstermişti ona. Ne zaman kendini üzgün hissetse mutluluk içinde sıçrar, kayar, sıçrar, yine kayardı; bunu yaparken sanki kafası bedeninden ayrılır, başı döner ve zihni kötü düşüncelerden arınır. Acaba dünyada bu numarayı bilen başka biri var mıdır? Büyük olasılıkla hayır, yine de annesi bazen ona pencereden el sallar ve gülümser.

Banyoda çamaşır sepetinin üzerine yapıştırılmış bir çıkartma vardı, yeşil kamışların arasında yüzen kara bir kuğu. Annesinin bu süsü nasıl yaptığını hatırlıyordu, önce önü kâğıtlı çıkartmayı suya batırmış, şeffaf arka kâğıdı sıyırmış, kuğuyu menteşeli kapağın ortasına gelecek biçimde ayarlamış, yapıştırdıktan sonra ıslak bir bezle düzleştirmişti. Joan bunun çok güzel bir olay olduğunu düşünmüştü. Yine de ne zaman banyoda yalnız kalsa bu kuğu resmini tırnağıyla kazıyordu. Şimdiye kadar yapışkanın kenarlarını kaldırmayı başarmıştı, artık her an bu yüzden azarlanabilirdi, yine de kendini çok güçlü, her türlü tehlikeden kaçabilecek gibi hissediyordu.

Bayan Flett'in Yeğeni

Bayan Flett'in üç çocuğu hep kavga eder; en azından Bayan Flett'e öyle gelir. Bunun kendisini çok üzdüğünü söyler, onun küçükken oynayabileceği kardeşleri olmamıştır.

Oysa aslında Alice, Warren ve Joan'un uzun dönemler boyunca çok iyi anlaştığı oluyor, özellikle de komşu çocuklar yaz tatiline gittiğinde. Bu üçü karmaşık oyunlara ve inşaat projelerine dalarlar; daha geçen hafta asma çardağını battaniyelerle perdelemiş, bu derme çatma çadırı karton kutular, portakal sandıkları ve annelerinin dikiş dolabından buldukları eski uzun kumaş parçalarıyla süslemişlerdi. Battaniyelerin arasından sızan loş güneş ışığında üçü portakal sandığından yapılma masanın çevresinde çömelmiş kraker yiyor, buzlu su içiyor ve dostça, özlemle anılarını tazeliyorlar.

Onlarınki olağanüstü bir özlemdir, her biri bunun yoğunluğunu hisseder. Hiç durmadan konuşuyorlar; ayrı ayrı ve birlikte yaşadıkları olayları birbirlerine sırayla tekrar tekrar anlatıyor, eski olayların bilinmeyen bir yönünü ortaya çıkardıklarında zevkten titriyorlar; bütün bir öğleden sonrayı böyle geçirebilirler. Bu eski maceralar arasında yaşamanın zevkli olduğunu düşünürler. Buffalo Gölünde nasıl yüzdüğümüzü hatırlıyor musunuz, su banyo suyu kadar sıcaktı, suyun dibi nasıl kumluydu, sonra da kök birası gibi köpüklü maden suyu kaynağına gitmiştik. Ya fuardaki dönme dolap nasıldı, Joanie'nin midesi nasıl

bulanmıştı. (Joan, gerçekten de kusmuş muydum, diye şaşırır, bu düşünceyle içine neşe dolar.) Akciğer makinesine bağlarımış Bay Wrightman'i ziyarete gidişimizi hatırlıyor musunuz, ağzından akan salyayı nasıl fark etmiyordu. Billy Raabe arka yolda nasıl bisikletten düşmüş, ön dişini kırmıştı; annesi onu arabayla hastaneye götürmüş, arabanın arka koltuğundan kan lekelerini çıkaramamışlardı. Hani Jacksonlarla dikenli meyve kabuğu savaşı yapmıştık, Jeannie Jackson'ın annesi, kızının saçlarına dolanan kabukları çıkartmak için onun o prenseslerinkine benzeyen uzun sarı saçlarını kesmek zorunda kalmıştı.

Her deneyim, öne ya da arkaya eğilmiş bir aynaya yakalanmış bir görüntüye benzeyen, belleğin ışığıyla aydınlanır.

Patronluk taslamayı seven, heyecanlı Alice bu anıları bulundukları yerden çekip çıkarıyor, Warren ve Joan bu anılara kendi görüşlerini katıyor, Alice'i doğruluyor, öyküsünü destekliyor, hatta yeni ayrıntılar yaratarak bu öykülere yeni boyutlar katıyorlardı. Heyecanlı anıların karşısında ürperiyor, anıların herkes tarafından farklı anımsanması, onların üzerindeki gücü, telefon telleri ya da bebek İsa'nın başının üzerindeki hale kadar gizemli olması karşısında hayrete düşüyorlar. Anılarını bir değnekle dürtükleyebiliyor, bir lolipop gibi tadını çıkarabiliyor, ama bunlara asla doymuyordunuz.

Ya kuzen Beverly'nin ziyaretini anımsıyor musunuz? Konu dönüp dolaşıp hep kuzen Beverly'nin ziyaretine gelir, bu geçmişte olmuş bir şeydi, belki bir, belki iki yıl önce.

Geleceğinden kimsenin haberi yoktu. Bir güz öğleden sonrası üzerinde WRENS[1] üniforması ile ön kapının zilini çalmış ve "Merhaba, ben Saskatchewan'daki kuzeniniz," demişti.

Beverly'yi biliyorlardı elbette; o, altı kız kuzenlerinden biriydi; Juanita, Rosalie, Arleen, Lillian ve Daphne de öteki kuzenleriydi. Saskatchewan'da Climax adlı bir yerde oturuyorlardı. Anneleri Fan Yengeydi, babaları kendi babalarının Baptist Kilisesinde papaz olan kardeşi Andrew Amcaydı. Bayan Flett her Noel, Saskatchewan'daki kuzenleri için bir hediye paketinin içine yeni bir oyun, pazen gecelikler, yün eldivenler, koca-

[1] WRENS: İngiliz Kraliyet Donanmasının Kadın Hizmetliler Kuruluşu anlamına gelen, Woman's Royal Naval Service sözcüklerinin kısaltması. Sözcükteki fazladan "E" harfi okunuşu kolaylaştırmak için eklenmiştir. (Çev.)

man yuvarlak bir meyveli kek koyardı; bu armağanlara üzerinde adlar yazılı minik kartlar iliştirirken başını sallar ve "Bu ailenin durumu hiç düzelmiyor," derdi.

Şimdi Beverly karşılarındaydı, kocaman bir kız olmuştu, çocuklar bunu hiç ummamışlardı. Kuzen Beverly, kanepenin ortasına tünemiş, bir fincan çay içmişti. "Çok lezzetli," demişti yengesine neşeli, beklenti dolu bir sesle, sanki çok samimiymişler, hep böyle karşılıklı oturup çay içerlermiş gibi. Alice ve Warren onun iki yanına oturmuşlardı. (Babaları bu öğleden sonra neredeydi? Belki Toronto ya da Montreal'deydi; görünüşe bakılırsa hep bir trene atlıyor ve birkaç günlüğüne ortadan kayboluyordu.)

Kuzen Beverly'nin üniforma şapkası başına iyice oturtulmuştu, ama şapkanın altından taşan kısa lüleleri görülebiliyordu, belki perma yaptırmıştı, belki de saçları Sherley Temple'ınki gibi doğuştan kıvırcıktı. 'Karmaşanın tam ortasında olduğu' İngiltere'den yeni gelmişti. Karmaşanın tam ortasında olduğunu söylerken yüksek sesle güldü. "Aman," diyordu hâlâ gülerken, "gözümüzü bile kırpmadık."

Beverly, Alice'in şapkasını denemesine izin verdi. Şapka firketelerle tutturuluyordu, ama Alice bu zahmete seve seve katlandı. "Hey, ne kadar güzel bir kızsın," dedi Beverly, "canlı bir taş bebeğe benziyorsun."

"Hiçbirinin yaşamını kurtardığın oldu mu?" dedi Warren. Bunu önce fısıldayarak söylemişti, sonra daha yüksek sesle yinelemek zorunda kaldı.

Beverly hemen bir kahkaha attı. "Eh, birkaç kez kendi canımı kurtardım." Bu bir şaka mıydı şimdi? Alice pek emin değildi.

Birden yeğen Beverly'nin yüzündeki şakacı ifade kayboluverdi. Onlara Normandiya Çıkartmasını, karanlıkta uçan bombardıman uçaklarının düşmanı nasıl bombaladığını anlatırken birkaç dakika hüzünlendi. Sonra Manş Denizinin üzerinde vurularak düşen bir havacıyı anlattı. "Zavallıcık, her nedense paraşütünün çekme ipini bulamamış, ipi öyle deli gibi aranış ki cesedini bulduklarında deri ceketinde paraşütünün ipini ararken bir delik açmış olduğunu görmüşler."

Deri ceketini delen bir insan ha! Yere düşerken geçen o bir-iki dakika içinde böylesine umutsuz bir arayış! Böyle bir şeyi insan nasıl açıklar? Eh, bu da bir tür mucize, dedi yeğen Beverly, ancak çoğu mucize gibi mutlulukla bitmiyor. Bir başka adamın bacakları kopmuştu, ama en azından yaşıyordu, en azından kafası başka bir adamanınki gibi yulaf lapasına dönüşmemişti.

Kuzen Beverly'nin savaş anılarını bütün gün dinleyebilirlerdi, ama anneleri araya girdi. "Annenle baban ne yapıyor?" dedi. "Kardeşlerin?" Sonra da ekledi, "Trenin ne zaman kalkıyor? İstasyona zamanında varalım."

Daha sonra Alice, kuzen Beverly'yi aklından çıkaramaz olmuştu. Beverly'nin ziyareti zihninden bir film sahnesi gibi geçip duruyordu. Ne güzeldi. Ya o lüleleri. Kırmızı dudakları. Bronz renkli naylon çorabı ve cilalı ayakkabıları. Kısa etekli WRENS üniforması, kısa, yüksek sesli kahkahası, düşerken ceketinde bir delik açan havacıyı anlatırken o ince, güzel omuzlarını silkiş biçimi. Kuzen Beverly korkunç şeyler yaşamıştı, ama hâlâ dünyayı dolaşabiliyor, neşesini ve zekâsını koruyordu.. Haber vermeden gelmiş, sokaklarında evlerine doğru yürümüş, zillerini çalmış ve 'Ben geldim,' demişti. Ancak çok geçmeden, bir, iki saat sonra gitmişti. ('Hoşça kalın çocuklar. Beni filmlerde görürsünüz.') Saskatchewan ne kadar uzaktı buraya? Gece Alice yatağında yatarken sanki uzaktaki yerlerin gürültüsünü, titreşen bir boşluğun sesini duyar gibi olur. Saskatchewan'dan buraya yuvarlana yuvarlana gelen, baharat ve ayaz kokan bir hava dalgasının kokusunu duyar gibi olur.

"Kuzen Beverly bize yine gelecek mi?" diye sormuştu Alice bir kez annesine. Her nedense bu soruyu sormak için uzun uzun, havadan sudan konuşup konuyu buraya getirmesi gerekmişti.

"Bu hiç belli olmaz," dedi annesi ağır ağır.

"Ne kadar güzel değil mi?" diye sordu Alice soluk soluğa.

"Eh," dedi annesi sonunda, "en azından epey cinsel cazibesi olduğu söylenebilir." Bunları söylerken eski bir hikayeyi hatırlamaya çalışan biri gibi gözlerini yukarı kaldırmış ve derin derin içini çekmişti.

Alice Downing

Judith Flett Downing

Beth Taylor

Rain Taylor

'Fraidy' Hoyt (A. Popov'un çalışması)

'Fraidy' Hoyt

Warren

Victoria

Arthur Hoad

Harold A. Hoad

Beans' Anthony

Maria

583 Göl Yolu

Alice

Soldan sağa:
Bayan Mannerly, Bevrly, Bay Mannerly,
Angus Mannerly, Warren, Alice

Cuyler ve Mercy, 1902

Lissa Taylor

Jilly Taylor

Sophie Flett-Roy

Hugh Flett-Roy

Hannah Goodwill
(Tayler Goodwil'in annesi)

Bessie McGordo

Clarentine Teyze, 1916

Clarentine

Barke

Bayanlar Dans Topluluğu

Alice bu iç çekişin biçimine baktığında, nedenlerini anlamaya çalıştığında, bu seste cezalandırıcı bir yön olduğunu ve birşeylerin kendisine söylenmediğini, 'yeterince büyüyünceye kadar' da söylenmeyeceğini anlar. Karabasanlar, utanç, keşifler, yargı ve başarısızlığın yarattığı gerginlik, bunların hepsi onun için çok ileridedir. Alice geleceği düşünmeye katlanamaz. Bu, insanın dikkatini kendi soluk alış verişine vermesi gibi bir şey: Soluğun bedeninize nasıl girip çıktığını düşünmeye başladığınız anda bir şey boğazınıza tıkanır ve düşüp ölmenizin ne kadar kolay olduğunu size anımsatır.

Bayan Flett'in Çekmecesinde Katlanmış Duran Bir Mektup

Sevgili Daisy,

Sana kızımız Beverly'nin uzun tren yolculuğundan sonra eve vardığını ve trenin eve dönen askerlerle dolu olduğunu, ısıtma sistemi Winnipeg'den çıkar çıkmaz bozulduğu için Beverly'nin çok kötü üşüttüğünü, burnunun aktığını, boğazının da şiştiğini bildirmek için yazdım. Evinizde davranış biçiminize, akşam yemeğine ya da gece yatısına davet edilmemesine, evden apar topar dışarı atılmasına çok kırılmış olduğunu da söylemeliyim, en azından kendisi böyle davranıldığını hissetmiş. Belki amcası evde olsaydı ona daha farklı davranılırdı, kimbilir? Eğer sabah trenine binmiş olsaydı, böyle hastalanmazdı. Ona niye böyle davrandığınızı anlayamıyor; ülkesine hizmet etmiş, Batı'dan yeni gelmiş, daha önce hiç görmemiş olduğunuz yeğeninizi görmekten mutlu olacağınızı sanmış. Babası ve ben de anlayamıyoruz, biz Doğu'da insanları daha sıcak karşılarız.

Sevgiler,

Eltin Fan Flett

Cuyler Goodwill, o tılsımlı yaşa, yetmiş yaşına basmıştır; karısı (yani ikinci karısı) Maria da geçenlerde yaş gününü kutlamıştır, kaçıncı yaş günü olduğunu kimse bilmiyor. Bir zamanlar bir taş işçisi, sonra Indiana Eyaletinde bir işadamı olan Bay Goodwill artık emeklidir. Karısı ve o, geçenlerde Bloomington'daki o güzel evlerini satıp, kentin yaklaşık kırk kilometre dışında olan Lake Lemon'da bir ev aldılar. Neden rahat evlerini satıp bu göl kıyısındaki kulübeye yerleştiler? Maria komşuların kafalarını koparma tehlikesi olmaksızın ön bahçesinde sebze yetiştirebileceği bir kır evi istemişti de ondan. Cuyler Goodwill de arka bahçesinin bir piramit inşa edecek kadar geniş olmasını istiyordu.

Maria'yla Nil'de yaptıkları gemi yolculuğundan döndüklerinden beri, yani bir yıldır bu piramiti inşa etmeyi planlıyor. Mısır'dayken Kanada, Ottawa'daki torunlarına hemen hemen her gün kart atmıştı. 'Sevgili Alice (ya da Warren ya da Joanie) buradaki piramitleri görmelisiniz. Piramitlerin en büyüğü iki milyon blok kireçtaşından oluşuyor ve her taş iki buçuk ton ağırlığında.'

Kızı Daisy'ye gönderdiği bir mektupta piramit biçiminin, güneş ışığının dünyaya düşüş biçimiyle aynı olduğunu yazmıştı.

'Saçma,' demişti Daisy'nin kocası, 'güneş ışınları dünyaya dik düşer, eğik değil.'

'Boşver,' demişti Daisy dalgınca, 'en azından kendine yapacak bir şey buldu.'

Piramit, aslının bir buçuk metre kare büyüklüğünde bir minyatürü olacaktı. Cuyler Goodwill kendine model olarak büyük piramiti seçmiş ve kendi piramitinin boyutlarını buna göre hesaplamıştı. Taş blokların boyutu o kadar küçülmüştü ki (bir metre karenin sekizde biri kadar oldukları için parmağının ucu kadar şeylerdi) avcunda altı, yedi tanesini taşıyabiliyordu. Dış yüzeydeki taşlar Indiana kireçtaşı olacaktı, ama içlerde kumtaşı, mermer, granit, kayağantaşı kullanacaktı. Ya harç? Evet harç da sürecekti; ama bu çok ince bir karışım, yani tutkal görevi görecek bir şey olacaktı. Mısırlılar harç kullanmamışlardı, ama bu taşlar çok küçük olduklarından çok daha

hafiftiler. Cuyler Goodwill piramitin yapımında, dünyanın her yerinden gelen taşları kullanmayı amaçlıyordu. Maria'yla Paskalya tatilinde gittikleri Hawaii Adalarından lav taşı getirmişti sözgelimi, Manitoba, Michigan, Tennessee, Vermont, Fransa (Burgonya), İtalya, Finlandiya ve İngiltere'den taş örnekleri de getirtmişti. Güney Afrika'da kireçtaşı yatakları olduğunu duymuştu; şimdi Maria ve o, Afrika'da tatildeydiler, manzaraları seyrediyor, yeni taşocakları ve taş örnekleri bulmak için gözlerini dört açıyorlardı. Cuyler Goodwill'in zihninde ve düşlerinde hep güneşle ısınmış, pırıl pırıl, insan eli değmemiş, sıcak taş damarları vardı. Afrika'daki yeni keşfedilmiş damarları görünce dayanamayıp çekicini çıkarıyor, bir taş örneği alıyor, bir tomar gazete kâğıdına sarıp eve götürmek üzere valizine atıyor. (Tren garındaki bir hamal, valizin ne kadar ağır olduğunu görünce, dayanamayıp içinde taş filan mı var, diye sormuştu; Cuyler Goodwill bunu çok gülünç bulduğu için herkese anlatır.)

Kızı Daisy onun taş saplantısı olduğunu –mutlulukla– söyler. Aslında yaşlı insanların boş oturmalarındansa, bir saplantılarının olmasının daha iyi olduğunu düşünür.

Bu piramitin yapılış amacı nedir? Birçok kişi Daisy'ye bu soruyu sorar, o da ne söyleyeceğini bilemez. Babası bunu kendileri için bir mezar taşı olarak mı yapmaktadır? Hayır, o ve Maria çoktan Bloomington'da mezarlarını almışlardı. Bunu, bir şeyin anısına mı inşa etmekte? Eh, belki; kimse kalkıp bu soruyu babasına sormamıştı.

Babası, en saçma tasarılarının bile insanlar tarafından alkışlanacağını düşünecek kadar sarsılmaz bir özgüvene sahip. Ayrıca işini aceleye getirmez; bu büyük bir inşaat, iki milyonu biraz aşkın minik taşın yerine oturtulması gerek. Temelin altında, tam ortada bir zaman kapsülü olacak. Ottawa'daki torunlarına yazıp bu zaman kapsülü için birşeyler göndermelerini ister. Küçük, içinde bulundukları dönemi temsil eden bir şey gönderin, der mektubunda. Küçük Joan, babasının yüreklendirmesiyle, üzerinde kralın resmi olan iki penilik bir posta pulu gönderir. Waren kurutulmuş bir akçaağaç yaprağı gönderir. Alice de uzun uzun düşündükten sonra yerel gazeteden bir başlık kesip

zarfa koyar: PRENSES ELIZABETH KASIMDA PRENS PHILIP'LE EVLENECEK.

Cuyler Goodwill pulu, yaprağı ve gazete başlığını bir metal kutuya koyup kutuyu mühürler. Maria, ikinci eşi, kutuya bir zarfın içinde rezene tohumları koyar. Goodwill ise, o kaçık aptal, son dakikada ilk karısının alyansını koyar.

Sarı altından yüzüğün kenarları çentiklidir. Evlilik tarihi, 15 Haziran 1903 ve damatla gelinin adlarının baş harfleri yüzüğün içine kazınmıştır. Goodwill bu yüzüğe ne kadar ödediğini tam olarak hatırlamaktadır: Dört dolar, yirmi beş sent. Eaton Kataloğundan seçilip ısmarlanmış, on sekiz ayar bir yüzük. Karısı iki yıl sonra doğum yaparken ölünce yüzüğü cenaze töreninden önce parmağından çıkartıp çıkartmamaması gerektiğine bir türlü karar verememiştir; böyle bir durumda âdet nedir? İnsanlar ne yaparlar? Hiçbir fikri yoktu.

Yüzüğü bir anı olarak saklamasını ona Doktorun karısı Bayan Spears önermişti; bu yüzüğ i karısının parmağından çıkarmasına da o yardım etmişti, önce parmağa biraz domuz yağı sürmüş ve yüzüğü çıkarmıştı. Bunu yaparken Bayan Spears, bir yandan da onunla tatlı bir sesle konuşmuştu. "Bunu saklayın Bay Goodwill," demişti. "Böylece kızınız büyüdüğünde bunu ona verebilirsiniz."

Zaten Cuyler Goodwill de öyle yapmayı tasarlamıştı, bunu sevgili kızına bir tören havası içinde verecekti, böylece yaşamının birbirinden kopuk dönemlerini bir bütünde toplayacak ve kızına içten dileklerini söyleyecekti. Ancak son zamanlarda iyice beceriksizleştiğini düşünmekte. Yaşlanınca bedensel ve ruhsal olarak sakarlaşmıştı, bu yüzden bu düşünü bir türlü gerçekleştiremez, hatta düşleyemez bile. Bu âna gereken önemi katacak sözcükleri nereden bulacaktı? Kızı ona karşılık olarak ne diyecekti? Teşekkür ederim demesi uygun olmazdı. Minnettarlığını dile getirmesi de uygunsuz olurdu. Ne söylese, ne yapsa yetmezdi, şu anda yaşamakta olduğu dünyanın hafif havası içinde yeterli olmazdı, yetmezdi. Bu hazineyi taşların altına saklamak daha kolaydı; piramidi, bu katı, ağır, karmaşık yapılı, sırlarla dolu, makine gibi şeyi. Bu onun son sözüydü ya da dünyaya boyun eğişini simgeleyen bir omuz sillkişti.

Bayan Flett'in Eski Okul Arkadaşı

Fraidy Hoyt ve Daisy Goodwill Indiana'da okula birlikte gitmişlerdi. Goodwill'lerin Bloomington'daki evlerinin ön terasında oturmuş, birlikte paket paket Jay Patates Cipsi yerlerdi. Sonra aynı üniversiteye gitmişler, aynı kız kulübünün, yani Alpha Zeta'nın yeminini etmişler, o zamandan beri birbirlerinden hiç kopmamışlardı. Birbirlerine yılda en az üç-dört kez mektup yazıyorlar, doğum günlerinde ve Noellerde komik armağanlar gönderiyorlardı. Birbirlerini yıllardır görmemişlerdi, ama sonunda 1947 yılının Ağustos ayında Fraidy bir treine atlayıp Ottawa'ya bir haftalığına gelmişti.

Ottawa'dayken şöyle düşünmüştü: Daisy Goodwill'in mükemmel bir kocası, kocaman, iyi çekip çevirdiği bir evi, üç güzel çocuğu var. Daisy hepimizin istediği her şeye sahip oldu. Oysa ben her şeyi kaçırdım, ne bir kocam, ne çocuklarım, ne de doğru dürüst bir evim var; küçük, avuç içi kadar, bahçesiz dairem dışında hiçbir şeyim yok. Ah, Daisy'nin bahçesi ne güzel! Bu bahçe bir başka. Daisy isterse sabahları erkenden kalkıp, çiçek budar, otları ayıklar, çiçekleri oradan oraya aktarır, dünyayı güzelleştirir. Oysa ben otururak çalışıyorum. Bir masaya ve saate bağımlıyım. Bir kadın olma fırsatını kaçırıyorum. Bütün fırsatları kaçırıyorum.

Fraidy Hoyt şunları da düşünmüş olabilirdi: Aman Tanrım, zavallı Daisy ne kadar şişmanlamış. Saygıdeğer biri olmuş. Yine de o kalın kuşaklı eteklerle dolanan biri ne kadar saygıdeğer olabilir ki; bu konuda bir şey söylesem mi? Yoksa ima mı etsem? Ya tırnak etlerine ne demeli? On yıldır kitap okumadığına eminim. Tanrım, şu konuk odasına da bir bak. Her yerde pembe midye kabuğu modeli iğrenç danteller. Boğuluyorum sanki. Neyse ki dört günüm kaldı. Ya şu çok gururlandığı dantel yatak örtüsüne ne demeli, artık kimse dantel örtü kullanmıyor, buna dokunmak bile bir kâbus. Bu örtüyü sökmek isterdim, tek çekişte yapabilirim aslında. Bu çocuklar bütün gün sızlanıp ortalıkta sinsi sinsi dolaşarak beni deliye çeviriyorlar, son-

ra da günün sonunda büyük efendinin dönüşü için kulklacıklar gibi giyinip kuşanıyorlar. Her gün bu küçük oyunu, ikiyüzlülükle sürdürüyorlar.

Ayrıca, Daisy ile ne konuşabilirim ki? Konuşacak ne kaldı? Gördüğüm kadarıyla hâlâ soluk alıp veriyorsun Daisy. Burnunu da hâlâ Woodbury yüz pudrasıyla pudralıyorsun. Görüyorum ki kocan sürekli Toronto ya da Montreal'e 'toplantılara' gidiyor; oralarda neler yapıyor acaba biliyor musun? Sabahları kalkıp geceleri yatmayı sürdürüyorsun demek? Ne kadar ilginç. Galiba yaşamın hâlâ devam ediyor, bunu hâlâ beceriyorsun ha? Vay vay.

Bayan Flett'in Kocasıyla Mahrem İlişkileri

Bayan Flett iyi bir anne, iyi bir eş olmak için derin, büyük bir istek duyar, *İyi Ev Kadınlığı* dergisinin her sayısını okur.

McCall's ve *Kanada Ev Dostu* dergilerini de okur. Bu dergilerde ara sıra, kozmetik reklamlarıyla, yemek tariflerinin arasında, bir kadının kocasını yatakta nasıl hoşnut edebileceğini anlatan makalelere rastlar. Ayrıca bu dergilerde belirli cinsel sorunları konusunda akıl danışan kadınlardan mektuplar da sık sık yayınlanır. Geçenlerde birisi şöyle yazmıştı: 'Kocam benimle, pazartesi geceleri, bowling turnuvalarından sonra yakınlaşmak istiyor. Ne yazık ki ben pazartesi günleri çamaşır yıkıyorum ve çok yorulduğum için pek istekli bir eş olamıyorum.' Buna verilen öğüt kısa ve akıllıcaydı: 'Çamaşırınızı salı günleri yıkayın.' Bayan Flett bunu okuyunca gülümsedi. Aslında yüksek sesle güldü, keşke dostu Fraidy yanında olup güldüğünü duysaydı. Başka bir kadın şöyle yazmıştı: 'Kocamın cinsel dürtüleri çok güçlü, her gece sevişmek istiyor. Sizce bu normal mi?' Yanıt: 'Normal ya da anormal cinsel kalıplar yoktur. Evli insanların yatak odasında olanlar kutsaldır.' Bu öğüt Bayan Flett'i hiç de tatmin etmedi; aslına bakarsanız yanıtın ne anlama geldiğinden de emin değildir.

Ancak kendisi de her gecenin katlanılacak bir şey olmadığını düşünüyordu. Yine de her olasılığa karşı her gece ilişkiye hazırlanır, diyaframının sarımsı, çürük görünüşünden, bunun çev-

resine sıvadığı iğrenç kokulu kremden tiksinmesine karşın, bunu her gece içine yerleştirir. Bu çok sıkıcı bir iştir ve on kereden dokuzunda gerekli olmaz, yine de buna katlanılması gerekir. 'Kocanız cinsel ilişkiyi arada sırada ve beklenmedik anlarda istese bile, ona her zaman hazır olduğunuzu hissettirin.'

Evet, kocası beklenmedik anlarda cinsel ilişki isteyebiliyordu; yine de Bayan Flett'in kocasının mutlaka sevişmek isteyeceği iki durum vardı: Kent dışına çıkmasından önce (Bayan Flett son zamanlarda bunun aşı gibi bir şey olduğunu düşünmeye başlamıştı) ve eve dönüşünde. Kocası bu çarşamba gecesi, Winnipeg'de geçirdiği bir-iki gün sonunda geç saatte, trenle eve dönecekti. Ev derli toplu, çocuklar uyuyor; kendisi de duş almış, pudralanmış, diyaframını takmış, yumuşak bir gecelik giymişti. 'Pijama giyen kadınlar, kocalarının sevgiyi başka yerlerde aramasına neden olur, pek çok koca böyle yapmıştır.'

Acaba kocası geldiğinde nasıl bir ruh durumu içinde olacak.

Son zamanlarda kocası bunalımdaydı. Bu konuda bir şey söylememişti, ama Bayan Flett bunu hissedebiliyordu. Kocasının altmış beşinci doğum günü yaklaşıyor; emeklilikten korktuğunun, önünde uzanan boş zamanı nasıl geçireceği konusunda kaygılandığının farkında. Boşlukta kalmaktan çok, dünyayla ilişkisinin kesileceğinden korkuyor. Son zamanlarda Batı Kanada'daki iki kardeşinden sık sık, üzüntüyle söz etmekte. Edmonton'daki Simon bir alkolikti, yıllardır ağabeyiyle görüşmüyordu, Saskatchewan'daki Andrew'la arasına bir soğukluk girmişti. Eskiden Andrew sık sık mektup yazar, mutlaka para isterdi, ama son iki yıldır ondan kısa bir mektup ya da bayram kartından başka bir şey gelmiyordu.

Bayan Flett kocasının sık sık Orkney Adalarındaki babasını da düşündüğünün farkındadır. Kocası bir mektup yazıp babasının durumunu öğrenmeyi ister, ama aylar geçer, o hâlâ tek satır yazmamıştır, sanki babasına ne olduğunu öğrenmekten korkar. Bayan Flett de hiç görmediği, ama karısı tarafından terk edildiği, üç-oğlu tarafından boşlandığı, nefret edildiği, hiçbir şeyle bağı olmadığı için trajik bir yaşam sürdüğünü düşündüğü kayınpederini sık sık düşünür. Bir bakıma kayınpederine kocası Barker'dan daha büyük bir sevgi duyar. Magnus Flett böyle bir

cezayı hak edecek ne yapmıştı ki? Bu soru onun iyiliksever yanını hep rahatsız eder ve hiç zihninden çıkmaz.

Oysa şimdi oğlu Barker –çok geç de olsa– babasıyla yeniden görüşmeyi ister.

Geçenlerde Barker Flett'in akrabalık bağlarından biri daha, yaşamın en önemli bağı yeniden canlanmıştı; bu bağ, anne-oğul arasındaki bağdır. Barker'ın birkaç gündür evden uzak olmasının nedeni, tarım toplantı turları değil, Clarentine Flett Bahçecilik Konservatuarının, Assiniboine Parkının ortasına kurulu, annesinin anısına yapılmış o cam kubbeli binada düzenlenen bir anma töreni için Winnipeg'e gitmiş olmasıydı. Bu binayı yaptıran hayırsever, şu ünlü toptan et satıcısı, milyoner ve yatırımcı Bay Goodmansen'dı. (Barker Flett'in annesi Clarentine Flett, 1916 yılında hız yapan bir bisikletli tarafından ezilmiş ve ölmüştü; bu kişi, o zamanlar on yedi yaşında olan Valdi Goodmansen'in ta kendisiydi.)

Bay Goodmansen Bay Flett'e, "O zamandan beri vicdan azabı çekerim," demişti Manitoba Kulübünde yemek yerlerken. "Bir anlık dikkatsizliğin bedeli, bir insan yaşamı oluyor. Keşke köşeyi dönerken bisikletten inseydim ya da bisikleti yavaş sürseydim. Annenizin Kraliyet Bankasının betonuna çarpan zavallı bedeni, gözümün önünden hiç gitmeyecek; bu görüntü ne uyurken ne de uyanıkken aklımdan çıkıyor. Keşke o taşın kenarı yuvarlatılmış olsaydı; ne yazık ki, bir bıçak gibi keskindi. Bu olay yaşamımı değiştirdi. Tanrıma dualar ettim, kendimce başka insanlara hizmet etmeye çalıştım, anneniz için uygun bir anıt yaptırabilmek için uzun uzun düşündüm." Konuşmasının burasında gerçekten kar gibi beyaz bir mendil çıkarıp burnunu bu mendilin kolalı katlarının içine gururla, gürültüyle temizledi. "Dönüp dolaşıp annenizin çiçekleri çok sevmesine geliyordum. Büyük kentimize çiçekleri getiren, acımasız bir iklimde doğal güzelliklerin farkına varmamızı sağlayan kişi oydu diyebiliriz. Elbette hatamı tam olarak asla düzeltemem, ama umarım bu küçük tören, annenizin ölümünden duyduğum hafiflemeyen, korkunç pişmanlığımın bir kanıtı olur. Tek üzüntüm karınızın, sanırım adı Daisy'ydi, burada olmaması. Elbette küçük çocuklarını bırakıp kıtanın öteki ucuna gelmesinin ne kadar zor olduğunu, ayrıca bunun onun için ne kadar üzücü bir deneyim

olacağını anlıyorum. Bize küçükken bakanlara sonsuza kadar bağlı kalırız. Onların kaybından duyduğumuz üzüntü hafifleyemez. Onlarla bağımız kopmaz."

Oysa Ottawa'da yatağına uzanmış olan Bayan Flett, Clarentine Flett'i, onu evlat edinen sevgili Clarentine Teyzesini, doğumundan birkaç dakika sonra ölen annesi kadar sık düşünmemektedir. Annesiyle arasındaki bağ çok zayıf ve kırılgandır, Bayan Flett'e annesinden geriye kalan yalnız bulanık bir evlilik fotoğrafı ve babasına göre, doğduktan sonra alnına konulan, yazıları okunamayacak kadar yıpranmış, küçük, yabancı bir madeni paradır. Bu parayı alnına kimin ve neden koymuş olduğunu bir türlü tahmin edemez. Annesi olan çocuklar, annelerinin dokunduğu eşyalara dokunmaya alışkındır, oysa Bayan Flett böyle bir zevki asla tatmamıştır. Ne bir günce, ne bir duvak, ne elde örülmüş bir vaftiz örtüsü, annesinden kalma tek anı yoktu. Bir seferinde, yıllar önce babası bir gün ona vereceği bir evlilik yüzüğünden söz etmişti, ama daha sonra bununla ilgili hiçbir şey söylememişti. Belki de bunu karısı Maria'ya vermişti. Belki de kızına vermeyi unutmuştu. Bugün battaniyenin altında kocasını, Barker Flett adında bir adamı beklerken bu yüzüğün eksikliğini, aslında dünyayla hiçbir bağının olmadığını hissediyordu. Kendi çocuklarını ve yaşlı babasını unutmuştu, hatta babasının adı onun için artık bulanık birkaç heceye dönüşmüştü. Bayan Flett sanki aniden bir hastalığa tutulmuş gibi titremektedir.

Daha önce de bu keder nöbetlerine tutulmuştu. Bu hastalığın adı öksüzlüktür, nasıl insanlar bir migren krizinin yaklaştığını hissederse, o da bu krizin yaklaştığını hissederdi: İşte yine geliyor, yine geliyor. Şimdi her şeyden soyutlanmış, yaşı olmayan bir kadın gibi, cinsiyetsiz, yapayalnız yatmaktadır.

Gözlerine dolan yaşları battaniyenin kenar şeridine kurular. Odanın karanlığı üzerine üzerine gelmektedir.

Kendini yalnızlıkla çepeçevre sarılmış, üzerine yalnızlığın çökmüş olduğunu hissettiği zamanlar Bayan Flett için ürkütücü zamanlardır. Böyle zamanlarda gençken Niagara Çağlayanını gördüğü o ânı anımsayarak hayrete düşer; elbisesinin kolu bir adamın, yanındaki yabancının ceket koluna sürünmüştü; adam onu güldüren bir şey söylemişti, ama ne? Ne?

Belleğinin zayıflaması bir panik dalgasına daha yol açar.

Ancak bu kaygılar içinde kıvranırken bile, dünyayı arada sırada net olarak görebilmenin sakin ve tuhaf gücünü içinde sağlamca oturtulmuş bir mücevher gibi taşır. O anda her şeyi apaçık görebilir, bu güç bir yağmur gibi başından aşağı yağar. Bunun farkındadır, bu bilincin bir oyunudur; bu olayın hoş bir yanı vardır. Yaşamında kendine yer olmayabilir –Daisy bunun da farkındadır– her zaman da öyle olmuştur; yine de, bir telafi armağanı olarak Tanrı ona bazı şeyleri hissetme yeteneği vermiştir. Sözgelimi çocuklarının gizli asiliklerinin, babasının dünyayla yaptığı beceriksizce pazarlıkların, Fraidy Hoyt'un kendisi için duyduğu nefret ve kıskançlığın (yazın yaptığı ziyaretten sonra yazmış olmak için kaleme aldığı kısa mektup dışında hiçbir şey yazmamıştı) farkındadır. Bu gece kendisini annesi Mercy Stone Goodwill'e bağlayan zayıf bağ bile Bayan Flett'i duygulandırır; bu duygulanış kısa ve belli belirsizdi, anılarda bile fazla bir yer tutmayan bir soluktan, ufak bir hareketten, bir ışık sızıntısından başka bir şey değildi, ama birden, tuhaf bir biçimde, bu duygu sanki bir aynadan yansıyan bir görüntüymüş gibi tersine dönmüştü; annesi Bayan Flett'i değil, Bayan Flett annesini doğurmuştu.

Bayan Flett'in kocasına gelince; aman kocasının ne önemi var ki? Kocası bir iki saate kadar her zamanki gibi tren istasyonundan taksiye atlayarak eve gelecek. Karanlık odada pantolonunu çıkarıp düzgünce katlayacak, sandalyenin arkasına asacak. Kutsal bir hava taşıyan bu pantolonların önünde kedi bıyıklarına benzer simetrik kırışıklıklar olur. Sonra kravatını, gömleğini, ve iç çamaşırını çıkartacak. Ardından karısının battaniyeyi ıslatan gözyaşlarının, bu eylül gecesi hissettiği yalnızlığın farkında olmadan ve ağırlığını fazla vermeksizin (bir beyefendi her zaman dirseklerine dayanır) karısının üzerine çıkacak. Gözleri kapalı, penisi sıcak, uzamış ve karısının içine yönelmiş olacak, sonra, birkaç dakika süren, ileri geri bir ritmik sallanma başlayacak.

Bayan Flett dergi sayfalarından ve düşüncelerden oluşan bir sarmalın içinde *McCall's*'un son sayısında bu konuda öğütler veren bir makaleyi anımsamaya çalışırken kocası hiç durmadan ileri geri sallanacak; makaleye göre kadın, kocasına gitgide artan bir şehvet göstermeliydi, evet belli belirsiz bir beden hareketiy-

le hem arzusunu hem boyun eğişini belli etmeliydi; peki, ama böyle bir şey olası mıydı?

Bayan Flett'in beyni, yüreği ve kalçası bu akıl karıştırıcı öğüdü uygulamaya çalışır.

Evlilik yaşamının kalıntıları başından aşağı yağar, özel gün kutlamaları, gebelikler, tatiller, yemekler, hastalıklar, iyileşmeler, bunların hepsi zihnine doluşarak eşiyle olan ilişkisinin akraba zinası da denilebilecek başlangıcını, çocukluğunun Tanrısıyla olan ilişkisinin başlangıcını ona unutturur. Sanki bunca yıl tortullaşıp bir karara dönüşmüştü: Artık asla şaşırmayacaktı. Şaşırmama isteği onun için neredeyse bir saplantı olmuştu. Aşkın onu iyileştiren mektupları ona bunu vaat etmemiş miydi? Barker'a aşık olmasını sağlayan ve bu aşkı yaşatan şey, Barker'ın onu kaba sürprizlerden koruması değil miydi? Kocasının, bedenine yaslanan uzun uylukları, kasıkları ve sert şilteye yumuşak bir meyve gibi yayılmış kendi kalçaları belli bir güven havası yaratmıyor muydu? Ne de olsa ev çiçekleri de yer ve iklim değiştirmeden yaşamlarını sürdürebiliyordu; kendisi niye böyle yaşamasındı ki?

Barker Flett hâlâ üzerinde gidip gelirken aklı büyük olasılıkla, geçen yaz Fraidy Hoyt'la gittiği, *Yaşamımızın En Güzel Yılları* adlı bir savaş sonrası epiği olan filme gidecekti; filmde savaşta elleri kopunca, yerlerine çirkin kancalar takılmış olarak dönen bir askerin öyküsü anlatılıyordu.

Bedenine insan parmakları yerine soğuk, metal kancalarla dokunulması nasıl bir duygu uyandırırdı acaba? Bedeninin üzerinde bir erkeğin olanca ağırlığını, onun kendisini dünyaya sertçe çivilediğini hissetmek nasıl bir duygu olurdu? Bu ince sarmalının spiralinin tadını çıkarırken düşünceleri birden fışkıran bir selle kesilir, sonra ikinci bir sel gelir, bir minnettarlık seli. Kocası hem minnettarlık duyar, hem de donyağı renkli bedeninden ve söyleyebildiği bir-iki beceriksizce sözden utanç duyarak ürperir. Erkeklerle kadınların birbirine böyle bir bağla bağlanmış olması ne kötü! Gerçeklik ne kötü tasarlanmış.

Sonra Barker Flett, "Iyi uyu sevgilim," diyecek; bunun anlamı da şu: 'Beni bağışla, bizi bağışla.'

Bayan Flett'in Evi ve Bahçesi

Göl Yolu yolu 583 numaralı, geniş, kare biçimli evin üstüne bir kasvet bulutu çökmüştür sanki. Mobilyalar, halılar, mutfak zemini; hepsi savaş yıllarında yıpranmıştı. Şimdi savaş sonrası bu canlanma döneminde yer muşambası bulunmuyordu, yine de bu sorunun çok yakında çözüleceği tahmin ediliyor. (Bayan Flett özellikle birbirinin içine geçen kırmızı, siyah ve beyaz dikdörtgenlerin bulunduğu bir Armstrong desenini istiyordu.) Yemek odasındaki perdeler bir zamanlar sık sık yıkandığı için yıpranmıştır, şimdi Bayan Flett ipi çekilince yukarı doğru katlanan perdeler (bunlara çekme perdeler dendiğini öğrenmişti) ısmarlamaktan söz ediyordu, çiçek desenli filan olsun diyordu, odayı 'canlandıracak' renkli birşeyler. Ayrıca mavi, sarı, pembe kahkaha çiçeği desenli, insanı uyuşturan duvar kâğıdından da bıkmıştı; bir dahaki sefere tek renkli bir duvar kâğıdı yaptırmayı düşünüyordu, belki Williamsburg yeşili, buna tezat olsun diye de beyaz mobilya. Ayrıca şu havları döküldüğü için astarı görülen, saçı seyrelmiş bir insanın kafa derisine yakın plandan bakıyormuşsunuz hissini uyandıran eski, yırtık pırtık halı da moralini bozmaktadır. Aslına bakarsanız odanın fazla bakımlı olmadığı ve sevilmediği belli oluyordu, yine de Bayan Flett geçenlerde kestane ağacı kaplamasının üzerine cam koydurttuğu, altına üç çocuğunun fotoğraflarını ve hafifçe sararmış evlilik ilanını yerleştirdiği kahve masasından gurur duymadan edemez. İlan şöyledir:

Bay ve Bayan Barker Flett
17 Ağustos 1936'da, Ottawa'da
Evlendiklerini Duyururlar

Kahve masasını böyle süsleme fikrini, *Kanada Evleri ve Bahçeleri* adlı dergideki 'Kişiliğinizi Dekorunuzun İçine Katın' başlıklı makaleden almıştı.

Evdeki bütün odaların, hatta üst kattaki banyonun penceresinin önünde bile eğreltiotu türleri bulunur: Baldırıkara, kuş yuvası, kılçıklı kalkan, tavşanayağı. (1947 yılında evin içindeki bu eğreltiotları ortama geçmiş, cicili bicili titiz bir görünüm veriyordu, oysa altmışlı yılların ortasında insanlar her yerde bulu-

nan bu bitkileri şık bir görünüm yaratmak için kullanacaklardı.) Gerçek şudur ki yeşillikler ve kahve masasının dışında evi Bayan Flett'in pek ilgisini çekmez. Bu evin sert görünümünün kendi içindeki bir yetersizliği yansıttığını düşünür, bunu hisseder. Evin yüksek tavanlı, fazla geniş, aşağı ve yukarı katta dörder, toplam sekiz odasının kare biçimli, fazla büyük pencereleri var. Bu pencerelerden içeri giren ışık şaşırtıcı biçimde çiğ; duvarlar kışın soğuk, köşeler esintili.

Bayan Flett yazı, yazın sıcağını bekleyerek, doğrusunu isterseniz, bahçesi için yaşar. O ne güzel bir bahçedir!

Flettlerin geniş, oldukça çirkin kiremit evi yeşil bir tabağın içine oturtulmuş gibiydi: Ön, arka, yanlar, üç kat terastan oluşan bahçeyle çevrilidir, kentin bu yöresinde böyle bahçelere pek sık rastlanmazdı, baharda her yerde çiğdemler biterdi. Evin kiremit duvarlarının dörtte üçü şifalı Boston sarmaşığıyla kaplıydı *(P. tricuspidata)*; sarmaşık kuzeye bakan duvarda tutunamamıştı, ama ne yapalım? Sonra pencerelerin pervazlarında rengârenk çiçeklerle dolu saksılar vardı, ayrıca Bayan Flett evin çirkin kireçtaşı temelini Japon porsuk ağacı, ardıç, cüce çam ve cüce ladinlerle ve Kore şimşiriyle gözlerden kurnazca gizlemişti. Ya o leylaklara ne demeli! Bazı insanlar gidip bir yerden eski bir leylak satın alıp toprağa gelişigüzel gömerler, oysa Bayan Flett leylakların boyunu, renklerini göz önünde tutarak beyaz 'Madame Lemoine'la, hafif pembe İran leylağını ve kurşuni mavi 'Başkan Lincoln' türünü bir araya ekmişti. Evin bir yanında kırmızı hüsnüyusuflar vardı, bunların arasına, serpiştirilmiş gibi duran parlak sarı yıldız çiçekleri ekilmişti; bunun gerçekten yaratıcı bir buluş olduğunu söylemek abartılı olmaz. Kız kalbi öbekleri, uçuk mavi çan çiçeklerinin yanına ekilmişti, gelişigüzel değil, planlı olarak; işte bu mükemmel bir görüntüydü! Arka bahçedeki elma ağaçları her mevsim elma kurduna karşı ilaçlanır, böylece yaz boyunca elma ağaçlarının uzun yaprakları bakımlı çimlerin üzerinde oynaşıp duran gölgeli desenler yaratır. Öğleden sonra güneş gelinciklerin arasında kıpır kıpır oynar. Ya o yıldız çiçekleri! Bayan Flett'in kocası yıldız çiçeklerinin cüssesiyle dalga geçer, bunların arka kapıdan yan yatırılarak geçirilmesi gerektiğini söyleyerek eşiyle şakalaşır. İki yanına maki türü bitkiler ekili taş bir patika, asma çardağına kadar uzanır,

oradan cüce, uzun ömürlü bitkilerin ve Avrupa'dan getirtilmiş iğne yapraklı ağaçların bulunduğu taşlı bahçeye sapar. Bayan Flett'in bahçesi verimli, görkemliydi, sıcak bir havası vardı –çekiciliğiyle İngiliz, düzeniyle Fransız, az yere çok bitki sığdırılmış olmasıyla Japon bahçelerine benziyordu– ama bu yılan gibi sinsi sinsi kıvrılan patikanın, kıvrıla kıvrıla uzanan çiçek yataklarının, Indiana kireçtaşından oyulma yeşil sırıtkan cüce heykelinin birden önünüze çıkan Syringa vulgaris kaplı duvarın altında ciddi bir zekâ, hatta kurnazlık yatıyordu. Ya o ahududular; ahududulardan da söz etmek gerek. Acaba Bayan Barker Flett, yüzyılımızın ortalarında Kuzey Amerika kıtasının ortasında bulunan Ottawa'nın bu acımasız, zehirli, cimri ikliminde nasıl bir mucize yarattığının farkında mıdır? Evet; bu sefer bunun farkına varmıştır.

Bayan Flett'in yakın dostları bu bahçenin bir mucize eseri olduğunu söylerler ancak Bayan Flett'in birçok iyi dostundan burada söz edilmez, sanki o yakın dostluğu hak etmezmiş gibi, belirsiz ve verimsiz bir yaşam yaşıyormuş gibi. Yaşamöyküleri, hatta özyaşamöyküleri bile sistematik hatalarla, yeraltı ırmakları gibi birbirine bağlanan tünellerle doludur. Aslında bu kentte Bayan Flett'e sevgi duyan, onun alçakgönüllülüğüne, yeteneklerine ve özellikle çiçek yetiştirme yeteneğine hayran olan birçok kişi var. Bu yakın dostları, Bayan Flett'in bahçesinin güzel koktuğunu, yemyeşil, huzurlu olduğunu; bu bahçenin huzur veren görünümüyle, insanı okşayan ışık-gölge oyunlarıyla dünyanın dertlerini unutturduğunu söylerler. Bu bahçede oturan konuklar bazen yüreklerinin bir anlığına yuvasını bulup yaratılışın buğulu görüntüsünü, cennetin ta kendisini seyretmekte olduğunu düşünürler.

Bu bahçenin Bayan Flett'in çocuğu, çocuklarının en güzeli olduğu söylenebilir, uysal ama var olduğu alanı tümüyle sahiplenen, bitkilere özgü inatçı bir iradeye sahip. Bayan Flett, bahçesinin gerçek durumunu bilmekten çok, bu bahçenin gizemlerinin bir parçası olmak ister. Belki bu bitkilerin sırlarının bir çeyreğini biliyordu, daha fazlasını değil. Oysa bu bahçe onun hiçbir şeyini bilmez, ne adını, özlemlerini; ne de hiçbir şeyini; belki bu bahçenin her yaprağının, her sapını, her kökünü, her görüntüsünü bu kadar sevmesinin nedeni buydu.

Bölüm Altı

İş, 1955 – 1964

1964 W.W. KLEINHART, HUKUK MÜŞAVİRİ
Ottawa, 25 Nisan 1955
Sevgili Bayan Flett,

Kocanızın vasiyetinin dosyalara konduğunu, gereken herkese iletildiğini size bildirmekten mutluluk duyarım. Size telefonda da söylediğim gibi, kocanız isteklerini bu belgede çok net olarak açıkladığı, pürüz çıkaracak koşullar koymadığı için işler çok kolay ve hızlı halledildi. Sanırım her şeyin doğru dürüst halledilmiş olduğunu göreceksiniz.

Lütfen bir sorunuz olursa benimle bağlantı kurmaktan çekinmeyin. Ekte son raporumuzu ve mühürlü bir zarf bulacaksınız; kocanız bana yazarak ölümünden sonra bu mektubu size göndermemi istemişti.

Saygılar,
Wally (Kleinhart)

Ottawa, 6 Nisan 1955
Canım,

Zaman dar. Doktor Shortcliffe birkaç gün içinde öleceğimi söyledi, değil mi? Elbette bunu bana söylemiyor, ama dün gece, Genel Hastaneye aktarılmamdan sonra sana bunu koridorda fısıldarken duydum. Ne tuhaf, kulaklarım hâlâ iyi duyuyor. Zihnim bulanık olsa da, senin ve çocukların parasal durumu için kaygılanacak bir neden olmadığını biliyorum. Ev elbette garanti altında, eminim tanıdığın çevre-

den, özellikle de bahçenden ayrılmak istemezsin çocukların da okulları için yeterince para var.

Ancak yolculuk yapmak için de paraya gereksinimin olacak küçük lüksler için de. Neden senle ben yolculuğa çıkmadık ki? Belki de Venüsçarığı koleksiyonumu satmak istersin. Eminim iyi para eder. Cep ajandamda adresi olan, Bostonlu Doktor Leonard Lemay'ı aramanı öneririm. Bu önerimi okurken içini çekeceğine eminim, Cypripedium'u, özellikle de *reginae ve acaule* türlerini pek sevmediğini biliyorum. Venüsçarığının biçimini sevmemen yüzünden nasıl kavga ettiğimizi –hatırladığım kadarıyla tek kavgamızdı– hatırlıyor musun? Bu bitkinin uzun ve (söylediğine göre) kasvetli görünüşlü sapının, kese biçimli dudaklarının kaba olduğunu ileri sürmüştün. Ben de sana bu dudağın zekice kullanıldığını, içeri giren sineklerin kolayca çıkamaması için bu biçimde olduğunu söylemiştim. Böyle yıllarca tartıştık, benim bir çocukla konuşur gibi yumuşak olan sesim, senin önemsiz, düşsel itirazlarını bastırdı. Bunları yazarken ben de içimi çekiyorum, ne kadar boş konuşmuşuz, daha içten olsaydık kimbilir birbirimize neler söyleyebilirdik; sen de bunu hiç düşündün mü aşkım, bizim boş konuşmalarımız aslında kimbilir neleri konuşmamızı engelledi?

"Venüsçarığı" kavgamızı anımsayınca aklıma bir şey geldi: Acaba evliliğimizi böyle çıkışı olmayan bir tuzak gibi mi görüyordun? Aramızda aşk sözcüğü hiç geçmedi. Bazen bu sözcüğün bize aptalca görünmesinin nedeni, aramızdaki yaş farkı mıydı yoksa utangaç ya da gergin olmamız mıydı, diye düşünüyorum. Bu sözü birbirimize söylemediğimize pişmanım. Çocuklarımızın sevgi sözcüklerini daha sık kullanacağını, aşka daha açık olacaklarını umuyorum. (Yine de Alice'in engel tanımaz duyguları beni ürkütüyor.)

Geçen ekimde korkunç başağrılarımın başladığı o günü anımsıyor musun? Seni bulduğumda mutfaktaydın, üzerinde yeni, korkunç naylon önlüklerden biri vardı. Bana hemen sarılmış ve şakaklarımı ovmak için uzanmıştın. O anda seni deliler gibi sevmiştim. Bedenime yaslandığın zaman önlüğünün çıkardığı çıtırtı, o an bile hissettiğim özlemlere karşılık veren bir arya gibiydi. Sanki biri bize boşa zaman harcamamamızı, acele etmemizi fısıldıyordu, seninle o anda

dans ede ede arka kapıdan bahçeye çıkmak, sokaktan aşağı dans ederek inmek, böyle ufka varmak istedim. Ah, sevgilim, daha fazla zamanımız olduğunu sanıyordum.

Seni seven,
Barker

Ottawa 20 Mayıs 1955
Sevgili Bayan Flett,

Acı kaybınıza ne kadar üzüldüğümü söylemek istedim. Son birkaç yıldır rahmetli kocanızla birlikte çalışma onuruna ulaştım ve onun *Recorder* dergisine yaptığı haftalık katkıya kısa zamanda saygı duymaya başladım. Emin olun 'Bay Bahçıvan' köşesinin okurları –bunların sayısı oldukça fazlaydı– onu çok özleyecekler. Onun o ağırbaşlı üslubu bu sayfalara pek rastlanmayan bir akademik yön kazandırdı, kocanız bu konuda asla taviz vermedi.

Kocanızın dergimize katkılarını şükranla anmak isteyen dergi çalışanları onun makalelerini iki kitapçık haline getirdi, biri Ulusal Arşive gönderilmek üzere, elbette sizin izninizle, biri de Metcalfe Sokağındaki büromuzda resmi olmayan bir anma töreninde size ve ailenize armağan edilmek üzere. Acaba sizin için 1 Haziran, saat 16:30 uygun mu?

Acınızı paylaşan,
Jay W. Dudley, Editör

Not: Kent lâlelerle dopdoluyken Bay Flett'in vefatı daha bir dokunaklı geliyor insana. Lâle Festivali üzerine yazdığı makaleleri en lirik olanlarıydı.

Climax, Saskatchewan, 24 Mayıs 1955
Sevgili Yengeciğim,

Barker Amcanın vefatını bildiren mektubun bizi çok üzdü. Annem, babam ve kızlar acını paylaşıyorlar ve hepiniz ve elbette amcam için dua edeceklerini söylüyorlar. Ancak annemin dediği gibi, amcamın senden çok yaşlı olması nedeniyle bu senin için büyük bir sürpriz olmamıştır. Son zamanlarda düşünüyorum da çocuklar henüz büyümedi, o

kocaman eve bakman gerek, eğer yanlış anımsamıyorsam kocaman bir köşktü, yine de yanılabilirim, evinize yalnız bir kere geldim. Demek istediğim, eğer ileride evde kendine bir yardımcı istersen, bana bir mektup yaz yeter. Şu aralar Doğuya taşınmayı düşünüyorum, kocamla ayrıldık. İçki sorunu vardı. Bir de genel tembellik. Benim gibi enerjik biri, çevresinde yayılıp yatan birini görünce duvarlara tırmanabilir. Bana vereceğin bir oda ve boğaz tokluğu, bir de ayda kırk dolar için çalışabilirim. Övünmek gibi olmasın, ama evi çok iyi çekip çevirebilirim, ayrıca kekler, tartlar, çörekler pişirmeye de bayılırım, ne isterseniz yaparım. Ayrıca çamaşır, ütü, vb. şeyleri de yapabilirim. Üstelik dakikada otuz beş sözcük daktilo yazabilirim, bunu yazışma dersinde ölçmüşlerdi, aslında dakikada altmış sözcük de yazabilirim.

Yeğeninden sevgilerle,
Beverly

Not: Annem bu konuda yazdığımı bilmiyor, eğer mektubuma yanıt yazarsan Posta Kutusu 422'ye gönder, böylece mektup evlerine gitmez.

Bloomington, Indiana, 29 Mayıs 1955
Daze'ciğim,

Keşke bu zarfın içine biraz neşe sıvısı dökebilseydim. Şu günlerde kendini ne kadar berbat hissettiğini biliyorum. Şey, tam olarak bilmiyorum elbette; nasıl bilebilirim ki? Ama Barker'la bunca yıl birlikte yaşadıktan sonra kendini ne kadar yalnız hissettiğini tahmin edebilirim. Ne kadar oldu? Benim hesabıma göre yirmi yıl. Tanrım, şu zaman denen pis hırsız gerçekten de bizden yaşamımızı çalıp kaçıyor. Alice de gelecek sonbahar koleje gidecek ha! Üstelik baban da öleli pek uzun zaman olmadı.

Her neyse, 'senin için dua edeceğim' (hah!) ve 'zaman acıları dindirir' gibi zırvalara devam etmeyeceğim; bunu her geçen gün biraz daha dindarlaşan ve soğuk laf salatası yapan sevgili Beans'den bol bol duyacaksın. Annem öldüğünde bu parfümlü klişelere öyle bir boğdu ki beni, sinüslerim bir ay tıkalı kaldı. Bu mektubumu, önünde yaşanacak uzun bir ömür olduğunu hatırlatmak için yazdım eski dostum. Şah-

sen bence elli yaşında olmak, söylendiğinin yarısı kadar bile kötü değil; yaşlanınca yüzlerimiz biraz çizgileniyor ve sarkıyor, ama 'önemli olan şeyler' hâlâ işlevini görüyor, üstelik hâlâ her ay âdet görüyorum. Demek istediğim, dullar gibi yosun tutma ve kuruyup gitme evlat! Bu kış bir hafta Chicago'nun tadını çıkarmaya ne dersin? Birkaç şov seyreder, Palmer Evinde kalır ve domuzlar gibi yemek yeriz. Benim için ocak ayı uygun; buradaki galeri ayın son haftasında kapatılacak, bize de 'gözden kaybolmamız' söylendi. Tanrım, üç yıl önce, yoksa dört müydü, New York'ta ne kadar eğlendiğimizi anımsıyor musun? O neşeli garson ve sıçrayan bebek ıstakozu nasıldı! Bunların hepsini Barker'a anlattın mı? Evet mi hayır mı? Yanıt yazmana gerek yok, tahmin edebiliyorum.

Haydi biraz Çin Mahallesine gidelim yaşamımıza renk katalım, ne dersin? Warren ve Joanie'ye birkaç günlüğüne bakacak birileri vardır mutlaka. Bunu bir düşün.

Sevgiler,
Fraidy

Ottawa, 29 Mayıs 1955
Sevgili Bayan Flett,

Rahmetli eşiniz onuruna düzenleyeceğimiz törene katılacak olmanıza çok sevindik. Çocuklarınızı da törende görmekten mutluluk duyacağız. Ayrıca Lâle Festivali üzerine yorumlarınızı gönderme önerinize de teşekkürler. Sizden gelecek birkaç sözcüğü yayınlamaktan mutluluk duyacağız; beş yüz sözcük kadar bir şey iyi olur. Keşke bunu kendim önermeyi akıl etseydim, sizin de kendi çapınızda ünlü bir bahçeci olduğunuzu duymuştum.

İyi dileklerimle,
Jay W. Dudley, Editör

Bloomington, Indiana, 1 Haziran 1955
Sevgili eski dostum,

Şu günlerde yüreklerimiz hep senin için burkuluyor. Nisanda babanı, şimdi de çok sevdiğin eşini kaybetmek sana ne kadar ağır gelmiştir. Eminim birlikte geçirdiğiniz mutlu

günlerin anısı önündeki karanlık günlerde seni ayakta tutar, elbette sevdiklerinin varlığı ve sevgili dostlarının duaları da öyle. Zaman acıları dindirir, bunu aklından çıkarma, yine de elbette yaşamımızda bu kadar büyük yer tutan kişileri asla unutamayız. Sana acını paylaştığımızı bildirmek için gönderdiğim bu acele yazılmış mektupta Dick de iyi dileklerini gönderiyor. Bunca baskıya dayanamayıp sonunda Cleveland'daki merkez büroya tayin edilmeyi kabul etti, şimdi biz de eski, sevgili evimizi satılığa çıkarmanın üzüntüsünü yaşıyoruz; ne yazık ki pazar hiç canlı değil. Görünüşe bakılırsa kireçtaşı değerini kaybetti.

Sevgiler,

"Beans"

Ottawa 5 Haziran 1955

Sevgili Bayan Flett,

Dünkü töreninizde yaptığınız o nazik konuşma için size teşekkürlerimi bildirmek istedim. Diyebilirim ki hepimiz sözlerinizle duygulandık, özellikle de rahmetli kocanızın *Recorder* dergisine ne kadar değer verdiğini, derginin toplumumuzda ne kadar önemli bir yer tuttuğunu düşündüğünü söylediğinizde.

Kişisel olarak sizinle ve üç güzel çocuğunuzla tanışmaktan mutluluk duydum; lütfen Alice'in kravatımla ilgili yorumuna alındığını düşünmeyin. Ergenlik çağındaki gençlerin akıllarına geleni söyleyip sonradan nasıl pişman olduklarını bilirim. Lâle Festivali konusundaki makalenizi dört gözle bekliyorum. Herhalde daha önce de söylemiştim, beş yüz sözcük yeter, ama gerekirse bu sayıyı artırıp azaltabilirsiniz. Yorumlarınızı okumaya can atan birçok bahçe meraklısı var.

Saygılar,

J.W.D., Editör

Ottawa, 9 Haziran 1955
Sevgili Bayan Flett,

Sizin deyiminizle *taze başlangıcınız*, gelecek cumartesi *Spor ve Ev* bölümünde *yerini bulacak*. Bize postaladığınız yazı bizce gazetecilik alanında çok iyi sayılabilecek bir yazı, üstelik *hoş anlatımlarla* süslü, bence bunlardan en iyisi, birbirinden ayrı ayrı ekilmiş lâlelerin 'sıra sıra dizilmiş, piknige giden budalalar' gibi göründüklerini söylemeniz. Gerçekten de öyle.

Eğer kabul ederseniz, köşenin adını 'Bayan Bahçıvan' yapmayı düşünüyoruz. Bu öneriyi getirdiğim için duyarsız biri olduğumu düşüneceğinizden korkuyorum, bu konuda huzursuzum; bu kesinlikle benim fikrim değil, bu yüzden eğer çekinceniz varsa lütfen bildirin.

Sevgiler,
Jay Dudley

Ottawa, 15 Haziran 1955
Sevgili Bayan Bahçıvan,

Güzel kentimizde yapılan yıllık Lâle Festivali konusundaki yazınızı adil, kapsamlı ve göğüs kabartıcı bulduğum için sizi kutlamak isterim. Neden mi göğüs kabartıcı? Çünkü Fenton Caddesinde, gri çitin yanında ekili övgüye değer muhteşem Rembrandtlar gördüğünüzü yazmışsınız (dördüncü paragraf). Bunu okuyunca karım ve ben yazıda tasvir edilen Rembrandtların bizimkiler, dikkatinizi çeken gri çitin de bizim yeni boyanmış çitimiz olduğuna karar verdik, böylece çiçeklerimiz ve çitimiz yazınızla ölümsüzleşti.

Acaba yakan küf hastalığına tutulan toprağı mikroptan arındırmak için mantar ilacı kullanabilir miyiz?

Teşekkürlerimizle,
Alvin A. Macintosh

Ottawa 18 Haziran 1955
Sevgili Bayan Bahçıvan,

Bir değişiklik olarak Lâle Festivalini bir bayanın gözlerinden gördüğüme sevindim. Lahana türleri konusundaki

yorumlarınızdan hoşlandım. Bu konuda daha fazla insan konuşmalı. Umarım *Recorder*'ın bu köşesine yazmaya devam edersiniz. Dürüst olmak gerekirse, bu köşenin eski yazarı Bay Bahçıvan'ın ıslah edilmemiş bitki türlerine fazla eğilmediğini, gübreler konusunda da fazla duygusal olduğunu düşünüyorum.

Sevgiler,

Doris Griswold

Not: Pastel renkli çiçeklerle canlı renklilerin yan yana ekilmesi konusunda size yüzde yüz katılıyorum.

Climax, Saskatchewan, 25 Haziran 1955

Yengeciğim,

Sizden gelecek bir mektubu umutla bekliyorum, ama günler geçiyor ve bu konuda hiç şansım yok. Gitgide daha huzursuz oluyorum, bunun nedeni de, size dosdoğru söylesem daha iyi olacak galiba, gebe olmam; ama burada kimse bunu bilmiyor, özellikle de bunu duyarlarsa küplere binecek olan ailem. Bunun nasıl olduğunu anlatmam uzun sürer, ama karnım şişmeye başladı, herkes ikiyle ikinin dört ettiğini anlamadan önce birşeyler yapmalıyım. Buradan ayrılıp yaşama yeniden başlamak istiyorum. Zamanı gelince bebeği birine evlatlık verip, daktilo yazma yeteneğimi değerlendireceğim bir iş bulurum. Planımın işleyeceğine eminim, ancak işe nereden başlayacağımı bilemiyorum, umarım ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur. Sanki elimde yuvarlamam gereken kocaman bir tekerlek var ama bende bunu yapacak güç yok. İşte bu yüzden bana birkaç ay yardım edebileceğinizi düşünmüştüm. Size oda, yemek ve kırk dolar istediğimi yazmıştım. Aslında oda ve yemek bana yeter. Bunlar için de minnettar olurum.

Sevgiler,

Yeğeniniz Beverly

Ottawa 29 Haziran 1955
Sevgili Bayan Flett,

Bu mektupla birlikte gönderdiğim mektuplardan da anlayacağınız gibi Lâle Festivali makaleniz büyük beğeni kazandı. Ben de dahil olmak üzere buradaki herkes sizin daha cesurca davranmak gerektiği yolundaki kapanış cümlenizden etkilendi: 'Güzellik cesaret ister. Cesaret de cesaret ister.' Çok doğru!

Bu başarınızı tekrarlayacağınızı umuyoruz; bütün dergi çalışanları adına konuşuyorum. Acaba bize aylık, hatta belki de haftalık bir makale yazabilir misiniz? Bu ricamız kocanızın ölümünden hemen sonra oldu, belki şu dönemde bir yere kalıcı bir biçimde bağlanmak istemezsiniz. Ancak deneyimlerime dayanarak (karım üç yıl önce öldü) söyleyebilirim ki insan bir şeyle ilgilendiğinde acısı çok hafifliyor. Bize nazikçe geri gönderdiğiniz çeki yine size yolluyorum. Elbette, bütün yazarlarımızın parasını almasına özen gösteririz. Keşke daha bol para verebilseydik.

Sevgiler,
Jay

Climax, Saskatchewan, 7 Temmuz 1955
Yengeciğim,

Bunu alelacele yazıyorum. Seni ve çocukları görmek için sabırsızlanıyorum, bana tren bileti gönderdiğin için ne kadar teşekkür etsem azdır. Kucak dolusu sevgiler. İçimde yaşamım yeniden başlıyormuş gibi kıpır kıpır, tuhaf bir duygu var. Gelecek çarşamba görüşmek üzere hoşça kalın.

Beverly

Boston Üniversitesi, 12 Temmuz 1955
Sevgili Bayan Flett,

ocanızın o güzel *Cypripedium* koleksiyonunu satışa çıkardığınızı haber verdiğiniz için teşekkürler, koleksiyonu gördüm ve hayran kaldım ama korkarım, koleksiyon tamamlanmadığı için satın almayı düşünemeyiz, ayrıca çiçeklerin özellikle de eski örnekler olan *montanum* ve *calcoelus*'un

korunma biçimi de müzemize kabul edebileceğimiz türden değil.

En iyi temennilerim ve başsağlığı dileklerimle,
Leonard Lemay, Botanik Kürsüsü Başkanı

Ottawa, 17 Ağustos 1955
Sevgili Bayan Bahçıvan,

Geçen hafta gazetedeki öğütleriniz hoşuma gitti, melez çaylarım ve melez yediverenlerimin çevresini temizleme ve dibine kemik tozu serpiştirme öğüdünüze uydum. Şimdilik iyi gidiyor. Acaba uzun ömürlü yıldız çiçeklerimi mevsiminden önce kazıklarla desteklememe ne dersiniz?

Sevgiler,
S.J. Provost

Ottawa, 18 Ağustos 1955
Sevgili Bayan F.,

O harika makale için teşekkürler, üstelik uzmanca daktilo edilmiş! Sözcükleri çok güzel kullanıyorsunuz: 'Elma yaprağının körpeliği ve çıtırtısı.' Gerçekten çok güzel.

Umarım bu sıcak dalgası sizi bunaltmıyordur. İyi dileklerimle,

Jay

Perth, Ontario, 12 Eylül 1955
Sevgili Bayan Bahçıvan,

Bütün okuyucularınız için yararlı bir öğüt. Eğer kassinyanızın çiçeğini budarsanız, ikinci bir çiçek açar. Aslında bu ağustos ben de öyle yapacağım. Beyaz zambaklar için verdiğiniz öğüde teşekkürler. Onları toprağa aktardım, dibine biraz gübre serptim, şimdi umutla bekliyorum.

Mutluluklar,
Bayan Donald Fourtier

Smith Koleji, Northampton, Mass., 15 Eylül 1955
Sevgili Herkes,

Pöf, sonunda kayıt işini hallettim, artık her şeyi halledebilirim herhalde. Rus Edebiyatı dersine de yazılmayı başardım. Profesör –herkes ona Zeus diyor– lisede yalnızca iki yıl Rusça dersi almakla bu düzeye geldiğime inanamadığını söyledi.

Evet, burada herkesin derste ve dışarıda bermuda şort giydiği doğru. Eğer Beverly dikecek birşeyler arıyorsa bana bir bermuda daha dikebilir. (Merhaba Beverly, umarım iyisindir.) Bence kahverengi tüvit bir bermuda şort (tütün rengi), koyun yünü süveterimle iyi gider, belki de uçuk mavi beyaz kareli olabilir, ama çok büyük kareli olmasın.

Galiba Bayan Bahçıvan her geçen gün biraz daha ünleniyor. Bu gerçekten harika. Gerçekten, samimiyim. Babamın yerini almak, onu unutmak konusundaki sözlerimde samimi değildim. Yaz boyunca evdeki kasvetli ortamda bunalmıştım, evden ayrılma konusu da beni kaygılandırıyordu, hepsi bu. Şu Betty Crocker tarzı işleri saymazsak, daha önce hiç böyle bir şey yapmamış olduğun için bu makale seni tatmin edebilir, umarım ne demek istediğimi anlıyorsundur. Bu konuda gizli bir yeteneğin olabilir, yani yazma konusunda.

Kütüphane kapanmadan yetişmeliyim. Şu anda gerçek Çehov'un özüne yaklaştığımı hissediyorum. Hem de kendi dilinde, yani birdenbire Çehov benim için bir DOKU ve DERİNLİK kazandı, insanların katlandığı o önemsiz, aptal çevirilerde bu belli olmuyor.

Sevgiler,
Alice

Ottawa, 5 Ekim 1955
Sevgili Bayan Bahçıvan,

Geçen hafta, 'elma ağaçlarına saldıran komşu çocukları' da dahil olmak üzere, bahçe zararlıları konusunda yazdığınız makaleye bayıldım. Ayrıca yer elması konusunda verdi-

ğiniz yararlı öğütler için teşekkürler. En çok da son öğüdünüzü beğendim; onları atın gitsin. Harika bir fikir.

Betty Singer (Gerçek bir hayran)

Bloomington, Indiana, 6 Ekim 1955
Sevgili Bayan Flett,

Rahmetli babanızın işlerini umarım kısa zamanda, tatmin edici biçimde hallederiz, ama siz de biliyorsunuz, yatırım işleri hepsinden daha karmaşık. Günlerdir telefonla babanızın dul eşine ulaşmaya çalışıyorum, ama yanıt alamıyorum. Babanızın eşinin mal dağıtımı konusundaki emirlerini, babanızı piramitini yaşamının 'kalıcı bir anıtı' olarak korunması dahil yerine getirdik. Vasiyet için gereken belgeleri imzalaması için onu arıyoruz. Acaba şu anda seyahatte mi, öyleyse Bloomington'a ne zaman dönecek?

Saygılar,

Calvin K. Kopps
(Bregnam & Kopps)

Bloomington, Indiana, 1 Kasım 1955
Sevgili Daze,

Sana bunu aceleyle yazıyorum. Maria'nın izini bulamadım. Georgio (en son sevgilim) ve ben pazar günü Lake Lemon'a arabayla gittik ve evin sıkı sıkı kilitlenmiş olduğunu gördük. Komşular Maria'yı bir aydır filan görmediklerini söylediler. Onu başka nerede arayalım? Bana haber ver.

Chicago için hazırım, odamızı ayırttım, çok da lüks, neden olmasın? Tren biletlerinizi aldın mı?

Sevgiler,

Fraidy

Ottawa, 4 Kasım 1955
Sevgili Bayan F.,

Ocak ayı için Chicago Bahçecilik Konservatuarıyla ve Morton Ağaç Müzesiyle ilgili bir makale yazma fikri kulağa çok hoş geliyor. Bu ünlü kenti ben hiç görmedim, ama

gangsterlerine ve yolsuzluklarına karşın çok güzel olduğunu duydum. Makalenizi yazamayacak durumda olursanız (hastalık ya da başka bir nedenle) buradaki çalışanlarımızdan Pinky Fulham her zaman sizin köşenize birşeyler yazabilir. Kendisi genelde toplumsal olayları işlese de bahçeciliğe düşkün ve rastlantıya bakın ki makalelerinizin hayranı.

Sevgiler,

J.

Northampton, Mass., 8 Kasım 1955

Anneciğim,

İlk önce sana bu bebek konusunda keçileri kaçırmış olduğunu söyleyeyim. Ben Beverly'nin onu birine evlatlık vereceğini sonra yeni bir yaşama başlayacağını sanıyordum. Warren neredeyse 16, Joan 14 yaşında, evde çığlıklar atan bir bebeğe ihtiyacın yok. Onlar da çok geçmeden üniversiteye başlayınca sen de 'kız' arkadaşlarınla istediğin yere gidebileceksin, hep böyle olsun istememiş miydin? Bence Beverly senin iyi niyetinden yararlanıyor. Onun sana yardımcı olduğunu biliyorum, özellikle de sen Chicago'ya gidince, daktilonu filan da yazıyor, ama karşılığında neler elde ettiğini bir düşünsene. Bedava oda, yemek ve istediği gibi hareket etme özgürlüğü. Ayrıca bebek niye benim odamda yatmak zorunda, anlayamıyorum. Noel'de eve geldiğimde ne olacak? Eğer bu çok gereksiz bir soru olmayacaksa, ben nerede yatacağım? Adını Victoria koymanıza gelince, madem fikrimi sordun söyleyeyim, bence bu son derece cafcaflı bir ad. Bizim yatakhanede Victoria diye bir kız var, alçağın teki.

Lütfen kırmızı hırkamı hemen gönderir misin?

Sevgiler,

Alice

Ottawa, 14 Aralık

Sevgili Bayan Bahçıvan,

Noel bitkileri üzerine yazdığınız yazı harikaydı, uzun boylu sütleğeninizle yaptığınız mücadeleyi okuyunca kahkahalarla güldüm. Okurlarınıza da aktarabileceğiniz bir

öğüt: Bu kahrolası bitkiyi gaz kokusundan, cereyandan ve radyatörlerden uzak tutun, bütün kış capcanlı kalacaktır. Aslına bakarsanız çevrenizde onları görmekten bıkacaksınız. Hah. Bir de toprağını arada sırada bir çatalla karıştırın.

Mutlu tatiller ve her hafta verdiğiniz bilgece öğütler için teşekkürler.

Hollis Anderson

Bloomington, Indiana, 29 Aralık 1955
Daze

Sana Beans'in de bizimle Chicago'ya geleceğini bildirmek için alelacele yazıyorum. İnan bana, ona nasıl hayır diyeceğimi bilemedim. Beni canevimden vurdu, ama öyküyü yakında duyarsın; bence öyküyü sana kendi anlatsın.

Ayrıca için rahat olsun, Lake Lemon'daki evin anahtarını avukattan aldık ve evi kontrol ettik. Maria'ya ne olduğuna dair en ufak iz yok, ne de bir not; ancak galiba birkaç giysisi eksik. (Dolapta boş askılar filan var.) Bankadan çektiği parayı zaten biliyorsun; yirmi bin, ama avukata göre çok daha fazla çekebilirmiş. Bu arada babanın arka bahçedeki piramiti, yeni yağmış karın altında çok şeker görünüyordu. Georgio piramitin içine sincapların girmiş olabileceğini söyledi. Ne dersin? Küçük sincap firavunlar.

Gönderdiğin Noel armağanını görünce gülmekten bayıldık. Indiana Eyaletinde, belki de ülkenin batı yakasında zürafa ayağından yapılma bir okuma lambası olan tek insan benimdir; bunu nereden buldun Tanrı aşkına? Galiba yeniden eski Daze'e dönüştün; yine de bir bebeği başına bela aldığını düşünmüyor değilim. Iğğ.

Yakında görüşmek üzere,
Fraidy

Bloomington, Indiana, 10 Ocak 1956

Kuşkusuz Fraidy sana olanları, yani Dick'in Cleveland'deki küçük 'bayan arkadaşı'nı anlatmıştır, neyse bu kartta ayrıntıya girmeyeceğim. Birkaç haftalığına buralar-

dan –bütün bu kahrolası anılardan– uzaklaşmak zorundayım. Evi satmaktan vazgeçtim; en azından bir karara varmış oldum. Gelecek salı Palmer Evinde görüşürüz.

Sevgiler,

Beans

Ottawa, 2 Şubat 1956

Sevgili Bayan Bahçıvan,

Chicago bahçeleri konusundaki yazınız kocamı mucizevi biçimde etkiledi. Hazretleri, evden dışarı çıkmaktan yolculuk yapmaktan nefret eder, ama Morton Ağaç Müzesini anlatan yazınızı okuyunca gidip orayı kendi gözlerimizle görmek istedik, bu yüzden bu nisan, arabayla oraya gideceğiz. Geri dönmenize sevindik. O Pinky –adı her neyse– Harrison sarısıyla İran sarısı arasındaki farkı bilmiyordu.

Sevgiler,

Sadık Bir Okur

Northampton, Mass., 6 Nisan 1956

Anneciğim,

Uzun zamandır mektup yazamadığım için özür dilerim, ama Rus Edebiyatı dersiyle ve Rusça öğretmeniyle (çok geçimsiz biri) başım dertteydi; erkek arkadaşı yüzünden bunalımda olan oda arkadaşım Shirley'le de, Shirley de geçimsizin biri. Ayrıca çok da yağmur yağıyor. Ana dersimi değiştirmeyi düşünüyorum, belki İspanyolcaya geçebilirim ya da sosyolojiye ya da eğitime. Aklıma gelen bütün dersler bana anlamsız geliyor.

Sevgiler,

Alice

Northampton, Mass., 20 Nisan 1956

Anneciğim,

Kendimi çok daha iyi hissettiğimi ve buraya gelmene gerçekten çok sevindiğimi bildirmek için aradım, özellikle de uçaklara düşeceklerinden korktuğun için binemediğinin

farkındayken. Galiba haklısın, kendimi kötü hissetmemin nedeni, babamın ölümünün üzerinden tam bir yıl geçmesi. Rusça öğretmenimle uzun uzun konuştum, o da bu *ilk* yıldönümlerinin gerçekten insanı çok etkileyebileceğini bildiği için beni anladığını, dönem ödevimi biraz geciktirmeme göz yumacağını söyledi.

Ana dersimi değiştirmemeye karar verdim. Şimdi Gogol'u inceliyoruz. O adamın ne yüce bir ruhu var, sanki Rusya'nın yüce ruhu bu adamla bedenlenmiş. Warren, Joan, Bev ve özellikle Victoria'ya sevgilerimi ilet, çok yakında onlara da yazacağımı söyle.

Alice

Not: Şu yeni ve harika saç biçimin konusunda düşüncelerimi söylemeyi unutmuşum. Bu saç biçimi boynunu daha ince göstermiş. Hiç saçını boyayıp grileri kapatmayı düşündün mü?

Ottawa, 3 Eylül 1956
Sevgili Bayan F.,

Acaba 20 Eylül saat yedide Basın Kulübünde yapılacak olan yıllık *Recorder* çalışanları için düzenlenen akşam yemeğine katılmak ister misiniz? Pinky Fulham hep harika yemekler, mükemmel akşam şarkıları ve kısa oyunlar hazırlar. Bize katılmaya karar verirseniz yerinizi ayırtıp sizi oraya arabamla götürebilirim. Lütfen bana kararınızı bildirin.

J.

Sevgili Bayan Bahçıvan,

Sonunda biri sığır vebası sorunumu çözdü. Acaba ekin biti konusunda da önerileriniz var mı?

Sadık Bir Okur.

Northampton, Mass., 20 Kasım 1956

Herkese merhaba. Gırtlağıma kadar ara sınavlarıma battım. Victoria'nın birinci yaş gününü kutlamak istedim. Onu yeniden görmek için sabırsızlanıyorum.

Alice

Bloomington, Indiana, 20 Aralık 1956

Umarım bu mektup elinize Noel'e kadar ulaşır. Hepinize mutlu tatiller. Beans ve ben şubatta New Orleans'a gitmeyi düşünüyoruz. Sen ne dersin? Georgio'yla her şey bitti. Midemi hep içeri çekmekten ve onun tatlı kızını oynamaktan sıkılmıştım.

Huzur, neşe, vb.

Fraidy

Ottawa, 15 Ocak 1957

Sevgili D.,

Recorder çalışanları, kaktüs aşılama konusundaki yazına bayıldılar; kış bahçeleri için mükemmel bir öğüt. Pinky Fulham, okurlara güç aşamalarda yardımcı olsun diye birkaç çizim yapmış (senin de onaylaman için gönderiyorum). Bana çok eskiden beri kaktüslerle içli dışlı olduğunu söyledi. Ayrıca ağaçlar konusunda da çok becerikliymiş.

Sevgiler,

J

Ottawa, 7 Şubat 1957

Sevgili Bayan Flett,

Kaktüs çizimlerimle ilgili nazik sözlerinize teşekkürler. Kendimi övmek gibi olmasın, ama galiba okurlarımız da bu çizimleri çok sevdi, çizimler sanki sayfayı canlandırdı. Siz New Orleans'tayken sizin yerinize yazmama gelince, bunun benim için bir zevk olacağını söylemek isterim. İşbirliğine her zaman hazırım. İnsan hep yerel seçimlerle, okul

yönetim kurulu kavgalarıyla ilgili yazılar yazmaktan bıkıyor.

İçten dileklerimle,
Pinky Fulham

Ottawa, 30 Haziran 1957
Sevgili Bayan Bahçıvan,

'Alev Çiçeğiyle Cebelleşmek' başlıklı yazınıza bayıldım. Bunu dosyalamak için kestim ve Calgary'deki görümcem için bir dergi daha aldım, o da bu yazıya bayılacaktır.

Sevgiler,
Rose Henning, çekingen, ama
kararlı bir bahçıvan çırağı

Hanover, Üniversite, 19 Eylül 1957

Yatakhane öyle gürültülü ki düşünemiyorum, size yalnızca buraya yerleştiğimi ve iyi olduğumu bildirmek için yazdım. Burada hava çok güzel. Beverly'nin ticaret kursuna gitmesi harika bir haber, başaracağına eminim.

Hepinize, özellikle Vicky'e sevgiler,
Warren

Not: Kart göndermen yeterli demiştin.

Ottawawawa, 2 Aralık 1958

Ah sevgili bayanım, canım bahçıvanım
sana ne çok, ne çok bayılırım
iyi yüreğin, bahçıvanlığın, becerikliliğin harika
sulama kabın, gübre topakların
bu gevşek sayfaları çevirip seni yerinde,
pul ve briç köşelerinin ortasında
yemek tarifleri ve din köşesinin arasında her
zaman orada bulmak ne güzel
bahçıvanlığın, becerikliliğin ve geçen haftaki gibi nemli bezinle
–yeşil yaprakları silerken– parlatırken, nazikçe cilalarken ve o
yeşil gözenekleri hava alsın diye

açarken, tıpkı bir çocuğun ellerini yıkamak gibi demişsin sevgili bayan bahçıvan,
keşke
çocuğun olabilsem
silinip paklansam, ışığın ve iyiliğin altında saf, işte o
zaman mutlu olur ve
ben de başka bir şey istemezdim
ah seni çok seviyorum, tatlı, titiz
temiz bayan
bahçıvan
Anonim

Bloomington, Indiana, 15 Ocak 1958

Daze, sen adamı öldürürsün, şubatta Florida'ya gelemem. Neden mi? Evleniyorum da ondan. Ya, evleniyorum! Umarım bayılmamışsındır, soluğun kesilmemiştir. Beans beynimi yediğimi söylüyor, ama bence sen Mel'i seveceksin. Mel bir laboratuvar öğretmeni, boşanmış, güzel saçlı, bir berber dükkânı dörtlüsünde bariton, galiba bunlar her şeyi açıklıyor. O yüzden Florida güneşinde banyo yapmak yerine neden düğün için Indiana'ya gelmiyorsun? Nikâh evlendirme dairesinde beş dakikada kıyılacak, süslenmeye gerek yok, ama sonradan hiç görmediğin kadar büyük bir parti vereceğiz. Kovalar dolusu şampanya olacak. Okyanuslar dolusu.

Sevgiler,
Fraidy

Bloomington, Indiana, 17 Ocak 1958

Öylesine yazdım işte. DÜĞÜN'e gelmelisin, sonra biz iki yaşlı hemşire (toi et moi), Florida'ya bir haftalığına gidebiliriz. (Fraidy uçak korkunu atlattığını söylüyor.) Benim biraz kahrolası güneşlenmeye gereksinimim var. Umarım Fraidy Mel'le mutlu olur, tatlı biri, ama başından İKİ BOŞANMA geçmiş!!!

Beans

Ottawa, 4 Mart 1958
Sevgili D.,

'Gizemli Ağaç' başlıklı, palmiyelerle ilgili yazın çok iyiydi, Pinky'nin çizimleri de okuyucuları çok etkiledi.

Acaba *Çay ve Sempati* adlı oyuna benimle gelmek ister misin? 15 Mart için bana iki bilet verdiler de.

J.

Ottawa, 2 Haziran 1958
Sevgili Bayan Bahçıvan,

Itırlardan övgüyle söz etmeniz beni duygulandırdı. Bu dayanıklı, sağlam güzeller elli yıllık evliliğim boyunca bana arkadaşlık ettiler, ben patates soyarken, pencerenin çerçevesinde durup beni neşelendirdiler. Benim adam patatessiz bir akşam yemeği düşünemez. Eh, şimdi yaşlılar evi denilen yerdeyim, Sunset Köşkündeyim, buna inanabiliyor musunuz, artık kabuk soyma görevim sona erdi, ama pencerem yine o parlak renkli, minik, güzel çiçeklerle dolu. Ben de sizin gibi solmuş çiçekleri parmaklarımın arasında ufalayıp, kokularını içime çekmeyi severim, ama bunu yaptığımı kimseye söylememiştim, çok delice bir şey gibi gelmişti bana.

Saygılar,
Bayan Alice W. Keefer

Ottawa, 27 Nisan 1959
Sevgili Dee,

Beni Paskalya'da akşam yemeğine çağırdığın için teşekkürler. Tanrı sana ne güzel bir aile bağışlamış. O kızıl bulut gibi saçlarıyla Alice, utangaç Warren, tatlı Joan, yeğeniniz Beverly ve küçük Victoria. Bir tatil yemeği için gerçek bir aileyle masaya oturmanın nasıl bir şey olduğunu unutmuştum; yemekler de *harikaydı*! Ayrıca lütfen Alice beni 'incelemek' istediğini söylediğinde bundan utandığımı sanma.

Sevgiler,
J.

Not: Umarım gelecek salı senin için hâlâ uygun.

Bloomington, Indiana, 14 Kasım 1959
Daze

İki gün önce avukatın Lake Lemon'daki ev için aradı. Sonunda orayı almak isteyen biri çıkınış, ama adam piramiti yıkıp, çevreyi yeniden toprakla doldurmak istiyormuş. Bu konuda ne düşünüyorsun? Sence evi ona satalım mı? Besbeli satış için Maria'nın imzasına gerek görmüyorlar. Maria yeniden ortaya çıkarsa, ona tazminat olarak birşeyler verebilirler.

Sevgiler,
Fraidy (Mel selam söylüyor)

Bloomington, Indiana, 13 Aralık 1959
Daze,

Mel ve ben sana mutlu Noeller diliyoruz. Emlakçılara söylediklerini ilettim, hayır, deli olduğunu düşünmüyorum. Paraya ihtiyacın yoksa evi satmakta acele etmene gerek yok, ancak seni uyarmalıyım, galiba piramite bazı saldırganlar dadanmış, ya öyle olmuş ya da piramit don yüzünden zarar görmüş. Önümüzdeki on yıl boyunca şansın açık olsun. Kim 'benim ev kadını' senin de 'iş kadını' olacağını tahmin edebilirdi? Her neyse, sana bu sıfat yakışıyor. Beans ve ben senin hayatının işini bulduğunu düşünüyoruz; Beans'le anlaştığımız tek konu bu.

Seni seviyorum,
Fraidy

Ottawa, 3 Nisan, 1960
Sevgili Bayan Bahçıvan,

Vay canına, 'Sebze Eksek mi, Ekmesek mi?' başlıklı makalenizde gerçeği ne güzel yakalamışsınız. Karım ve ben bu konuda yıllardır çekişiyorduk. Size gönül borcu duyarak şu reçeteyi yolluyorum (ekte), bunu uygularsanız, nilüfer göletinizden (eğer varsa) yosunu söküp atar ve bir daha

oluşmamasını sağlarsınız! Okurlarınıza söyleyin, bakır sülfatı bir sağlık ocağından ya da nalburdan alabilirler.

Hoşça kalın ve teşekkürler,
Roman Matrewski

Ottawa, 12 Ağustos 1960

Sevgili Bayan Bahçıvan,

Karınca kolonisine karşı verdiğiniz etkileyici savaşı okumaktan zevk aldım. Avrupa yaprak biti konusundaki öğütlerinizden de. Olayları çok güzel öyküleştiriyorsunuz.

Minnettarlıkla,
Zararlı Otlar Ve Bitlerden Bıkmış Güney Ottawalı Biri

Bloomington, Indiana, 4 Kasım 1960

Merhaba, Alice'in düğün davetiyesini yeni aldım. Sevine sevine düğüne geleceğim. Senin öğüdünü tutup 'yanımda bir konuk' getireceğim. Trene değil, uçağa bineceğiz. Erkek arkadaşımın çok parası var.

Beans

Ottawa, 15 Aralık 1960
Sevgili Dee,

Az önce Pinky'yle konuştum, kızının düğününü atlatana kadar senin köşene yazmaktan mutluluk duyacağını söyledi. Düğünlerin ne kadar güç ayarlandığını biliyorum. Pinky, yeniden moda olan eğreltiotlarıyla ilgili ilginç bilgiler bulmuş. Yardımcı olabileceğim bir konu olursa bildir.

Sevgiler,
J.

Ottawa, 22 Ocak 1961
Sevgili Dee'ciğim,

Beni bağışla, ama bunu yazıya dökmeliydim. Teşekkürler, teşekkürler, teşekkürler.

J.

Hampstead, İngiltere, 20 Nisan 1961
Anneciğim,

Bu küçük evde o kadar mutluyuz ki. Hiç bu kadar mutlu olabileceğimi sanmazdım. Evin adresi bile kulağa şiir gibi geliyor: 1, Brewery Lane. Sen ne dersin! Galiba şimdiye dek çılgının tekiydim, ama birdenbire düzeldim. Sonsuza kadar burada kalıp çocuk doğuracağım, Chekov'la ilgili yazılar yazacağım, rahat ve aklı başında olacağım. Victoria'nın harika fotoğrafları için teşekkürler. Onun düşüncesi bile içimi sevgiyle dolduruyor. Bu yıl, Beans ve Fraidy'yle Bermuda'ya gitmeye karar vermene sevindim. Ben de size sevgilerini yolluyor.

Alice.

Bloomington, Indiana, 25 Mayıs 1962
Daze,

Vaftiz törenine yetişebildiğiniz için çok sevindim. Alice harika görünüyordu, amma da olgunlaşmış; Ben Junior da çok güzel. (Herhalde Hampstead'e dönmüşlerdir bile.) Sonunda Jay'le tanışmak da hoştu. Evet, haklıymışsın, gerçekten çok içten, bilgece bir kahkahası var. Ayrıca 'Ivan Skavinsky Skavar'ı baştan sona ezbere bilen bir adam insanı çekiyor doğrusu. Mel'le ortak birçok yönünün olmasından zevk almamak elimde değil. Bu yaşta hepimizin birer sevgilisi olması tuhaf değil mi, ancak Mel artık bir koca olduğu için herhalde bu sınıfa girmiyor. Bu arada Beans ve Brick de evlilik sözü edip duruyorlar. Keşke o adamı sevebilsem, ama nedense bunu beceremiyorum. Sen bu konuda ne düşünüyorsun? Hoşlanmamamın nedeni yalnızca adı ve o korkunç kravatları değil galiba. Belki de Kennedylerle alay ediş biçimidir. Belki de taktığı şu Sigma Chi yüzüğüdür. Belki de her halidir.

Sevgiler,
Fraidy

Ottawa, 6 Haziran 1963
Sevgili Bayan Bahçıvan

Şakayıkların güzel, ama aptal olduğu konusunda sizinle aynı fikirdeyim. Onların en kötü yanı, yerlerinin değiştirilmesinden hoşlanmamaları; bu yüzden kocam ve ben geçen haftaki önerilerinize sevindik. Teşekkürler. Siz en büyüksünüz.

Audrey LaRoche (Bayan)

Ottawa, 15 Ağustos 1963
Sevgili Bayan Bahçıvan,

Gülhatmilerle ilgili yazınız mükemmeldi. Onların 'farbelalı, kalın kuşaklı etekleri'nden ve 'utangaç, tüylü sapları'ndan söz ettiğiniz bölüme bayıldım. Yıllardır bahçeme gülhatmi ekmemiştim, ama yazınızı okuduktan sonra ekme zamanının geçmiş olmasına karşın gidip bir avuç tohum aldım.

Çok teşekkürler,
Lydia Nygaard

Ottawa, 25 Kasım 1963
Sevgili Dee,

Sana telefonla ulaşamadığım için bu kısa notu yazıyorum. Gelecek hafta Kennedy olayını ele almak için bütün *Spor ve Ev* bölümü iptal edilecek; yani senin taşlı bahçe yazını ondan sonraki hafta basacağız. Bu ne biçim dünya, her şey paramparça oluyor.

Sevgiler,
J.

Ottawa, 25 Ocak 1964
Sevgili Dee,

Bu yanlış anlama için özür dilerim. Şimdi fark ediyorum ki bunu sana telefonda söylemem hataydı. Düş kırıklığına uğrayacağını biliyordum, ama buna *bu kadar* tepki göstereceğini asla tahmin etmemiştim. Kendine, yolculuk yapmaya daha fazla zaman ayırmak istediğini, belki de kızını

görmek için İngiltere'ye gideceğini söyleyip duruyordun. Umarım Salı günü her zamanki gibi buluşup, iki *mantıklı* insan gibi bunu konuşabiliriz.

Sevgiler,
J.

Ottawa, 6 Şubat 1964
Sevgili Bayan Flett,

Mektubunuzu dikkatle okudum, duygularınızı çok iyi anladığımı bilin. Ancak sanırım Jay size gazetenin, tam gün çalışanlara makale yazmakta öncelik tanıma politikasını anlatmıştır. Sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, siz uzakta olduğunuz zamanlarda yerinizi hep ben doldurdum ve dürüst olmak gerekirse, birçok okurdan makalelerimin resimli olmasından, bir erkeğin bakış açısından bu makaleleri okumaktan zevk aldıklarını bildiren mektuplar aldım. Bence yerel bir gazete katı kalıplar içine sokulamayacak canlı, soluk alıp veren bir organizmadır. Bir de şöyle düşünün: Okurlarımız sürekli değişiyor, biz de değişmeliyiz. Dokuz yıl Bayan Bahçıvan olduktan sonra eminim siz de bu değişiklikten hoşlanacaksınız.

En iyi dileklerimle,
James (Pinky) Fulham

20 Şubat 1964
Sevgili Dee,

Bu olanlar yüzünden çok üzgünüm, gazetenin uygulamasının gülünç olduğunu da kabul ediyorum, ama gazetenin bu politikası, benden önce benim yerimde olan kişiden bu yana böyle uygulanıyor. Bu olanların senin makale yazma yeteneğinle hiçbir ilgisi yok, sen böyle bir şey düşünmeyecek kadar akıllı bir kadınsın. Pinky, tam gün çalışan bir eleman olduğu için, eğer yeteneği varsa herhangi bir köşede yazı yazma önceliğine sahip. Bunlara ne kadar üzüldüğümü anlatamam, ama ne yazık ki elim kolum bağlı.

Lütfen bir an önce buluşup başka şeylerden söz edelim. Beni bağışla, ama bu olayı gereğinden fazlasıyla kişisel bir şey olarak algılıyorsun.

Senin,

J.

28 Şubat 1964
Sevgili Bayan Flett,

Mektubunuz için teşekkürler. Ancak korkarım fikrimi değiştirmek istemiyorum. Dürüst olmak gerekirse, on yıldır kentin politik haberlerini yazıyorum ve bir değişikliğe ihtiyacım var. Doktorum bile bana böyle bir değişiklik önerdi. Bence siz de bunca yıl sonra bir değişiklik istersiniz. Bizi genç tutan değişimdir.

Saygılar,

Pinky Fulham

Not: Daha önce de dediğim gibi, umarım bu anlaşmazlık dostluğumuzu etkilemez.

Bloomington, Indiana, 28 Mart 1964
Daze,

Beans ve ben bileğini kırıp kırmadığını merak ediyoruz. İkimiz de senden asırlardır haber alamadık; bize bir-iki satır bir şey yazmaya ne dersin?

Fraidy

Hampstead, İngiltere, 10 Nisan 1964

Bize yazmayalı haftalar oldu. İngiltere'ye bahar bütün görkemiyle geldi, Judy de altı kilo oldu bile. Her şey yolunda mı? Senin için biraz kaygılanıyorum. Senden haftalardır mektup gelmedi. Kötü bir şey mi var?

Sevgiler,

Alice, Ben, Benje ve
minik Jude

Bölüm Yedi

Keder, 1965

1965 yılında Bayan Flett büyük bir bunalıma girdi.

Bunalıma bir gecede girdi denebilir. Ailesi ve dostları, onun o sakin doğasının yıkılarak yerini şaşkınlığa, sonra yaşamdan elini eteğini çekmeye, sonra da incinmiş duygularla beslenen ani öfke nöbetlerine bırakmasını çaresizce seyrettiler. Bayan Flett bu dönemde hiç de çekici değildi. Umutsuzluk ona yakışmıyordu. İyilik kötülükle bağdaşamaz; iyilik fazla iyidir, anlarsınız ya, aptalca denecek kadar iyidir. Bir insan günde yalnızca bir ya da iki saat uyuyabiliyorsa, yeme düzenini kaybetmişse, bu tür kişiler yavaş yavaş bedensel olarak küçülür, güçten düşer; böyle insanları görmüşsünüzdür, Bayan Flett de görmüştü; bunlar halka açık parkların çevresinde ayaklarını sürüye sürüye yürür, saç kurutma makinelerinin altında otururlar. Yüzlerinin derisi sarkmıştır. Giysileri üzerlerinden düşecekmiş gibi görünür; böyle insanlarla karşılaşan kişiler, onların üstüne başına çeki düzen vermek isterler. Bu zavallı kişilere koşup onları avutmak istersiniz, ama onları, insanı iten bir başarısızlık aurası, hatta bir koku sarmalar.

1965 yılının baharı ve yazı, bu dönem Bayan Flett için korkunç bir dönemdi; önce yaşamdan elini eteğini çekti, sonra katılaşıp suskunlaştı, sonra çevresindekilere çocuklarına, torunlarına, birçok iyi dostuna ve tanıdıklarına kızgınlık duymaya, onları suçlamaya başlayarak onlara yabancılaştı.

Bayan Flett'i böyle tümüyle değiştiren şey neydi? Akla hemen menopoz olasılığı geliyor, ama hayır. Daisy Flett 1965 yılında elli dokuz yaşındadır, bazılarına göre onu hiç de az etkile-

meyen hormonal yapısı, başkalarına göre kırk dokuzuncu doğum gününden bu yana bir saat gibi düzenli işliyordu. Aileden bazılarının sandığı gibi kocasının geçmişteki ölümü için yas tutmamaktadır. Sevgili, tatlı Barker'ını sevgiyle anar elbette, onun anısına saygı duyar, bu da ne demekse; ayrıca eline Jergens losyonunu her döktüğünde Barker'ı anımsayarak gülümser ve şimdi burada yazıya dökmüş olsa da kimseye anlatmadığı, kendisine sakladığı bir âna geri döner; Barker onun yumuşak eklemli parmaklarını esnek, ipeksi balıklara benzetmiştir.

Balık mı? Ne kadar şaşırtıcı bir benzetme; Daisy de bunu ilk duyduğunda şaşırmıştı; hatta duyduğu zaman bu benzetmeden pek hoşlanmamıştı, en azından kocasının cesurca şiirsel bir benzetme yapmaya kalkıştığını anlamıştı. Ancak acaba gerçekten ölmüş olan yaşam arkadaşını özlemekte midir? Yalın aşklarının bezginliğini özlemle anmakta mıdır? Yirmi yıllık evliliklerini, birlikte yaşadıkları bir avuç yılı boş zamanlarında ne sıklıkla anımsar acaba? Dürüst olmak gerekirse, çok ender. İşte, sonunda söyledim.

Şu anki bezginliği, yüreğinin ve zihninin onu başka yönlere çekmesi, mantığının iflas etmesi, sağlığının bozulması; bütün bunların kökeni, çevresindeki insanların fark edip tarttıkları ve üzerinde tahminler yürüttükleri bir şeye dayanır.

Alice'in Kuramı

Bana birşeyler oldu. On dokuz yaşında belli bir karakter yapısında bir insan olmak üzereydim, sonra birden değiştim ve bambaşka biri oldum. Benlik, bir sütunun saçaklığına kazınmış bir şey değildir. Kısa süre önce, bir yerde, sanırım pazar gazetelerinden birinde okuduğuma göre kadının biri, bir sabah kalktığında bambaşka bir el yazısıyla yazmaya başlamış; daha küçük ve kısa kuyruklu harflerden oluşan bir yazıymış bu, ayrıca harfleri öne yatırmak yerine artık geriye yatırıyormuş. Resim yapmak gibi bir şeymiş bu. Adını bu yeni yazı biçimiyle on-on beş kez yazmış. Sonra da Anayasanın önsözünü ve Gettysbury Konuşmasını bu el yazısıyla yazmış; öğlen olduğunda o artık bambaşka biriymiş.

Bendeki değişim, yazımı, saç biçimimi ya da beslenme rejimimi değiştirmemden çok, çok daha köklü bir şeydi; gerçi , elli-li yılların ortasında pek popüler bir saç biçimi olmasa da on dokuz yaşımda saçımı uzatmaya karar vermiştim. Ayrıca et, şeker ve sigarayı da bırakmıştım ya neyse.

Mevsimlerden yazdı. Üniversite birinci sınıfı bitirdikten sonra eve dönmüştüm. Aslında dönüşümden sonraki ilk sabahtı, ailemin Ottawa'daki geniş, sessiz, harap evinde uyandım ve tavana baktım, tavanda yaşlı bir kocakarının kamburuna benzeyen bir çatlak vardı; çatlak bir kambur gibi sivri bir yuvarlak çiziyor, sonra bir eğimle aşağı iniyordu. Bu çatlak, küçüklüğümden bu yana oradaydı. Tavanın badanasındaki bu tehditkar, haşmetli çatlak, sabah ilk, akşam son gördüğüm şey oluyordu. Bu cadıya benzeyen çatlaktan korkmuyordum, Tanrım hayır, bu tür şeyleri insan biçimine benzetmenin hayalperest ve tekbenci bir yaklaşım olduğunu çok iyi biliyordum; ayrıca, benden daha mutlu insanların, tavanda hasta bir omurga yerine bir ırmak, bir kıta ucu ya da kendini biraz zorlarsa üzerinde bir Çin pagodasıyla ya da çırpılmış kremayla kaplı bir dağ tepesi görebileceğini biliyordum. Neyi görmek istersek onu görürüz. Algılarımız en derin gereksinimlerimizden kaynaklanır, üniversitede zorunlu bir ders olan Ruhbilime Giriş dersinde bunları öğreniyoruz. Hayır, tavandaki biçimin beni korkutmasının nedeni, kalıcılığıydı. O çatlak hep oradaydı. Bana eşlik etmeye, benim bir parçam olmaya kararlıydı.

Bodrumdan, boyunun yetişeceğini umarak merdiveni üst kata kadar taşıdım. (Bizim bu eski evin tavanları gülünç denecek kadar yüksekti.) Bahçedeki barakada bir kutu boya macunu buldum ve bundan bir kutu dolusu, yapışkan bir karışım yaptım; mutfaktaki bir çekmecede bulduğum spatulayı kullanarak, merdiveni santim santim ilerleterek, tavandaki çatlak boyunca bu karışımı sürdüm. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştım, ama kutudaki talimatları dikkatle okumuş ve çok titiz çalışmıştım. 'Çok titiz bir çalışma' diye yazardı hocalarım dönem ödevlerinin altına, '*Doğru bir bakış açısı*', '*Gayret dolu.*'

Macun yarım saat içinde kurumuştu, ince taneciklerin kafama ve yüzüme yağmasına izin vererek, tebeşirimsi tozu soluyarak, tadını dilimde duyarak bunu zımparaladım. Tadı hiç de kö-

tü değildi, tam tersi. O öğleden sonra saat dörtte bütün tavanı uzatma sopasına bağlı bir silindir fırçayla boyamıştım. O gece yatmadan önce de ikinci katı sürdüm.

Sonra karanlıkta yatağıma uzandım, büyük olasılıkla aşağı süzülen ve havaya karışan lateks buharları ve sabah o çatlakla karşılaşmayacağımı bilmenin bana verdiği çılgın sevinçle sarhoş olmuştum. Uykum çabucak geldi; bunu memnuniyetle karşıladım; sabahı iple çekiyordum; sabahın ilk ışıklarıyla uyanıp yarattığım bu değişimi görmek istiyordum.

Gerçekten de başarmıştım. Bu olay, bu keşif gerçekleşecekti! Ailemin hiçbir üyesi yatak odamın tavanını boyama kararıma karşı çıkmamıştı. Hatta kimse niye merdiveni istediğimi, neden malzeme barakasında rulo fırçayı aradığımı, bu hareketimin ani bir kapris mi yoksa mecazi anlamlarla yüklü bir hareket mi olduğunu sormadı. Bu genel hoşgörü havası beni şaşırttı. Annem elbette, yerel gazeteye (Bayan Bahçıvan adıyla yazdığı) haftalık makalesiyle meşguldü. Erkek ve kız kardeşlerim beni ilgiyle, belki biraz kıskançlıkla – neden biz tavanlarımızı güzelleştirmeyi düşünmedik, diye – izlediler; yanımıza bir yıl önce taşınmış olan Kuzen Beverly ise halının üzerine gazete yaymama yardım etti ve erişilmesi güç köşeleri nasıl boyamam gerektiği konusunda yararlı öğütler verdi. Babama gelince, hâlâ yaşıyor olsaydı, beni eve dönüşümün ilk gününde böyle sıkıcı ve pis bir işten alıkoymak isterdi, yine de onun beni böyle bir işe sürükleyen dürtüyü anlayabileceğini düşünmeden de edemiyorum.

Bir günde yaşamımı değiştirmiştim: yani yaşamım değiştirilebiliyordu. Görünen köy kılavuz istemezdi; hayır, bu gerçek, kanıma hemen, eroin kadar etkili bir biçimde karıştı; bunun damarlarımda şahlanıp pompalandığını, damarlarımı ışıl ışıl yaparak cam gibi bir şeye dönüştürdüğünü hayal ediyordum. Bu sabah beni kısıtlayan bir çevrede, bir alınyazısıyla uyanmıştım, oysa şimdi kendi irademin fırtınasının ortasında uykuya dalmak üzereydim. Sabah gözlerimi açınca, her şeyin yapılabilir olduğunu kanıtlayan o pürüzsüz, beyaz olasılık tarlasını görecektim. Benimle alay eden o tavan bir anının anısıydı artık. Bunu boyayarak kapattığım için değil. Yeryüzünden sildiğim için. O çatlak sanki orada hiç olmamış gibiydi.

Daha sonra, nazik bir insan olmaya karar verdim. Hiç de nazik biri değildim, ama bunu öğrenebileceğime inanıyordum.

Önce, günlüklerimi ve üniversitedeyken eve yazdığım, o yapmacık sevgi ve hilekârlık dolu mektupları şöminede yaktım. Annem ne yaptığımı görünce kaygısını dile getirdi. Buna pişman olabilirsin, dedi, geri dönüp on, on iki ya da on altı yaşında nasıl bir insan olduğunu anımsamak isteyebilirsin.

Ancak geçmişte nasıl bir insan olduğumu anımsamak için günlüklere ya da mektuplara gereksinimim olmayacağını biliyordum. Acımasız, patronluk taslayan bir çocuktum. Bencildim. İnsanları üzmekten hoşlanırdım. Kız kardeşim Joan'a Bayan Islakkülot, erkek kardeşim Warren'a da Sivilceburun derdim. Kuzen Beverly'ye sözleşmeli bir hizmetçiymiş gibi emirler yağdırır, küçük kızı birkaç aylıkken sabahları ağladığı için söylenir dururdum; çocuğun yalnızca karnı ağrıyordu, ama ben Beverly'nin çocuğa iyi bakmadığını ya da çocukta beyin zedelenmesi filan olduğunu söylüyordum. Annem için sürekli, gazetelerden rejim yazılarını kesiyor, bunları ona sakin, ikiyüzlü bir sesle okuyordum, ayrıca yazdığı gazeteye 'şu dar fikirli paçavra' diyordum. Nasıl biri olduğumu çok iyi hatırlıyorum. Insanlar anıların sığ bir haliç olduğunu düşünür, oysa kendimle ilgili anılarım, şu anda olduğum insana çarpıp duran dalgalarla çalkalanan bir göle benziyor. Ben artık iyi bir insandım. Düşünceli biriydim. Davranışlarıma çok dikkat ettim; beynimin içindeki motorun tıkır tıkır çalışıp durmasını dinledim; bu, boncuklarla desen oluşturmak kadar güç bir işti. 1955 yazına küçük bir kız olarak girdim ve bir kadın olarak çıktım. Kadınların kanamaları olduğunu öğrenmiştim, ama acımasız olmaları gerekmiyordu.

Davranışlarımın ailemde uyandırdığı tepki şaşırtıcı derecede belirsizdi, tıpkı uzaklardaki çanların rastgele çınlamaları gibiydi; sanki bunca yıldır bunu bekliyorlarmış gibi: Alice olgunlaştı, diyorlardı. Alice artık gerçek bir hanımefendi oldu. Alice kendine geldi. Alice duruldu. Alice öfkesini ve kibrini bıraktı, Alice'in sert köşeleri törpülendi. Meğer Alice katı görünüşünün altında ne tatlı bir kişilik taşıyormuş, değil mi? Ya, gerçekten de çok şeker bir insana dönüştü. Ah, Alice'e güvenebilirsiniz, o her zaman güvenilir bir insan olmuştur.

İşte böyle! Babamın ölümünden önce ve sonra ailemin yapısı şöyleydi:

Babam habis bir beyin urundan ölmeden önce çok tatlı bir aileydik: Sevgi dolu bir ana baba, sağlıklı çocuklar. Babamız, melez tahıllar üzerine yaptığı çalışmalarla ün kazanmış (Guelph ve Iowa Üniversitelerinden onur ödülleri almıştı), Tarım Enstitüsünde Müdür olarak çalışan bir adamdı, buradan emekli olduktan sonra, aylaklık edecek biri olmadığı için, Ottawa *Recorder* gazetesine haftalık makaleler yazmaya başladı. Annem babamdan yirmi üç yaş küçüktü; bu yaş farkı, yaşlı bir kocanın karısı olmak annemin hobisi ve uzmanlık alanıydı; bu onun çocuksuluğunu korumasını, genç kızlık kulesinde sürekli bir kiracı olmasını sağladı. Annem o kulede, güven içinde oturuyor ve korunuyordu. Evde kalıp çocuklara bakıyor, dikiş dikiyor, evi temizliyor, hatta parası yardımcı tutmaya yetmesine karşın bahçeye kendisi bakıyordu. O bahçe, onun ve bizim günlük yaşantımızda bir mecaz gibiydi. Annem yemekler pişiriyor, et kızartıyor, sebze haşlıyor, turtalar, muhallebiler, tatlı için kalıplı jöle gibi şeyler yapıyordu. Hangi yemekleri yapacağına önceden karar vermiş oluyordu, ne yiyeceğimize öyle gelişigüzel karar vermezdi. Aile kurulmuş bir masaya otururdu. Annem masanın ortasına her zaman yeni süsler koyardı; annem bu yüzyılın ortasında orta süslerine inanan kadın taburunun bir askeriydi. Biz çocuklar masada uslu dururduk. Alçak sesle konuşurduk. Yemeklerden sonra, hatırlatılmadan ödevlerimizi yapmaya giderdik. Çarşamba akşamları Myrna Rassmussen adlı bir kadından piyano dersi alırdık, bu kadına arkasından Soylu Ahududu derdik; bu nazik lakap aslında ne olduğumuzu, neler yapabileceğimizi açıkça gösterir. Cumartesi günleri ailece yürüyüşe çıkardık; ana babamız bize çevrede ya da Deney Çiftliğinde yetişen çeşitli çalıların, ağaçların, bitkilerin ve çiçeklerin adlarını fark ettirmeden öğretirdi.

Babam öldükten sonra –hatta teşhisi izleyen aylar içinde– her şey hızla değişti. Akşam yemekleri saatinden ya erken ya da geç yeniyordu. Yemek odası yerine mutfakta yiyorduk; yemekte genellikle konserve mısırlı biftek ya da kaşar peynirli tost oluyordu. Annem üzerinden önlüğünü hiç çıkarmıyordu, evden önlüğüyle çıkıyordu, ona önlüğünü çıkartmasını söyleme-

miz gerekiyordu. Evi süpürmeyeli çok olmuştu. Her şeyi boşlamıştı. Çok sevdiği Afrika menekşeleri, hatta eğreltiotları da kuruyup gitmişti. Evi, üzüntü içinde olduğu ya da duruma alışamadığı için boşladığı söylenebilir, ama evi boşlaması başka bir şeye daha bağlıydı. Babamın ölümünden iki ay kadar kısa bir zaman sonra annem onun *Recorder* gazetesindeki köşesini üstlendi, artık Bayan Bahçıvan olmuştu. Birdenbire bambaşka bir kadına dönüşmüştü, çalışan biri olmuştu. O tuhaf, güzel günlerde dedikleri gibi, o artık 'ev dışında çalışan' biriydi, aslında yazılarını bizim evin çatısı altında yazıyor ve Cumartesi gazetesine yetişmesi için çarşamba günü yürüyüp Torrington Crescent'in köşesindeki posta kutusuna atıyordu. Onu gazeteye yazmaya teşvik eden editör müydü, yoksa annem mi gönüllü oldu, asla öğrenemedim, ama artık oturma odasının köşesinde duran babamın çalışma masasında oturuyor, makalelerini yazıyor, okurlarının duyularına hitap edecek, ama aynı zamanda botanik gerçeklerine de uygun bir yanıt arar gibi alnını ovuşturuyor, tavana bakıyor, dolmakalemiyle cızırdata cızırdata birşeyler yazıyordu. Bazen kalkıp pencereye doğru yürür, sonra masasına döner, geniş kalçasını sandalyeye yerleştirir ve yeniden yazmaya başlardı. Görünüşe bakılırsa böyle yazılar yazmaya yeteneği vardı. Bu herkesi şaşırtmıştı. Sanki birdenbire, rastlantıyla, asıl benliği ortaya çıkmıştı.

Sonra Saskatchewan'daki kuzen Beverly trene atlayıp evimize geldi, geldiğinde altı aylık gebeydi ve bir tahıl ambarı kadar kocamandı, üçüncü kattaki depo odasına taşındı. Beverly'nin bebeği birine evlatlık vermesi planlanıyordu, ama böyle bir şey olmadı. Bu konu açılmadı bile. Victoria güzel, sıradan bir bebekti, bizimle kaldı. Başlangıçta bebek benim odamda bir sepette uyuyordu, ama daha sonra Beverly aşağı kattaki güneşli odanın sarmaşık desenli duvar kâğıtlarının üzerine kuzu ve sütçü kızı desenli bir duvar kâğıdı yapıştırıp bir bebek odasına dönüştürdü.

Bütün bu değişimler göz açıp kapayana kadar olmuştu. 1954'te hoş, sıradan bir aileydik, Bay ve Bayan Barker Flett ve onların üç uysal çocuğu. Sonra sanki evimize yıldırım düşmüş gibi her şey değişti: Sağ kalan annemiz çalışmaya başladı (aklı sürekli başka yerdeydi ve meşguldü), sonra evimiz bekâr bir an-

ne, karın ağrısı çeken bebeği ve üç ergenle dolu bir binaya dönüştü: dalavereci Joan, somurtkan Warren, acımasız Alice.

Annemin bütün bunlardan çok rahatsız olduğunu sanıyorsanız, yanılıyorsunuz. Evimizi 1955'te etkisi altına alan dalgaya direnmedi ve onun kendisini dibe çekmesine izin verdi. Sonra yüzeye, yuvarlak, gülümseyen yüzü güneşe dönük, mutlu bir biçimde çıkıverdi.

Babam için yas tutmadığımız sanılmasın.

Babam uzun boylu, kambur, yakışıklı bir adamdı, yetmiş yaşında bile saçları gürdü. Saçlarını Avrupalılar gibi tuhaf bir biçimde alnından arkaya doğru tarardı. Alnı pürüzsüz, parlaktı, beyaz, taş gibi, temizdi. Kalın boynu, gömlek yakasının içinde, kravatla çok güzel duruyordu, ama uzun kolları ve bacakları, hantal dürüstlüğü onun bir zamanlar bir kasaba çocuğu olduğunu, başka bir çağda doğup Manitoba'nın kırsal bölgesinde büyüdüğünü belli ederdi. Sevecen ve sabırlı olmasına karşın bir baba olarak ondan utanırdım, fazla nazikti, boğazını çok sık temizlerdi, bedeninden rahatsızlık duyardı, çok yaşlıydı, fazlasıyla yaşlıydı, ama öldükten sonra onu çok özledim.

Annem de onu özledi. Babamın cenazesinden sonraki günlerde durgunlaştı, tembelleşti, sanki görünmez, hava geçirmeyen bir zarın içindeydi ve hava alamıyordu, geçmişi, evliliği; her şey bir su kanalından aşağı akıp gitmişti. Sonra birden, Bayan Bahçıvan oluverdi. Eski kişiliği, bedenine fazla büyük gelen bir ceket gibi üzerinden kayıp düştü.

Yıllardır her sabah elbisesini giyiyor, terliklerini ayağına geçiriyor ve masasına oturup önce makalesini uzun uzun el yazısıyla yazıyor, sonra bir müsvedde daha yapıyor, sonra bir müsvedde daha, sonra da Kuzen Beverly'nin daktilo ettiği makaleyi kontrol ediyor. Paslı gri renkte, kıvır kıvır, tüy gibi saçları alnının ve kulaklarının üzerine düşüyor; masasına oturmadan önce bazen saçlarını tarıyor, bazen de taramıyor. Yaptığı işe kendini o kadar kaptırıyor ki telefonun çaldığını bile duymuyor; onun bir işe kendini böylesine verme yeteneğine sahip olduğunu hiçbirimiz tahmin etmiyorduk. Bir hafta, diyelim lobelyaların nasıl üretildiğini, gelecek hafta kauçuğun toprağının nasıl hava katmanlarıyla doldurulacağını yazıyor. Makale yazmadığı zamanlar, okurlarından gelen mektupları yanıtlar; hafta-

da ortalama yirmi mektup alır ya da yeni fikirler üretmeye çalışır, babamın eski dosya dolabına yeni bilgiler dosyalar koyar. Bu işi tam dokuz yıldır yapıyordu, ama şimdi, aniden işi sona erdi.

İşini kaybetti. Pinky Fulham adlı bir adam köşesini elinden aldı, elli dokuz yaşında olan annem de işinden oldu. Çıkış belgelerini aldı. İşinden atıldı ve kocasının ölümünden, çocuklarının kötü davranışlarından duymadığı kadar derin, keskin ve engin bir kederin içine gömüldü. Bir yıl önce saçları canlıymış gibi başının üzerinde uçuşurken masasında oturup, kalemini kâğıdın üzerinde cızırdata cızırdata birşeyler yazıyordu. O ünlü yerel kişi, Bayan Bahçıvanken, şimdi yeniden Bayan Flett olmuştu. Kısa bir süre için bir işte çalışmanın nasıl bir şey olduğunu tatmıştı. Bu insana biçim veren bir doyum hissiydi. Zarfın içinde katlanmış duran, daktilolu kâğıtların uyandırdığı o his. Postayla gönderilen ödeme çeki. Şimdiyse, boş, sessiz vitrinlerinde reddedilme ve kayıtsızlık sergilenen, kapısına asma kilit asılmış, iş yapmayan kocaman bir keder dükkânına benziyor.

Ben ondan binlerce kilometre uzakta, İngiltere'de –tam söylemek gerekirse, Hamstead'de– oturuyorum, ama sevgili kocam Ben'i ve iki küçük yaramazımı, Benje ve Judy'yi bırakıp neler olduğunu görmek için annemin yanına üç haftalığına geldim. Annemi bahçede, hasır koltuğunun kollarına sımsıkı yapışmış, yaşlıların çenesine benzemiş olan çenesi tuhaf bir biçimde çökmüş, çaresizce, 'Buna alışamıyorum. Bunu atlatamıyorum,' diye söylenerek otururken buldum.

Fraidy Hoyt'un Kuramı

Alice Flett Downing'in annesinin gerçek benliğinin nasıl bir şey olduğunu anlamasını beklemiyorsunuz herhalde?

Evet, doğru, annesini seviyor, gerçekten iyi bir evlat, ne de olsa annesini bunalımdan kurtarmak için koskoca okyanusu aşıp geldi. Sorun şu ki Alice nereden başlayacağını bilmiyor. Tuhaf ve ironik bir biçimde, annesini yeterince tanımıyor, oysa ben Daisy'yi Indiana, Bloomington'da at kuyruklu bir velet olduğu zamanlardan beri tanıyorum; aslına bakarsanız at kuyruk-

lu olan bendim, Daze'in saçları doğuştan kıvır kıvırdı. Saçlarından nefret ederdi, Tanrım! Kendine gezici yapağı yumağı derdi. Daha sonra kaniş kesimi moda olduğunda çok sevinmişti, ama o zamana kadar, yani kırklı yılların sonuna kadar Kanada'da Barker Flett adlı bir adamla evli kaldı; üç çocuğu vardı ve en büyükleri Alice'ti.

Alice'in elinde değil, bu kızın iş saplantısı var. O, bizim çağımızdaki kızlar gibi gelenekçilik ve isyankârlık arasında gidip gelmiyor; kendine ait ciddi ilgi alanları var, bu konuda insanlara bilgiçlik tasladığı oluyor. Alice yirmi sekiz yaşında, onun çocuklara filan karışacağını sanırsınız değil mi? Barış ve sevgi konularında boş boş konuşup, halka açık yerlerde yayılıp yatmasını, gitarını çalıp, otunu içip, yaşamını tatlı tatlı cehenneme doğru sürüklemesini beklersiniz. Oysa o ufak tefek bir ekonomi profesörüyle evlendi, masallardakine benzer bir evde, İngiltere'de yaşıyor, iki mükemmel bebek doğurdu, *'Çehov'un Düşgücü'* adlı, az çok başarılı olan bir kitap yazdı ve şimdi Çehov'un dişil tarafını inceleyen bir başka kitap yazıyor; bu ikinci projesini Noel Kartının yanına iliştirdiği mektubunda bana anlatmış. Alice konusunda bilmeniz gereken bir şey de budur: İnsanlara Noel kartları yollar; uzak düştüğü dostlarını ve ailesini hâlâ kollarıyla sıkı sıkı sarar, iyilikseverliği annesinin eski kızlık dostlarını, özellikle beni ve Labina Greene Dukes'u da kapsar; Labina şimdi Florida'ya taşındı; bir keresinde bana Alice'in Bayan Kutsal Doğruluk olduğunu söylemişti.

Alice kısa mektuplarında ve kartlarında bana Fraidy 'Teyze' olarak hitap eder, bu teyze seslenişi onun beni sahiplenme isteğini gösteriyor. Ayrıca iyilikçi bir saygı duyduğunu. Ayrıca beni sevdiğini. Onu en son Judy'nin Ottawa'da yapılan vaftiz töreninde gördüm. Alice'in tuhaf bir yönü de budur: Her şeye karşın çocuklarını vaftiz ettirir, ama Tanrıya inanmaz; çocukları, Atlantik Okyanusu'nun öteki ucundan Kanada'ya, saf ve kutsal Kanada suyuyla, yüreği saf olan ya da olmayan aile üyeleri ve dostlar önünde vaftiz olmaları için getirir. Törenler toplumun çimentosudur, der; en belirsiz dürtülerimizi bile toplum belirler; törenler, beyin ve beyincik arasındaki mühürdür. Alice'in, insan davranışının her yönüyle ilgili bir, bazen birkaç kuramı vardır. Judy'nin Ottawa'daki o harika bahçede rahip tara-

fından kutsal suyla kutsanmasından sonra, Alice ve ben elimizde şampanya bardaklarıyla *Kadının Gizemi* konusunda saçma sapan, uzun bir sohbete daldık. Benim bu kitabı okumuş olmama şaşırdığı belliydi. Birçok genç gibi o da biz yaşlıların supaplarımızı kapatıp, gelecek konusunda kendimizi yaşamın akışına bıraktığımızı sanıyor. Ben, Betty Friedan'ın iş sahibi olmayı yüceltterek, bunu bir kurtuluş gibi göstermesini eleştirmeye başlayınca Alice'in gözleri faltaşı gibi açıldı ve 'Bizi biz yapan işimizdir!' diye haykırdı. 'İş ve benlik birbirinden ayrılamaz.'

Aman Tanrım. Karşı çıkmak için ağzımı açtım. 'Anneme baksana,' diye sözümü kesti Alice, sesini yeterince alçalttığını sanıp çiçeklenmiş leylakların yanında duran annesini işaret ederek; Daze o sıralar iyice şişmanlamış ve kırk iki beden olmuştu, minik Judy'yi kucağına almış, dikiliyordu. 'Annem bir gazetede makale yazmaya başlamadan önce kendi değerini filan bilmezdi. Böyle şeylerden habersizdi! Gerçekten, aslında düşünecek olursan, toplumumuzda bir tür köle gibi yaşıyordu. Emeği karşılığında para kazanmıyordu. Kendisine değer verilmiyordu. O hiç kimseydi. Şimdi ona bir bak. O artık...' Alice elini, kımıldaşan leylaklara doğru sallayarak doğru sözcükleri aradı, 'artık gerçek bir insan gibi oldu.'

Alice'e, iş iştir, demek istedim, sanki bunları bilmiyor muydum. İş, yalnızca loş kütüphanelerin köşelerinde oturup birkaç yıl uğraşıp güzel, küçük, özel konulu kitaplar yazmak değildir. İş, kış sabahları çalan saattir, hava karanlık ve soğuktur; gri takımına giden yeşil gömleği ütülemeyi unutmuşsundur, araban doğru dürüst çalışmaz, ama onu bu ay tamir ettirecek paran yoktur, çünkü Monroe İlçesi Sanat Galerisinin Yönetim Kurulu maaşını artırmayalı, bir övgü sözcüğü söylenmeyeli dört yıl olmuştur, üstüne üstlük, bazen koskoca bir sabah boyunca galeriye kimse gelmez, gelseler bile tabloların karşısında sızlanır, soyut resimlere burun kıvırır, ana okuluna giden çocukların bir boyaya parmaklarını daldırarak bu resimlerden daha iyisini yapabileceğini söylerler, üstelik (öhö, öhö) insanlar aslında hoş bir manzarayı, tarlaları, gökyüzünü, Tanrı aşkına, gerçek bir ufuk çizgisine benzeyen ufuk çizgilerini sevmelerine karşın, bunu söylemeye çekindikleri, sustukları için bu tür şeyleri aslında ödedikleri vergilerle desteklerler. İş başka nedir? Yö-

netim kurulu toplantıları, dengelenmesi gereken bilançolar, her nasılsa her zaman geri tepen reklamlar, azalan fonlar, yanlış yere giden bağışlar, basımevlerinden geç gelen kataloglar, saatlerce telefon edip, portfolyosuna bakmanız için yalvaran çılgınlar; bu çılgınlar sizin bunu kendilerine borçlu olduğunuzu, hem zaten iyi bir mevkiye gelmiş bir memurdan başka bir şey olmadığınızı size hatırlatırlar. İşte iş budur.

Sonra son zamanlardaki gibi –Mel gittiğinden bu yana– eve, bir bardak burbona, tavada yumurtana dönersin ya da belki yeni gelen kitapları görmek için kütüphaneye uğrarsın; başın çatlayacakmış gibi ağrıdığı için erken yatarsın ve uykuya dalmadan önce Kanada'daki eski dostun Daze'i düşünürsün. O, çocuklarıyla, günlerini istediği gibi, istediği hızda yaşar, kutsal *'İyi Ev Bakımı'* makalelerinde söylenenleri yaşamına uygulayarak, başkalarının çalışmaları karşılığında ödüllendirilerek günlerini geçirir, o kişiler ona defneden taçlar takar, gerçek bir anne olduğu, kutsal dolların peşinde canı çıkan arkadaşı Fraidy Hoyt gibi olmadığı için ne kadar şanslı oldukiarını söylerler.

Eh, bir aile en azından arada sırada kendini başkalarının betimlemesine izin vermeli. Bir aile sonsuza kadar peri tozunun içinde gömülü duramaz, bu da yalanların ve ailenin tarihçesine gömülmüş önemsiz, başkalarına anlatmadıkları ayrıntıların açığa çıkması anlamına gelir. Sözgelimi Flettler için iş her zaman çok önemli olmuştur. Barker ve melez tahılları. Alice ve Rus yazarları. Warren ve müziği. Joanie ve New Mexico'da ne yapıyorsa o; yani aile üyelerinin Daze'in çöküntüsünü işini kaybetmesine bağlamaları çok doğal. Ben de ilk bir ay filan böyle olduğunu sanmıştım, ama sonra yavaş yavaş anladım ki 'işini' kaybetmek, bütün yaşamı boyunca bastırdığı bir özlemi açığa çıkarmıştı.

Evet, sözünü ettiğim şey seks, ya ne olacaktı?

Daze'le seks konusunda konuştuğumuz sanılmasın. Bu konuda konuşmayalı uzun zaman oldu, birleşmenin gizemlerini keşfetmeye çalıştığımız genç kızlık dönemlerimizden beri bu konudan söz etmedik birbirimize: Sevişme ne kadar sürer? Ne kadar can yakar? Bunu yaparken aynı zamanda konuşman, sevgilinin kulağına sevgi sözcükleri filan fısıldaman gerekli midir? 'Orgazm' olmak nasıl bir duyguydu, orgazm olduğuna nasıl

emin olurdun, ayrıca orgazm olmanın ne önemi vardı, eğer olmadıysan olmuş gibi yapman eşini aldatman anlamına mı geliyordu? İşte o zamanlar böyle şeyler konuşurduk.

Sonra birden cinsel yaşamımızı konuşmak hıyanet oldu. Bence ikimiz de bu konudan söz etmek istiyorduk bir araya geldiğimizde ikimiz de konuyu açmak için beceriksizce girişimlerde bulunuyor, ama ortak bir temel bulmakta güçlük çekiyorduk. Aramızda çok fazla mesafe, çok büyük bir orantısızlık var diyebiliriz. Ne korkunç bir dengesizlik. Daze'in cinsel deneyimi, hantal yürüyüşlü, her iki cinsin özelliklerini de taşıyan Barker'ı ve belki şu gazetenin editörüyle, Jay Dudley'le sınırlıydı, Jay Dudley kısa bir serüvendi; adam tıpkı kendisine yeni bir lord atayan bir kral gibi Daze'in işini başkasına vererek bütün erkekler gibi bokun teki olduğunu kanıtlamıştı, evet dediğim gibi Daze'in erotik deneyimi bence bu bir buçuk bezelye filiziyle sınırlıydı. Bense çitin öteki tarafında elli üç, büyük olasılıkla elli dört sevgilimle oturuyorum. Ben gürültünün, heyecanın, hareketin olduğu taraftaydım, bu kadar şanslı olduğum için talihime şükrediyor, elli üç kişilik ordumun şerefine kadehimi kaldırıyorum; evet onlar bence bir ordu, küçük, güzel yüzlerine ve omuzlarına güneşin vurduğu, uygun adım yürüyen bir ordu.

Sevgililerimin kaydını tuttum. Belki bunu söylemem ters karşılanacak, ama küçük cep günlüğüme bu serüvenlerin tarihlerini, adlarının baş harflerini, onlarla nerelerde birlikte olduğumuzu, özelliklerini şifreli olarak yazarım; kayıtlar 1927 yılına kadar gider, ayrıca süre, pozisyon, tekrar, tepki derecesi ve benzeri konuları da bu deftere not alırım.

'Hayalet' elli dördüncü sevgilimle bir hafta kadar önce Ottawa'ya giden bir trende karşılaştık, birbirimize adımızı söylemedik, yalnızca karışık geçmişlerimizden ağlamaklı bir biçimde söz ettik. Yemek vagonunda çok *fazla* burbon içmiştik, sarhoştuk, saat oldukça ilerlemişti, uykuya dalmadan sevişmiş de olabiliriz olmayabiliriz de, ikimiz benim ranzamın alt katında sıkıcı bir biçimde çıplak, battaniyenin üzerinde yatıyorduk. Bedenime dayanan pembe, kat kat bir göbek anımsıyorum. O gece olanlar, siyah beyaz bir film şeridi gibi gözümün önünden geçiyor, çok gürültü çıkardık ve kendimizi gülünç duruma düşürdük. Sabah gözlerimi açtığımda adam gitmişti; Tanrıya şükür.

Bedenimse, benim altmış yaşındaki bedenimse (Tanrım!) gece neler olduğuna dair bir ipucu vermiyordu; 'alt tarafımda' çeşitli nedenlere bağlanabilecek bir acı, aklımı karıştıran bir kuruluk. Cep günlüğüme her zamanki verilerin yerine bu kez bir soru işareti koydum. O soru işaretinde cinsel yaşamımın sonunu görebiliyorum. Bunu şimdilik kabullenmeye niyetim olmasa da bu kararı vermemde galiba biraz utanmamın da payı var.

Freud, kadınlar ne ister, diye sormuştu. Yaşlı şarlatan, aptal şey. Kadınların ne istediğini bal gibi biliyordu. Kadınlar hiçbir şey istemiyordu. Hiçbir şey onlar için yeterince iyi değildi. Bunu herkes biliyordu. Benim dışımda herkes.

Ottawa'ya gidişimin nedeni, kederli, eski bir dostumu avutmaktı. Bana gelmememi, kuzeni Beverly'nin kendisine baktığını, şu anda pek eğlenceli bir arkadaş olmadığını yazmıştı, ama ben yine de onun yanına gittim. Birlikte yaşadığımız, sevgiyle ilgili aptalca, duygusal ya da dokunaklı eski öyküleri geçmişten çekip çıkararak ona neşeli olduğumuz zamanları anımsatabileceğimi sanmış ve yanılmıştım. Birkaç gün sonra, bu yasak cinsellik konusunu açıp içimizi dökerek rahatlayabileceğimizi ummuştum.

Bir an gelir, kadınlar kendilerini açmayı kabul ederler, bunu daha önce görmüştüm. Eski dostların paylaşacağı bir itiraf ânıyla karşılaştırıldığında, Alice'in kurnaz sempatisi solda sıfır kalırdı. Eski dostuma, benliğin uzay gibi bir eğri çizdiğini, insanların dönüp dolaşıp genç yaşlarda yaşadıkları heyecanların keskinliğine gelebileceğini anlatmaya çalıştım. Utanç verici iğrençliğine karşın cinsel boşalma, vecde dalabilmenin tek yoludur. Tek yolu. Cinsel boşalma, genç kızken, 'orgazmlardan', tuzlu duşlardan söz ederken sandığımızdan çok daha karanlık, güçlü ve etkilidir. Daze'e, beni ilk kez baştan çıkaran Profesör Popkov'u; sürekli değişik sportif pozisyonlar deneyen Gergio'yu (ona Soylu Erbezi derdim), dört yıl dayandıktan sonra, kendine özgü hımbıllığıyla uzaklaşan Mel'den söz etmek istiyordum. Her şeyi açık açık anlatacaktım, hatta trendeki o acınası kısa ilişkimi bile. Daze'in bu gerçeklerle yüz yüze gelmesinin, mutluluğunun yolunu tıkayan ve onu delirten şeyi yerinden oynatacağına kendimi inandırmaya çalışıyordum.

Ancak orada geçirdiğim hafta bir felaketti. Kimse onu karanlık yatak odasından çıkmaya ikna edemiyordu; boyun ve omuz kasları kasılmaktan tutulmuş, sırtüstü yatıyor, ona kraliçe havası veren kilolarını birer birer veriyordu. Bir keresinde ona tepsiyle öğlen yemeğini götürdüğümde, "Beni neşeli numarası yapmaya zorlama," dedi. "Bunun için çok fazla çaba harcamam gerekiyor."

Bloomington'a döndüm ve onu çok neşelendirecek kısa bir mektup yazdım. Gelecekle ilgili. Güneşin nasıl bulutların arasından çıkacağını. Torunlarını görmekten nasıl zevk alacağını. Falan filan.

Bir hafta sonra, üzerinde Daze'in el yazısı olan bir zarf geldi. İçinde mektup yoktu, yalnızca esrarengiz kayıtlarımın bulunduğu cep günlüğüm vardı. Bavulumu kaparken onu düşürmüştüm herhalde.

Kuzen Beverly'nin Kuramı

On yıl önce Saskatchewan'da kendimi ateşe attım. Yalnız boşanmış bir kadın olmakla kalmamış, ki o zamanlar bu gerçek bir suçtu, daha beter bir şey yapmıştım. Kocam Jerry'i (daha ilk günden içmeye başlamıştı) evden kovduktan iki uzun yıl sonra, bir turşu fabrikasında çalışan Leonard Mazurkiewich'le yattım; adam evliydi (elbette) ve sevişmekten anladığı şey –bunu düşünürken bile sinirim tepeme çıkıyor; her neyse buna değmez– üç dakika inleme, soluk soluğa kalmaydı ve tombala, gebe kalmıştım.

Korkmasam Calgary'e giderdim. Düşünün, savaşta İngiltere'de bombardımanların arasında WRENS'de hizmet veren ben, korkuyordum. İngiltere'de savaşın göbeğindeydim. Genç ken çok cesurdum. Savaşın sonunda Saskatchewan'a döndüm ve cesaretimi yitirdim. Jerry onunla evlenmem için peşimi bırakmıyordu. Bir de annem-babam vardı. Kız kardeşlerim. Herkes. Her nasılsa, aklımı iyice karıştırdılar, her şey çabucak oldu bitti. Jerry'yle evliliğimin gülünç yanı, ne kadar akrobasi yaptıysak, gebe kalamamış olmamdı. Hah! Oysa Leonard Mazurkiewich'le bir gecelik, tek gecelik ilişki, bir geceyarısı yatakta yu-

varlanma, bir çıkmaza girmeme yetmişti. Bazı kızlar böyle bir çıkmaza girdiklerinde intihara kalkışırlar, ama ben bunu bir an bile düşünmedim; bunun nedeni, gözlerimi kapadığımda İngiltere'de ne kadar heyecanlı ve cesur olduğumu anımsayabilmemdi; o zamanlar nasıl biri olduğum, bir takvimdeki ya da filmdeki bir görüntü gibi karşıma dikiliyordu, belki yine öyle biri olabilirdim, ama intihar edersem buna olanak yoktu, bu kesindi.

Ottawa'daki Daisy Yengem beni evine aldı. Aileden biri olmuştum. Tavan arasındaki depo odasını pembe, beyaz boyayla boyamama, pencerelere perde takmama izin verdi; burası benim kendi odam olmuştu, işime burnunu sokacak kimse yoktu, daha sonra, Victoria doğduktan sonra, "Neden aşağıdaki güneşli odayı bebek odası yapmıyorsun?" dedi.

Victoria Louise doğduğunda dört kiloydu, bu çok şaşırtıcıydı, çünkü ben Flett ailesinden sıskalığımı, annemin ailesinden kısa boyumu aldığım için kırk dokuz kiloydum. Victoria karın ağrısı çektiği dönemi atlattıktan sonra çok tatlı bir bebek oldu. Doğduğunda harika, yumuşacık sarı saçları vardı. Şimdi dokuz yaşında, çok güzel bir çocuk! Tanrıya şükürler olsun, onu önceden düşündüğümün tersine birine evlatlık vermedim. Ona baktım, elbiseler diktim, okul toplantılarına gidip öğretmenleriyle konuştum, falan filan, ayrıca Daisy Yengemin sinirini bozmasın diye evde sesini kısmasını sağladım. Bu evin işlerine bakıyorum, çoğunlukla yemeği ben pişiriyorum, bir şirketin sigorta poliçelerini daktiloya çekerek ek gelir sağlıyorum. Son zamanlarda, siniri bozulduğu için halsiz düşen Daisy Yengeme bakıyorum.

Bence, sinirini bozan şey, yaşamının değişmesi ya da alerjileri değil. Onu yıkan çocukları. Dul olduğu için üzerinde daha fazla sorumluluk var, bunu anlayabiliyorum, ayrıca bazı insanlar doğuştan kaygılanmaya eğilimli olurlar. Bir aralar çok sinir bozucu bir çocuk olan Alice için kaygılanıyordu; of, Alice gerçekten de sinir bozucudur!

Sonra bir ara tatlı, ama geçimsiz bir çocuk olan Warren için kaygılandı. Warren'ın yüzü akneliydi, bu da onu utangaç ve geçimsiz yapıyordu, ancak belli bir yaştan sonra kimse geçimsiz olmaz, insanlar büyüyünce ya tatlı bırı ya da 'bireysel' bir yetişkin olur çıkarlar. Buna çok dikkat ettim. Artık Warren

normal bir genç erkek, yüzü de bayağı toparlandı; şimdi New York, Rochester'da müzik kuramı alanında doktora yapıyor, sınıfının birincisi, Altın Madalya sahibi. Daisy Yengem, Warren'ın mezuniyetine gitmeyi istiyordu, hatta kendine mezuniyet için çok tatlı, saz yeşili, kutu biçimli bir şapka almıştı, ama artık oraya gitmesi söz konusu bile değil. Yataktan sürünerek çıkabiliyor, karanlıkta yatağında öylece yatıyor, ağlayıp duruyor, örtüleri sanki birinin boğazını sıkar gibi buruyor. Galiba bu kez Joan konusunda kaygılanıyor, küçük Joan, ailenin prensesi, şımarık, jilet gibi keskin bir zekâya sahip bir çocuk; şimdilerde haşhaş içiyor ve hippiler ne yapıyorsa işte öyle birşeyler yapıyor. New Mexico'da mücevher sattığını söylüyor, ama kalıbımı basarım ki sattığı yalnızca mücevher değil. Bu da annesini çok üzüyor. Daisy Yengemi böyle görünce ben de kahroluyorum. Daisy Yengem hayatımı kurtardı, abartmıyorum, bana ve Victoria'ya bir ev verdi, şimdi ben de onun hayatını kurtarmak isterdim, ne yazık ki bunu yapabilecek tek kişi kendisi. İnsanlar kendilerini hasta etme ve iyileştirme gücüne sahiptir, benim kişisel görüşüm bu.

Warren'ın Kuramı

Annem okumuş bir kadın, ama bunu belli etmez. 1926'da Long Kadınlar Üniversitesinden, Yüksek İlimler diplomasıyla mezun olmuş, ama ona diplomasının nerede olduğunu sorsanız omzunu silkmekle yetinir. Bir keresinde depo odasında bir karton kutu buldum – Kuzen Beverly yerleşebilsin diye burayı temizliyorduk, kutunun içinde annemin öğrenciyken yazdığı bir tomar yazı vardı. Bu yazılardan birinin adı, '*Camilla Cavour: Devlet Adamı ve Hayalperest*' idi. Annemin Camilla Cavour'u tanımasına (ben böyle birini tanımıyordum) ya da hevesle, hatta tutkuyla İtalyan tarihinin on dokuzuncu yüzyıldaki belirsiz bir dönemiyle ilgili bir yazı yazabilmiş olmasına inanamıyordum. Mürekkep bunca yıldır silikleşmemiş, parlaklığını yitirmemişti; annemin yazısının kuyrukları ve çizgileri, paragrafları, görkemli kapanış cümlesi hâlâ çok net okunabiliyordu: *Dünya-*

daki bütün İtalyanlar, vatandaşlarının hakları için savaşan bu anıtsal kahramanın hakkını ödeyemezler ve ...

Annemin rahatlıkla sergilediği zekâsı ve enerjisi nereye gitmişti? Ailesine bir kere bile olsun, İtalya'nın bağımsızlığından söz etmemişti ya da on dokuzuncu yüzyıldan ya da 1926 yılında yazdığı ödevinde açıkça anlatılan Akdeniz kent-devletleri konusundaki kuramından. Annemin İtalyan köylüsünün içler acısı durumuyla ilgilenmiş olabileceğini hiç sanmazdım. Aslına bakarsanız, kütüphaneden alınmış bir aşk romanı ya da yıldızçiçeklerini daha iyi yetiştirmek gerektiğini anlatan bir broşür dışında hiçbir şey okuduğunu görmemiştim. Annemin Camille Cavour'la ilgili yazısını okuduğumda sanki yaşamımda düzenbazca bir yıkım yapılmış ya da çok parlak bir şaka bir kutuya kilitlenip yer altına gömülmüş gibi elimde olmaksızın, kendimi aldatılmış hissediyorum. Sonra da, 'Ben kendimi aldatılmış hissediyorsam, kimbilir annem kendini ne kadar aldatılmış hissediyordur,' diye düşünüyorum. Kendini böyle çarçur ettiği için yas tutuyor olmalı. Birisi, bir şey annemin kafasını kesmiş, dilini çekip koparmıştı sanki. Annem orta yaşlı, orta sınıfa ait, ortalama zekâ düzeyine sahip, orta büyüklükte bir egoya ve ortalama şansa sahip bir kadındır, bu yüzden onun ortalama, alışılagelmiş türde bir yaşam sürdüğünü sanırsınız. Oysa o çok sıradışı bir yaşam sürer. En ufak titreşim onun dengesini bozabilir, o kadar uçta yaşar.

Joan'un Kuramı

Annem bu yıl hastalandı, herkes bunalım geçirdiğini söylüyor, ablam Alice gidip annemi ziyaret etmem için bana para göndermiş. Bana upuzun bir mektup yazmış, mektupta, uzun uzun düşündüğünü ve annemi en iyi neşelendirecek kişinin ben olduğuma, benim varlığımın 'bir bardak dolusu ilaç' kadar etkili olacağına karar verdiğini söylemiş. Tam Alice'ten beklenecek bir davranış; o herkese ne iş yapması gerektiğini buyurur.

Annemi uyuşmuş olarak bulmayı umuyordum, oysa öfke içindeydi. Görünüşe bakılırsa Pinky Fulham adında bir adam işini kapmış. Bir zamanlar çiçek tarhlarına, fidelere harcadığı

zamanı şimdi Pinky Fulham'e nefret duyarak geçiriyor. Tek düşündüğü ve anlattığı şey bu. Kendini bu göz açıp kapayıncaya kadar kısa süren adaletsizliğe odaklamış, yumruklarını sıkıp, o adamla aralarında geçen son sahneyi, onun söylediği ve yaptığı bağışlanmaz şeyleri düşünüp duruyor, özellikle de adamın son sözlerini: 'Umarım bu bizim dostluğumuzu etkilemez.' Bunu insanların hep yaptığı gibi üzüntü duymadan, duygusuzca, annemin kalbinin ne kadar kırıldığına, bu düşüncesizlik, küstahlık ve saygısızlık karşısında nasıl mahvolduğuna aldırmaksızın söylemiş.

Annem bunu unutamıyor. Yatağında uzanmış, bu son konuşmayı, nasıl Recorder dergisine gidip ona yalvardığını, adamın ricasını nasıl reddedip o inanılmaz şeyi nasıl söylediğini aklından tekrar tekrar geçiriyor: 'Umarım bu olay dostluğumuzu etkilemez.' Annem bu olayı bana cinnet geçirir gibi, başını öne arkaya sallayarak, ağlayarak, onun dramına katılmam için bana yalvararak, öfkeyle anlatıp duruyor.

Eve geleli birkaç gün olmuştu ki annemin bu durumdan, Pinky Fulham'e duyduğu katıksız, güçlü nefretten; kendisine haksızlık yapılmış olmasından zevk aldığını fark ettim. İçinde bulunduğu durumun görkemli bir yanı var. Annem bütün yaşamı boyunca hiç böyle yoğun bir duygu hissetmemişti, neden bundan, bu tatlı üzüntüden, mükemmel acının gözyaşlarından zevk almasındı ki? Elini tuttum ve öfkeyle ağlamasına izin verdim.

Jay Dudley'nin Kuramı

Gerçi ben Daisy'yi, deyim yerindeyse, baştan çıkarmadım, ama yine de kendimi suçlu hissediyorum elbette. (Itiraf ediyorum, bir evlilik bana *yeter*.) Ancak Daisy'ye fazlasıyla düşkündüm. Onunla yaşadığım özel anlar oldu; bir tanesini, otuzlu yılların filmlerinden fırlamış gibi duran, o içi pamuk dolu başlığı olan gülünç, modası geçmiş yatakta yaşadık. Evet bu çok güzeldi, hatta güzelden de *öteydi*, ama o bir şey söylemese de kalıcı bir şey beklediğini anlamıştım. Her neyse aramıza biraz mesafe koymak en iyisiydi. Onun bu işe bu kadar üzüleceğini, 'dostlu-

ğumuzun' –çünkü ilişkimiz bundan başka bir şey değildi– onun için başka bir şey anlamına geldiğini bilmiyordum.

Labina Anthony Greene Dukes'ün Kuramı

1927 yılında Dick'le evlendiğimde güçlü biriyle evlendiğimi sanmıştım. Dick, dik duruşlu, gömleği bol pantolonunun içine düzgünce sokulmuş, ayakkabıları hep boyalı bir adamdı. Tenis oynardı. Indiana Üniversitesi takımında yüzücülük yapmıştı. Bronz tenli, güzel bir yüzü vardı, bazen birini dinlerken açılan dudaklarının sarkmasını seyretmeye bayılırdım. Çenesinin öyle sarkması benim yıllarca derin, tetikte, yoğunlaşmış bir masumiyet içinde kalmamı sağladı. O geniş omuzlarını özenle, belli belirsiz bir biçimde oynatırdı, sanki omuzlarını ödünç almış, omuzları her an kırılabilirmiş gibi.

Oysa her an kırılabilecek olan kişi bendim. Kadınlar hep öyledir. Söz konusu olan, büyük bir düş kırıklığı değil. Birbirinin üzerine durmadan yağan, biriken küçük düş kırıklıkları. Bir süre sonra ince ince çiseleyen düş kırıklıkları bir sel gibi görünmeye başlar, boğulmak üzere olduğunu fark edersin.

Cora-Mae Milltown'ın Kuramı

Zavallı öksüz kız. Tanrım, onu ilk gördüğüm günü hatırlıyorum. On bir yaşındaydı, o ve babası bir taksiyle Vinegar Tepesindeki evlerine gelmişlerdi, ben dirseklerime kadar su ve sabun içindeydim, onlar için her şeyi hazırlayamamıştım, daha mutfağın temizliğine bile girişmemiştim. Karınız nerede diyecektim ki Tanrıya şükür dilimi tuttum, çünkü adamcağızın karısı yıllar önce bu bulaşık bezine benzeyen çocuğu doğururken can vermişti. Bana bu öyküyü Bay Goodwill kendisi anlatmıştı. Bir trajediydi. Bunu bana onu daha yakından tanıdığımda anlatmıştı.

Kanada'dan geldiği için zencilere alışkın değildi, bu yüzden bana her şeyi anlattı. "Cora-Mae" dedi, "kızımın evde bir kadına ihtiyacı var, bazı şeyleri öğrenmesi gerek, ben burada olma-

dığımda onun yanında kalacak biri lazım. Önce annesi, sonra da ona Kanada'da bakan teyzesi öldü, şimdi dünyada benden başka kimsesi yok."

Şirket Goodwill'lere yalnızca çarşambaları gideceğini söylemişti, o günden sonra onlara her gün gitmeye başladım. Sözünü ettiğim şirket, Bay Goodwill'i işe alan ve onu Bloomington'dan buraya getiren Indiana Kireçtaşı Şirketi. Dul bir adam ve küçük kızı. 1916 yılındaydık galiba, Orren'ım deniz aşırı bir ülkedeydi, bacağı bir kurşunla paramparça olmuştu, ama ben o zamanlar bunu bilmiyordum. O sonbahar, bizim kızımız Lucile altı yaşına girmişti ve okula başlıyordu, bu yüzden "Peki Bay Goodwill, erkenden gelir, kahvaltıyı hazırlar, çocuğun okula temiz pak gitmesini sağlar, eve bakar, çamaşırları filan yıkarım," dedim. Bana günde iki dolar ödüyordu, o büyük eve taşındıktan sonra üç dolar verdi, o zamanlar zenci hizmetçiler için bu para çok iyiydi.

Bana iyi davranıyorlardı. Bay Goodwill şakacı bir adamdı. Bazen gidip mutfak masasının üzerine bir torba taze halka çörek bırakırdı. "Bu ne?" diye sorduğumda, "Herhalde birisi kahveni içerken yemen için sana bunları bırakmış Cora-Mae," derdi.

Ben toz almaya, yatakları toplamaya başlardım, gerekirse mobilyaları cilalar, sonra bir fincan kahve içip bir çörek yemek için otururdum. Eğer çocuk bir nedenle okuldan erken dönmüşse, o da benim yanıma oturur, koca bir bardak sütün yanında o da bir çörek yerdi. Bir keresinde bana dönüp, "Neden çöreğini çatalla yiyorsun Cora-Mae?" diye sormuştu, ben de ona, "Bilmiyorum," demiştim; gerçekten bilmiyordum. "Daha önce kimsenin böyle çörek yediğini görmemiştim," dedi aklı karışmış bir biçimde; ne demek istediğini anlayamadım, benim cahil olduğumu mu düşünüyordu, yoksa Lucile gibi o da boşboğaz mıydı, merak mı etmişti, bilmiyorum. Dilimi tuttum ve çocuğun yaptığı şeylere fazla kızmamaya, onu fazla azarlamamaya çalıştım. Kendi kendime, zavallı çocuğun öksüz olduğunu unutma, dünyada öksüz olmak kadar kötü bir şey yoktur, diyordum.

Hâlâ da böyle düşünüyorum. Lucile'im şimdi ta California'da oturuyor, evlendi, güzel bir çiftlik evi ve bir ailesi var,

onu, ah, altı ya da yedi yıldır görmüyorum. Şöyle oturup eve mektup yazdığı çok enderdir, üstelik ailesine bakmaktan başka yaptığı iş yok, yine de onu suçlamıyorum. Annesi onun için artık yaşamındaki küçük bir öyküden başka bir şey değil, çok çok gerilerde kalmış biri, benim annem de benim için öyle. Bu öyküyü beş dakikaya sığdırabilirsiniz. Gözlerinizi kırpıp annenizin görüntüsünü zihninizden çıkarabilirsiniz. Ancak annenizi kendinizden uzaklaştıramazsınız. Anneniz içinizdedir. Onun hareket ettiğini, soluk alıp verdiğini, bazen sizinle konuştuğunu, 'Dikkatli ol, kendine iyi bak, iyi ol, yaralanma,' gibi şeyler dediğini hissedersiniz.

Bay Goodwill'in küçük kızına böylesine ısınmamın nedeni de buydu. Onun elbiselerini ütülerken, saçlarını tararken, 'Onun benden başka kimsesi yok,' diye düşünürdüm. 'Annesinin yerini asla dolduramam, ama sahip olacağı tek anne de benim. Yolunu nasıl bulacak? Yaşamında nasıl mutlu olacak?' Geleceğe gözlerimi diker, onun önünde yalnızca en karanlık geceden de karanlık bir yer görürdüm.

Skoot Skutari'nin Kuramı

Büyükbabam, yoksul Yahudi köylü bir çiftin oğlu olarak Arnavutluk'un kuzeyinde dünyaya gelmiş. On sekiz yaşındayken Kudüs'e yürüyeceğini söyleyerek evden ayrılmış. Onun yerine batıya, Skutari kentine doğru yürümüş (ve bu adı kendine soyadı edinmiş), sonra oradan Malta'ya giden bir gemiye binmiş. Oradan Lizbon'a, oradan da gemiyle Montreal'e gitmiş. 1897 yılına geldiğimizde Manitoba'nın kırsal bölgesinde yaşamaya, kasaba kasaba dolaşıp evler için ıvır zıvır satıcılığı yaparak yaşamını kazanmaya başlamış. Adı tam olarak Abram Gozhdë Skutari'ydi, o kendini yetiştirmiş biri, bir milyoner, kendi perakende satış dükkânı zincirinin kurucusuydu.

Ancak gençliğinde, acınacak kadar yoksulmuş ve kasaba dışındaki ormanlık bölgelerde dolaşıp satıcılık yapmak ağrına gidiyormuş. Gereksinimlerini yalnızca dedem sayesinde alabilen o çiftçiler ve kasaba halkı ona sövüp sayarlarmış. Kimse ona adını, nerede oturduğunu, karısı ya da bir ailesi olup olmadığını

soracak nezaketi göstermemiş. O bölgede yaşayan erkekler, sanki bitliymiş gibi onunla el sıkışmak istemezlermiş. Bu onu çok kırarmış, bu hakareti asla unutmamış.

Sonra Eaton Mektupla Sipariş işi başlayınca insanların artık seyyar satıcılara gereksinimleri kalmamış. Ayakkabı boyası ya da saç kurdelesi almak için Winnipeg'deki mağazaya sipariş göndermek çok daha ucuz ve kolayımış. Peki Abram Skutari karısı Lena'yı (büyükannem Elena) ve küçük oğullarını (Jacob Amcam) nasıl geçindirecekti şimdi?

Aklına bankadan borç istemek ve kendi işini kurup, giysi, güvenlik araçları, yangın söndürme giysileri, askeri eğitim malzemesi, aslına bakarsanız, Eaton 1905 kataloğunda olmayan her tür şeyi bu mağazada satmak gelmiş. Ha bir de bisiklet satacakmış. Dedem bisikletlerin geleceğinin çok parlak olduğunu düşünüyormuş. Evet, o sırada otomobiller piyasaya sürülmüştü, ama dedem Winnipeg'deki bütün gençlerin fabrikalarda üretilen yeni bisikletleri almak için can atmaya başlayacağını hissetmiş.

Yine de, hayatında hiçbir bankaya adım atmadığı, özellikle de Portage ve Main köşesindeki o heybetli, taş ve mermerden bir tapınağa benzeyen Kraliyet Bankasına girmediği için borç almak için bankaya gitmeye korkuyormuş. O, kravatı bile olmayan bir adammış. Belki de gerçekten bitliydi; o dönemde birçok kişide bit vardı; ama tanık olduğu bir şey dedeme cesaret kazandırmış. Tanık olduğu bu olay yaşamını değiştirmiş.

Bu olay, mallarla dolu at arabasıyla satıcılık turlarından birindeyken, 1905 yazında olmuş. Öğlenmiş. Doğu Avrupa Yahudi kasabaları gibi kasvetli olan, o zamanlar bir şirketin büyük miktarlarda kireçtaşı çıkarttığı taşocağının çevresinde gelişmiş, küçük Manitoba kasabasına girmiş. O gün dedem, işçilerden birinin evinin önünden geçerken, sanki çok acı çeken birinin inlediğini duyar gibi olmuş. Düşünmek ya da kapıyı çalmak için zaman harcamamış, dosdoğru arka kapıdan içeri girmiş.

Orada, mutfakta bir kadının yatmış, bacaklarını açmış, bir başına doğurmakta olduğunu görmüş. Bebeğin başı görünmeye başlamış bile. Dedem ne yapacağını bilememiş. Doğum yaptırmak kadın işiymiş o zamanlar; insanlar, özellikle dedem gibi anavatanda büyümüş Yahudiler böyle düşünüyormuş.

Yan komşu çamaşır asıyormuş, dedem hemen koşup ondan yardım istemiş. Sonra kasabanın öteki ucuna koşup doktoru evinden çağırmış. Dedem o günün ne kadar sıcak ve tozlu olduğunu hiç unutmamıştı. Eve vardıklarında kadın ölmek üzereymiş. Kadın ölmeden önce son kez dedeme, Abram Skutari'ye, yaşlı Yahudiye bakmış; odada bir sürü insan varmış, ama kadıncağız gözlerini dedeme dikmiş. Dedem kadının yüzünde kendi korkusunun yansımasını gördüğüne yemin eder; kadın onun korkusunu içmiş ve ölmüştü.

Çocuk hâlâ yaşıyor ve soluk alıyormuş. Dedemin bunu anlaması bir dakika almış. Oda çok gürültülü ve karmaşıkmış, hava çok sıcakmış ve herkes ölmüş kadının başındaymış. Bebekse, mutfak masasının üzerinde, bir örtüye sarılı yatıyormuş. Dudakları titriyor, kıpırdıyormuş, zaten dedem onun yaşadığını buradan anlamış. Sanki bebek oraya yanlışlıkla bırakılan bir hamur parçasıymış gibi kimse bebeğe bakmıyormuş.

Dedem elini uzatıp bebeğin yanağına dokunmuş, birden bebeğe bir şey, uğur getirecek bir şey verme isteği duymuş. Bu isteğin nereden kaynaklandığını bir türlü anlayamamış, ama bir seferinde öyküyü sık sık bize tekrarlayan babama, bebeğin yalnızlığını hissetmiş olduğunu söylemişti; bu, tedavi edilemez, on sekiz yaşında evden ayrıldığından bu yana çektiği yalnızlığa benzer bir yalnızlıkmış.

Cebinde anavatanından getirdiği bir bozuk para varmış. Bu parayı bebeğin alnına koymuş ve bebeğin örtünün altındaki göğsü inip kalkarken elini alnından çekmemiş . Ya Arnavutça, ya Türkçe, ya Eskenazi[1] dilinde, belki de İngilizce, "Mutlu ol," demiş. Bunu yinelemiş, ama kendini bir taşa iyi dilekte bulunur gibi hissetmiş, ağzından iyi bir şey çıkmıyormuş. Kendini kâğıt ve samandan yapılma bir adam gibi güçsüz hissetmiş, sanki bir erkek değilmiş, çoktan ölmüş biriymiş gibi. Omzunda bir elin ağırlığını hissedene kadar ağladığını fark etmemiş. Bu el, doktora aitmiş, o da ağlıyormuş. İkisi öyle durmuşlar. Gözyaşları birbirine karışmış.

Gözyaşlarımız birbirine karıştı, derdi dedem bize bu öyküyü anlatırken, gözyaşlarımız birbirine karıştı. Omzundaki el,

[1] Eskenazi: İbranice ve Almanca karışımı bir dil. (Çev.)

bir kardeşin eli gibiymiş ve bu dokunuş onun daha yüksek sesle ağlamasına neden olmuş.

Sonra hepsi ölüm belgesini ve doğum belgesini imzalamışlar, dedem bile. Herkes dedemin adını yazabilmesine şaşırmış. Dedem adını yazmış: Abram Gozdhë Skutari, adını yazarken içine bir güç dolmuş. Yüreğinin titreştiğini hissetmiş. O anda her şeyi yapabileceğini, hatta Portage ile Main'in köşesindeki Kraliyet Bankasına gidip borç bile isteyebileceğini anlamış.

Ancak o çocuğun yalnızlığı hiç aklından çıkmadı. Yaşamı boyunca bu kadar yalnız bir yaratık görmediğine yemin ederdi. Uzun bir yaşam sürdü, bir milyon dolar kazandı, karısını sevdi ve çocuklarına saygıdeğer bir baba oldu. Ancak bütün yaşamı boyunca bu bebek, onun üzerinde dolaşan bela ve çocuğun acısı için hep yas tuttu.

Bayan Flett'in Kuramı

Elbette kimse Bayan Flett'in kendi acısı üzerine bir kuram üreteceğini beklemiyordu; zavallı kadın, öyle duyarsızlaşmış, öyle dalgınlaşmıştı ki, bırakın bir kuram oluşturmak, saçını taramak için bile yeterli enerjiyi toplayamıyordu. Yalnızca düzenli çalışan, sakin bir zihin kuram üretebilir, oysa Bayan Flett'in zihni öfke ve düş kırıklığıyla doluydu. Kendini bırakmıştı. Bir enkaz, bir öfke yumağıydı. Gün ışığında acısı ona geçici ve aşılabilir görünür ama geceleri, sesler duyar, belki de bu sesler çırpınan ruhunun sesidir. Ruhu öteki acıların iniltilerine eşlik eder, özellikle de o eski, tedavi edilemez terk edilme korkusunun. Bayan Flett acı çekerken bir noktada kendini olayların dışında tutmaya karar verir ya da belki de böyle bir kararara varması gerektiği söylenmiştir. Alice, bir bahçıvanlık kitabı yaz, diye öğütler. Fraidy Hoyt bir dünya turuna çık, der. Üniversitede bazı kurslara git. Makrame öğren. Alerji iğneleri ya da B vitamini kompleksi iğnesi yaptır. Biraz müzik dinle, Virgina Woolf gibi günlük tut, uzun yürüyüşlere çık, sıcak ve uzun banyolar yap. Varsayımlarını yeniden gözden geçir, kendine nazik davran, şu ânı yaşa, gevşe, dua et, çığlık at, dünyaya lanet oku, yaşamının iyi yönlerini anımsa, unut bu olayı, rahatla.

Bütün bu öğütler Bayan Flett'e doğru süzülür ama o bunları duyamayacak kadar dalgındır.

Onun içinde bulunduğu durumdan deliler gibi korktuğunu sanırsınız ama hiç de korkmamaktadır. Saçları matlaşmış, tırnakları kırılmış, evdeki bitkileri kurumuş, gündelik yaşamı mahvolmuştur ama onun içinde, kovuğunda gizlenen küçük bir yaratık gibi, iyileşeceğine duyduğu inanç vardır. Öncelikle kendi tuzlu gözyaşlarının samimiyetinden kuşku duyar, ikincisi yıllar önce Fraidy'le birlikte zavallı William Blake'in bir şiirinden alıntı yapmaya bayıldıklarını anımsar: 'Ağla, ağla, hüzün notalarıyla' ve bu hüzün sözcüğünün onları nasıl gülmekten yerlere yatırdığını anımsar, bu kör, küçük, büzülmüş bir böceği ne çok anımsatan bir sözcüktü.

Şimdi elli dokuz yaşında, keder bedeninin bütün hücrelerinden akar geçer ama tuhaf bir biçimde kendisine dokunmaz. Anıların zamanla sert köşelerini nasıl kaybettiğini, kabulleniş ve yadsıma törpüsünün her şeyi nasıl pürüzsüzleştirdiğini bilir, zaten kabulleniş de yadsıyış da aynı kapıya çıkar, diye düşünmektedir. Bu tuttuğu yasın da bir sınırı var, tıpkı saçlarının karışmasına, tuvalet masasının üzerinde tozların birikmesine izin verişinin bir sınırı olduğu gibi. İşte size Daisy. Daisy'nin yaşamdan elini eteğini çekmesinin nedeni, binlerce –daha doğrusu on binlerce– sıradan günü nasıl yaşayacağını bıkkınlık içinde düşünmesiyle ilgili bir şey. Ben onu bir anlamda yaşamın şanslı kişilerinden biri sayıyorum, o trajik bir ses tonuyla doğmamış bir kadın. Kendi yaşam öyküsünde bir delik açabilecek bir kadın.

Ancak artık üzüntülü olmaktan, üzüntülü olmaya aldırmamaktan, hatta üzüntülü olduğunu bile bilmemekten bıkmış durumda. İnce kemikli kafatasının içinde bu derin mutsuzluğunun bir gün konu dışı kalacağını bilir ve bunu kabullenir. Daha şimdiden, şu an bile bir yanının eskiden yapmayı sevdiği şeyleri özlediğini hissedebiliyorum, yeni bir diş fırçasının dişetlerine değişini sözgelimi. Evet, bu kadar küçük bir şey. Beline bir kez daha temiz, kolalı bir önlük bağlayıp, üç dakikada yarım kilo patatesi soyup soğuk suya atmayı istiyor. Bir jöle kavanozunu parlatıp ötekilerinin yanına, rafa koymayı. Bir zarfı yalayıp, köşesine pul yapıştırmayı ve posta kutusuna atmayı. Bedenini kahkahalar atarak temizlemeyi ve yerçekimine boyun eğmeyi istiyor. Bu olacak. Bütün bu acılar bitecek. Bu her an olabilir.

Bölüm Sekiz

Rahatlama, 1977

VICTORIA LOUISE FLETT, fasulye sırığına benzeyen; elleri, ayakları kocaman; düz, sarı, sert saçlarını özensizce kulaklarının arkasına sıkıştıran yirmi iki yaşında bir kız; Toronto Üniversitesinde öğrenci. Saçlarına, onları kulağının arkasına sıkıştırmak dışında özel bir biçim vermez. En sevdiği giyecekler, kot pantolon, süveter ve eski bir kot cekettir; aslına bakarsanız başka giysisi yok. Victoria bu koyu renkli, sık dokunmuş kumaşlı giysileri giyerek, modern yaşamın karabasanlarını kendinden uzaklaştırmak ister gibidir. Miyop olduğu için yuvarlak metal çerçeveli bir gözlük takar, leke içindeki bu merceklerin arkasındaki gözleri soğuk ve ciddi bakışlıdır. Yıl 1977; artık o geniş bir ailenin sevgiyle korunan çocuğu değil; utangaç sesi, yetişkinlerin kusur bulmaya eğilimli tonuyla, ergenliğin şaşkın tonu arasında gidip geliyor. Tahmin edebileceğiniz gibi, Victoria duygusal yönden bazen dengesiz, ancak kavrayışı çok güçlü. Sözgelimi Daisy Yengesine, çevresindeki insanların soyağaçlarını niye araştırdığını anladığını söylemişti. Mezarlıklarda aylak aylak dolanan, üniversitenin tarih kayıtlarının bulunduğu salondaki masalarda toplanmış oturan, kasabaların tarihini anlatan kitapların sayfalarını çeviren, gerekli gördükleri tarih ve ad kayıtlarını spiralli defterlerine not alan, bu bencilce olmayan çabalarının ödüllendirileceğini, somut bir sonuca varacağını uman erkek ve kadınları –ne tuhaftır ki bu konuyla kadınlar daha çok ilgilenir– seyretmekten duygulandığını söyler. Victoria, bu hevesli, amatör araştırmacıların, ailelerinin kraliyet ailesiyle ya da yaratıcı bir zekâyla akraba olup olmadıklarını bulmaya çalıştık-

larına inanmaz; onların tek istediği, atalarının basit, dürüst, yasalara saygılı, işlerini sessizce yürüten, yeminlerine bağlı kalan, iyi niyetli, neşeli, alnı ak insanlar olduğuna emin olmaktır, böylece atalarının sıradan (ve oldukça kısıtlayıcı) yaşamlarındaki geçici değişim ya da sevgisizlikleri hafifletebileceklerini, hatta bağışlatabileceklerini umarlar. Sağduyu, o çok önem verilen özellik, yeryüzünden silinip gitmiş gibidir; Victoria bile bunun farkındadır.

Victoria'nın Florida'da yaşayan, emekli büyük yengesi Daisy, yaşlılığında, ölmüş gitmiş iki babasının yaşamıyla ilgilenir olmuştu: Öz babası Cuyler Goodwill ve kayınpederi Magnus Flett. Ancak Victoria'nın yengesi geçmişe gömülü iki babasının yaşamlarındaki ayrıntıları, hafta sonlarını soyağacını araştırmakla geçiren insanlardan farklı bir amaçla araştırmaktadır. Öncelikle bu konuya daha yoğun bir ilgi göstermekte, sonra gömülmüş bir dilin bulunduğu o torbanın içine girmek, o dilin ta kendisi olmak, 'Baba' diyebilmek ister; yine de bütün yoğun ilgisine karşın bu konuda fazla çaba göstermez, yalnızca iki babasını sık sık düşünmekle yetinir. Doğru, Daisy Yenge bu konuda birşeyler öğrenmek için birkaç toplumsal tarih, anı, yaşamöyküsü –aslında son yıllarda kuzeninin sandığından çok daha fazla kitap– okumuştu ama dedektiflik yapmak için yerel kütüphanelere ya da mezarlıklara gitmemiş, hatta doğduğu yer olan Manitoba, Tyndall'ı, orada Goodwill'in annesinin anısına diktiği ünlü kuleyi görme zahmetine katlanmamıştır; zaten bu kulenin taşlarının hediyelik eşya avcıları tarafından yağmalandığını, kuleden geriye, toprakta halka biçimli bir çukurdan başka bir şey kalmadığını düşünür. Salt Lake City'deki Mormon Arşivine bilgi almak için başvurmamıştır, böyle bir şey yapmaya da niyeti yok. Bu konuda birşeyler öğrenmek için hiç kimseye mektup yazmamıştır. Florida'daki, üç duvarında panjurlu pencereleri olan apartman katında, iki kişilik, çiçek desenli kanepesinde rahatça, aslına bakarsanız fazla rahatça oturup, yitip gitmiş iki babasını düşünür. Bütün yaptığı budur: Onları düşünür, onlar üzerinde dikkatini toplar, onlarla ilgilenir. Kuzeni Victoria'ya iki babasını tarif etmiş, onların ne kadar güçlü olduğunu anlatmıştı ama Victoria onları gözünün önünde canlandıramaz, onların gücünün kanıtlarını gerçek yaşamda göremez. Daisy

Yenge onların yaşamlarının nelerden oluştuğunu, nasıl sona erdiğini uzun uzun düşünür: Filmlerdeki gibi gürültülü mü, yoksa sakin ve yalnız mı? Elbette bunu her zaman düşünmez, yalnızca öğleden sonraları, tuhaf zamanlarda, sözgelimi o gün onun için özelliksiz ve sıkıcıysa; o korkunç, mantıksız düşünceleri yüreğini kemirmeye başladığı zaman, huzursuz olduğunda, televizyonda Tampa'dan haberler ya da hava durumu gibi sıkıcı şeylerden başka program yoksa.

Yetmiş iki yaşındaki bu kadının yaşamı büyük rahatlık içinde geçer. Yılda üç kez saçına normal kıvırcık yerine çok sıkı kıvırcık perma yaptırır, böylece saçları bir Paskalya sepetinin içine konan yosunlar gibi kıvır kıvır olur; bir seferinde can acıtıcı bir yüz bakımı yaptırmış, (iki ya da üç kez) yeni renk ruj denemiş, (her gün) varislerini ameliyat ettirmeyi düşünmüştür. Ayrıca yıllar önce onu yere yıkan bunalımın kıyısından dönmüştür. Sağlığı iyi ile mükemmel arasında gider gelir. Bankada çok parası var, yine de basit bir yaşam sürer. On yıl önce Ottawa'daki o kocaman evini satıp, Sarasota'daki bir sitede, üç odalı bir apartman dairesi alıp Florida'nın batı kıyısına taşınmıştı. Eski dostu Fraidy Hoyt da buralarda bir yerde oturuyordu, öteki dostu Labina Greene Dukes Kavanaugh da üçüncü kocası Bud'la Bird's Key'in biraz ilerisinde yaşıyordu.

Florida'ya taşındıktan sonra Daisy Yenge *shuffleboard*[1] oynamayı, plastik saç bantlarını, bileklikleri deniz kabukları yapıştırarak süslemeyi öğrenmişti. Bunları İngiltere ve ABD'nin çeşitli yerlerinde yaşayan kız torunlarına doğum günü armağanı olarak gönderir; erkek torunları Benje ve Teller'a Bayside Bayanlar Elişi Kulübünde eliyle diktiği deri cüzdanlar gönderir. Torunlarının bunları sevdiğinden, armağanlara değer verdiğinden emin değildir ama 1965'te geçirdiği bunalımdan sonra dünyanın daha çok yerini benliğinin olabildiğince az bölümüyle doldurmak için ellerini meşgul etmesi gerektiğine inanır. Apartman dairesinin balkonundaki bakımlı kaktüslerin ve tropik bitkilerin yemyeşil oluşu konuklarının dikkatini çeker. Bitkilere bakmaktaki ustalığıyla kazandığı ününü korur: Bitkilerin insanların gözüne hoş görünmesi gerektiğini savunur, yine de Flori-

[1] Shuffleboard: tahta diskleri itip belirli bir deliğe düşürmek suretiyle oynanan bir çeşit salon ya da güverte oyunu. (Çev.)

da'nın neminden tatlı tatlı yakınır ve o pürtüklü gövdesi ve kaniş kafasına benzeyen tepesiyle palmiye ağaçlarını buradan başka bir yerde görse, onları doğanın bir şakası sanacağını söyler.

Kuzeni, genç Victoria ise, palmiye ağaçlarını savunur. Aslında o da bu ağaçlardan fazla hoşlanmaz ama yengesini kendisiyle tartışması için kışkırtmaya bayılır. Ona göre, gençler yaşlılar için en azından bunu yapmalıdır. Bir yerde, yaşlıların olayları daha net görmek için geriye gençlerden daha çabuk adım attıklarını, gözlerini kısıp yeni olasılıkları daha çabuk kabul ettiğini okumuştu.

Kışın, Victoria kuzeyde Toronto'da derslere girip, ödev hazırlarken, sınavlarda yanıtları yazarken, olmayan aşkları için kaygılanırken, Sarasota'da harika bir yaşam süren büyük yengesini, onun balkonundaki bitkilerin ölü çiçeklerini koparışını, briç oynayışını, Ringling Müzesinde gönüllü iş yapışını, Fraidy ve Labina'yla St. Armand's Key'deki butiklerde aylak aylak dolaşışını düşler. Daisy Yengesinin yaşamının ne kadar düzenli ve sona yaklaşmış olduğunu düşünerek onu biraz kıskanır ve yaşlı bir bayanın, mezarlarında toza dönüşmekte olan iki yaşlı adam –tuhaf Cuyler Goodwill ve ortadan kaybolmuş Magnus Flett– için niye kaygılandığını anlayamaz. Yengesinin aslında annesini aradığından, iki babasıyla uğraşmasının bir çeşit hile ya da kurnazca bir denklem olduğundan kuşkulanır.

Bazen Victoria, babasını araması gereken biri varsa, o da benim diye düşünür. Aslında babasının kim olduğuna zerre kadar aldırış etmez; bir seferinde Daisy Yengesi onun böyle dediğine kulak misafiri olmuştu. Victoria, babasıyla ilgili çok az şey bilir, bunlar annesinin zaman zaman ağzından kaçırdığı ipuçlarıdır. Babası Saskatchewanlı salağın biriydi, evliydi, göbekliydi, herhalde ölmüştü, büyük olasılıkla ayyaştı, Tanrıya şükür annesinin gebe olduğunu anlamayacak kadar geri zekâlıydı. Beverly de ona gebe olduğunu söyleme zahmetine katlanmamış, bir trene atlayıp Doğu'ya gitmiş ve Ottawa'daki Daisy Yengenin yanına yerleşmişti, gebeliğinin sekizinci ve dokuzuncu aylarında, "Bebeği evlatlık vermeyecek misin?" diyenlere, "Yoo," demişti.

Bunu yaptığında yıl 1955'ti; o zamanlar yasadışı bebeğini evlatlık vermeyenlerin sayısı çok azdı.

Beverly öleli dört yıl olmuştu, pankreas kanserinden gitmişti, bu yüzden Victoria tatillerini Büyük Yengesi Daisy ile geçirir; yengesi ona bir uçak bileti yollar, Tampa Havaalanında klimalı bir taksiyle onu karşılar, konuk odasındaki yatağa kolalı örtüler serer (bu yatağın başucundaki komodinin üzerinde bir Afrika menekşesi bulunur.) Daisy Yenge, ikisinin süslenip püslenip Ringling Oteline giderek Paskalya yemeği yemelerini planlar; bu otelde mönüden, tütsülenmiş ton balıklı börek, yanına salata seçerler, eğer garson kız dostane biriyse, 'Demek iki kız baş başa yemeğe çıktınız ha?' derse, o zaman Daisy Yenge dudaklarını büzerek ona aralarındaki bağı anlatır: 'Bu benim yeğenimin kızı, ta Toronto'dan geldi; paleobotanik alanında lisans-üstünü bitirmek üzere; gelecek eylül ayında da doktoraya başlamayı düşünüyor.' Daha şimdiden yırtık tişörtü ve kot pantolonunun içinde rahatsız olmaya başlayan Victoria da –üzerine dar gelen giysinin yakasını tekrar tekrar düzeltmesi insanın içine dokunur– sandalyesinde huzursuzca iki yana sallanır, bir yandan da yengesinin eskiden böyle boşboğaz olmadığını, şimdilerde boncukları, beyaz plastik el çantası, mantar tabanlı sandaletleriyle tipik Floridalı yaşlılara benzediğini düşünür; yine de yengesinin kendisiyle gurur duymasından, kendisini sevmesinden hoşlanır, garson kız salına salına mutfağa gittiği zaman uzanıp yengesinin kuru, pudramsı tenli elini okşar. Bu eli neredeyse kendininki kadar iyi tanır.

* * *

Cuyler Goodwill Victoria Flett'in doğduğu yıl, yani 1955 yılının baharında ölmüştü. Lake Lemon'daki evinin arka bahçesinde çalışıyordu, yetmiş sekiz yaşındaydı, birden başı döndü. Bu parlak güneşin altında, şapkasız çalışmamalıydı belki de; karısı Maria zaten hep böyle söyleniyordu.

Bu sıkıcı, tuhaf baş dönmesi başlarda pek rahatsız edici değildi, baş dönmesinin yanı sıra kulaklarında bir çınlama başlıyor, göz kenarlarında, bulanık ses kürecikleri gibi görünmez arılar uçuşuyordu. Yumuşak çimlere sırtüstü uzandı, bağcıklı ayakkabılarının burnu havaya bakıyordu. Serin bir rüzgâr esip alnını okşadı, ince telli saçlarının bir tutamını uçuşturdu, Cuy-

ler Goodwill kendini hemen daha iyi hissetti. Yine de ayağa kalkmadı.

'Aceleye gerek yok,' dedi kendi kendine, 'istersem bütün sabahı böyle yatarak geçirebilirim.'

Maria o kocaman, hasır alışveriş çantasını almış, Point'ten dönüp Bridgeport Manavına doğru yürüyerek uzaklaşmıştı; tereyağı alacaktı. Bunu kahvaltıda söylemişti Kuzey Amerikalıların her şeyi büyük miktarlarda alma alışkanlığı ona bulaşmamıştı, bu yüzden birşeyler almak için dışarı çıkıp duruyordu. Kocası onun bir saatten aşağı dönmeyeceğini biliyordu; Maria, Lake Yolunda oyalana oyalana yürümeye bayılırdı, özellikle de şimdiki gibi leylakların açma mevsiminde, üstelik genç komşuları Mac Gregor'lar, Lydia ve Bill, yere sedir plakalar döşemekle uğraşıyor olacaklardı. Maria mutlaka onlara uğrayıp orada saatlerce kalacaktı; bu arada iki gencin birbirlerine bakıp, gözlerini devirdiklerini ve omuzlarını bıkkınlıkla, belli etmemeye çalışarak silktiklerini görmeyecekti bile. Ağaçları, gölün dalgalarını, bulutsuz gökyüzünü, döşemenin desteklerini ve evlerinin arka tarafındaki gevşemiş kaplama tahtalarını göstererek hiç durmadan konuşacak, raventleri gösterip yeterince güneş görüp görmediklerini soracaktı, ne Lydia ne de Bill konuşmasından bir şey anlayacaktı.

Vır vır vır. Bu arada burada yaşlı bir adam sırtüstü yere uzanmış onu bekliyor olacaktı.

Bu pozisyonun alışılmadık olması önce Cuyler Goodwill'i eğlendirdi ama yavaş yavaş topraktan yükselen, altında ezilen otların arasından geçip oradan kareli gömleğinin kumaşının içine işleyen sıcaklığı hissetmeye başladı. Gezegenin içinde hapsolmuş bu olağanüstü ısıyı yetmiş sekiz yaşındaki yaşlı sırtında hissetmek onu şaşırtmıştı. En son ne zaman çıplak toprağa bedeninin bütün çıkıntılarını, kaslarını, kemiklerini, kıkırdaklarını uydurarak, yeni biçilmiş çimlere uzanmıştı, ağırlığını yeryüzüne böyle en son ne zaman vermişti? Yalnız gençler toprağın onların bedenini tutmasına, bedenlerinin güvenle toprak tarafından desteklenmesine izin vererek böyle güvenle yatarlardı.

Dakikalar geçti. Düşünecek fazla bir şeyi yoktu, o da hemen hemen tam tepede olan güneşin açısını, artık yeryüzünden silinmiş bir ana baba tarafından Kanada'da dünyaya getirilmiş

yetmiş sekiz yaşındaki yaşlı bedenini düşünmeye başladı; bedeni sanki sihirli bir halıyla bu bambaşka yere getirilmiş, Indiana çimlerinin üzerinde, bahçe hortumuyla yıkanması için yere serilmiş pencere telleri gibi yere yapışmış yatıyordu.

Göl kenarındaki evinin arka bahçesindeydi, bu ev artık Maria'nın ve onun kalıcı eviydi. Kendisi emekli olduğundan bu yana, uzun zamandır bu evde yaşıyorlardı. Evin geniş, turta biçimli bahçesi, leylaklar, altınçanaklar, yalancı yaseminlerle bezeliydi, sonuç olarak yerde yatan bedeni yoldan geçen araçlardaki insanlar tarafından görülmüyordu, gerçi günün bu saatinde yoldan fazla geçen de olmazdı ya neyse. Yalnızca buranın yerlileri Göl Yolunu kullanırdı ve elbette, yazlıkçıların gelmesine daha zaman vardı.

Yılın bu zamanını, nisan ayını çok severdi. Yaşam, ağaçların, yaprakların arasından dantel gibi, her yerde parıldardı.

Çevresinde, çimlere inmiş nar bülbülleri şakıyordu. Cuyler Goodwill onları bulanık görüyordu. Birden bu aceleci, bir amaca yönelik hareket eden, golf topuna benzeyen başlarını indirip kaldıran nar bülbülleri ona çok önemli görünmüştü. Üzerinde uzanan gökyüzü parlak maviydi. Maria artık her an eve gelebilir, manavdan aldıklarını mutfak masasına yığarken dilini çıklatır ve tel zımbaların kasaba dükkânlarında ne kadar pahalı olduğunu söylerdi, Bloomington'daki süpermarketlerde her şey çok daha ucuzdu ama milyonlar verseler kente geri dönmezdi. Bunları İtalyanca-İngilizce karışımı bir dille anlatırdı, galiba söylediklerini dünyada tek anlayan kişi kocasıydı.

Cuyler Goodwill ayağa kalkmak istedi ama kasıklarına korkunç kramplar girince, biraz daha hareketsiz kalması gerektiğini anladı. Biraz dinlen, dedi kendi kendine, hareket etme. Oyalanmak için Stonewall'un güneşli sokaklarını, Manitoba'yı, çocukluğunun geçtiği o kasabayı anımsamaya çalıştı ama her zamanki gibi belleğinin bulanıklığı yüzünden bunu başaramadı. Baba evinin duvarlarını görüyordu ama bu dış duvarların görüntüsü evin gizli odalarının, yataklarının, çanak çömleklerinin, ailenin parasının saklandığı o raftaki reçel kavanozunun ve içinde çürüyen yumuşak kâğıt paraların görüntüsüyle bağdaşmıyordu sanki. (Hava, biraz havaya gereksinimi vardı, bu böyle olmayacaktı.) Zihnini zorlayarak evden dışarı çıkınca kendini

annesinin bahçesinde buldu; burada birkaç sıra cılız lahana, sırık gibi uzamış barbunya ekiliydi; sonra güneşli, kalabalık Jackson Caddesinin altmış yıl önceki görüntüsü, yoldan geçen çiftçilerin at arabaları, bağlanmış atların ağır kokusu, köşedeki nalbur, ilkokul, mahkeme binası, belediyenin ektiği ve yaşamak için mücadele eden çiçeklerle dolu tarhlar, bir ışıktan yamuğun içinde yükselen kent merkezi, kireçtaşından süslemeleriyle Presbiteryan Kilisesi; şimdi bu kilise bir avuç küle dönüşmüştü.

Uyuyakalmıştı herhalde, birden çocukluğundan çıkıp gelen bir korkuyla irkilerek uyandı. Bu da neydi böyle? Sırtı da tutulmuştu.

Sırtı herhalde artık yaşlılık lekeleriyle doluydu; derisi benek benek, yaşlılıktan kâğıt kadar incelmiş ve kırışmış olmalıydı, ama kim kendi sırtını görebilir ki? İnsanın sırtını görmesi için karşılıklı iki aynanın önünde kıvranarak arkasına bakması gerekirdi, üstelik o zaman bile insan bedeninin bazı yerlerini göremezdi. Bedenimizde, bütün yaşamımız boyunca bizimle olan ama aslında hiç sahiplenemediğimiz bölgeler vardır.

Bu düşünce, bu çıkmaz, için için gülümsemesine yol açtı, yine de içi özlemle burulmuştu. Manitoba'da genç bir taş ustasıyken yazın güneşin altında nasıl saatlerce gömleksiz çalıştığım –bütün taş işçileri öyle yapardı– genç eşine duyduğu saygı yüzünden evine yürürken sırtının kurumasını bekleyip gömleğini öyle giydiğini, eve, sevgilisine böyle döndüğünü anımsamıştı.

O zamanlar Maria'yla evli değildi. Taşocağında çalıştığı o günün sonunda eve, öteki karısına, gençken evli olduğu karısına dönerdi.

Bu yaşında bile eski karısını her gün en az bir kere anımsar; bir şey çıkar ve ona o kısa evliliğini anımsatır, bu evlilik ona gitgide, ayarlanmış bir yasal düzenleme olmaktan çok yoluna öylesine çıkan, her şeyden yalıtılmış bir deneyim olarak görünür. Eski karısı her zaman anılarındadır, kapıda durur, onu bekler, oradadır, onu anımsamak Cuyler'a keder ve acı verir. Oysa eski karısı onu hiçbir zaman kapıda karşılamamıştı, o saatte hep akşam yemeğini hazırlamakla meşgul olurdu. En azından bu bölümü güç bela da olsa doğru anımsamalıdır, asla onu beklememişti karısı.

Peki ama eski karısının adı neydi? Neydi? Bastırılmış, arzu dolu bir zevk. Böyle bir şeyi unutmak kayıtsızlıktır, bağışlanamaz. Sevgilisi, bir tanesi. Eski karısının yüzünü bulanık bir fotoğraf gibi hatırlıyordu ama bedeni hâlâ bütün ayrıntılarıyla zihnindeydi, her santimi hem de; bir gece yağmurun gürültüsüyle uyandığında kolunu karısının göğsünün üzerinde bulmuştu. Bu çok hoş bir şeydi, o ne yumuşak bir göğüstü.

Alfabetik sırayla içinden adlar saymaya başlayınca kendini aptal gibi hissetti: Amelia, Bessie, Charlotte (modası geçmiş bir ad), Dorothea ...

Emma, Fanny.

Cuyler Goodwill upuzun yatan bedenine baktı, düzgünce iliklenmiş spor gömleği, hâki renkli pantolonunun kırışıklıkları, 'v' biçimi bir çerçeve gibi duran ayaklarının arasından bir fotoğraf gibi görülen taş piramit; başı dönmeye başladığında bu piramitin üzerinde çalışıyordu.

Bu piramitten nasıl da nefret etmeye başlamıştı. Yaklaşık on yıldır büyük piramitin küçültülmüş bir modeli olan bu yapı üzerinde çalışıyor olmasına karşın yalnızca dörtte birini tamamlayabilmişti. Öteki erkekler, emekli olduktan sonra kayık, yüzme havuzu ya da bir testereyle şimşir ağacından oydukları ve petunyaların arasına koydukları Pamuk Prenses ve yedi cüce heykelleri yaparlardı. Öteki erkekler işlerini tamamlar, sonra yeni bir işe koyulurlardı; ama kendisi, her nedense bu kendisiyle alay eden aptalca işe saplanıp kalmıştı. ("Her zaman elde tek iş olmalı"; bu sözcüklerin bilgece olduğuna kendini inandırmak istercesine onları kendi kendine ne kadar sık yinelemişti.) Ancak bu piramit göze batan bir şey olup çıkmıştı, en azından kendisi için öyleydi. Bir aptallık abidesi. Karanlıkta sık sık duyduğu o azarlayan ses, 'İlk anıtına eşdeğer bir eseri asla yapamayacaksın, artık yeteneğini yitirdin,' diyordu. Üstelik, bir hafta önce yaptığı ölçümler sonucu, yapının çekül doğrultusundan kaydığını, yapı ilerledikçe daha da kayacağını anlamıştı. Elbette eğer bu yapıyı tamamlamaya kalkışırsa.

Fanny, Gladys ...

Çoğu insanın düşüncelerini toplamak için bir sınırlı alana gereksinimi vardır, birbirine iyice geçmiş kemikli yaşlı omurgasıyla yeni biçtiği çimlerin üzerine uzanmış, piramidini zorunlu

olarak dar bir açıdan görmek zorunda kalmıştı, bakış açısı çok küçülmüş, bu yüzden kökten bir değişime uğramıştı. Çok şanslıydı, bir göz aldatmacası yaşıyordu.

Birden çok kesin bir karara vardı. Bu çirkin arka bahçe heykelinin üzerinde daha fazla çalışmayacaktı; bu yapı, ilk eşinin anısına dikilen kulenin bir gölgesiydi yalnızca. (Karısının adı neydi?) Bu işe şu an bir son verebilirdi. Hemen şimdi. Yarın Bloomington'daki bir yıkım ekibini arayıp bir buldozer göndermelerini isteyecekti. Sonra da piramitten arta kalan taş parçalarını taşıması için bir kamyon ayarlayacaktı. Bu iş bir iki günden uzun sürmezdi. Hayret! Elbette arka bahçenin çimleri üzerinde korkunç bir yara açılmış olacaktı ama sonbahar gelince oraya şu hızlı büyüyen, dekoratif kiraz ağaçlarından dikerdi. Bu kirazlar orada çok güzel dururdu. Evet. Aslında, neden sonbaharı beklesin ki? Ağaçları hemen dikecekti; ağaçlar neden sonbaharda ekilirdi bir türlü anlayamazdı. Bu kendisine hiç mantıklı gelmiyordu, hatta mantığa aykırıydı.

Bu şeyi yıkacağım, dedi içinden; içi neşeyle dolmuştu, yarın bu kararından kuşku duyabileceğini ya da kararsız kalabileceğini düşünemeyecek kadar uyuşmuştu. Yarın, yaşamımın merkezine mi ulaşıyorum, yoksa benliğimin değerli bir parçasını mı satıyorum, diye kuşkular duyabilirdi. Ancak o anda, neşeyle ürpererek neler yapacağını, neler yapabileceğini anlamıştı. O anda tüm bedenini bir mutluluk duygusu sardı, bu kararlılığın yalın müziğiydi.

İnsanın sırtüstü yatarken verdiği bir kararın dik dururken verdiği kararlardan aşağı kalır yanı yoktur. Bu kararın gücü insanın bedeninde gelişigüzel enerji yıldırımları çaktırır, bu enerji yıldırımı şimdi Cuyler Goodwill'in kalbine düşmüştü, bu yıldırım bu nisan gününde, bedenine kışın ayazını getirmişti. Birden ellerinin ve ayaklarının buz kestiğini, sanki bedenine ait değillermiş gibi onları hissedemediğini, bu organların yalnızca ince bir acı ipliğiyle bedenine bağlı olduğunu fark etti. Ne düşünmekteydi? Nerede kalmıştı?

Fanny, Gladys, Harriet, Isabel ...

Acının bedenini işgal etmesine izin verdi; yapılabilecek tek şey bu gibiydi. Acı bedenini kapladı, bedeninde işgal edilmemiş bir yer kalmıştı, orası da zihninde, bir sorunun takılı kaldığı bö-

lümdü. Yo, bir soru değil, anımsanmak isteyen bir şey. Buldozerin piramitini, utancını yıkıp yeri kazımasıyla ilgili, bu karardan duyduğu neşe yüzünden unutmuş olduğu bir şeydi, ama neydi?

Ne? Bir düşünceyle kasıldı, dudaklarını büzdü, gözlerini sımsıkı kapadı ve zihninin üstünde bulutumsu bir buharın yuvarlana yuvarlana uçmakta olduğunu hissetti; bu bulut, unutkanlığıyla alay ediyordu. Anımsaması gereken şey basit ve somut bir ayrıntıydı. Aslına bakarsanız, geçmişte kalmış bir nesneydi. Elini kaldırıp bu nesneye dokunabilse onu tanıyacaktı ama eli, o buz kütlesine benzer ağırlık uykuya dalmış gibiydi.

Sonra, birden dikkati yoğunlaştı, şimdi anımsamıştı: piramitin temelinin altında bir kutu gömülüydü; bir zaman kapsülünden başka bir şey değildi bu. Onu oraya kendisi gömmüştü. Yirmi beş santim derinliğe gömülmüş otuz santimetre kare büyüklüğünde ufak bir çelik kutu. Elbette; kutuyu kasabanın nalburundan almıştı; içine olta takımı koymak için yapılmış bir kutuydu bu ama bu amaçla yapılmış kutulardan daha sağlam bir şeydi. Ayrıca sağlamca oturan bir kapağı, hatta üzerinde bir kilidi ve anahtarı bile vardı. Bunun için on beş dolar ödemişti. Homurdanmadan.

Isabel, Jeanette, Katie, Lillian ...

Bu kutuya ne koyması gerektiğini uzun uzadıya düşündüğünü hatırladı. Bu çok uzun zaman önceydi. O zamandan beri çok şeyi unutmuştu. Şu son on yıl içinde, belleğindeki anılar parçalara ayrılıp dağılmıştı; bunu şimdi anlıyordu. Kendini ortaya bir eser çıkarmaya adamış bir adam olarak görmüştü , oysa enerjisini gittikçe azaltma konusunda yaşama üzücü ve yıkıcı bir biçimde yardım ediyormuş meğer. Yine de bu kutuyu açıp içine neler sakladığını görmek şaşırtıcı olabilirdi. Ancak kutunun zarar görmeyeceğinden emin olmalıydı.

Buldozerin sürücüsüne, temelin altında bir kutu olduğunu anlatmalıydı; bu açıklama onu çok yoracaktı ama hazineyi kurtarmak için bu gerekliydi

Peki ama bu hazine neydi?

Bir şey belleğinin kenarlarını çekiştiriyordu. Kutuda, eski karısına ait, değerli bir şey vardı. (Eski karısının adı neydi?) Bu kutuyu toprağa uzun zaman önce gömmüştü, o zamanlar göm-

leğini omzuna atmış, eve doğru yürürken sırtının terini kurutan bir taş işçisiydi; o zamandan beri çok şey yaşanmış, çok sözcük harcanmış, çok zaman boşa gitmişti, yaşamının odaları dolmuş, boşalmıştı, bu arada yaşamının dış duvarlarını, destekleyici payandalarını ve kaba yüzeyli sıvasını düşünmek hiç aklına gelmemişti.

Güneşin gökyüzündeki konumundan akşamüstünün yaklaştığı anlaşılıyordu. Aslında, akşam olmuştu. Yıldızlar gökyüzünde geçici bir ışıltıyla kayıp gidiyordu, bu yıldızlar ona bir nikâh yüzüğünün kusursuz yuvarlağını anımsatıyordu. Karısının yüzüğü. Birden bir anlığına bu yüzüğü ölmüş karısının parmağından çıkarmaya çalışışını anımsadı. (Bu sahneyi anımsamak onu duygulandırmadı, hatta bu sahne zihninde bir düşünce olarak bile biçimlenmedi; aslında duymuş olduğu acıyı bir daha anımsamayacak biçimde zihnine gömmüştü; biliyordu ki en sıradan yaşamların bile, içine asla girilmeyen, asla söz edilmeyen, yine de eski bir kitabın arasındaki yaprak örnekleri gibi bilince yapışmış duran anı odacıkları vardır. Cuyler Goodwill bunu bilmektedir.) Karısının evlilik yüzüğü, karısı Mercy'nin evlilik yüzüğü. Ah, Mercy. Mercy, beni yumuşak kollarına al, beni bedeninle sar, beni ısıt.

Son dakikalarında şimdi güneşle kutsanan Florida Eyaletinde bir apartman dairesinde yaşayan ve şu anda yetmiş iki yaşında olan tek kızını düşünüp düşünmediği belli değil.

Victoria'nın büyük yengesi turkuvaz rengi pantolonlar giyer. Bunlar hem rahat, hem pratiktir, hem de bir zamanlar düzgün görünümlü olan kalçalarının çatlaklarını gizler. Rujlu dudakları –kırış kırış bir çiçek demeti– ansızın açılır, açık durur, titrer ve sonra sıkı sıkı birbirine yapışır. Gözleri, mermer görünümlü, satenimsi yarıkların içine gömülmüştür. Daisy Yenge banyodaki aynaya bakar ve 'Yüzümü çevreleyen bu pembe beyaz bukleler benim mi?' diye düşünür (yine de bazen bu saçları derin bir hoşnutlukla okşar); aynı şaşkınlığı akşamüstü kumsaldaki martılara bayat ekmek parçaları atarken titreyen, sarkık kol etlerine baktığında da hisseder. Yaşamının bu kadar büyük bir bölümünü yaşlı olarak geçireceğini kimse ona söylememişti.

Oysa, ne çelişkidir ki Florida'da geçen bu uzun yıllar kendisini hiç yormamıştır.

Yaşamındaki her şey ağırlıktan yoksundur sanki. Apartman katının boş odaları. Elektrik düğmelerinin dayanıksız kalıpları. Balkon mobilyasının ürkütücü hafifliği. Bird's Key'de oturan Labina ve kocasını ziyaret etmek için bindiği her tarafı dökülen taksiler, içine öksürük ilaçlarını koyduğu rulo yapılmış kâğıt mendil, nakit paranın yerini alan kredi kartlarını koyduğu cüzdanın bulunduğu, plastik beyaz omuz çantası.

Bayside Kulelerinin girişinde yapay bir yeşim bitkisi durmaktadır, bu tiksindirici şeyin yanından geçerken elini uzatıp yapraklarına dokunmadan edemez; onun vinil yüzeyinde bazen tırnak izlerini bırakmaktan, çiçeğe duyduğu nefretten haince bir zevk duyar. Geceleri geç saatte Johnny Carson'ın programını seyretmeyi alışkanlık etmiştir. Johnny Carson'ın keskin hatlı, acımasız ifadeli dudaklarına şaşkınlıkla bakakalır, bu dudaklar sanki o yüze kalem ve mürekkeple çizilmiş gibidir. Yine de Daisy Yenge adamın açılış konuşmasını, tanıdık, birbirine bağlı şakalarını, sürekli 'haydi devam edelim,' demesini sever.

Bugünlerde kendi kendine sürekli, "Haydi devam edelim," diye mırıldanır. Haftada bir gittiği, saçını yıkatıp yaptırdığı kuaföre, postaneye, doktora giderken, günlük briç oyunu için aşağıdaki kulüp odasına inerken hep kendine bunu söyler. Haydi devam edelim, devam, devam. Bütün yaşamı boyunca yaptığı gibi duygusuzca, düşünmeden.

Bayan Flett'in yıllar önce düştüğü bunalımdan kurtulduğunu söylemiştim, yine de benliğinin derinliklerinde kine benzer güçlü bir duygu yatar: Kimseye ait olmadığını bilmekten kaynaklanan bir duygu. Düşlerinden bile, güçlü yoksunluk buharları yükselir. Evet, üç yetişkin çocuğu olduğu doğru ama bu üçünün kendisine sevecen bir sabırdan başka bir duyguyla yaklaşacağını sanmamakta. Sekiz torunu da öyle uzakta, yaş farkıyla ve uzaklıkla öyle küçülmüş, geleceğin bulanıklığına öyle karışmışlardı ki. Belki de sürekli geçmişini, iki kayıp babasını düşünmesi, kendini içine doğduğu yalnızlığa atması bu yüzdendir. Bu yalnızlık boşluğunda başkalarıyla olan bağlarını bulur, bu bağlarda da başka bir boşluk –bu sonsuza kadar kendini yineleyen, düşününce insanın yüreğini burkan bir kalıptır– yine de

bu kalıp onu ileri götürür, onu ayakta tutar. Martıları beslemiyor mu? Hiç şaşmadan her pazar günü çocuklarını, Londra'daki Alice'i, Oregon'un vahşi bölgelerinde yaşayan Joan'u, Pittsburgh'deki (çok yakında New York'a taşınacak olan) Warren'ı arıyor, bazen bu elektrik yoluyla yapılan sohbetlerde, mantıksız hamleler yapsa, inişli çıkışlı duygular yaşasa da başını dik tutup neşeli konuşmayı ve hiçbir umutsuzluk belirtisi göstermemeyi başarmıyor mu? Kendine pirzola ya da tavuk göğsü, yeşil sebzelerden oluşan doğru dürüst yemekler pişirmiyor mu? Üstelik ne ilaç alıyor, ne sesler duyuyor.

Yine de sabahları erken saatlerde yatağında sırtüstü yatar, gözlerini panjurların aralıklarından sızan parlak Florida güneşine diker, onun o acımasız parlaklığını hisseder. Bazen yumruklarını sıkar; bazen yattığı yerde gözleri şu düşünceyle dolar: Yeni bir gün, yeni bir gün, yine kendisini gelip geçen olayların akışına uydurmaya çalışacağı bir gün. 'Şu âna kadar' yaşamı, kendisini kuvvetten düşüren bilgileri kabullenmek ve özlem kaşığıyla karıştırmakla geçmişti, bunu o kadar uzun zamandır yapıyordu ki artık bu iş doğasının bir parçası olmuştu. Gerçekler ve düşler odasında yumuşak bir vals ritmiyle dans ederler: Bir, iki, üç; bir, iki, üç. Bu dans böyle sürer gider.

Sinirleri bozulur, aman ne yapalım! Yaşamın sunduğu gerçeklerle idare eder, elindeki bu malzemeyi uzatır, kısaltır, başka biçimleri sokar. Gerçeklere bir o yandan, bir bu yandan bakar, bunu yaparken dayanak noktası... Canım dayanak noktasının ne olduğunu kim bilebilir ki? Büyük olasılıkla dayanak noktası arzu ya da gereksinimdir. Bu anıların içine kütüphaneden aldığı, okumakta olduğu kitaptan ham bir erik katar ya da bir düşten, bir pembe diziden alıntı yapıp sokar. Sık sık olmasa da, arada sırada geçmişinden bir parçayı cesurca siler; sözgelimi Fraidy Hoyt, Cuyler Goodwill'in dulu, Maria Goodwill'i Indianapolis'te, Ohio Sokağında, yaşlı bir adamın kolunda yürüdüğünü gördüğünü söylediğinde bu bilgiyi yaşamından çıkarıp atmıştı, buna inanmak gülünç olurdu, Maria evine, o İtalyan kasabasına dönmüş, kucağında örgüsüyle yas tutan, kara başörtülü bir kadına dönüşmüştü.

Victoria'nın büyük yengesi Daisy'ye yaşamının nasıl geçtiğini soracak olursanız dudaklarını –o yakut renkli çiçeği– bir an

için büzer ve size orasını burasını düzelttiği melez bir öyküyü, biraz utanarak ama özür dilemeksizin, yani kaçamak ifadeler kullanmaksızın duraksaya duraksaya anlatırdı: Yetmiş iki yıllık yaşamının gizli ve ulaşılmaz bölmelerinden yükselen sesiyle size, şu oldu, sonra şu oldu diye anlatırdı.

Yaşamöyküsünü böyle kısaltmaktan, orasını burasını çıkartmaktan, bunu istediği biçime sokmaktan hoşnut mu, anlamak güç; ancak buna alışmıştır. Ayrıca, dünyanın çeşitli yerlerinde, yataklarında yalnız uyanan milyonlarca, milyarlarca insanın da yaşamlarının özünü yakalamak için can attıklarını ama her gün kendilerini yeni baştan yaratmak zorunda olduklarını da bilir.

1977 yılının Haziran ayında, Paskalya tatilinde Ringling Otelinde öğle yemeği yemelerinden iki ay sonra, yeğeninin kızı Victoria Toronto'dan telefon edip, "Tahmin et, ne oldu? Bir araştırma için Orkney Adalarına gidiyorum. Gelecek hafta. Neden benimle gelmiyorsun," dedi. "Harika bir tatil olur, ayrıca..." Victoria'nın sesinde her nedense gülmek üzere olduğunu düşündüren bir ton vardı, "Magnus Flett'in mezarına çiçek koyabiliriz."

"Orkney Adaları mı!" dedi kızı Joan her zamanki gibi pazar günü telefonda konuşurlarken. "Oysa ben senin bu yıl Portland'a geleceğini sanıyordum, sen kızlara bakacaktın, böylece Ross ve ben birkaç günlüğüne baş başa bir yerlere gidecektik, hem çocuklar büyükannelerini görmeye can atıyorlar. Hep senden söz ediyorlar, oysa sen Orkney Adalarına gitmekten söz ediyorsun." "Oranın yerini haritada gördün mü?" dedi oğlu Warren.

"Orkney Adalarının nerede olduğunu biliyor musun?"

"Neden olmasın?" dedi Alice sonradan edindiği İngiliz aksanıyla. "Okyanusu aşmanın zamanı gelmişti. Gidip gelirken bizde birkaç gün kalırsan seviniriz."

"Gideceksin elbette," dedi Fraidy. "Senin yerine öğleden sonraki hayır işlerini idare ederim, briç oyunumu da bir haftalığına iptal ederiz."

"Pasaportunu bana ver," dedi Labina'nın kocası Ben. "Yalnız fotoğrafını çektir, formu doldur yeter, ben bunları Tam-

pa'daki hükümet binasına bırakırım, orada birkaç tanıdığım var, daha doğrusu bana gönül borcu olan bir adam var. Her şeyi birkaç dakikada hallederiz, bana güven."

Labina (Beans), "Yanına yün bir tayyör al," dedi. "Florida'da giydiğimiz bu incecik şeyler o berbat havada hiç işe yaramaz. İskoçya'ya gittiğimizde neredeyse popom donuyordu, üstelik biz daha güneyde olan Edinburgh'a gitmiştik, sen daha kuzeye gideceksin. Yün bir tayyör, ütü istemeyen bir bluz ve değiştirmelik çok çok ince birkaç süveter, tek ihtiyacın olan bu."

"Yürüyüş ayakkabıları," dedi Victoria telefonda. "Nasıl göründüklerine aldırma."

"Bir şemsiye." dedi Fraidy. "Katlanabilir cinsten."

"Şemsiyeyi boşver," dedi Victoria.

"Bulabilirsen şu kukuletalı pançolardan al."

"Kusura bakmayın, paket programı yapamıyoruz," dedi Bradenton'daki seyahat acentesi memuru, "bunun için üç hafta önceden haber vermeniz gerekirdi, üstelik Orkney Adalarıyla ilgili fazla bilgimiz yok."

"Dürüst olmak gerekirse," dedi Marian Mc Henry, koridorun karşısındaki dairede oturan komşu, "oralarda boş boş dolaşmak yerine kendi ülkemi gezmeyi yeğlerim. Washington'u gördün mü? Yani, gerçekten gördün mü?"

"Artık Avrupa'ya giderken aşı yaptırmak gerekmiyor," dedi Doktor Neerly. "Ancak size yolculuğun yol açabileceği ishal için bir ilaç yazacağım. Kabızlık için de. Yanınıza alerji yapmayan yastığınızı da alın, oralarda hâlâ tavuk tüyü ya da saman doldurulmuş yastıklar kullanıyor olabilirler."

"Umarım otelde yerini ayırtmışsındır."

"Şahsen, önceden yer ayırtmayı düşünmem bile; bu, işin bütün zevkini kaçırır, biz kendimizi olayların akışına bırakmayı yeğleriz, anlıyor musun? Kâh orada kâh burada olmayı severiz."

"Gerçekten de 1927'den beri Avrupa'ya gitmedin mi? Tanrım, çok şaşırtıcı."

"Daha önce Avrupa'ya gittiğini bilmiyordum." (Joan salı gecesi Portland'dan telefon etmişti.) "Yani daha önce bundan hiç söz etmemiştin."

"Tanrı aşkına, oradaki otellerde kalmayın. Dinle, orası şu yatak ve kahvaltı veren güzel pansiyonlarla dolu, onlar çok daha şirindir, hem oranın yerlisiymiş gibi gündelik yaşamın içine girersin."

"Öğüdümü tut, iki şeyden kaçın. Birincisi, şu yatak ve kahvaltı veren pansiyonlar. Bazıları insanı o korkunç naylon örtülerin arasına hapseder, öğk, ayrıca kahvaltıda lapa gibi haşlanmış domates verirler, ciddiyim. İkincisi asla musluktan su içme. Orada neden hep çay içtiklerini sanıyorsun? Çay yapımında kaynamış su kullanılır da ondan; kaynamış, çaktın mı?"

"Seyahat çekleri."

"Bel çantan."

"İki küçük valiz, bir büyük valizden daha iyidir, bu bana verilen en iyi akıldır."

"Biz Canterbury'deyken..."

"Göller Bölgesine gittiğimizde..."

"...gazeteye sarılmış balık ve patates."

"...kendi sabununu koymak için plastik bir kap al çünkü..."

"Benim büyük büyükannem Wight Adasından gelmiş. Acaba orası Orkney'e yakın..."

"Bana şu küçük, şirin Wedgwood kül tablalarından bir tane alırsan sevinirim, ama yeşil olsun, mavi değil."

"...değerli eşyalarını hep üzerinde taşı..."

"...şu minik kulak tıkaçlarından, bunu Winn Dixie'den alabilirsin."

"Orkney Adaları mı? Hiç duymadım."

Büyük yengesini Montreal'deki Mirabelle Havaalanında karşılayan genç Victoria çok gergindi. "Yenge, seni Lewis'le tanıştırayım. Lewis Roy. Lew, bu benim Daisy Yengem." Her sözcüğü üzerine basa basa söylüyordu.

"Memnun oldum, Bayan Flett."

"Lew da bizimle birlikte Orkney'e geliyor," dedi Victoria sesini yükselterek. Bunu söylerken yüzünde berbat bir ifade belirmişti. Eğri büğrü kesilmiş, düz saçları da korkunçtu.

"Ya."

"Kendisi bu projenin yöneticisi gibi bir şey. Lew..." omuzlarını Lew'in üstünlüğünü kabul ettiğini belli eden abartılı bir hareketle silkerek, "o benim profesörüm sayılır," dedi.

"Aslında yalnızca doktoramı verdim, Bayan Flett. Victoria ve ben bu öneriyi yönetime birlikte götürdük. Hatta bu daha çok onun fikriydi." Yüzünde güçlü, dudaklarında hevesli, gülmeye hazır olduğunu belirten bir ifade vardı.

Uçakta yan yana oturdular, Lewis Roy koridor tarafında, Victoria ortada, yengesi de cam kenarında. Biraz şampanya içtiler, tavuk ve dilimlenmiş havuçtan oluşan bir akşam yemeği yediler, uçaktaki alışıldık programının puslu ve gürültülü ortamında birbirleriyle yakınlaştılar. Sonra Lewis daha önce Avrupa'ya uçakla giderken başına gelenleri uzun uzun, karmaşık bir biçimde anlatmaya koyuldu; anlatırken ne yazık ki geniş zaman kullanmaya başladı. "Sonra pilot bir anons yaptı. Hey, motorlardan biri bitmiş, tamam mı? Geri dönüyoruz. Hepimiz çok sarsılmışızdır ama yemeğimizi sanki çok eğleniyormuş gibi yemeği sürdürürüz, sonra kendimizi Labrador'da bir yerde ufak bir havaalanında buluruz, askeri üsmüymüş neymiş, burada on iki saat kadar takılıp kalırız, tuvalet çalışmaz, sonra..."

"Galiba Daisy Yengem yoruldu," diye mırıldandı Victoria. Lewis Roy hemen sustu. Parmaklarının eklem yerlerini kemirip ağzını kocaman açarak esnedi ve çevresine bakındı.

Victoria utançtan kıpkırmızı olmuştu. Yengesinin, bu genç adam, onun omuzlarında kürkten bir pelerin gibi savrulan saçları, zekâsını gizleyen çocuksu sözleri, erkeklere özgü bir kayıtsızlığa dönüşen o olağanüstü sevecenliği konusunda neler düşündüğünü tahmin etmekteydi. Sonunda hostes onlara battaniye, yastık getirdi ve ışıkları loşlaştırdı, üçü de uyuyormuş gibi yaptı. Victoria yengesinin kesik kesik soluduğunu duyuyordu, soluğu neredeyse bir hıçkırık gibiydi; yanındaki yaşlı kadının, Florida'daki dairesinde ya da bu gece Atlantik üzerinde uçmakta olan ve loş ışıkları camın çerçevesinde ve gözkapaklarına yansıyan bu uçak dışında herhangi bir yerde olmayı arzuladığını anladı.

Korkunç bir radar gibi görev başında olan Victoria, Lewis Roy'un gergin bedeninden yayılan üzüntü ve başarısızlık dalgalarını da seziyordu. Yün battaniyesinin elini gizlemesinden ya-

rarlanarak uzanıp onun elini tuttu, Lewis Roy'un eli titriyordu, bunu sıktı. Daha önce Lewis'e hiç dokunmamıştı; o gerçekten de Victoria'nın öğretmeniydi; o sıralar yakınlaşmamışlardı.

Bir süre sonra Victoria öteki elini uzatıp yengesinin gergin bileğini tuttu ve 'Her şey yoluna girecek, bana güven,' demek ister gibi parmaklarıyla onun elini sıktı.

Victoria Flett'in uzanmış kederli kollarıyla bağlanan bu üç kişi bir kıtadan ötekine uçtular. Belki gece boyunca kısa aralıklarla uyumuşlardı. Üçü de yol boyunca çok kırılgan bir gezegende yaşadıklarını düşünmüşlerdi. Üçü de dünyanın nereye doğru gittiğini bilmiyordu.

Orkney Adaları alçak, yeşil, ekili, kıvrılıp bükülen yollarla, çimenli bayırlarda tablolara yakışır biçimde otlayan koyunlarla dolu bir yerdi; bu, iki ya da üç yüz yıl önce bir ressam tarafından suluboyayla yapılmış bir tablo olabilirdi. Bu kır manzarasının ardında ve altında tarih öncesine ait kalıntılar yatıyordu; kasabalar, kaleler, koruganlar, gömme odaları, astronomik ölçümler için kullanılmış olan ya da olmayan dikili taşlar. Demir Çağından kalma kalıntılar da, başka bir katmanda yatmakta. Ayrıca dokuzuncu yüzyıldan kalma İskandinav anıtları var. Ortaçağa, feodal ve monastik devirlere ait kalıntılar da bulunuyor. Bunların üzerine çağdaş eklemeler yapılmıştı; antik ve kırsal alanların üzerine lezzetli Orkney kekleri ve Orkney peynirleri üreten fabrikalar kurulmuştu; sonra el sanatı girişimcileri de vardı, bunların çoğunluğunu el örgüsü yapanlar oluşturuyordu (ama ne yazık ki bu sektör geriliyor), sonra turistler (turizm patlama yapmış) ve gündelik ya da iş gereği konuşmaların oluşturduğu arka plan uğultusu. Her yer manavlar, kırtasiyeciler, avukatlar, rahipler, ne isterseniz onlarla doluydu.

Victoria'nın büyük yengesi Daisy, bunların hiçbirini görmeyi beklemiyordu. Burada daha çok bozkırlarla, bataklıklarla, çalılarla karşılaşacağını sanıyordu. Orkney evleri, adaya dağılmış on iki kadar kasabanın ya da iki ana kentin içinde yayılmıştı. Bu iki kent Kirkwall ve Stromness'di. Victoria bile sağlam ve sade yüzlerce kasaba evini gördüğünde şaşırmıştı. Bu evlerin içindeki yaşam konusunda en ufak ipucu vermeyen dış duvarlarına bakıp, içlerinde, aynada kendilerine bakan kadınların, baş-

larından süveter geçiren, giyinirken saçları yüzlerine yapışan erkeklerin bulunduğunu düşledi. Dışarıda çok az kişi vardı. Sabahın çok erken saatleriydi. Denizden karaya korkunç bir rüzgâr esiyordu. Yağmur yerleri dövüyordu. Bütün bunlara karşın Victoria, yengesi ve Lewis Roy, Stromness'deki bir kilisenin avlusunda mezar taşlarını okuyorlardı. Victoria aradıkları mezar taşını bulunca bağırdı:

Kutsal bir yaşam, mutlu bir son
Ruhuysa o en güzel
En huzurlu yere,
İsa'nın yanına gitti
Magnus Flett, doğum 1584, ölüm 1616

Her nedense bu yazı üçünü de kahkahalara boğdu; görünüşe bakılırsa, Flett adına buralarda sık rastlanıyordu; her yer Flett'lerle doluydu, yalnız Magnus değil, Thomas Flett, Cecil Flett, Jasemina Flett, Donaldina Flett; Flett'ler mezarlığın tartışılmaz kralları ve kraliçeleriydi.

Yağmur hafifleyecek gibi değildi, bir dakika sonra Lew, iki kadının koluna girip onları sokağın karşısındaki çay salonuna götürdü, burada birbirlerine ne diyeceklerini bilemeden, yağmurdan uzak oturdular.

"Kayınpederiniz nasıl bir adamdı Bayan Flett?" Lewis bu soruyu unlu, yulaf ezmesinden yapılma bir gözlemenin üzerine yağ sürerken, dostça sormuştu.

"Şey, pek bilemiyorum."

"Ama onunla ilgili bir izleniminiz olmalı."

"Mutsuz bir adamdı. Acı doluydu. Karısı onu terk etmişti, anlarsınız ya."

"Aha!" Alaycı. "Şu eski moda mutlu ailelerden biri ha."

"Üç oğlu annelerinin tarafını tuttular. Babalarını görmeyi reddettiler. Onunla bütün ilişkilerini kestiler."

"Bu da onu düşmanca duygulara itmiştir."

"Buraya itti." Bayan Flett eliyle sırılsıklam karanlık sokağı, kara yağmur bulutlarını gösterdi. "Buraya geldiğinde altmış beş yaşındaydı. Ailesine kin duymuş olabilir."

"Yine de emin değilsiniz."

"Aslında..."

"Evet?"

"Aslında, kayınpederimi hiç görmedim."

"Anlıyorum." Besbelli Lewis şaşırmıştı.

"Onunla hiç karşılaşmadık. Bu konuda hep üzüntü duydum. Yani hiç karşılaşmamamız konusunda. Hep sanmıştım ki..."

"Evet?"

"Birbirimize," duraksadı, "söyleyeceğimiz şeyler olabileceğini sanmıştım."

"Çoğu kadın, kayınpederi hakkında böyle düşünmez."

"Evet, sanırım düşünmez."

"Magnus Flett benim büyük büyükbabamdı," diye söze karıştı Victoria, belki de aile ilişkilerinin böyle kopuk olmasının sorumluluğunu yengesiyle paylaşmak istemişti.

Sessizce çaylarını içtiler. Sonra neşeli olmaya karar vermiş gibi görünen Lewis çay fincanını kaldırdı ve "Gerçek Magnus Flett'in kemiklerinin şerefine! Onu bulacağız yine de."

"Ne kadar uyaklı konuştun," dedi Victoria, insanları heveslı görmekten hoşlanırdı.

"Hadi bakalım," dedi Victoria'nın yengesi, gülümsüyordu, yüreği pır pırdı.

Ertesi gün rüzgâr dindi. Güneş şaşırtıcı biçimde pırıl pırıl açtı, şortlu, yazlık giysiler giymiş turistler feribottan dökülüp Stromness'in dar sokaklarına dondurma yiyerek, kartlar alarak daldılar.

Akşam olduğunda hava hâlâ kararmamıştı. Lewis ve Victoria Grey Stones Otelinin yemek odasında etli böreklerini yerken, Victoria'nın Daisy yengesine neden Orkney'e geldiklerini anlattılar. Lew bir kurşunkalem çıkarıp kâğıt peçetesinin üzerine aceleyle ama çok güzel bir taslak çizdi ya da Victoria taslağın güzel olduğunu düşünmüştü, daha sonra Victoria bu peçeteyi katlayıp valizinin arkasındaki cebe sıkıştırdı. Lew, adanın deniz hayvanları fosilleriyle dolu olduğunu söyledi. Ancak eski dönemlere ait bitki kalıntıları yok olmuştu. Toprak gerekli sıcaklıkta değildi, bitkiler fazla narindi. Ancak Toronto'da, Victoria'yla birlikte, Kuzey İskoçya'da bulunmuş fosillerin bulunduğu yerlerin gösterildiği, en son model bilgisayarlarla çizilmiş ha-

ritayı inceierken, İskoçya'nın batısından geçip İskandinavya'ya uzanan bir fosil kuşağının bir yerde bükülerek Orkney'den geçmekte olduğunu, Stromness'in birkaç kilometre kuzeyindeki Yesanby'deki bazı kaya oluşumlarının içinde bitki fosilleri bulunabileceğini saptamışlardı. Buradaki kayalar daha değişikti, daha sertti, öyle sertti ki adalılar Orkney taşı fazla yumuşak olduğu için değirmentaşı bulmak amacıyla adanın bu uzak ucuna geliyorlardı. Lewis sonra Daisy Yenge'ye Rhynie taşını ve Middle Old Red kumtaşını anlattı. Sonra Kanada Bilim Konseyine buraya bir bedava gezi ayarlamaları için nasıl başvurduğunu, aletlerini ve araştırma ekibini nasıl topladığını anlattı, bu ekip kendisinden ve Victoria Flett'ten ibaretti. Ikisi, yirmi bir gün boyunca çevreyi araştırıp paraları tükenmeden önce gerekli araştırmayı yapacaklardı. İkisi de umut doluydu; Lewis, biyolojinin, doğayı bir sisteme ve düzene oturtmaya çalışanları her zaman düş kırıklığına uğratacağını ileri sürüyordu; doğada çok fazla sayıda değişken vardı; evet, toprak bazen verileri saklıyordu ama genelde çok cömertti.

Victoria karşısında oturan yengesine baktı, yengesi sakin, dinlenmiş, uzun ve sıcak bir günün sonunda sıcaktan kızarmış gibi görünüyordu. Hava güzel olduğu için tayyörünün ceketini Victoria'yla paylaştığı odada bırakmıştı, şimdi hava konusunda tahminlerde bulunuyor, 'Acaba yarın buradaki dükkânlardan bedenime uygun ince bir elbise bulabilir miyim?' diye merak ediyordu. Bir önceki gece çok derin ve kesiksiz uyumuştu, bu iyiydi işte.

Yengesine bakan Victoria ona birden büyük bir sevgi duydu, yengesinin şu anki hoşnutluğunda ve rahatlığında kendi payının da olduğunu düşündü. Hatta, bir zorluk çıksa da, yengemi bu zorluktan kurtarsam, ona bir armağan verebilsem, diye düşündü. Şu anda Lewis ve yengesinin birbiriyle dostça konuşması onu sevindiriyordu, bu sanki bir şeyin başlangıcıydı.

Lewis yengesine, Victoria'yla kendisinin ertesi gün Yesanby'ye gidip araştırmaya başlayabilmeleri için nasıl bisiklet ve sırt çantası kiraladığını anlatıyordu. "Küçük mucizelerimizi bulmak için kazıya başlayacağız," dedi Lewis, "ve Magnus Flett'i bulmanız için sizi serbest bırakacağız."

"Magnus Flett mi dediniz?" dedi masalarının başında durmuş, kahvelerini yenilemekte olan otelin sahibi. Otel sahibinin adı Bay Sinclair'di. İri, soylu görünüşlü bir adamdı, zekâsı yüzünden okunuyordu; ince telli, gri saçlarını sürekli alnından geriye itiyordu; müzmin bir bekârdı. Bu adam nasıl otel işine girmiş acaba, diye düşündü Victoria, adamın tabakları masaya koyuşundaki soyluluğa, zarafete, o mizah dolu taşralı tatlı sesine bakılırsa, bir film yıldızı olabilirdi. Yalnızca altı odalı otelinin reklamını, 'bütün modern hizmetler vardır' ilanıyla yapıyordu, bunun anlamı bazı odaların elektrikli ısıtıcıyla ısıtıldığıydı. Üzerinde gri iş üniforması olan Bay Sinclair otelin resepsiyonisti, oda hizmetçisi, aşçısı, garsonuydu, halı kaplı merdivenlerden kayarcasına inip çıkıyor, bütün bu işleri tek başına yürütüyordu.

"Magnus Flett'i mi arıyordunuz?" diye kibarca sordu, o soylu tavrıyla masaya eğilerek. "Sözünüzü kestiğim için beni bağışlayın ama yaşlı Magnus Flett'ten söz ettiğinizi duydum. Magnus Flett yan binada kalıyor da."

"Yan binada mı?"

"Çınar Malikânesinde. Buraya gelirken önünden geçmiş olmalısınız. Kimsesiz yaşlılar orada kalır. Gençliğimde malikânenin arka bahçesinde çınarlar vardı ama sonradan kesildiler. Konsey orayı satın almadan önce orası özel mülktü. Yaşlı Flett orada kalıyor. Aslında ünlü Bay Flett demeliydim."

Victoria başını salladı; bu gece tahmin edemeyeceği kadar güzeldi. "Bizim Magnus Flett'imiz ölmüş olmalı," dedi ciddi bir tavırla. "1862'de doğmuş. Ne zaman öldüğünü bilmiyoruz ama doğum tarihinden eminiz, yengemdeki belgelerde bu tarih yazılı."

"Evet o, ta kendisi," dedi Bay Sinclair, gülümseyerek başını salladı. "Yani söylediği yaşta olduğuna inanırsak, ki ben ona inananlardan biriyim, bu o. Magnus Flett'in her doğum gününde *Orcadian* gazetesinde fotoğrafı çıkar. Bu yıl Londra gazetelerinde de çıktı. Zavallı adam yüz on beş yaşına basmıştı, bir düşünsenize. Ah, doğum günü bir ay kadar önceydi, hiç görülmemiş büyüklükte bir parti verildi. Bu masa kadar kocaman bir pasta vardı. Mumlar, her zamanki gibi ortaya yakılan ateş, her

şey vardı, elbette adamcağız parti boyunca uyudu. Bay Flett İngiliz Adalar Topluluğundaki en yaşlı adamdır."

Magnus Flett yalnız yaşıyla ünlenmemişti. Mükemmel belleği de çok ünlüydü.

Victoria'nın ve meslektaşı Lewis Roy'un ve yaşlı Büyük Yenge Daisy'nin efsanevi Orkney Adalarını ziyaret ettikleri ve her birinin farklı şeylerin peşinde olduğu 1977 yılının yazında, Magnus Flett gerçekten de yüz on beş yaşına basmasıyla ünlenmişti. Bu kadar yaşamak gerçekten çok şaşırtıcı bir şeydi. Ukrayna'da yüz yirmi bir yaşında olduğu söylenen bir kadın, Ermenistan'da yaşları yüz on sekiz ve yüz on altı olan iki erkek kardeş (bunlar iddialarını belgelerle kanıtlamışlardı) vardı. Rankin Koyu'ndaki Anglikan kilisesi hanında yaşayan bir Eskimo kadını da İncil üzerine yemin ederek yüz on iki yaşında olduğunu söylemişti (kadıncağız seksen beş yaşında sigaraya, doksan yaşında viskiye başlamıştı). Bu insan antikaları arasında tartışmasız şampiyon Singapurlu Bay Gee'ydi; yüz yirmi üç yaşında hâlâ yürüyebiliyordu, oysa eşi henüz doksan altı yaşındayken yaşama gözlerini yummuştu. Kanıtlanmış olsun ya da olmasın çok yaşlı insanları görmek insana cesaret verir, Bay Flett de uzun ömrüyle ünlenmişti. Haftalık İngiliz gazetelerinde onunla ilgili yazılar çıkmıştı ("Magnus Flett'in Yaşamında Bir Gün" *The Sunday Times*, 16 Mart 1962, sf.54). Bir kez de, on yıl önce, BBC kameralarının önünde seyircilerin yüzlerine baka baka 'numarasını' yapmıştı.

"Numarası", ona yaşından çok daha fazla ün kazandırmıştı: *Jane Eyre*'i baştan sona satır satır, sözcük sözcük ezbere okuyordu. Bay Sinclair onun bu başarısını ziyaretçilere anlatırken, yumuşak sesi huşuyla daha da yumuşamıştı.

İnsan belleğinin ne kadar güçlü olabileceğini bilmeyen bazı kişiler için bu olanaksız bir başarıydı. Büyük olasılıkla bu insanlar, uzun zaman önce bazı dindarların bütün Yeni Ahit'i baştan sona ezberlediklerini duymamışlardı. Yüzyılımızın başında bile oldukça sıradan ölümlüler İncil'i ezbere biliyorlardı, ancak daha sonra Pazar okulları Uhrevi Saadeti ya da Yüzüncü İlahi'yi ezberlemek gibi önemsiz başarılara ödüller vermeye başlamıştı. Akademisyenler Anglo Sakson şiiri *Beowulf*'un ziyafetlerde, elinde hiçbir yazılı metin taşımayan tek kişi tarafından

ezbere okunduğunda yıllarca ısrar etmişlerdi. Bu başarı Daisy Goodwill Flett'e Long Kadınlar Üniversitesinde okurken, bin dokuz yüz yirmilerde söylenmişti; kendisi de o sıralar *Tintern Abbey*'i ezberlemişti; öğretmeni zorunlu tuttuğu için değil, William Wordsworth'ün o gizli anlamlar taşıyan, ritmik dizelerini bedenine sindirmek için.

Doğal olarak yüz on beş yaşındaki Magnus Flett'in belleği zayıflamaya başlamıştı, Bay Sinclair bunu itiraf ediyordu. On yıl önceki televizyon söyleşisinde, *Jane Eyre*'ın yalnızca ilk bölümünü ezbere okuyabilmişti, ancak bunu teklemeden, kekelemeden yapmıştı. Bir yıl sonra yalnızca ilk sayfayı anımsıyordu. Şimdi, Bay Sinclair, zavallı yaşlı adamcağızın yalnızca açılış paragrafının ilk cümlelerini söyleyebildiği konusunda Kuzey Amerikalı ziyaretçileri uyarıyordu.

Yaşamımızdaki yalnızlığın büyük bölümü, kendimizi yormak, harekete geçmek istememizden kaynaklanır. Sürekli hevesimizi dizginler, kendimizi işleri ertelemenin, yapmamız gereken işi tekrar tekrar prova etmenin rahatlığına bırakırız. Neden genç Victoria yaşlı Magnus Flett'i zihninden çıkarmak için bu kadar çok çabalıyor? Neden büyük yengesi Daisy, Çınar Malikânesi'ne gitmeyi bir sonraki güne erteliyor? Her akşam yeğenine yöredeki turistik yerleri gezdiği, kendine yazlık bir giysi almak için dükkânları dolaştığı için kayınpederini görmeye gitmediğini söylüyor. Hava, sıcaklığını koruyor, geçen hafta sıcaklık haziran ayı ortalamasında rekor düzeye ulaşmıştı, Daisy Yenge de bu güzel havanın tadını olabildiğince çıkarmak istediğini söylüyor. Üzerinde yeni aldığı pamuklu etek ve bluzla (koyu şarap rengi), ayaklarındaki yeni yürüyüş ayakkabılarıyla, Stromness'in dışındaki çalıların, karga üzümlerinin, çeşitli türde ayak otunun ve o güzel, minik, pembe çuha çiçeklerinin (*Primula scotica*) arasında, kırlarda cesurca yürüyüşlere çıkıyordu. Daisy Yenge bu yürüyüşlerde, nedenini anlamaksızın önünde uzanan bayırlara, "Aşk! sevecenlik! Cesaret!" diye mırıldanıyor. Kırlık bölgeleri iyi tanıyan Bay Sinclair bazen ona bu gezintilerinde eşlik ediyor. Otelin öğle yemeği sona erdikten, bulaşıklar yıkandıktan sonra, bu ikisi Bay Sinclair'in güzel, küçük Ford Fiesta'sına binip kiliseleri, komşu kasabaları geziyorlar;

bir gün soyadı silikleşmiş bir mezar taşının üzerinde hâlâ okunabilir olan şu sözcüklere rastlarlar: 'Dikkat yaşamın sonu!' İnsanın kulaklarında çınlayan, kısa bir duyuru. (Ölülerin dünyasından gelen bu haykırışın Bayan Flett'i huzursuz ettiğini sanıyorsanız, yanılıyorsunuz; tersine, sanki o ünlem işaretinde yaşamın sınırında görülen aydınlık bir çeşmeyi duyuran bir ses duymuş ya da önüne bir manzara serilmiş gibi, bu sözlerin etkisi altına girer.)

"Magnus Flett'e gittin mi?" diye sorar Victoria her akşam, Yasenby'nin taş yataklarından bronzlaşmış ve toza bulanmış olarak döndüğünde.

"Yarın," diye söz verir yengesi. "Yarın ayarlayacağım."

İkisi de –hatta elindeki çay bardağını sessizce kaldırmış olan yengeye bakan Lewis Roy bile– kadıncağızın kendini düş kırıklığına karşı hazırladığının farkındadır.

Bayan Flett Orkney'deki yeşilliğin aldatıcı olduğunu anlamaya başlamıştı. Metrelerce derinliğe kadar uzanan, verimli gibi görünen koyu renkli toprağın, aslında kayaların üzerini ince bir katman halinde örttüğünü fark eder. Bu adalar kayadan, hafif kireçtaşı katmanlarından, parçalara ayrılabilen yassı kireçtaşlarından oluşmuştu; her yer kireçtaşı doluydu. Görünüşe bakılırsa, her çiftliğin kendine ait bir mini taşocağı ve kazı aletleri –çekiç, kazma– vardı. Bütün çiftçiler bu aletlere sahipti. Çok az ağaç olduğu için çatılar, çitler, piknik masaları, sıralar, değirmentaşları, işaretler hep taştan; bu görüntü Bayan Flett'in aklına torunlarının en sevdiği çizgi filmi, *Taş Devri*ni getirir, gülümsemesine yol açar. Bay Sinclair'in arabasıyla önlerinden geçtikleri çiftlik evlerinin içinde taş masalar, sandalyeler, hatta taş yataklar ve taş tuvalet masaları olduğunu hayal eder. Kanada'ya on sekiz ya da on dokuz yaşında gelen Magnus Flett'in de o yaşta çoktan bir taş ustası olması da buna bağlı olsa gerekti.

Kayınpederi altmış beş yaşına kadar Tyndall taşocağında çalışmıştı. Kaslı, mekanik aletler konusunda yetenekli, çalışkan bir adamdı. Adamın hiçbir yanı yumuşak değildi. Oğullarına göre, az konuşan biriydi. Kanada'da, boyun eğmez biri olarak tanınıyordu. Dar görüşlü. Taşa benzeyen biri.

Okuma biliyordu; İncil okuyabiliyor ya da gerektiğinde mektupla sipariş verebiliyordu, ama oturup kitap okuyacak bir adam değildi. Hayır, kitap okumak onun aklına bile gelmezdi. Özellikle de roman; Charlotte Brontë adlı bir İngiliz kadınının yazdığı bir romanı, hele İngiliz Edebiyatının mücevheri olan *Jane Eyre*'ı asla.

Olanaksız.

"Magnus Flett'i görmeye gittiğinde seninle gelmemi ister misin?" diye sorar yeğeni, istemeye istemeye.

"Eğer istersen," der Bay Sinclair, "Magnus Flett'i ziyarete gittiğinde sana eşlik edebilirim."

"Yarın," der Bayan Flett. "Yarın."

Ancak ertesi gün bay Sinclair ve o, Victoria'yla Lewis'in çalıştıkları yöreyi ziyarete giderler.

Kazı yerine giden yolun sonu bozuktu, arabayı East Bigging Dörtyol ağzında bırakıp, dağlık buruna yetmiş metre kadar yürümek zorunda kaldılar. Geldiklerini gören Victoria kollarını sallayarak onları coşkuyla selamladı, haykırışları deniz kuşlarının çığlıklarına ve aşağıdaki denizin kükremesine karışıyordu.

Kayalara vuran güneş ışığı çok parlaktı. Terasların parlak, kaygan taşlarının ucunda ünlü God's Gate duruyordu, Victoria, yengesine bunun çok büyük, doğal bir kemer olduğunu, her yedinci ya da sekizinci dalganın gürültüyle buruna çarparak bu kemerden içeri girdiğini anlatmıştı. (Söylentiye göre, elli yıl önce iki amatör fotoğrafçı bu gediğin içine tırmanmış, çocuklarının ve eşlerinin gözleri önünde denize sürüklenip ölmüşlerdi.)

Parlak öğleden sonra güneşinde gözlerini kırpıştıran Bayan Flett, kendini sarmalayan bu kocaman kayaların ortasında cüceleştiğini hisseder: Bu alışılmadık yükseklikteki kaya kütlesi, aşağıdaki denizin hırçınlığı ve uçsuz bucaksızlığı, geniş, kasvetli bataklık görebildiği en uzak yerde, denizden gelen rüzgârların uğultu ve gümbürtüsünün dışında, Bay Sinclair'in ufukta bir nokta gibi görünen arabası vardı. Bay Sinclair birkaç adım ötede, kollarını geniş kanatlar gibi göğsünde kavuşturmuş, görkemli bedeniyle dikilmiş, huzurlu bir biçimde duruyordu. Daisy Yenge ne kadar hafiflemişti! Bedeni dünyanın genişliğiyle gürültüsü arasında, havada asılı kalmıştı; bu hissettiği duygu da neydi?

Bir an için içinde esen, yüz kaslarını gevşetip onu gülümseten o deli rüzgârın ne olduğunu anlayamadı, sonra birden fark etti. Mutluydu.

Bayan Flett'in en sevdiği yeğeni Victoria ve iki hafta önce varlığından habersiz olduğu Lewis Roy, topraktan fırlamış bu kayadan düzlükler arasında böcekler gibi debeleniyor, bu gizemli kayaların yüzeyini kazıyorlardı; acaba ne bulmayı umuyorlardı? Taşlaşmış, mineralleşmiş yaşam kalıntıları. Böyle bir keşifin sonuçları muhteşem olur, demişlerdi; böyle muhteşem bir olayın düşüncesi bile onları heyecanlandırıyordu; öte yandan buldukları şeyin kanıtı, avuçlarına sığan küçücük bir kaya parçasıydı, içinde bir yaprak, ilkel dönemlere ait bir çiçek deseni bulunan küçük bir kaya kırıntısı. Oya kadar ince, yaşamın şifreli noktacıklarının, hatta bakterilerin izleri.

Ancak şimdiye kadar hiçbir şey bulmamışlardı ve altı günden de az zamanları kalmıştı.

Grey Stones Otelinde uzun, karanlık gecelerde Victoria, Lewis Roy'un kollarında yatar. Yengesi iyice uykuya dalana kadar bekler, sonra kalkar, karanlıkta terliklerini arar, koridorda beş numaralı odaya kadar sessizce yürür; Lewis onu yatakta bekler. Victoria'nın bu gece ziyaretleri Fransız kaba güldürüsünün unsurlarını taşır, Victoria bir piyese yakışır bu ürpertiden hoşlanır, bunu şu anki mutluluğuna ekler. Işıkları, gölgeleri, antika sandığı, aynası, büyükbaba saati ve yumuşak halısıyla otelin koridoru tamamen karanlık değildir, çünkü Bay Sinclair konuklarının rahatlığı için koridoru pembemsi ışık saçan bir gece lambasıyla aydınlatacak kadar düşüncelidir. Aslına bakarsanız, koridor Victoria'nın banyonun yan duvarına asılmış Viktorya dönemine ait tabağın üzerindeki yazıları okumasına yetecek kadar aydınlıktır.

Mutluluk
kendi şöminemizin yanında
yeşerir, yabancıların
bahçesinden koparılacak
bir şey değildir

Şömine mi! Bahçe mi! Victoria sabahın ikisinde koridorda parmak uçlarına basarak yürürken kahkahalarla gülmemek için kendini zor tutar.

O ve Lewis bu şiirin birkaç gün önce keşfettikleri arzuya karşı bir uyarı olduğuna inanırlar. Her gece, Bay Sinclair'in soylu işletmesinin beyaz, kolalı örtülerinin arasında uyuyup uyanarak, gelişimi durmuş, artık kullanacaklarını sanmadıkları yönlerini yaşama döndürerek bu gizemin içine biraz daha dalarlar. Bir yıl, hatta bir ay önce, ada havasına, ılık güneş ışığına, uzun günlere, burun kıvırırlardı –hatta bilimsel bir ölçüm hatası, hatta başarısızlık olasılığına– erotik kokan bir aşkın ödülünün, ruhları gelişmemiş kişiler için geçici bir avuntu, bir teselli olduğuna inanırlardı.

Victoria, Daisy Yengesinin, iki kez boşanmış olan oğlu Warren ve kocasından çok olaylı bir biçimde ayrılan Alice için kaygılandığını bildiğinden aşkı keşfedişini ya da gelecekle ilgili planlarını ona anlatmadı; Daisy Yengesinin, Viktorya dönemi duvar tabağındaki –yabancıların bahçelerinin mutluluk yerine zarar vereceği yolundaki– o duygulu sözleri onaylayacağını düşünür ama bundan nasıl emin olabilir ki?

* * *

"Sizi uyarmalıyım," dedi Bayan Betty Holloway, "yataktan hiç kalkamıyor. Doğal olarak idrarını da tutamıyor."

"Evet, anlıyorum."

"Bir uyarım daha var, Bayan Flett, gözleri hiç görmüyor gibi bir şey. Kataraktı var. Bu yaşta ameliyat edilemiyor."

"Bu yaşta doğal olmalı."

"Ne tuhaftır ki bir kulağı duyuyor."

"Ya."

"Ancak öteki kulağı hiç duymuyor. Uzun zamandır böyle."

"Anlıyorum."

"Çok da çabuk yoruluyor."

"Yanında uzun kalmayacağım."

"Akrabası olduğunuzu mu söylemiştiniz?"

"Şey, emin değilim. Olabilir. Kocamın tarafından."

"Bay Flett'in ailesi yok. En azından buralarda. Üzücü, değil mi?"

"Çok."

"Elbette, bu yaştaki çok az insanın akrabası olur, onu ziyarete gelen fazla arkadaşı da yok."

"Acaba Bay Flett hiç Kanada'da yaşamış mı?"

"Kanada mı? Şey, bilmiyorum. O zamanlar çok sayıda genç Kanada'ya birkaç yıllığına giderdi. Orada bir servet kazanırlardı. O zamanlar burada olanaklar kısıtlıydı."

"Peki ya Bay Flett? Mutlaka bazı belgeler olmalı. Yazılı şeyler."

"Tek bildiğimiz, buraya gelmeden önce Sandwick'de yaşıyor olduğu. Kendi başının çaresine bakıyormuş. Yalnızmış. Sebze yetiştirip, çimlerini kendi biçiyormuş. Onu tanıyanlar, onun bir keşiş gibi yaşadığını söylüyor. Yalnızlığı severmiş. Kitapları da."

"Jane Eyre'i."

"Evet, kesin konuşmak gerekirse, o kitabı."

"Peki ama buraya geldiğinde yanında bazı belgeler, eski belgeler olmalıydı.."

"Benim bildiğim kadarıyla yoktu, yanında ne mektup ne kişisel belgeler vardı, eğer sözünü ettiğiniz şey oysa; hayır, böyle bir şey yoktu."

"Evlilik yüzüğü var mıydı?"

"Hayır, yoktu. Eskiden erkekler evlilik yüzüğü takmazlardı, değil mi? İşler şimdi başka."

"Evet doğru."

"Yanında yalnızca bir fotoğraf vardı, giysilerinin altına katlayıp koymuştu. Bunu sakladık."

"Acaba o fotoğrafı görebilir miyim?"

"Eh, aileden biri olduğunuza göre..."

"Bundan emin değilim."

"Fotoğrafı dosyasına koymuştum. Anımsadığım kadarıyla, birkaç kadının fotoğrafıydı ah, evet burada."

"Katlanmış olması ne kötü, yüzler hep çatlamış. Ah. Ancak gördüğüm kadarıyla çok güzel kadınlar. Ah."

"Evet, fotoğraf eskiden de böyle katlıydı. Bunu Bay Flett katlamış olmalı. Hastalarımızın kişisel eşyalarına çok iyi bakarız."

"Yok öyle demek istemedim."

"Fotoğrafın arkasında bir yazı var."

"Ah evet. Şey ...şey yazıyor: Bayanlar Ritm ve Hareket Kulübü. Ama tarih yok."

"Yüzyılın başı filan olmalı. Elbiselerden öyle anlaşılıyor."

"Uzun zaman önce çekilmiş."

"Evet. Şey, sizi Bay Flett'in odasına götüreyim mi?"

"Lütfen."

Daisy Flett'in dikkatini çeken ilk şey, adamın gözlerinin üzerindeki buğulu tabakaydı. Beyaz çarşaflar, beyaz yorgan, adamcağızın sargılar içinde olduğu izlenimini uyandırıyordu.

Gezgin Magnus, acı çeken çağdaş adam: Bunca yıldır Daisy onun böyle olduğunu düşünmüştü. Ne romantik bir düşünce. Kendisinin de öksüz yüreği taşıyan, üzerinde adı yazılı bir kapının arkasına kaçmak, sığınmak için özlem duyan bir gezgin olduğuna inanırdı. Şimdi Magnus Flett buradaydı, yaşlılıktan tükenmiş, yaşamın bedelini ödemiş olarak, soluk alıp verdiği bile belli olmayan bir ceset gibi yatıyordu. Bir tabaka ince deri. Kemiklerden bir iskele; o kemikler artık kemikten çok porselene benziyordu.

"Benim, Daisy," dedi Daisy adamın kulağına, söyleyecek başka bir şey bulamamıştı. "Barker'ın karısı."

Kozaya benzer örtüler hışırdadı.

"Oğlunuz Barker."

Tepki yok.

"Bir zamanlar bir karınız vardı, Bay Flett. Adı Clarentine'di. Clarentine Barker Flett. Eğer bunlar doğruysa başınızı sallayın yeter."

Yanıt yok.

"Lütfen." Kendini aptal gibi hissederek, adamcağızın kalp krizi geçirmesine neden olmaktan korkarak bekledi. "Gözlerinizi kırpın yeter, Bay Flett. Eğer Clarentine Barker karınızsa gözlerinizi kırpın yeter."

Birkaç saniye geçti; Daisy bir şey yapmadan bekledi sonra adam ağzını açtı, buna artık ağız denemezdi, bu dudaksız, dişsiz bir delikti. Daisy onun sözlerini duyabilmek için eğilmek zorunda kaldı: "O gün yürüyüş yapmak" – burada duraksadı, "olanaksızdı." Bir duraksama daha. "Aslına bakarsanız, yalnızca yapraksız çalılıkta dolanıyorduk." Sustu.

"Ah evet, bu harika Bay Flett," dedi bir çocuğu över gibi. "Peki ama acaba bir zamanlar Kanada'da yaşadınız mı? Clarentine adında bir karınız var mıydı?" Daha yüksek sesle yineledi. "Clarentine."

Adamın göz kapakları kapandı. "Yürüyüş yapmak olanaksızdı."

"Karınız, Bay Flett, Clarentine." "Clarentine," dedi adam. Bu ad, ıslık gibi, kötü kokan bir soluk biçiminde ağzından çıkmıştı.

"Evet," diye onu yüreklendirdi. "Ve oğlunuz Barker." O korkunç, bir deliğe benzeyen ağız yeniden hareket etti:

"Bark." Bu sözcük bir fısıltı gibi yankılanarak yayıldı.

"Ben de Daisy'yim."

Adam soluk almıyor gibiydi. Sessizlik korkunçtu.

"Daisy Goodwill," dedi bağırarak adamın sağlam kulağına.

"Dayzee." Sesli sözcükleri soluğunu verir gibi, sessizleri belli belirsiz söylemişti. Bu adı uysalca, düşünmeden tekrar etmişti, bu belliydi. Bir yankıydı başka türlüsü beklenemezdi ki. Ama bu adın söyleniş biçimi Daisy'yi rahatlattı. O kadar duygulanmıştı ki, uzanıp örtülerin altındaki eli tutmak istedi ama nasıl bir çürümüşlükle karşılaşacağını bilemediği için çekindi. Bunun yerine, hafifçe örtülerin üzerine bastırarak birbirine bağlı sağlam kemikleri ve çürüyüp giden eti hissetti. Hafifçe ürperdi. Yükselen çürüme kokusunu duymuştu.

"Sizi görmeye gelmiştim," dedi sohbet eder gibi neşeyle konuşmasından nefret ederek. "Sonunda sizi buldum."

Ona 'baba' demek isterdi ama gerginlik ve utangaçlık onu engelledi.

Yine de gözlerinin önündeki görüntünün gerçekliğine, duyduklarına, sezgilerine (şu efsanevi dişil organa) inanır. Elbette bulduğu şeyi içine sindirmesi zaman alacaktır. Gördüklerini zihninde yeniden düzenlemesi gerecekti: Gördüklerini kabul

edebileceği bir biçime sokacak, normalleştirecekti. Doğadaki kural dışı, hatta mantıksız şeyler, bir mücevhercinin çekiciyle düzeltilir. Yeniden yaratılır. Tahminlerle desteklenir. Dengelenir. Savunulur. Ancak önemli olan insanın bunları yapmaya istekli olması değil midir? Daisy Goodwill Flett uzun zamandır içinde bu isteği büyütüyordu.

Yaşlı adam uykuya dalar, Daisy de hissizleşmiş, yorulmuş, güçsüzleşmiş, bir ruh kadar hafiflemiş bir biçimde odadan çıkar; sanki bir an için, yaşamını oluşturan hafifliği, kokuyu kollarında tutmuş gibidir. Ah, artık yeniden gençleşip güçlenmişti. Şu kapıdan nasıl özgürce çıktığına, Stromness'in dar sokağından aşağı yürürken saçlarını ışıkta nasıl savurduğuna baksanıza.

Bölüm Dokuz

Hastalık ve Yaşamdan Elini Eteğini Çekiş, 1985

Sarasota, Floridalı seksenlik, Büyükanne Flett hasta; görünüşe bakılırsa, bedeninin kalan bütün hücreleri hastalanmış.

Bir ay önce, balkonunda yan yana dizili minyatür sardunyaları sularken kalp krizi geçirip sert zemine yığılınca, iki dizini de kırmıştı; bedeni iflas etmişti. Neyse ki, balkonu Bayan Flett'in balkonundan ince bir kafes örgüyle ayrılmış olan Marian McHenry, onun haykırışını duymuş ve bir ambulans çağırmıştı.

İki gün sonra Sarasota Memorial Hastanesinde çift bypass ameliyatı geçirmişti. Böyle bir ameliyatı Bayan Flett'in kalp doktoru bir yılı aşkın bir zamandır öneriyordu ama çeşitli nedenlerle bu iş ertelenmişti. Ameliyattan bir hafta sonra Büyükanne Flett tam iyileşmeye başlamıştı ki böbrek yetmezliği olarak teşhis edilen ağrılar çekmeye başlamıştı; böbreklerinden biri, sol böbreği alınınca görülmüştü ki bu böbrek kanserliydi. "En azından kahrolası şeyi aldık da orayı temizledik," demişti ürolog, Bayan Flett'in ailesini dehşete düşüren anlaşılması güç Güneyli aksanıyla.

Birden Bayan Flett'in tek düşündüğü şey bedeni, bedeninin nasıl iflas ettiği olup çıkmıştı. Aynı bedenin içinde yıllarca yaşamak, onu hep geleceğe taşımak zorunda kalmak, bedenin ağırlığından uyurken, hatta kısa bir süre için başka bir bedenle birleştiğinde bile kurtulamamak temelde ne kadar yalnızlık hissi uyandıran bir şeydi. Sol dizinin röntgeni ona ne kadar kırılgan, kemiklerini sarmalayan şeffaf bir zarftan ibaret olduğunu anım-

satır. Şimdi, sıra sıra izleyicilerle dolu bir arenada acı çekmekte. Geceler bitmek bilmiyor, sabah güneşiyse acı verici bir şey. Ah o hastane sabahları! Dudaklarının arasına sıkıştırılmış bir termometre, kabaca ölçülen kan basıncı, odasına tekerleklerinin üzerinde kaydırılarak getirilen ağır, erkeksi, insan yüzünün hatlarını andıran düğmelerle dolu, damarlarının böyle dayanıksız oluşunu ayıplamaya hazır bir kalp monitörü. Örtülerin kenarından dışarı çıkan ayakları, istiridyemsi bir renkte, şeffaf ve her zaman soğuk; ne tuhaftır ki, kimse bunu fark etmiyor, kimse, 'Ayaklarınız ne kadar soğuk Bayan Flett,' demiyor. Bacaklarının arasına takılmış bir sonda aracılığıyla idrarı öteki buğulu sıvılarla birlikte bilinmeyenin, evrenin içinde kayboluyor. Bayan Flett bir leğene tükürür; dayanıklı, yaşlı dişlerini fırçalarken iğrenç, gurul gurul sesler çıkarır; bedeninin yalnızca kendine ait olduğu, özel bir yaşam sürdüğü dönemleri anımsamaya çalışır.

Birkaç gün sonra burnuna takılmış sonda tüpleri, kolundaki serum iğnesi çıkarılır ve tebriklerini sunan doktor ona artık yiyip içebileceğini söyler. "Biraz limonata sana iyi gelir, tatlım," diye bağırır meyve suyu dağıtan kız, kulağına. 'İnsan ne kadar içse asla bedeni için gerekli miktarda sıvıyı alamaz.' Elma suyu, süt, buzlu çay, ılık kakao dolu tekerlekli arabasıyla dolaşan bu kız on sekiz yaşında, kara tenli, mor dudaklıdır, tiz, tekdüze ve kısa kahkahalar atar: Ne sıkıcı biri.

Sabahın erken saatlerinde Bayan Flett, ta yüreğinin içine işleyen, sonradan asla anımsayamadığı, alışkın olmadığı kadar vahşet dolu karabasanlar görür. "İlaçlar yüzünden," der doktor, "bu şikâyetle sık sık karşılaşırız."

Daha sakin olan gündüz düşlerinde, Bayan Flett eski arka bahçeler, tozlu, atılmış çerçöp dolu çiçek tarhları arasında, ölü çalıların altında, muz, karahindiba ve karga otu dolu bahçelerini sulayan beyaz yüzlü kadın ve adamlarla dolu sokaklarda süzülür; bu bahçeler, bilgisizlik ve parasızlık yüzünden çirkin kalmaya mahkûmdur.

Uyku ve uyanıklık arasındaki bilinçlilik halinin katmanları arasında çeşitli sahneler yaratır. Bunlar gerçeğe yakın manzaralardır. Sohbetler, tartışmalar. Anımsanan ve oracıkta uydurulan

deyimler keder dolu zihninde, ritimleri ve aşınan anlamlarıyla vızıldayarak Bayan Flett'le alay eder.

"Papaz seni görmeye gelmiş, tatlım."

"Ne?" Bayan Flett solgun bir uyku sarmalının içinden çıkar.

"Papaz, Bayan Flett. Papazla konuşacak gibi misiniz?"

"Kimle?"

Bu kez daha yüksek sesle yanıt verilir.

"Papaz. Peder Rick. Peder Rick'i unuttunuz mu?"

"Evet."

"Hadi canım, unutmamışsınızdır. Daha dün birlikte çok güzel bir dua ettiniz. O size İncil'den birkaç dize okudu."

"Hayır."

"Bakın Bayan Flett, bunu bana yapmayın, papazı mutlaka anımsıyorsunuzdur."

"Hayır."

"Hayır ne?"

"Hayır, onu görmek istemiyorum. Bugün olmaz."

Bayan Flett'in koridorun sonundaki odası, büyük, perdesiz camları olan bir oda, yalnızca ona ait. Ameliyatı izleyen günlerde yatağında bitkin yatarken, ara sıra uyandığında Florida mimarisinin soluk renkli betonlarına, hamurlu bir el tarafından biçimlendirilmiş ve kuruyup sertleşmeye bırakılmış küçük pastalara benzeyen pembe, yeşil, lavanta rengi binalara bakardı. Pırıl pırıl güneş, steyşın arabaların üzerinde yansır, çocuklarını mırıl mırıl seven araba kapılarını çarpan genç annelerin başlarında parlar, araba parkını çevreleyen çatlak, çimento çiti sıcaktan bembeyaz yapar. Doktorlar Mercedeslerini ve Lincolnlerini kendilerine ayrılmış hastane kapılarına yakın bölüme park ederler; bu arabaların tepeleri, ucuz şekerlemeler ya da gökkuşağı gibi rengârenk parlar.

"Hayır, bugün papazı görmek istemiyorum," der Bayan Flett kibirle, en azından kendisi böyle konuştuğunu sanır.

"Öyle istiyorsanız, öyle olsun." Kız omuzlarını silker.

"Evet, öyle istiyorum."

"Size kalmış bir şey."

"Biliyorum."

"Yine de İsa'nın sözleri bizim bu çılgın, karmaşık dünyamızda duyabileceğimiz en tatlı sözler, insana çok iyi gelir."

"Bugün çok yorgunum."

"Papazı görmek sizi canlandırır. Bakın doğruyu söylüyorum, ben buna her gün tanık oluyorum. 'Tanrı benim çobanımdır, asla hiçbir şeyin eksikliğini duymam.' Bu burada bulabileceğiniz en iyi ilaç, hem de bedava."

"Hayır, ben gerçekten hiç..."

"Ah bakın Peder Rick de burada. Nasılsınız Peder? Bir iki dakikalığına içeri girin de şu morali bozuk hastamızı neşelendirin."

"Lütfen, ben..."

"Pekâlâ, biraz sohbete ne dersiniz, Bayan Flett?"

"Şey, ben..."

"İsterseniz yarın geleyim."

"Şey..."

"Yalnızca bir dakika kalacağım. Sizi yormak istemem."

"Hey Tanrım."

"Efendim? Ne dediniz, Bayan Flett?"

"Lütfen oturun. Rahatınıza..."

"Korkarım sizi duymadım..."

"Rahatınıza, rahatınıza..." Büyükanne Flett burada durur, dilini alt dişlerine dayar, bir an panikler, sonra neyse ki doğru sözcüğü bulur, "bakın."

"Ben şuraya bir sandalye çekeceğim, eğer itirazınız yoksa."

"İyi ki geldiniz."

Tanrı, Oğul, Kutsal Ruh; birden üçü de Büyükanne Flett'in hastane odasında belirir; duvar boyunca, koyu renkli kadife üzerinde, yaldızla çevrelenmiş bir biçimde sıralanırlar, sevecen ifadeli dudakları gülümsemez ama bu üçü her an sabır dolu bir sevgiden söz etmeye hazırdırlar. Kimse ölecek filan değil peki ama bu üçü burada ne yapıyor? Gerçekte ne iş yaparlar? Eskiden biliyordum ama seksen yaşına gelince unuttum. Nedense, bunu sormak için çok geç kalmışım gibi geliyor, Peder Rick de bir açıklama yapacağa benzemiyor. Günahlardan arınma, kurtarılış. Bir yerlerde, çok uzaklarda bir kuzunun kanı. Ne kadar barbarca bir şey. Ağaçlıklı bir bayır. Bu kanla çirkinleşmiş.

"Korkarım ne dediğinizi anlamadım Bayan Flett."

"İyi ki geldiniz, dedim." Bayan Flett bağırıyor mu? Hayır, yalnızca öyle sanıyor; aslında fısıldıyor, zavallıcık. Örtülerden oluşan kozasının içinde. Acısının ve şaşkınlığının koynunda. Bedenini çevreleyen borular ve kablolar. Seksen yaşındaki, şişmiş boğazı. İlaçlar. Düşler. O açıkta kalmış, görmezlikten gelinen, ölüme mahkûm, nemli, üşümüş ayakları. Geniş penceresinin dışındaki pastel renkli manzara, park yerinde hızla kapanan araba kapıları, kendisine yukarıdan dostça, erkeksi bakışlarla bakan, her şeyi bilen, her şeyi gören ama aslını sorarsanız neyin nasıl olacağına, Bayan Flett'in acı çekmesine ve korkmasına aldırmayan Tanrı, İsa ve Kutsal Ruh; yaşamının bu ânında buradalar. Şimdi, şu an. Gidin, lütfen gidin.

"İyi ki geldiniz."

Bu yaşlı kadın ne kadar nazik konuşuyor, değil mi? Bu günlerde böyle modası geçmiş bir nezakete rastlamak çok güç. Hele bypass ameliyatının üzerinden yalnızca iki haftacığın, böbreğinin alınışının üzerinden altı günün geçtiğini düşünürsek. Bir de dizleri var, zavallı, kırık dizleri. Bunları göz önünde bulundurursak, Büyükanne Flett'in doğru sözü anımsamasının bile şaşırtıcı, hem şaşırtıcı hem ürpertici olduğunu anlarız; nazik konuşma gereklerinin zorlayıcı sınırları.

Aman boşverin, bütün bunların bir önemi yok; Bayan Flett yalnızca Bayan Flett gibi davranmaya çalışıyor, o kadar.

Büyükanne Flett'in odası kartlar ve çiçeklerle dolu. Meyve suyu dağıtan kız –galiba adı Jubilee'ymiş– bu bolluğu görünce inanmazlıkla bir çığlık atıp, dehşete düşmüş gibi davranarak gürültülü bir şaka yapar. "Bir buket daha mı Bayan Flett! Söyler misiniz, bu ormanın içinde bir bukete daha nasıl yer bulacağım?"

Bayan Flett'in oğlu Warren ve yeni karısı Peggy, ona şişme bir zürafa göndermişler; bir buçuk metre boyundaki zürafanın, kıvrık vinil kirpikleri ve yumuşak dişleri var, şimdi pencerenin yanında duruyor, içeri giren esintiyle hafifçe sallanıyor. Bu zürafa hoş bir sohbet konusu, diye düşünüyor Bayan Flett, aklı karışarak; acaba zürafaların yaşlılar, yaşlılıktan bitkin düşmüş-

ler için özel bir anlamı mı vardı, yoksa bu zürafa unuttuğu bir aile şakasına gönderme miydi? Oregon'daki torunları –Rain, Beth, Lissa ve Jilly– bebek bakıcılığından kazandıkları parayı aralarında toplayıp Büyükanne Flett'e pilli, Kendi Kendine Briç adlı bir oyun alıp göndermişler. Onların eliaçıklığı, fedakârlığı boğazına bir yumru tıkıyor, ancak bu aleti bir kez bile kutusundan çıkarmamış, talimatları okuyacak hali kendinde hiç bulamamıştı.

Her gün saat beşte (İngiltere saatine göre akşam saat onda) Hampstead, Ingiltere'deki kızı Alice annesine telefon eder. Alice eskiden annesine, her şeye, yaşam denilen o gizeme, o küçük maceraya, Kraliçe Elizabeth gibi bir araba konvoyu eşliğinde, başında şapkası, elinde eldiveniyle elini neşeyle sallayarak veda edeceğini söyleyerek onunla şakalaşırdı. Oysa şimdi zihnindeki bu görüntüyü değiştirmesi gerektiğini anlamıştır. Annesi hastadır, çaresizdir, okyanus ötesinden telefon eden Alice, annesiyle konuşurken, televizyon dizilerindeki karakterler gibi kendini zorlayarak, sanki karşı sokaktan telefon ediyormuş gibi sakin, telaşsız, alçak bir sesle konuşur.

"Doktorla konuştum, Anne. Çok iyi olduğunu söyledi. Senin çok dayanıklı olduğunu da ekledi, bir de keşke biraz daha sabırlı olsa, dedi. Bu hızla iyileşirsen birkaç hafta içinde eve çıkabilirmişsin, ama böyle harika ilgi ve özen görürken neden acele edelim, üstelik Mavi Haç masrafları karşılıyor."

Alice, Portland, Oregon'daki kız kardeşi Joan'u da arar ve hemen söze girişir: "Kesinlikle eve çıkamaz, doktor bunun olanaksız olduğunu söylüyor. Evde kendine nasıl bakar? Çok çaresiz bir durumda."

New York'taki kardeşi Warren'a, gergin telefon hatları aracılığıyla, "Ortopedi cerrahına sordum, belki annemiz hiç yürüyemeyecekmiş, belki ancak koltuk değneğiyle yürüyebilirmiş. Yani, Tanrım, buna hazır olmalıyız, bu sonun başlangıcı."

Bayan Flett'in üç çocuğu da annelerinin hasta yatağının başında olmamaktan suçluluk duyarlar. Öğretmen olan Alice, okul dönemi sona erdiğinde, bir ay sonra uçağa atlayıp annesinin yanına gitmeyi planlıyor. Warren'ın yeni eşi geçenlerde Down Sendromlu bir çocuk doğurdu –yeni vaftiz edilen Emma– ve haklı olarak, Warren böyle bir zamanda ailesini birkaç

günlüğüne bile yalnız bırakamayacağını düşünüyor. Joan annesine kısa bir ziyarette bulundu bile; Portland, Chicago'dan Tampa'ya geldi ve geri döndü; ne de olsa bakması gereken dört ergen çocuğu ve evlilik dışı ilişkilere eğilimi olan bir kocası var. Bayan Flett'in yeğeni Victoria, yengesine her iki günde bir kısa, nükteli bir mektup yazıyor ama şu anda ikizleri ve kocası Lewis yüzünden Toronto'da kalması gerekiyor, sorumlulukları var. Büyükanne Flett oraya buraya dağılmış ailesini, çocuklarını, torunlarını, eğenini düşündüğünde onların yüzlerini teker teker zihninde canlandıramaz. Şu genç kız, Jubilee, şimdi onun için bütün ailesinden daha gerçektir. Doktor Aaronfeld, Doktor Scott, onların şakaları, yüksek, içten, hastane kahkahaları da öyle. Bir de kendine özgü davranışlarıyla Peder Rick var. Ayrıca, sözünü ettiği tek şey Cleveland'daki akrabaları olsa da, her akşam ziyaret eden sadık Marian McHenry. ...ve Çiçekler! Her iki ya da üç günde bir taksiyle gelen çiçekler olmasaydı ne yapardı, onlar gelince ne güzel vakit geçiriyordu.

Bayan Flett'in burnunda hâlâ sonda boruları varken ve başını yastıktan kaldıramazken bile çiçekler gelmiş, birlikte birkaç el briç oynamışlardı. İlk gün yalnızca birkaç el, sonra yavaş yavaş süreyi uzatmışlardı. Büyükanne Flett'in kupalara, sineklere, puanlara, hilelere, kozlara, karşı –kozlara dikkatini veremeyecek durumda olduğunu düşünüyorsanız yanılıyorsunuz– bunları yapabiliyordu; bütün çiçekler yapıyordu. Adları Lily, Myrtle ve Glad'dı[1];aslında Glad, Gladiola'nın değil, Gladys'in kısaltması ama o da kendini buna karşın tam bir çiçek sayıyor. Bu dördü Bayside Kulelerinin değişik katlarında oturmakta, Bayan Flett de burada yıllardır yaşıyor, bu dördü ilk kez bodrumdaki oyun odasında bir araya gelmişlerdi. (Bu, yetmişli yılların sonunda olmuştu; Bayan Flett en sevdiği arkadaşlarından Beans'in ölümünden, Fraidy Hoyt'un bunamasından sonra onlarla tanışmıştı; çok korkunç bir dönemdi.) Çiçekler alev almış bir ev, Gangbuster çetesi gibiler. Bayside'da oturan öteki kişiler onların sakin, iyi huylu olmalarını, her şeye boşvererek eğlenmelerini kıskanırlar, çiçeklerin hepsi bu kıskançlığın farkındadır, bu yaşta böyle kıskanılmak hoşlarına gider ve hayrete düşürür. Sonunda: Okulda bazı kızların gözde olması gibi bir şeydi bu. Dört çiçek

[1] *Lily, Myrtle, Gladiola:* İngilizcede Zambak, Mersin ve Kılıç çiçeği anlamına gelen adlar. (Çev.)

birbirlerine böyle bağlı oldukları için ne kadar şanslı oldukları-nın farkındadır. Lily Georgialı, Glad New Hampshirelı, çabuk çabuk konuşan Myrtle Michiganlıdır; ayrı dünyalardan geldikle-ri söylenebilir, yine de yaşamlarına aynı tını egemen. Şunlara bir bakın: Dört yaşlı, beyaz saçlı kadın. Bayan Flett gibi hepsi dul; hepsi de rahat yaşayacak kadar zengin; yaşamlarında iyi bir anne ve eş olmak dışında bir amaç gütmemişler; hepsi de eğlenmeyi seviyor; onların sürekli kahkaha atmaya hazır olmalarında abar-tılı ve gülünç bir yan var. Pazarları, Presbiteryen kilisesine ayine giderler, oradan öğle yemeği için ver elini The Shellseekers, bu-rada belli bir para verip istediğin kadar yemek yiyebiliyordun, (kasanın üzerindeki ilanda, 'Ev Yemeklerinin Mideye İndirilme-sine Yardımcı Olun' yazmakta); ayrıca her öğleden sonra, pazar dışında her gün, saat ikiyle, dört buçuk arası Bayside Kulelerinin bodrum katında briç oynarlar; havalandırmanın soğuğundan, rüzgârından ve gürültüsünden uzak olacakları köşedeki bir yu-varlak masada otururlar. Bu, çiçeklerin masasıdır, buraya başka kimse oturamaz. Bayside'ın öteki sakinlerinden biri onları "Bu-gün çiçekler açıyor mu?" diyerek selamlar,

"Kocam, çiçek adı taşıyan kadınların çabuk solup gideceği-ni söylerdi." Bunu Myrtle, bir gün durup dururken söylemişti, her nedense dördü de buna halleri kalmayana kadar gülmüşler-di. Şimdi kendilerine çiçeklerin açıp açmadığını soranlara içle-rinden biri mutlaka neşeyle, "Hızla solup gidiyorlar," der, öte-kiler de kalipso şarkılarında görülen neşeyle, "ama dünyaya ka-zık kaktılar," diye eklerler. Bu onların birçok ayininden biridir. Bu ayinlerden bir başkası, Glad'in son on yıldır örmekte oldu-ğu krem rengi bir hırkayla ilgili şakadır. Bir başka şaka konusu da, altıncı katta oturan Bay Jellicoe'nun kimsenin bakmadığını sandığı anlarda cinsel organını tutmasıydı. Şaka konuları çoktu: Kütüphanenin köşesinde oturup yeni gelmiş büyük harfli kitap-ları kendine ayıran Bayan Bolt. Hiç durmadan Cleveland'deki yeğenlerini anlatan Marian McHenry. The Shellseekers'daki pe-can[1] tartının ne kadar dayanılmaz ve onlara günaha sürükleyen bir şey olduğu. Çiçekler, birbirlerinin doğum günlerini kutlar-lar –pastaneden alınmış bir pasta ve birer bardak California şa-

[1] pecan: Güney A.B.D.'ye özgü, cevize benzeyen yemişleri olan bir ağaç. (Çev.)

rabıyla– ve bu gibi durumlarda çiçeklerden biri ya da ikisi mutlaka, "İşte bir yıl daha, umarım bu yaşımız toprağın üzerinde geçer," der.

Doğruyu söylemek gerekirse, bu en sevdikleri şakadır; bu şaka onları ziyarete gelen aile üyelerini sarsar, ama çiçekleri canlandırır; bu şakayı alaylı bir sesle yaparlar, ne de olsa bu şaka kendi ölümleriyle ilgilidir. Bu şakaya gıdaklar gibi kesik kesik gülerler. 'İçlerinden biri şapkasını duvara asacak', 'nalları dikecek', 'kuyruğu titretecek', 'son nefesini verecek', 'meleklere karışacak' olursa, o zaman hayatta kalan üç kişi gerektiği gibi bir iki hafta yas tutacak, sonra, batı kanadında, üçüncü katta oturan kötü niyetli Iris Jackman'i dörtlüyü tamamlamak için çağıracaktı; bu istenmeyen bir şeydi, çünkü Iris çok kötü kokuyordu ve bir sinek asıyla, şilemi birbirinden ayırt edemiyordu.

Büyükanne Flett'in bedeninde bir gizem yükselir, üzerinde Daisy Goodwill yazan, ışığın vurduğu beyaz hastane bilekliğinin takılı olduğu bilek kemiğinde toplanır.

Adı bu kadarcık: Daisy Goodwill. Hasta Kabul bölümündeki biri Flett adını keserek adını beceriksizce kısaltmış ve bilekliğine eski soyadını –kızlık soyadını– boşlukta sallanan bir lale kadar çıplak yazmıştı. Neyse ki bu hata, hastane kayıtlarına geçmemişti, şimdiye kadar da hastanedekilerden ya da ziyaretçilerden kimse bu yanlışlığı fark etmemişti. Bu, yalnızca kendisinin bildiği bir sırdı.

Bayan Flett bu hatadan zevk alır. Bu adın ruhunun göstergesi olduğuna gitgide daha çok inanmaya başlamıştır.

Gerçi şimdiye kadar ruhuna fazla önem vermemiştir; uzun yaşanıı boyunca metafizikle ilgilenemeyecek kadar meşgul olmuştu; kocası, çocukları, bir kadının yapması gereken birçok şey vardı, Nasıralı marangozun gözlerinin içine bakmayı, onu ilk adıyla çağırmayı istemiyor; şimdiye kadar onun karşısında ilginç şeyler söyleyemeyeceğini bilerek, onun iki dakika içinde ne kadar boş bir insan olduğunu keşfedeceğinden korkarak yaşamıştı, bu konuya olan ilgisizliğinden utanıyor, bu konuyla ilgilenmekten çekiniyordu. Küçükken Pazar Okuluna, daha sonra kiliseye devam eden Bayan Flett, bütün bunların, çocuklar için düzenlenmiş bir slayt gösterisi, sağlıklı, ruhu iyileştiren,

ciddiye alınmaması gereken şeyler olduğunu düşünmüştü; gerçi ayinlere giderken şapka takman ve bir saat kadar ciddi bir ifade takınman gerekiyordu ya neyse, böylece bir saat kadar, acaba geçen yemekte arta kalan biftek, akşama türlü yapabileceğim kadar çok mu, bunun üzerine geçen sonbaharda yaptığım biberli domates sosundan koysam mı, galiba kiler raflarında biberli domates sosundan birkaç kavanoz kalmıştı, en azından son baktığımda vardı, gibi düşüncelere dalabilirsiniz. Komiteler, kermesler, düğünler, vaftiz törenleri, evet, evet, ama bütün bunlar Bayan Flett için pişmanlık ve kurtuluşun tehlikeli tepelerinden ve vadilerinden başka bir şey olmamıştı. Gerçekçi Bayan Flett böyle konularda kafasını asla yormamıştı, niye yorsundu ki? Noellerde yaptığı Çekoslavak Noel bibloları –folklorik biçimlerde oyulmuş, rengârenk boyanmış minyatür tahta figürlerden için Kutsal Aile'yi temsil etmekle kalmıyordu, Kutsal Ailenin ta kendisiydi, gerçi ahırdaki bebek, cilalanmış bir çamaşır mandalından başka bir şey değildi ama olsun. İsa, insanın umutlarının neşesi. Bütün bunlar oldukça şaşırtıcı olmasına karşın, onun aklını hiç kurcalamamıştı.

İnsanlar bu konularda konuşurlar mı? Bayan Flett bundan pek emin değil.

Sonra, ameliyatından sonraki günlerde Peder Rick onu ziyaret etmeye başlamış, ilk başlarda çekingence, sonra gitgide heyecanlanarak Bayan Flett'in ruhundan, ruhunun içinde bulunduğu durumdan, ruhunun ışığından filan söz etmişti; şimdi Bayan Flett yaşamının seksen birinci yılında kurtarıcımız olan Hazreti İsa'nın lütfuyla ruhunun yeniden doğuşuna tanık olmuştu. Herhalde söylememize bile gerek yok, Bayan Flett elbette Peder Rick'e ruhunun özünü aslında hastane bilekliğindeki iki sözcükte, (Daisy Goodwill) taşıdığını söylememişti.

Ayrıca adının ardında, buna sıkı sıkıya bağlı olan başka bir şey, adsız bir şey bulunmaktadır. Bu, başını hızla yana çevirdiğinde gördüğü ya da dışarı verdiği soluğun ritminde hissettiği bir şey; bu olay genellikle sabahları gerçekleşir ve onu şaşırtır. Bayan Flett, henüz bir biçim kazanmamış, en ufak düşünceyle kirlenmemiş, yüzeyinde hiçbir düşünce parlamamış olarak dünyaya gelen, benliğinin o küçük özünü neredeyse unutmuştu. Oysa, doğduktan sonra yaşadığımız her şey, en derin duygular-

la yaşadığımız deneyimlerimiz bile bu küçük, hafif çığlıklar atan özgün maddenin önüne, yargılasın diye koyulur. (Bunu yapmamak elimizde değil). Belki bu şey, bir madde bile değil, başka bir şey. Kutsal bir şey. Tanrının alnından kopmuş bir şey.'

'Ben hâlâ buradayım,' diye düşünür, yalnız, klimalı, lastik kokulu, huzursuz edici hastane atmosferinde ayılmaya çalışırken, 'hâlâ buradayım.'

"Gerçekten çok şeker biri," der Jubilee, odada bulunanlara. "Bu katta adını vermeyeceğim bazı hastalara hiç benzemiyor."

"Hastalıkla savaşıyor," der Başhemşire Bayan Dorre, 'Savaşıyor, ama Tanrıya şükür yakınmıyor.'

"Çok tatlı, harika biri," der Doktor Scott.

"Gerçek bir hanımefendi," der fizyoterapist Russell Latterby, "eski hanımefendilerden."

İşte bu yüzden Bayan Flett, Daisy Goodwill'in varlığını, hatta ondan önce, bir topak et olduğu zamanları ara sıra, hatta bazen günlerce unutur; hastanede kaldığı sürede, çok tatlı, hastalıkla savaşan, yakınmayan, ona rahat vermeyen idrar yolları hastalıkları karşısında cesur, çocuklarıyla telefonda konuşurken soğukkanlı, Jubilee'nin gönül maceralarıyla ilgilenen, Bay Latterby'yle cilveleşen, Peder Rick'in aşırı duyarlı olduğu, kendisinin karmaşık hisler beslediği konularda onu kahramanca koruyan bir kadın olmaya çalışmakla fazlasıyla meşguldür.

Annesini Sarasota Memorial Hastanesinden, Canary Palms Nekahat Evine aktarmak için tam zamanında İngiltere'den gelen Alice, "O gerçekten herkese esin verecek biri," der.

Alice esinlenme sözcüğünü kullanır ama aslında bunu kastetmez, aslında tam tersini düşünür. Alice kırklı yaşlarının ortasında, güçlü, güzel bir kadındır, şimdiye kadar; aslına bakarsanız, bir dakika önce annesinin Canary Palms'daki komodin çekmecesine bakana kadar; yaşamın boyutlarının böyle küçülebileceğini düşünmemiştir bu çekmecede bir diş fırçası, bir diş macunu, bir tarak, bir defter, birkaç anahtar, bir el kremi, bir paket kâğıt mendil, küçük kadife bir mücevher kutusu vardı; Bayan Flett'in şimdiye kadar sahip olduğu her şey bu küçük, çelik çekmecenin içine sığacak kadardı. Ottawa'daki o üç katlı

ev, Florida'daki apartman katı tümüyle boşalmış, eşyalar bir çekmeceye sığacak kadar azalmıştı. Yaşamı böyle birden nasıl küçülebiliyordu? Alice bunu düşününce yüreği sıkışır ve elinde olmadan çığlık atar.

"Ne oldu Alice?"

"Yok bir şey Anne."

"Sandım ki..."

"Şşşşş. Biraz dinlenmeye çalış."

"Zaten tek yaptığım dinlenmek."

"Nekahat dönemi buna deniyor işte, dinleneceksin. Doktor sana öyle demedi mi?"

"O mu!"

"Doktor Scott ona çok değer veriyor, onun yöredeki en iyi doktor olduğunu söylüyor."

"Hemşireye elma suyundan söz ettin mi?"

"Ona senin elma suyunun ekşimiş olduğunu söylediğini anlattım ama o gayet iyi olduğunu söyledi. Bu, hastanenin kullandığı markadan farklı olduğu için sana öyle gelmiş."

"Tadı konsantre meyve suyu gibi."

"Büyük olasılıkla konsantredir."

"Soğuk bile değil. Dışarıda bırakılmış."

"Hemşireyle yine konuşurum."

"Bir de et sosu var."

"Et sosuna ne olmuş?"

"Et sosu yok, işte olan bu. Eti kuru kuru veriyorlar."

"İnsanlar artık et sosu yapmıyor, Anne. Et sosu 1947'de kaldı."

"Ne dedin?"

"Hiç. Şaka yaptım."

"Gıdak gıdak derdiniz. Sen ve Joanie tavuk gibi gıdaklardınız."

"Gerçekten mi?"

"Bu pencereden seyredilecek bir şey yok."

"Şu ağaçlar, şu harika bahçe ne peki?"

"Ben hastaneyi daha çok seviyordum."

"Biliyorum."

"Jubilee'yi özledim."

"Aman Tanrım, evet."

"Çiçekleri de özledim. Glad, Lily..."
"Onlar gelemez, burası çok uzak."
"Burada kendim gibi değilim."
"Olacaksın. Birkaç günde alışırsın."
"Burada kendim değilim."
"İkimiz de öyleyiz."
"Ne dedin? Koridordaki şu yaygaradan duyamadım, kadın çığlıklar atıp duruyor."
"Ben de kendim değilim dedim."

Alice annesinin kızlık soyadını resmi olarak almıştı; şimdi pasaportunda Alice Goodwill yazıyordu. Eski kocasının soyadı olan Downing adı yıllar önce bir hukuk müşavirinin bürosunda tarihe gömülmüştü, yine de üç çocukları Benjamin, Judy ve Rachel bu soyadını taşıyorlardı. Alice için Flett adı da, iki yıl önce beşinci kitabının çok kötü eleştiriler almasından sonra sembolik olarak geçmişe gömülmüştü: 'Alice Flett'in ilk romanı yazınsal yaratıcılığa yönelmek isteyen akademisyenlere bir ibret olmalı.' 'Gösterişçi.' 'Oradan buradan edinilen bilgilerle yazılmış.' 'Bilgiç.' 'Kâğıt tabakta sunulmuş soğuk lapa.'

Ne yapmalıydı? Ne yapabilirdi? Mahkemeye gidip soyadını değiştirdi. Genç bir kızken bile Flett soyadından şikâyetçiydi Alice; bu ad çok kısaydı; Flett bir toz zerresi, duvardaki ufak bir leke, hiçbir şeyi temsil etmeyen bir addı, oysa Goodwill[1] adı kulağa çok melodik geliyordu; her ne kadar annesi mecazi olduğunu hiç düşünmediğini iddia etse de, bu ad olumlu anlamlar çağrıştırıyordu. Alice şu anda bütün cesaretini yitirmiş durumda (şu kahrolası roman) ama gelecek konusunda umutlu. Daha doğrusu Florida'ya gelip annesinin ne kadar değişmiş olduğunu görene kadar öyleydi. Annesini zayıflamış, solgunlaşmış, çökmüş bulmuştu.

Florida'ya gelirken uçakta renkli, hoş diyaloglar yaratmıştı. Annesine, 'Yaşamında mutlu oldun mu?' diye sormayı planlıyordu. Kendisi yatağın yanına oturacak, annesinin elini eline almış olacaktı, battaniye ayakucunda bir yelpaze gibi katlanmış olacaktı, pencereden içeri giren hafif ışık, kiliselerdeki ışıklara benzeyen loş bir atmosfer yaratacaktı. 'Yaşamda istediklerini elde ettin mi?' İsteklerini elde etmek ne demekse. 'Gerçekten

[1] Goodwill: İyi niyet. (Yay.)

zevkten kendinden geçtiğin anlar oldu mu? Yaşamana değdi mi? Hiç bir tabloya, büyük bir binaya bakıp ya da bir kitaptan bir paragraf okuyup birden dünyanın genişlediğini, aynı zamanda küçülüp mükemmel bir saflıkta olan bir öze dönüştüğünü hissettin mi? Ne demek istediğimi anlıyor musun? Hani her şey birden yerini bulur, yerine oturur. Tıpkı bizim Ottawa'daki bahçemiz gibi. Sana yetti mi, ömrün demek istiyorum? Hazır mısın? Korkuyor musun? Oraya çoktan adım attın mı? Yapabileceğim bir şey var mı?'

Oysa şimdi elma sularından, et sosundan, Jamaikalı doktordan –gerçi Jamaikalı oluşuna değinmiyorlardı ya– söz ediyorlardı.

Alice annesinin elini tutmak için uzandığında bunun solukluğu karşısında hayrete düşer. Bu ele bakmaktan kendini alamaz. İnci gibi kemikler. Çoktan ölmüş. Taşlaşmış. Alice çoğu insanın yaşamına rastlantısal olarak giren şeyleri kendilerine görev edindiklerini anımsar: İyi bir insan olmak, iyi bir insan olma düşüncesine sadık kalmak. Hiç durmadan, kahramanca sabretmek. Benliğin böyle konularda yoğunlaşması aslında ürkütücü olabilir.

"Söylesene, yaşamımı nasıl sürdüreceğim ben ?"

"Ne dedin Alice?"

"Hiçbir şey. Haydi uyu."

"Saat daha dokuz."

"Hava kararıyor."

"Perdeleri kapadın da ondan."

"Hayır, bak. Perdeler açık. Bak."

Büyükanne Flett'in iyi olduğu günler de gözlüğünü takıp gazetesini baştan sona okuduğu günler de oldu. Hastane çalışanlarının onu olağanüstü uyanıklığından dolayı kutladığı günler. Bir gün Bayan Flett bir hemşirenin kendisini 'zorlu' olarak tanımladığını duyar, bu sözün anlamını bilmez. "Dirençli anlamına gelir," der Alice. "En azından öyle olduğunu sanıyorum."

"Hiç dirençli biri olduğumu düşünmemiştim."

"Sana iltifat etmek istemiş."

"Ben gerçekte dirençli biri değilim."

"Sen yaşlı, duygusal, yumuşacık birisin."

"Hayır."

"Hayır mı?"

"Bana yumuşak deme. Bana babanın gezilerinden dönüşte getirdiği o ortası yumuşak çikolataları anımsatıyor. Onları ısırmak içimi gıcıklardı."

"Özür dilerim." Alice ortası yumuşak çikolatalarla ilgili bu öyküyü daha önce de dinlemişti. Birçok kereler.

"Koz helva. Kaymak. Öteki tatlılar da öyle."

"Türk lokumu."

"Bunlar midemi bulandırır. Düşüncesi bile yetiyor."

"Onları düşünme o zaman." Alice'in de midesi bulanır, gözlerini kapar: 'Sonsuza kadar' anlamına gelen yapmacıklı davranışlar.

"Baban çok gezerdi. Hatırlar mısın bilmem, sen çok küçüktün. Hep Toronto'ya, Montreal'e giderdi."

"Biliyorum. Anımsıyorum."

"Neden o kadar çok seyahate çıktığını hiç anlayamadım."

"Toplantılar için."

"O toplantılara niçin gereksinim duyulduğunu da anlamadım. Babana bunu sordum, elbette, işleriyle ilgilendim, en azından ilgi göstermeye çalıştım. O zamanlar kadınlara kocalarının işleriyle ilgilenmeleri gerektiği söyleniyordu ama ben babanın işini asla tam olarak anlayamadım. Asla anlayamadım. O toplantıların konusu ve nedeni neydi, bilemedim."

"Büyük olasılıkla yönetim konusunda saçmalıklardı."

"Bunlar beni kaygılandırırdı. Canımı sıkardı demek daha doğru olur."

"Bunu şimdi düşünme."

"Bazen eve bir kilo tatlı getirirdi. Of Tanrım. O tatlılardan hoşlanmadığımı ona belli etmedim elbette. Bunları Bay Mannerly'ye verirdim. Bay Mannerly'yi anımsıyor musun Alice? Bize bahçe işlerinde yardım ederdi. Ağır işlerde."

"Elbette anımsıyorum." Alice annesinin az sonra, Bayan Mannerly'nin nasıl şekerden öldüğünü, oğulları Angus'ın nasıl politikaya atıldığını anlatacağını biliyordu.

"Zavallı karısı genç yaşta öldü. Şekerden; o zamanlar bu hastalığa çare yoktu." Fısıltıyla. "Benim verdiğim çikolataları yediğini sanmıyorum, en azından öyle umuyorum. Oğulları Angus, annesi öldüğünde henüz on beş ya da on altı yaşların-

daydı. Çok parlak bir iş yaşamı oldu. Yanılmıyorsam senatoda üçüncü dönemi bu. Gazetelerde onunla ilgili haberler çıkardı. Angus Mannerly, bence bu bir politikacı için harika bir ad."

"Hoş bir ad." İngiltere'de uzun süre yaşamak Alice'e 'hoş' sözcüğünü kullanma hakkını vermişti, o da bu sözcüğü çok sık kullanır.

"İyi ki buradasın Alice. Burada olmanı taktir ediyorum. Böyle huysuzluk etmek istemezdim."

"Huysuz değilsin. Sen..."

"Tamam tamam, bir şey söylemen gerekmez."

"Demek istediğim..."

"Gerçekten tatlım, bir şey söylemen gerekmez."

"Pekâlâ."

"Şu hemşirenin kullandığı sözcük neydi?"

"Zorlu."

"Kulağa argo gibi geliyor. Sözlükte anlamı yazar mı?"

"Sanmıyorum. Olabilir de."

"Bu sözcük kulağa çok... Tanımlayacak sözcük aklıma gelmiyor, dilimin ucunda, kulağa çok..."

"Çirkin?"

"Hayır. Üstünlük taslamak anlamında bir sözcük."

"Lütfetmek mi?"

"Evet. İşte bu. Sanki lütfedermiş gibi. İnsanı küçültücü, aslına bakarsan, oldukça küstahça bir sözcük."

"Evet."

"Biz başkalarının zorlu olmasına hayranlık duyar gibi yaparız,"diye düşünceli düşünceli mırıldanır Alice. "Ama birinin bizi böyle tanımlamasını istemeyiz. Böyle nitelendirilmekten hoşlanmayız."

"Bu sözcük kötü şeyler çağrıştırıyor."

"Ne gibi?"

"Fazla olgunlaşmış bir kokusu var. Tıpkı fazla olgunlaşmış çilekler gibi."

"Çok haklısın."

"Babanın sırtı çok uzundu. Galiba dans etmeyi bu yüzden öğrenemedi."

"Herkes dans edemez."

"İyi ki buradasın Alice."

"Ben de burada olduğuma seviniyorum."

"Ne dedin?"

"Burada olduğuma ben de seviniyorum, dedim."

"Sevgili Alice, sana inanmadığım için beni bağışla." (Büyükanne Flett bunu gerçekten yüksek sesle mi söylemişti. Kendisi buna pek emin değil. Neyin gerçek olduğunu, neyin olmadığını ayırt edemiyor, bu yaşta ben de edemiyorum.)

* * *

Söylediğimiz ya da yaşadığımız bir şey gerçekse, bu gerçek ne kadar inanılmaz olsa da ona değer veririz. Oysa düşlediğimiz şeyler ne kadar gerçekçi görünse de bunlara burnumuzu kıvırırız. Yaşadığımız çağın modası bu. Yalnızca belgelere inanma modası. Sanki istediğimiz kadar çok gerçeği asla, asla öğrenemiyormuşuz gibi. Televizyonu açıp kuşların yaşam biçimini anlatan bir programı seyredip, anlatılanların doğru olduğuna inanırız. Savaş belgesellerini, kitle katliamı yapanlarla yapılan söyleşileri seyreder, bunlara inanırız. Gazeteler de böyle şeylerle doludur.

Pinky Fulham adında bir Kanadalı gazeteci, alkolsüz içkiler satan bir makine devrilince, altında kalıp ölmüştü. Belli ki adam içine sıkışan çeyrekliği geri almak için aleti ileri geri sallamıştı. Yıllar önce Pinky Fulham, Bayan Daisy Flett'i üzmüştü, bu yüzden Bayan Flett yıllar sonra bu haberi duyunca çok üzülmüş gibi davranamaz.

"Aman Tanrım," dedi kızı Alice, "sen bunu nereden duydun?"

"Birisi söyledi," dedi Bayan Flett gizemli bir tavırla. "Belki de gazetede okudum."

"Gerçekten mi? İnanılmaz."

"Aslına bakarsan, her yıl on bir Kuzey Amerikalı devrilen satış makinelerinin altında kalarak ölüyormuş. Bunu kısa zaman önce gazetede okuduğumu anımsıyorum. Dündü galiba. Belki de bu sabahtı."

"Pinky Fulham de onlardan biri olmuş."

"Öyle görünüyor."

"İnanılmaz."

"Galiba öyle."

Geçirdiği kalp krizinden sonra her şey Bayan Flett'i şaşırtır, ama onu en çok şaşırtan, şaşırmaya bu kadar istekli oluşudur; galiba içinde yeni yeni fark etmeye başladığı boşluğu doldurmak için böyle şeylere izin veriyordu. Birden atomları, molekülleri ve öbek öbek dokuyla dolu, ölü bir gezegene benzeyen bedeninde çiçekler açmaya başlamıştı sanki. Gazete başlıkları, karabasanlar, kutlama kartları, sinirlendiren ilaçlar, geceleri duyulan şangırtılar, koridordan gelen ayak sesleri, kendi soluğunun ve kanının kokusu, kapısının yakınında birinin mırıldandığı ve kendisinin de anımsar gibi olduğu bir ezgi, hepsi hareketsiz yaşamını canlandırmıştı.

Büyükanne Flett'e bir armağan paketi gelir. İngiltere'deki torunu Judy ona bir yatak ceketi göndermiştir.

Aman Tanrım! Birisi sana banyo pudrası, güzel bir seyahat kitabı yerine bir yatak ceketi gönderirse, gerçekten hastasın demektir. Bir yatak ceketi, etek kabartan yastıkçıklar ya da kolsuz, uzun yelekler gibi modası çok uzun zaman önce geçmiş bir şeydir. Bir yatak ceketi umutsuzluğu simgeler ve 'vah vah' anlamına gelir. Her neyse, Büyükanne Flett, torununun bunu bulmak için ne kadar çaba gösterdiğini bilir, bunlar artık kolay bulunmuyor. Büyük mağazaların deposunda bunlardan ancak altı yedi tane bulunur; tezgâha eğilip, kırk elli yaşlarındaki tezgâhtarlara, 'Galiba yatak ceketlerinin yerini bulamıyorum,' dediğinizde şaşırırlar.

Yatak ceketleri nerede üretilir? New York? San Fransisco? Belki Iowa'nın ortasındaki küçük bir kasaba pazarı elinde tutuyordur: Ülkenin yatak ceketi merkezi, belki de dünyanın. Peki ama bu tuhaf giysiyi kim tasarlamıştır? Dantel kenarlar, küçük, içi pamuklu yakalar, çenenin altında bağlanan bir grogren kurdele. Belki kimse bunları tasarlamamıştır. Belki bunlar, karahindiba pamuğu gibi çamaşır fabrikalarının raflarında kendi kendine üremekte. Bir başka şey daha var: Bir insan neden ve ne zaman yatak ceketi giymelidir? Yatak ceketi özel yerlerde mi yoksa halka açık yerlerde mi giyilen bir şeydir? Bununla mı uyunur, yoksa yatarken çıkarılır mı? İçinde bir kullanım kılavuzu var mıdır?"

"Anne, binlerce kilometre uzakta gibisin."

"Judy'nin beni anımsamasının ne hoş olduğunu düşünüyordum."

"Seni çok seviyor, biliyorsun."

"Daha önce hiç yatak ceketim olmamıştı."

"Sana çok yakıştı. Doktor Riccia seni böyle bir görse iltifatlar yağdırıp durur."

"O adam yok mu!"

"O kadar da kötü biri değil. Haydi anne. O ne kirpikler öyle, bana kirpiklerini fark etmediğini söyleme sakın? O gerçekten çok hoş bir adam. Haydi itiraf et."

"Eh."

"Hey Tanrım! Bence o çok çekici biri. Bence sen de için için onu beğeniyorsun."

"Hmmmmm."

Alice Peder Rick'i hiç de çekici bulmaz; bu gibileri tanır. Bir gün Peder, Canary Palms'a çıkagelir, Alice onu soğuk, hatta kaba bir biçimde karşılar, sonra onları sohbet etmek için yalnız bırakmaya özen gösterir.

Bayan Flett, kendisine söylenmese bile, kızının kendisini tutucu inançlara inanmaya zorlayan, kapı kapı dolaşıp pişmanlık kaplı mallar satan bu satıcılardan korumaya çalıştığını anlar. Olaylara orta yaşlı birinin bakış açısından bakan Alice, annesinin ruhunun zaten tertemiz –en azından yeterince temiz– olduğunu düşünür ve bu kadar yaşlı, hasta ve kırılgan birine günahın gölgesinin bile yaklaşmasına öfkelenir.

Oysa, bugün Bayan Flett ve Peder Rick arasındaki konuşma yaşlı ruhlardan ve kurtuluş düşlerinden başka bir yöne sapar.

"Ben eşcinselim, anlıyorsunuz ya," der Peder Rick. "Erkeklerden hoşlanırım. Rahiplik eğitimime başladığımda bunu bilmiyordum ama sonradan asıl ilgi alanımı keşfettim. Uzun bir süre bunu gizledim. Sonra bir iki kişi eşcinsel olduğumu öğrendi, sonra beş-altı kişi, şimdi hemen hemen herkes biliyor; annem dışında. İşte benim sorunum da bu. Ona bunu söylesem mi? Siz annemle yaşıtsınız. Şey, annem henüz altmış yaşında ama her nedense bana onu anımsatıyorsunuz. Ne yapacağımı bilemiyorum. Bana ne zaman tatlı bir kız bulup çoluk çocuğa

karışacağımı sorup duruyor. Artık eve gitmek istemez oldum, gidince bu soruyu soracağını biliyorum."

Bayan Flett'in bir yanı şu anda gözlerini kapatıp uykuya dalmayı istiyor. Bunu yaparsa kimsenin onu ayıplamayacağını da biliyor; yaşı ona bu hakkı veriyor.

Bu duydukları çok sıkıcı. Çok acı verici.

Gözlerinin arkasında bir şeyin yırtıldığını duyar gibi olur, kendisine böyle güven duyulmasından hem hoşlandığını hem de nefret ettiğini anlar. İlk olarak, pek de seveceğini sanmadığı öteki anneyle aynı kefeye konduğu için alınır. Aslında Peder Rick'i de sevmez, hiçbir zaman da sevmemiştir; bu adamın isteklerinde hırslı bir yön vardır, üstelik omuzları düşük, gömlek yakaları da tuhaf bir biçimde yıpranmıştır. Öte yandan bu genç adam kentin öteki ucunda bulunan Canary Palms'a, böyle cehennem gibi sıcak bir günde, ona fikrini sormak, akıl danışmak için gelmiş. Bayan Flett'in başına daha önce hiç böyle bir şey gelmemişti. Asla. Bir daha da gelmeyeceği kesin.

Sonunda, "Eşcinsel olmamayı denedin mi?" diye sorar.

"Ne?" Adam gözlerinin önüne düşen bir tutam saçını eliyle iter.

"Anlarsın ya. Kendine bir kız arkadaş bul, bak bakalım belki de hoşuna gider, şaşırırsın; demek istediğim, belki davranış biçimini değiştirebilirsin."

"Bayan Flett, eşcinsellik bir davranış biçimi değildir."

Peder Rick'i kırmıştı. Başını çevirip yüzüne bakmaksızın, adamın bütün bedeninin kasıldığını hissedebiliyor. İşte buna dayanamaz. Birini kırmıştı. Bu onun en zayıf yönüydü, birini kırmayı istemez, en azından şimdiye kadar kırdığından çok kırmak istemez. Bu yüzden, rahatsız olmasına, gazetelerde Aidsle ilgili okuduklarına karşın elini ona uzatır, Peder Rick'in elini tuttuğunu hisseder.

"Annene söyleme," der bir dakika sonra.

"Ama ömrümün sonuna kadar bir yalanı sürdüremem."

"Neden?" Burada duraksar. "Çoğu insan öyle yapar."

"İncili ciddiye alıyorsanız, bunu yapamazsınız."

"Annen zaten biliyordur." Bunu ters ters söylemişti.

Birden, Peder Rick'in annesinin de onlarla birlikte bu odada olduğunu hisseder, aslında o, oldukça tatlı bir kadındır. Canına tez, neşeli biri. Sürekli gülümseyen bir kadın.

"Şöyle söyleyeyim. Annen zaten tahmin ediyordur. Yakında tam olarak anlar. Bunu ipuçlarından çıkarır. Çoğu kişi öyle yapar. Eğer istemiyorsan, bundan ona söz etmen gerekmez. Hiç gerekmez." (Bu kısa konuşmasından gurur duymadan edemez.)

"Ama aramızda böyle bir engelle yaşamak!.." der Rick günç bir sesle fısıldayarak. Şimdi ağlıyor. Ağlıyor ve burnunu çekiyor.

"Korkarım birden kendimi çok yorgun hissetmeye başladım. Şu verdikleri ilaçlardan."

"Sizin zamanınızda durum farklıydı. İnsanlar açık olmaya korkarlardı. Bir masalda gibi yaşarlardı."

"Çok, çok uykum geldi." Boğazı acıyor, gerçekten acıyor. "Beni bağışlarsan biraz uyumak istiyorum."

"Tanrı sizi korusun Bayan Flett."

İnsan böyle bir dileğe nasıl yanıt verir? "Hoşça kal," der Bayan Flett sertçe, gözlerini kapatarak, başını yastıklara bastırarak, sonra annelere, büyükannelere, kadınlara özgü bir iyi dilekte bulunur: "Arabanı dikkatli sür."

Tam bir çek yazarken önce bulundukları ayı, sonra yılı unutur. Ne budalalık, ne çılgınlık, sanki kafatası çatlamış da, bu çatlaktan, astarlı posta zarflarından dökülen ince tüyler gibi mobilyaların üzerine dökülmekte. Kızına, açık beyin ameliyatı gibi bir şey geçirmesi gerektiğini söyler.

"Ya," der Alice uysalca.

Her şey Bayan Flett'i kızdırır, vazodaki bayat çiçeklerin çirkin görüntüsü, idrar kokusu, kendi idrarının kokusu. Durmadan söylenen kocakarılara döndü, ama aslında tam olarak öyle de değil, anlarsınız ya. İçinde hâlâ bir kâse içinde titreşen jöle gibi, tanıdık Bayan Bahçıvan var, onu anımsıyor musunuz? Ona her zaman şöyle bir uğrayabilir, güvenebilir, acil bir durumda ona telefon edebilirsiniz, vb.

* * *

Dünyanın çatlaklarının içinde bunca gülünç şeyin gizlenmiş olması Büyükanne Flett'i şaşırtır; bu gülünç şeyler, bir yosun türü gibi her yerde görülmekte. Neredeyse her gün, Günaydın Amerika'da ya da gazetelerde kendisini gülümseten bir-iki yazıya rastlar ya da hemşireler bir şakayı hastalar arasında yayar, böylece bu katta gülünç bir olay yaşanır. Yaşlanıp elden ayaktan düştüğü bu dönemde bile gülünç şeylerle karşılaşacağı hiç aklına gelmemişti?

Gösteriş de öyle. Gösteriş ölmeyi reddeder, gündelik yaşamın sıkıcı niteliğini pililer, cepler, elektrik düğmeleri gibi ayrıntılarla canlandırır içine sokularak. Bayan Flett yemek tepsisinin arkasına kurnazca gizlediği aynasına bakar ve, "İşte yaşam yoldaşım orada. Bir zamanlar onun yüreğinde yaşardım. Şimdi yoldaşımın yan gözle baktığında beni görebileceği bir yerde çömelmiş duruyorum," der. Yine de Doktor Riccia gelmeden önce sabahları dudaklarına ruj sürer ve burnunu pudralar (ne yazık ki, çok sevdiği Woodbury pudrasını artık kullanamamaktadır). İçinde bulunduğu durumu bilmesine karşın pudra ponponunu nasıl kaldırabildiğine şaşar.

Tırnaklarını da inceler. Geçen hafta Alice manikürcüden gelmesini istemişti. Doğal olarak Bayan Flett önce buna karşı çıkmıştı, daha önce hiç manikür yaptırmamıştı, ne müsriflik! Yine de Alice üstelemişti; bunu küçük bir lüks say, demişti. Böylece Bayan Flett'in elleri çeşitli sabunlu sulara sokulmuş, genç kadının kucağında nazikçe kurulanmıştı. Tırnak etleri kesilmiş, tırnakları kusursuz oval bir biçimde törpülenmişti. "Sedefli mi, sade mi olsun?" diye sordu kadın. "Sen ne önerirsin?" dedi Bayan Flett. "Şey..." diye söze başladı manikürcü, kararın verilmesi için ciddi ciddi düşünmek ve epeyce tartışmak gerektiği anlaşılmıştı. Sonunda bir Fransız cilasına karar verildi; "Bu ele güzel, temiz bir görünüm katıyor, yaz için uygun," dedi kız. Sanki Bayan Flett çok yakında bahçe partilerine katılacakmış ya da Sarasota'nın en lüks lokantalarında yemek yiyecekmiş gibi.

Şimdi Bayan Flett bu on cilalı güzelini battaniyesinin altında saklıyor, yarım saatte bir çıkarıp güneş ışığında bunlara bakıyor. Sabah ilk gece son iş olarak tırnaklarına bakıyor ama aslında sürekli onların varlığının farkında. Parmakları hafifçe bede-

ninin yanında kanat çırpıyor, onların bu hafifliği bileklerinden yukarı, koluna ve tüm bedenine yayılıyor. Tırnakları ne zarif görünüyor; gerçekten de çok zarifler! Sanki yepyeni gibiler. Bedeninin nasıl çöktüğünü, nasıl çürüdüğünü düşünürsek, Bayan Flett'in niye bu konuda bu kadar aptalca davrandığını anlayabiliriz. Tırnaklarına neredeyse saplantı derecesinde önem vermeye başlar, bu, her zamanki gibi pudrasıyla, rujuyla gösteriş yapmasından farklıdır. Tırnaklarının yapılmasına bu kadar sevinmesinin ne anlama geldiğini düşünmek ona utanç verir. Yaşamı ne kadar yoksul ve zevksiz geçmişti ki bu kadar küçük bir şey ona bu kadar büyük zevk verebiliyor. Eğer dikkat etmezse çok yakında sürekli kendilerine verilenlerden dolayı ne kadar şanslı olduklarını söyleyip duran o acınası, yaşlı kaçıklara dönecek.

"Hiç pedikür yaptırmayı düşündün mü?" diye sorar Alice.

Bayan Flett'in zihnine görüntüler üşüşür, bunlar hastaların televizyon salonunda bulunan büyük televizyon ekranındaki görüntülerden çok daha parlaktır. Bu parlak bir yıkımdır. Kulakların da mırıltılar. İstediği zaman bu görüntüleri zihnine çağırabilir.

Şimdi yedi yaşında, Clarentine Teyzenin bahçesinde aslanağızlarının üzerine eğilmiş, onların çiçeklerini çimdikliyor, böylece çiçeklerin ağzı açılıp kapanıyor. Çiçeklerin ağzının içinde minik dişleri ve dilleri var. Acaba öteki insanlar bunu biliyor mu? Bir Frenk soğanı koparır, emmeye başlar. "Daisy," diye seslenildiğini duyar. Onu akşam yemeğine çağırıyorlar. Clarentine Teyze bu akşam için gözleme yapmaya söz vermişti. Gözlemelerin hayali, Frenk soğanının acısı, çiçeklerin gözlerden gizli boğazları, güneş, kendi adını duymak, bütün bunlar onu öyle heyecanlandırır ki birden başı döner, heyecandan öleceğini sanarak korkar.

Komşu evlerin üzerine kar yağar, evler ve alçak çitli bahçeleri yumuşak bir kürke benzeyen karla kaplanıverir, yöre halkı o zamanlar bu ince kar tabakasına bahar şerbeti derdi. Yatak odasının pencere pervazındaki karları avuçladı ve dayanamayıncaya kadar alnına bastırdı. Bu bir çeşit denemeydi. Bir cesaret denemesi. Ay ışığı parlak ve donuktu.

Güzel bir şey buldu. Yola yayılmış göz kamaştırıcı bir yanardönerlik. Kaldırımda bir gökkuşağı. Keşfettiği bu harika şeyin orada olduğunu başka kimse bilmiyordu. Ancak bunu kendinden büyük mahalleli bir kıza göstermek gibi bir hata yaptı, kız olabildiğince sakin, "Bu o kadar heyecanlanacak bir şey değil, yola biraz petrol dökülmüş o kadar," dedi.

Yine mevsimlerden yaz. Bir otu koparıp, tırnağıyla yardı, sonra başparmaklarıyla tutarak buna üfledi. Bunu ona biri öğretmişti, kim, anımsamıyordu. Bu çok kolay bir işti sonuçta bir delinin çığlığı gibi uluyan bir ses çıkıyordu. Bunda gitgide daha ustalaştın. Evet Daisy, bunu öğrendin ve asla unutmadın. Öteki insanlara benzerdin, öteki insanların yaptığı şeyleri yapabilirdin.

Kahverengi yapraklar tırmıkla bir yere toplanmış, yakılmak için bırakılmıştı, Daisy bir dakikalığına, hışırdayan yaprakların üzerine sırtüstü uzanmak, gökyüzünü seyretmek için dayanılmaz bir istek duydu. Kollarını açarak, güvenle kendini geriye doğru bıraktı, birden o sık, birbirine geçmiş dallar, evler, barakalar, bir çizgi filmdeki gibi pat diye uçsuz bucaksız bir gökyüzüne, her şeyin başlangıcı olan maviliğe dönüştü. İşte her şey bundan ibaretti. Cam bir kürenin içinde asılı duruyordu şimdi. Bu sabit ve gerçek resmin içinde istediğiniz kadar geriye gidebilir, bu ânı zihinde sonsuza kadar tutabilirdiniz.

Adın ne?

Daisy.

Daisy ne?

Daisy Goodwill.

Daisy[1] sözcüğünün ne anlama geldiğini biliyor musun? 'Günün Gözü' anlamına gelir.

Çok doğru. Bunu bir zamanlar biliyordum. Unutmuşum. Bir papatya, dikkatle bakarsan, yuvarlak, kirpiklerle çevrili, yukarı doğru bakan bir çiçektir.

Açılır, kapanır. Daisy Goodwill'in zihnine üşüşen bu görüntülerin tuhaf yanı, Daisy'nin bu görüntülerde hep yalnız olmasıdır. Uzaklardan kulağına gelen sesler, gölgeler ve akla birilerini getiren ayrıntılar vardır, ama her zaman görüntüde yalnızca kendisi vardır. Görünüşe bakılırsa, cesaret ve utanç gibi

[1] Daisy: Papatya (Çev.)

duyguları deneyimlediğimiz anlarda yanımızda hep en azından bir tanık olur ama Bayan Flett böyle bir hakka sahip değildi. Zaten kalbini kıran da budur. Buna dayanamaz. Hatta şimdi, seksen yaşındayken bile.

Büyükanne Flett konuyu dağıttığının, sürekli aynı şeyleri söylediğinin farkındadır, oysa Alice, Tanrı ondan razı olsun, onun sözünü asla kesmez, asla, "Bunu daha önce de söylemiştin, anne," demez.

Aslında Bayan Flett böyle davranarak belleğini taze tutmaya çalışıyor. Anıların ağırlıklarını belleğinin dört köşesine eşit olarak dağıtmaya çalışıyor. Yaşamının dönemlerinin kronolojik düzenini korumak için. Yaşamının belli anlarını ötekilerden daha çok sevmeye başlar; bunlar bir ipe dizilmiş boncuklara benzer, ipse aşınmış durumda. Yine de önünde uzanan yaşamını, geçmişinin sesi kesilmiş ve karanlığa itilmiş anılarını dürüstlükle gözden geçirmekle değil, düş gücünün çabalarıyla sona erdirilebileceğini bilmekte. Bu yüzden sözcüklere gitgide daha çok gereksinimi oluyor. Zihninde bir soru belirir: Bir yaşamın öyküsü nedir? Gerçeklerin bir tutanağı mı yoksa beceriyle işlenmiş izlenimler mi? Yoksa korktuğu şeyleri bir araya getirmek mi? Yoksa gelişigüzel bir biçimde anlatılan, minik, oraya buraya dağılmış bilgilerin bir toplamı mı? Bu engin konuyu düşünmek için başını dinleyebileceği bir yere ihtiyacı var. Bir de kendisini dinleyecek birine, herhangi birine.

Ancak bütün o yaşanan, deneyimlendikten sonra depolanan, düşlenen anıları yeniden yaşama çevirme isteği çok kaprisli bir istektir. Böyle durmadan konuşarak Alice'i tutsak almayı, zavallı Doktor Riccia'yı sıkıntıdan patlayacak hale getirmeyi kesmeli. Kendini, sürekli kendi dertlerinden söz eden Marian McHenry kadar berbat bir insana dönüştüğünü düşünerek cezalandırır. Oysa başkalarını düşünmeli. Onlara öncelik tanımalı.

Küçük Emma öldü. Belki de öteki Down sendromlu çocukların bulunduğu bir kuruma verildi. Daha acımasız dönemlerde bu çocuklara mongol denirdi.

Büyükanne Flett'i üzmemek için kimse ona Emma'dan söz etmez ama o yine de bunu bilir: İşte şimdi, yatağının yanında

Warren ve Büyükanne Flett'in şimdi adını anımsayamadığı karısı beliriyor. Oda sanki yana kaymış gibi. Pencere yatağına bir açı yapıyor. Dili damağına yapışmış gibi. 'Su istiyorum,' gibi basit bir cümleyi bile doğru dürüst söyleyemez. Ağzından 'Mongol' sözcüğü dökülür. Warren'ın yüzü korkuyla gerilir, bu gerilim dik, esnek bir boruya benzeyen boynundan aşağı yayılır. Büyükanne Flett onu bir bakışla, sevgi dolu bir sözcükle sakinleştirmek ister ama bedeni, yaşadığı karmaşanın içine bir kurşun parçası gibi çökmüştür. Dikkatini başka yöne çevirmek, oğlunu ve karısını görmemek için gözlerini kapar, gözkapaklarının iç tarafındaki sonu olmayan karmaşık bir desene bakar, bu bir sır, bir düştür. Bir sinema filmi gibidir.

Alice damdan düşer gibi Doktor Riccia'yla evlenir. Onunla Jamaika'ya taşınırlar, burada okyanusun kıyısındaki güzel, tek katlı bir evde yaşarlar. Bir çocukları olur, bu güzel, uzun kirpikli, nazik küçük bir oğlan çocuğudur.

Hayır, bunların hiçbiri doğru değil. Yaşlı Bayan Flett yine düş kuruyor.

Bu düzmece öyküler böyle nereden aklına geliyor ki? Büyükanne Flett kendi kendine, düşün, düşün, mantıklı ol, der. Doktor Riccia zaten evlidir, iki çocuk babasıdır; Büyükanne Flett'e Kensington Park'taki koloni tarzı evlerinin önünde ailece çektirdikleri fotoğrafı göstermiştir.

Alice İngiltere'ye döner. Yaz sona ermiştir. Gelecek hafta okul açılacak, üstelik daha şimdiden on on beş kadar dostuna bir hafta sonu partisi vermeyi planladı: Fas müziği, körili bir yemek, soğuk bira, kendisi sallanan küpeler takmış, gürültüyle, ironik tavırlarla konuşmakta. Annesinin vekâletini aldığı için Bayside Kulelerindeki apartman katını satacak birini buldu, annesinin birkaç yasal işini halletti. Belgeler imzalandı. Gelecekteki düzenlemelerle ilgili belgeler. Alice yağmurlu Hampstead'e muhteşem bir biçimde bronzlaşmış olarak döndü; annesi ve birçok kişi ona Florida'da edinilen bronzluğun kalıcı olmadığını söylemişti. Önemli değil, Noel'de buraya yine gelecek. Yaşamının kalıbı gözlerinin önüne seriliyor, yaşamını sürekli yeni düzenlere uymaya çalışarak geçirecek. Orta yaşlarını böyle geçireceğini hiç tahmin etmemişti ama görünüşe bakılırsa öyle ola-

caktı. Bir şeyin farkına varır; bu, çok basit, kolay anlaşılır, hep bildiği ama hiç dile getirmemiş olduğu bir şeydir. Ölüm ânı geldiğinde yaşıyor oluyorduk. Yaşam o son karanlığa kadar ilerliyordu, aşırı uçtaki bir var oluş biçimi bitiyor, ardından hemen öteki başlıyordu. Bunlar birbirinden bir soluk, bir göz kırpıştan bile daha yakındı. İnsan o son dakikaya kadar yaşam, iş, hava durumu, konuşma ezgisinin eşliğinde yaşayabiliyor, böylece hiçbir şeyden yoksun kalmadan ölebiliyordu.

Bu düşünce onu şaşırtıcı derecede yüreklendirir, annesine bu konudaki hislerini açmadan edemez.

Annesi, Daisy Goodwill, tekleyen bedeninin içinde hâlâ yaşıyor. İyileşiyor, kötüleşiyor, iyi günleri, kötü günleri oluyordu. Olabildiğince sağlıklı yaşıyor, herkes bunu söylèyip duruyor. Böyle yıllarca yaşayabilir.

Bölüm On

Ölüm

Daisy (Goodwill) Flett ...yılının ...ayında ...günü Sarasota, Florida'daki Canary Palms Huzurevinde sabırla katlandığı uzun bir hastalıktan sonra aramızdan ayrılmıştır.

"Büyükanne Flett", melez tahıllar konusunda saygıdeğer bir Kanadalı otorite olan kocası Barker Flett'ten sonra vefat etmiştir. Hampstead'de oturan kızı Alice Goodwill Spanner, Portland, Oregon'da oturan kızı Joan ve eşi Ross Taylor, New York City'de oturan oğlu Warren ve eşi Peggy, Toronto'da oturan yeğeninin kızı Victoria ve eşi Lewis Roy ardından yas tutuyor. Bayan Flett, Benjamin, Judith, Rachel, Rain, Teller, Beth, Jilly ve Emma(?)nın sevgili büyükannesi, Madeleine, Andrew ve Mordicai'nin büyük büyükannesi, Sophie ve Hugh'nun büyük büyük yengesiydi.

Saat 10:00'da, Canary Palms Kilisesinde anısına bir tören düzenlenecektir. Lütfen çiçek göndermeyin. Törenin ardından, Long Key Mezarlığında cenaze töreni yapılacaktır.

Anılarında
Büyüyen her şeyi
çiçekleri çocukları balonları
olabildiğince sevgiyle saran
yaşamının tanımı
olduğuna inanan
yalnızlık ve sessizliğin
kendisini çevreleyen gölgesinden çok korkan
DAISY GOODWILL FLETT'in

anısına gönderilen çiçekler
memnuniyetle kabul edilir

Daisy Daisy
Bana doğruyu söylemelisin

Günün gözü, günün gözü
Aynadaki yüz sensin

"Komodin çekmecesinde buldum. Kadife kutunun içinde."

"Bu da ne? Şeye benziyor..."

"Doğru bildin. Kesilmiş tırnaklar. Kendi tırnaklarıydı herhalde."

"Tanrım.

Flett, Daisy (kızlık soyadı Goodwill), tarihsel hatalar, dikkatsizlik, cehalet, fırsat ve cesaret eksikliği yüzünden uzun ömründe bir kere bile, yağlıboya resim yapmanın, yelkenliyle gezmenin, kayak yapmanın, çıplak yıkanmanın, zümrüt mücevherlerin, sigaranın, kulağını deldirmenin, oral seksin, İsveç sabolarının, su yatağının, bilim kurgunun, porno filmler, dinsel heyecan, yer mantarı, kiraz rakısı, jalepoño biberleri, Pekin ördeği, Viyana, Moskova, Madrid, grup terapisi, masaj yaptırmak, açlık, üstün ünvanlar, kızgınlıkla sövüp saymak, araba kullanmak, piyango bileti almak, bedenine ya da yüzüne tokat yemek, (içini çekerek) gözlüklerini saçlarının tepesine iliştirmek, estetik cerrahi ya da yoga (alay edilmekten korktuğu için), kendine iyi davranmamızı öğütleyen dergi makalelerini uygulamanın vereceği heyecanları ve kışkırtıcı zevkleri tatmadı. Yaşamı süresince birilerinin onu sevdiğini bilmiş olsa da hiç, 'Seni seviyorum Daisy' sözlerinin (böyle basit bir cümlenin) yüksek sesle söylendiğini duymadı; bununla nasıl bir haksızlık olduğunu düşünecek aklı (ve zamanı) ancak ölümünden önceki o uzun, sakin, hafif uykusunda buldu.

Annesinin ölüm haberini alan Çehov uzmanı Alice Goodwill Spanner, "Tanrının bir lütfu!" der.

"Annemin yaşam kalitesi bir süredir sıfırın altında dolaşıyordu," der Aşağı Manhattan Devlet Okullarında müzikolog olarak görev yapan Warren Flett.

"Çok yıpranmıştı," der, ailenin en küçüğü olan, yakında elli yaşına basacak, işsiz Joan Taylor. "Yaşamak onu yıprattı, ölmek de öyle."

"Ölmeye her an hazır olduğunu söylemişti," diye mırıldanır ödüllü paleobotanikçi Victoria Louise Flett Roy. "Ama kim gerçekten ölüme hazır olur ki?"

"Onun istediği şeye yöneltebileceği, anlaşılmaz bir zekâsı vardı. İstediği zaman zekâsını kanıtlardı."

"Fevkâlâde kötü. Bir seferinde onun fevkâlâde kötü dediğini duymuştum! Ağzından dökülüvermişti."

"Vay canına da derdi."

"Gerçekten mi?"

"Sanki bazen uzaklara gitmiş gibi olurdu; tak tak, evde biri var mı, diyeceğiniz gelirdi."

"Ya o giysileri! Öyle bir giyim tarzı vardı ki, insan bunlara çok fazla mı, yoksa çok az mı para verdiğini anlamazdı. Sanki modayı dört ya da yirmi dört yıl geriden izliyor gibiydi."

"Ya."

"Çok kaçamak davranırdı."

"Evet ama kaçamak davranmak bazen saldırının bir türüdür."

"Ne dedin?"

"Beni duydun."

Mavikuşlar, Hizmetli Öncü Kızlar, Kız İzciler, Tudor Kızları, Tarih Grubu, Hıristiyan Emeği, Alfa Zeta, Taşocağı Kulübü, Kiliseli Kadınlar Birliği, Anneler Birliği, Ararotlar, Daha çok Ev ve Okul Derneği, Ottawa Bahçecilik Derneği, Vakıf Arazisi Komitesi, Carleton Kasabası Kalp Fonu, Rideau Öğle Yemeği Zinciri, Ontario Tohum Topluluğu, Körfez Bayanlar Elişi Grubu, Çiçekler.

"Hayır, kesinlikle hiçbir organını bağışlamak istemiyorum."

"Yalnızca bir öneriydi."
"Zaten bütün organları yıpranmıştı."
"Öylesine bir fikirdi."

Daisy Goodwill Flett'in
Anısına Sevgiyle
1905-199-

Akıl Sağlığı yerinde olarak
İyi Niyetle
Ailesinin İtirazlarına Karşın
Uzun Uzun Düşündükten Sonra
Kuşku Güçlük Özür
ve Kararlılıkla
Ölüme Yalnız Gitmeyi Seçen
Daisy Goodwill'in Anısına
Sevgiyle

"Sana ne bırakmış dedin?" diye bağırdı Joan telefonda. (Kıtalar arasındaki hat bozuktu.)

"Sepetini," dedi Alice yüzünü buruşturarak.

"Sepet mi, ne sepeti?"

"Eski bahçe sepeti. Hani o kocaman ilmek sicimli tutacağı olan, yıpranmış sepet."

"Galiba anımsıyorum. Hayal meyal. Peki ama neden?"

"Bilmiyorum. Sana gümüş kuşkonmaz servis tabağını neden bıraktıysa ondan herhalde."

"Tanrım."

"Warren'a ne bıraktığını biliyor musun?"

"Hayır. Ne?"

"Üniversitede tuttuğu notları. Ders notlarını. Hepsini eliyle yazmış. Sayfalar dolusu. Kocaman bir karton kutu bunlarla dolu."

"Sonunda gerçekten üşüttü galiba?"

"Belki bu yalnızca bir şakadır?"

"O pek şaka yapacak biri değildir."

"Bilmem."

"Victoria'ya venüsçarıklarını bırakmış."

"Tanrım, Victoria o eski şeyleri ne yapacak?"

"Onları istiyormuş. En azından bize öyle söyledi."

"Eh, diğer şeyler düzenlendi: Kıymetli malları filan yani."

"Bunun için annemin muhasebecisine teşekkür borçluyuz."

"Avukatına da. Gerçi o da işin içinden pek çıkamamışa benziyordu ya."

"Ya Canary Palms'a ne demeli!"

"Of Tanrım."

"Bunu konuşmak bile bana pişmanlık veriyor. Düşünmek bile."

"Bana da öyle."

"Herkes böyle hissediyordur."

"Elbette."

"Peki biz ne yapabiliriz?"

"Hiç bir şey."

Bu yıl Amerikan halkının yüzde yetmiş dördü evlerini güzelleştirmek ya da olduğu haliyle korumak için en az bin dolar harcamış. Bunu radyoda duydum ya da bir yerde okudum ya da kafadan uydurdum. Söyler misiniz, neden böyle şeyleri öğrenmeye gereksinim duyuyorum? İnsan zihni böyle gereksiz bilgi topaklarıyla sakinleşiyor mu? Hayır. İnsan yaşamın kasvetli sonuna doyuma ermiş olarak gelmişse olmaz.

Bana anlatabileceğiniz başka bir şey yok mu?

Daisy Goodwill Hoad'un Çeyizi, 1927

2 üç-parçalı el nakışı ve çekme işiyle işlenmiş, istiridye pembesi, fildişi renklerinde işlenmiş Çin ipeği ve Valensiya danteli takım.

12 külot

12 iki-parçalı Fransız takım, kombinezon ve külot, kayısı, krem, mavi, kızıl kahve

6 gecelik

6 uzun sabahlık, jorjet ve dantel karışımı

2 uzun elbise, 1 yünlü İskoç kumaştan, 1 kabarık çizgili pamukludan
6 'Ateşli Gençlik' sutyeni
6 'Pansy' sutyen, ipekli jarse ve pamuklu merserize
3 iç gömleği, pembe japon ipeği
2 Gossard Dancelette korse, ipekli jarse, yanları elastik destekli 12 çift ipekli çorap
12 çift pamuklu çorap
3 pijama takımı, turuncu saten, mavi, koyu sarı kimono, siyah, mavi, granit kızılı, pembe, şeftali, leylak
2 Kellerman mayosu (hep yün), siyah, mavi
1 örgü pelerin
1 banyo kepi
6 önlük, çeşitli modellerde

"Onun nakış işleyebildiğini bilmiyordum."
"Bu çok güzel."
"Onun işlediğine emin misin?"
"Sağ köşeye küçük bir papatya işlenmiş."
"Haklısın, evet."
"Bir imza gibi bir şey."
"Hey!"
"Hemşireler onun ne kadar iyi huylu ve güleç olduğunu söyleyip duruyor."
"Radyoyu yere atması dışında. Radyoyu yere atmış."
"Kazayla düşürmüş olabilir."
"Doğru."
"Acaba neden bize ilk evliliğinden hiç söz etmedi."
"O öldükten sonra bunu öğreneceğimizi biliyor olmalıydı. Yani belgelerin hepsi burada. Evlilik belgesi, rapor filan."
"Hoad, Adı Hoad'muş."
"Zort'la uyaklı. Tanrım sen bana sabır ver."
"Şu fotoğrafa bir baksana. Adam bir film yıldızına benziyor, hani şu sessiz filmlerdeki gibi. Çok yakışıklı bir adam."
"Peki ama niye bize söylememiş?"
"Düşünsene. Böyle... Böyle korkunç bir şeyden bize nasıl söz edebilirdi ki?"
"Ne büyük sarsıntı geçirmiştir."

"Anlamıyorum. Yani bundan utanç filan mı duyuyordu?"

"Bu yakışıklı adam pencereden düşmüş ha? Sevgilisi. Yeni kocası. Bunun senin başına geldiğini bir düşünsene. Bundan söz etmek ister miydin?"

"Büyük olasılıkla öyle çok üzülmüştü ki bırak bundan söz etmeyi, bunu düşünmeye bile katlanamıyordu. Düşünsene, balayındasın ve..."

"Hem de o yaşta."

"Olayı bilinç altına itmiştir. Bazen olayları bilinç altına itmek iyidir. Yoksa yaşamını nasıl..?"

"Babamdan daha yakışıklıymış."

"Hem de daha gençmiş."

"Evet, arada büyük yaş farkı var."

"Herhalde babam bu adamdan haberdardı."

"Mutlaka. Yani, annem çok sırrı olan biriydi ama..."

"Bu olay..."

"Ne?"

"Tüylerimi ürpertiyor."

"Ne? Bay Hoad'un kafa üstü yere çakıldığını düşünmek mi?"

"Hayır. Annemi düşünmek. Bunca yıl bunu gizlemiş."

"Bunca yıldır bundan hiç söz etmedi."

"Her yıl adamın ölüm yıldönümünde bunu hatırlamış olmalı"

"Hatırlıyor musunuz, bazen annem gün ortasında yatağına uzanmak isterdi. Uyumazdı, öylece tavana bakarak yatardı."

"Her şeyi içinde saklamış. Sürekli bu anıyla yaşamış."

"Biliyorum."

"Aman Tanrım."

Bahçe Kulübü'nde Öğle Yemeği, 1951

Jambon / Kaşarlı Çarkıfelekler
Karışık Turşu
Kavun Topları ve Çekirdeksiz Üzüm Salatası
Jöleli Turtalar
Çeşitli Kurabiyeler
Kahve Çay

Ben hâlâ buradayım, (una dönüşmüş, kıymık kıymık olmuş) kemiklerimin, bileklerimin, göz çukurlarımın, omuzlarımın, kalçamın, dişlerimin içindeyim, hâlâ buradayım, ah, ah.

"Eğer başka bir çağda yaşasaydı TV'de kendi Bayan Bahçıvan programını yapardı."

"Hem de gece sekizle on arası."

"Nedense bunu gözümün önüne getiremiyorum."

"Şu acımasız, yaşlı, duygusal yüzyıl. Onu boğdu. Bir perde gibi ona sarıldı. Hani hiçbir şey göstermeyen şu perdelerden."

"Babamı boşayabilirdi." "Başlangıç olarak."

"Ne? Neler diyorsunuz siz?"

"Neden böyle düşünüyorsunuz ki? Yani, her şey göz önüne alınırsa ikisi gayet iyi geçiniyorlardı."

"Olabildiğince mutluydular."

"Mutlu olmak ne demekse?"

"Ne demek istediğini açıklasana."

"Tek bildiğim, geçmiş asla geçmişte kalmıyor."

"Şimdi bu sence derin bir anlam mı ifade ediyor?"

"Hmmmmm."

Daisy Yengenin Limonlu Puding

4 çorba kaşığı yağ
1/2 bardak şeker
2 yumurta, sarıları ayrılmış
1 bardak süt
2 çorba kaşığı un
1 limonun suyu ve kabuğu

Yağ, şekere yumurta sarılarını ekle, yoğunlaşana ve limon rengini alana kadar çırp, unu ve sütü karıştıra karıştıra ekle, sonra da limon suyunu ve rendelenmiş limon kabuğunu. Yumurta aklarını sertleşene kadar çırp ama çok katı olmasınlar. Yumurta aklarını da karışıma ekle. Yağlanmış bir kalıbın içine dök, kalıbı içinde sıcak su olan bir tencereyle fırınla. 350 derecede pişir.

"Sence erkek olsaydı yaşamı farklı olur muydu?"

"Dalga mı geçiyorsun!"

"Şu yatak ceketine bak."

"Yeni gibi. Hiç giymemiş herhalde."

–

Salı için–
1 kutu konsantre süt
1 demet kereviz sapı
havuç
soğan
yarım kilo tereyağ
yarım kilo domuz yağı
kibrit
sabun tozu
2 kutu mısırlı biftek
domuz pirzolası
Bay M.'ye telefon
Mixmaster için yeni bir çırpıcı
Warren'ın dişi
postane
eczane, öksürük şurubu, Kutu K
ardıç

Bu kadın mükemmel rulo köfte pişirmeyi, yaprakları dökülmüş bir kauçuk ağacının saksısını değiştirmeyi, kozsuz ellerde zekice blöf yapmayı, kendisine şapkayı yakıştırmayı bilen, beden temizliğine özen gösteren, teşekkür mektuplarını geciktirmeden yazan, başını dik tutan, morali bozulan, sonradan morali hiç düzelmeyen, yaşamın anlamını kavrayamayan, her şeyi anlamsız bulan ama yine de hep başkalarına kibar davranan bir kadın.

"Jay Dudley'i anımsıyor musun?"

"Kimi?"

"Hani şu Ottawa *Recorder* gazetesinde çalışan gerzeği. Adı Jay Dudley'di."

"Ah evet, tabii hatırladım. El örgüsü kravatlar, seramik kol düğmeleri takıyordu, değil mi?"

"Sence o ikisi hiç birlikte oldular mı?"

"Yok sanmam."

"Yazık."

Kara Güzel, Green Gables'lı Anne, Çiller, İki Kere Anlatılan Öyküler, Güzel Joe, Floss Değirmeni, Pocahontas, Elizabeth ve Alman Tarzı Bahçesi, Helen'in Bebekleri, Ortak Dostumuz, Nellie'nin Anıları, Jane Eyre, İtalya'nın Birleşmesi, Beowulf, Romantik Şairler, Onun Ardında, Yaban Kazları, Rüzgâr Gibi Geçti, Claudia, İlk Altı Yıl, Gazap Üzümleri, Sonsuza Kadar Kehribar, Yumurta ve Ben, Düzineyle Daha Ucuza, Yaşam Arzusu, Örümcek Ağı ve Kaya, Skutari Efsanesi, Orkney Adalarının Kısa Tarihi, Checkov'un Kızı, Lezzetli Kadın, Tatlı Toprak Ana (büyük basım), *Bu Arada Cinayet* (büyük basım, sonuna kadar okunmamış).

"Kimse hazır değildir demekle neyi kastediyorsunuz?"

"Tanrım, ben şimdi ölmeye hazırım."

"İşsizsin diye moralin bozuk da ondan. Aslında hiç de hazır değilsin. Onun da ölmeye hazır olduğunu sanmıyorum."

"Bilmiyorum."

"Onunla bu konuda konuşma şansın oldu mu?"

"Ölüm konusunda mı? Onunla böyle konulardan konuşamazdın."

"Konuyu değiştirirdi."

"Liseli şaşkın kızlar gibi bakakalırdı."

"Gözlerini kırpıştırırdı."

"Dudaklarını büzerdi."

"Ya o kaşları."

"Aslına bakarsanız, ölümü düşündüğümde ben de korkudan donakalıyorum."

"Bu bir aile geleneği."

"Genlerimiz saf granit."

"Gülleler gibi."

"Dolu taneleri gibi."

"Bir seferinde bana cenazesinde hercai menekşeler olmasını istediğini söylemişti. O üzerlerinde yüz resimleri olan aptal menekşelerden değil. Hani şu koyu mor, kadifemsi yaprakları olan menekşeleri severdi. Onun ölümle ilgili söylediği tek şey buydu anımsadığım kadarıyla."

"Kendini yaşamın eline bırakmıştı."

"Eh, neden olmasın ki?"

"Şey gibi–"
"Ne gibi?"
"Sanki elinde iğne iplikle hep başıboş gezen bir düşüncenin ardından koşuyor gibiydi."
"İçine bakmaktan korkardı. İçinin bomboş olduğunu görmekten korkardı."
"Oysa Budistler böyle bir ruh durumuna ulaşmak için uğraşıp didinmiyorlar mı?"
"Budistler mi?"
"Evet, onlar hiçliğe dalmayı amaçlıyorlar."
"Gerçekten mi?"
"Ne korkunç bir düşünce."
"Neden?"
"Bilmem. Hiçbir şey, çok fazla bir şey değildir, değil mi?"
"Hiçbir şey, hiçbir şeydir."
"Amin."

Uzun Vadede – Yapılacaklar

yazlık perdeler
depodaki kürkler
arka merdivenlere, çitlere retuş
kışlık şapka kahba sok
lavanta yeniden depola
veranda mobilyasını ilaçla
Gergin?
Ocağın arkası, buzluğun altı
Bay M. için çek
gaz
naftalin
dergilerdeki ucuz ahşveriş öğütleri
kalorifer
piyano
zehir
elektrik donanımı

Bağırsak iltihabı, çiçek, kızamık, zatürree, alerjiler, grip, aybaşı sancıları, egzama, sistit, doğum, tansiyon, menopoz, bunalım, anjin, damar tıkanıklığı, kırık kemikler, koroner ameliyatı, böbrek yetmezliği, kanser, mesane iltihabı, felç, yatak yaraları, ülserli bacak, idrar tutamama, felç, bellek yitimi, görüşte bulanma, duyarsızlaşan dokular, konuşma bozukluğu, bunalım, felç, felç.

Daisy Goodwill'in, büyük sabırla katlandığı söylenen son hastalığı boyunca tek düşüneceği şey kendi ölümüydü; onu ölüme götüren, hastalıkları ve bedeninin zayıf düşmesiydi. O son düşlere daldığı haftalar boyunca o zamana kadar yaşadıklarının tam tersini yaşamaya başlamıştı. Bu, komaya girdiği dönemlerden birinde gerçekleşmişti. Bir tünelden geçer gibi hâlâ geçmişi ararken, ilkel bir yaratık gibi oksijen yerine yaşamının gerçek ve düşsel anılarını solurken uykuya daldı, birden içinde bir bitkinlik, belki bıkkınlık hissetti; renkler ve çizgiler soldu, ona sürekli geçmişinden sahneler anımsamasını sağlayan mekanizmanın işleyişi bozuldu. Artık göz kapaklarına baskı yapan sürekli değişen slaytlar, geçmişe değil, geleceğe yönelikti; artık bunlar Bayan Flett'i ölümüne doğru itiyordu. Ölümünü soluyarak doğurduğunu ve ölüme aşık olduğunu söyleyebiliriz.

Zihninde beliren ilk görüntü bir tiyatro oyunundan bir sahne gibiydi, her zamanki gibi pastel renkli bir tabut, monoton dualar, orgun tüyleri diken diken eden sesi; ağlayıp dövünenlerin, onu sevgiyle ananların başından aşağı konfeti gibi yağan kederle dolu bir oda. Ancak bunlar çok inanılmazdı.

Parlak odanın görüntüsü kayar gider, ortalık kapkara kalır. Geriye yalnız bedeni ve bedenini ne yapması gerektiği sorunu kalmıştır. Bedeni toza dönüşmemiştir. Organlarının ve dokularının kutsal kitapta anlatıldığı gibi toza ya da küle dönüşmesini beklemiştir oysa; bu düşüncesi parlak, gülünç bir düşüncedir. Gerçekten çok gülünç.

Son karede kendini taşlaşmış olarak görür, canlı hücreleri mineral tortuları kadar hissizdir artık. Son düşlerinde, kalın bir kereste parçasının üzerinde sırtüstü, daha önce Kirkwall'un pembe katedralinde gördüğü piskopos ve aziz heykelleri gibi heybetli ve iri yatmaktadır. Bu heykelcikler onları ifade etmek-

te yetersizdi, kendisi için de öyleydi ama bu görüntü, en azından, sınırı olan bir görüntüydü; aslına bakarsanız, Bayan Flett bu sahneye bayılır, yatan taş bedenle birleşir ve sonunda ölmüş olan annesinin taşlaşmış bedenine dönüşür.

Artık köprücük kemiğinden, yağlı hücrelerinden, cinsel organından, ayak tırnaklarından, damağından, burun deliklerinden ve kaşlarından, kulaklarının arkasındaki kemikli, adsız bölgeden kilometrelerce uzaktadır. Beyni saydam bir mikadır; bunu pencereye doğru tutarsanız, ışık içinden olduğu gibi geçer. Beyni boş olmasına boştur ama zaten önemli olan nokta da budur.

Kibarca bir şaşkınlıkla donmuş bedeninin her ayrıntısını inceler, buna bazı şeyler ekler, bazı şeyler çıkarır, düzeltir, cilalar. İlkel ve kaskatı görünen elbise kıvrımlarının uçlarına, bazen doğum günü pastalarının kenarlarına koyduklarına benzer kireçli deniz kabuklarından oluşan bir süsle yumuşaklık katılmıştır. Terlikli ayaklarının ucuna taş bir parşömen dalar, taşın üzerindeki tarih silikleşmiştir, okunamaz, başının altındaysa taş bir yastık vardır, kıvırcık saçları sonunda düzgünce taranmıştır. Kemiklerinin aşırı çıkıntıları yumuşatılmış elleri iki yanında içeri doğru kıvrılmıştır, ellerinin parmakları birbirine yapışmıştır, yüzüksüz parmakları yaşlılığını belli etmez ama (hafifçe yukarı kıvrılmış olan başparmak) kulaklarının duyamayacağı bir yerde olan o kocaman, sessiz, hiç değişmeyen ülkeyi işaret etmektedir. Duygusuz yüzündeki gözleri mermer kadar soğuk bakar; bu gözler açıktır ama ölürken bu kadar az şey söyleyebilmeleri karşısında insanlığın ortak, derin üzüntüsüyle bakar ve hiçbir şey görmez.

Yani son yatış biçimi bir Grek Tanrısını çağrıştırır. Klasik. Böyle bir potansiyele sahip olduğundan hep kuşkulanmıştır.

İçindeki bu taş benliği çağırıp, orada öylece tutmak için azıcık enerji harcamak yeterlidir. En yüksek ekoların dışında o beyaz, o su geçirmez bedeniyle, hiçbir şey duymadan, yalnızca en yüksek yankılara kulak veren bu benlik, yaşamdan elini çekişiyle –o beyazlık, o nüfuz edilemeyen yüzey– daha da güçlenir ve bu enerji zihnini öyle bir doldurur ki daha önce yaptığı planları ve düzenlemeleri bir kenara bırakılır. Daisy Goodwill'in masum dişleri, saçı ve kemikleri bu beden kalıbını be-

nimser, daha doğrusu bu beden kalıbı onu sarmalar; sonunda bu kalıp onu, tekleyen bir sarkaca benzeyen yüreğinin ve sertleşmiş, mercana benzemiş ciğerlerinin üzerine ağırlığını bırakarak bir yalnızlık transına girmesini sağlar. Bu kalıp gitgide daha da soğuyarak sertleşir; çok yakında bütün bedeni böyle kaskatı olacak. Gelecek hafta. Yarın. Bu gece.

14 Grange Yolu, Tyndall, Manitoba (yıkıldı 1922)
166 Simcoe Sokağı, Winnipeg, Manitoba (yıkıldı 1947)
12. East Caddesi'ndeki apartman dairesi, Bloomington, Indiana
6 Hawthorne Drive, Vinegar Tepesi, Bloomington, Indiana (Miras bırakıldı, 1975)
Alpha Zeta Binası, Long Kadınlar Üniversitesi, Hanover, Indiana (Mezuniyet bürolarına dönüştürüldü 1957)
583 Göl Yolu, Ottawa, Ontario (dairelere bölündü 1981)
419 Doğu Bayside Kuleleri, Tamiami Trail, Sarasota, Florida (itfaiye ölçütlerine uymadığı için kullanılmaz hükmü verildi 1986)
Canary Palms Nekahat Evi, Marine Drive, Colmann, Florida (ICW Meditasyon ve Ruhçuluk İnceleme Merkezi tarafından satın alındı 1990)
Canary Palms Bakım Binası, 1267 Fauna Caddesi, Colmann, Florida

"Ruhum huzur bulmadı"

Daisy Goodwill'in (dile getirilmemiş) son sözleri.

'Daisy Goodwill Flett, yüzyılımızın sembolü bir anne, eş, vatandaş. Huzur içinde yatsın.'

Warren M. Flett tarafından okunan takdis duasının son cümleleri
Cenaze Hizmetleri, Canary Palms

"Menekşelere bakın, hiç böyle büyüleyici menekşeler gördünüz mü?"

"Annem görse onlara bayılırdı."

"Nedense, buket buket papatya görmeyi bekliyordum."
"Evet, papatyalar."
"Keşke birinin aklına papatya getirmek gelseydi."
"Evet."
"Ah, ne yapalım."

Carol Shields

TAŞ GÜNCELER

1994 yılında yayınlandığı zaman büyük övgüler alan, 1995 yılında da hem Amerika'nın en büyük edebiyat ödülü Pulitzer'e, hem de iki ayrı ödüle değer bulunan *Taş Günceler*, çağdaş Amerikan edebiyatının seçkin yazarlarından *Carol Shields*'in Türkçedeki ilk romanı. *Carol Shields* bir aile destanını, bir sanat eserine dönüştürmeyi başarmış bu kitabında. Sıradan bir Amerikan kadını olan Daisy Stone Goodwill, 1905 yılında Manitoba'da doğumundan başlayarak bir eş, bir anne ve sonra da bir dul olarak sürdürdüğü yaşamı boyunca kendi yaşamındaki yerini anlamaya çabalar. Dinleyerek, gözlemleyerek ve hayal gücünü kullanarak kendi yaşamının tanığı olur: Kendi doğumunu, ölümü ve bu iki olay arasında kalan yaşam serüvenini keşfeder. *Carol Shields*, kendini aramaya yönelen bu yirminci yüzyıl göçmeninin çarpıcı öyküsünü ironi ve mizahla ördüğü romanında işler. Böyle yaparken de çağımızın huzursuz ve arayıp içindeki insanı Daisy Stone Goodwill'in kişiliğinde işler.

Kapaktaki resim: DAVID ALLAN BRANDT

ISBN 975-510-777-0

İÇİNDEDİR